

Petr Chelčický

net

Sít'

of

Víry

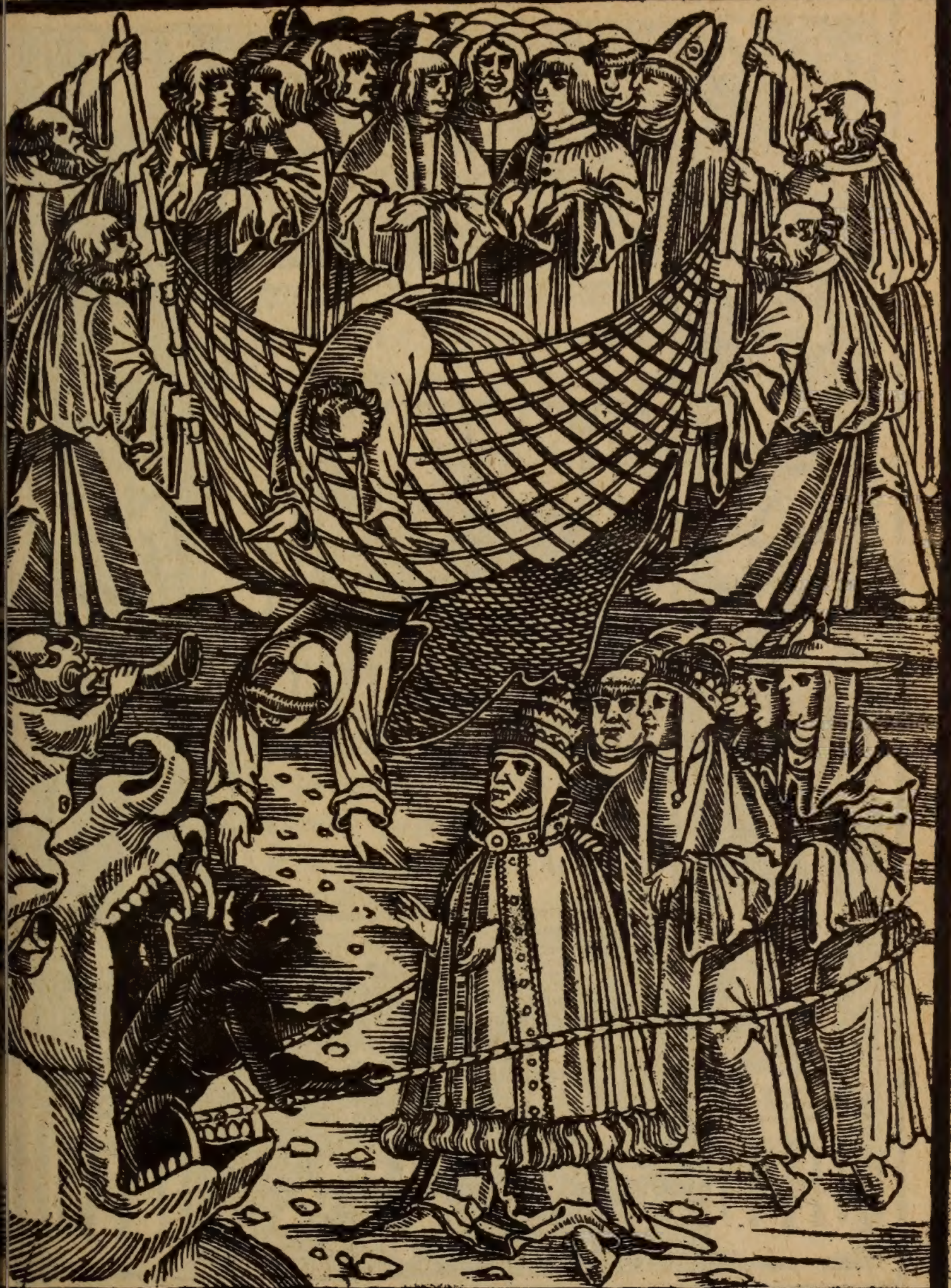
faith

Part I

c. 1440

FIRST COMPLETE ENGLISH TRANSLATION

© Edward Grabczewski 2025

CONTENTS

Net of Faith: Preface (From the print in 1521) 19

Part I 23

Part II 205

PREFACE *

(From the print in 1521)

This book is necessary in these deeply corrupt and decayed times. It has been given the name or title *Net of Faith*. It was written and compiled by a virtuous and noble man, holy in the hope of God, richly endowed with the Lord's gifts and the wisdom of the Holy Spirit—namely, Petr Chelčický. This man shone inwardly with the gifts of God during the time of Master Rokycana ¹, with whom he was well acquainted and often in contact. Petr wrote many other diverse and highly useful books based on the Lord's law, leaving them to the Holy Church for its benefit, as a defense against the Antichrist and his deceptions. Therefore, whoever reads these books frequently and reflects upon them must acknowledge that Almighty God, the Lord of our forefathers, did not forget them but rather chose to place His Holy Spirit within them, filling them with His wisdom. Thus, by understanding the Holy Scriptures according to the spirit of the Lord Jesus, they have left behind these works as a legacy of the gifts entrusted to them for the benefit of future generations. If the books of Petr Chelčický have not been made fully available to the public until now, it is due to nothing other than the clergy led astray by the Antichrist, the Pope. Many of these priests, leading undisciplined and immoral lives themselves, have not ceased—and still do not cease—to slander this outstanding man's writings, filled with the gifts of God, calling them heretical and misleading. And why? Simply because his teachings threaten their comfortable benefices, take food from their plates, and drive them away from their rich broths. Indeed, such priests have consumed their understanding of

* The preface was most likely written by the publisher, Chval Dubánek. *Siet wiery* was published on Thursday, 31 October 1521 (Julian calendar), and printed at the Vilémov Monastery.

1 Jan Rokycana, the leader of the Czech reformist religious movement after Hus and Jakoubek of Stříbro, was a renowned preacher. He was born around 1397 in Rokycany and died in 1471 in Prague. Although the Czech Diet elected him as Archbishop, the Pope never confirmed his appointment despite repeated requests. Nevertheless, he carried out the duties of this office until his death. Among his chosen listeners, he introduced the teachings of Petr Chelčický, and these followers later became the founders of the *Unity of the Brethren* (Jednota bratrská).

God's law at lavish tables and have drowned the light of exemplary living in indulgent drinking and feasting. These priests, angered at Petr, declare him a heretic out of hatred. But good and virtuous priests love him and make use of his books. Yet, because the Almighty and merciful Lord does not withhold His grace from those who seek it, He graciously grants them insight from His abundant generosity. Thus, disregarding the empty threats and fears spread by the Antichrist, they embrace the truth written in these books by the Spirit of the Lord, love it, and follow it—recognizing it as a gift from Almighty God in these last days, in the era of the Antichrist.

Many people from nearly all social classes—priests of Christ, the noble class, the knightly class, the townspeople, many scholars, and even common folk—appreciate and accept this book and other works by Petr Chelčický, giving truth its rightful place. They do not despise Petr simply because he was a layman and untrained in Latin. For although he was not a master of the seven liberal arts, he was certainly a practitioner of the eight Beatitudes² and all divine commandments. He was also a true Czech scholar, well-versed in the law of the Lord without straying from the truth. The words of the prophet were fulfilled in him:³ “Blessed is the man whom You instruct, O Lord, and teach out of Your law.” Similarly, another psalm says:⁴ “O God, You have taught me from my youth, and to this day I declare Your wondrous works. Now also when I am old and gray-headed, O God, do not forsake me.” And even the Lord Jesus himself says in the Gospel of John:⁵ “They shall all be taught by God; everyone who has heard from the Father and has learned comes to me.” Oh, how fortunate and blessed are those disciples who learn directly from God in the school of the Holy Spirit, the best teacher! They are taught in the law of the Lord, possessing the wisdom and understanding of Christ. Such people come to the Lord and truly become his disciples, following Jesus in humility and gentleness, just as he himself said:⁶ “Rejoicing in the Holy Spirit, he said: ‘I praise you, Father, Lord of heaven and earth, because you have hidden these things from the wise and learned and revealed them to little children. Yes, Father, for this was your good pleasure.’” This was fulfilled in the holy prophets, in the very Son of the Most High God, the Lord Jesus, and in the holy apostles, who were chosen from all over the world—not from schools of human learning, nor from institutions of logic and pagan philosophy, but from the ranks of the poor, from the trade of fishing, and from simple, ordinary people who were called to be apostles. As it is written in the Acts of the Apostles:⁷ “When they saw the boldness of Peter and John and

2 cf. Matt. 5: 3-10 ; so-called "Beatitudes"

3 Psalm 94: 12.

4 Psalm 71: 17-18.

5 John 6: 45

6 Luke 10: 21

realized that they were uneducated and ordinary men, they were amazed," recognizing the great power in their teaching of the Lord and the miracles that God worked through them. For God's wisdom is far beyond and above human wisdom, as far as heaven is from earth. God's knowledge makes a person humble and meek, whereas human knowledge puffs up⁸ and leads to pride.

That is why this remarkable man, Petr Chelčický, a chosen vessel of the Lord, was richly gifted with divine grace. Learning in the highest school of the Holy Spirit, he brought forth both old and new treasures from the Lord's storehouse.⁹ He wrote and compiled these highly useful and necessary books for people of all social classes. His writings address all ranks of society, from the highest—emperors, kings, princes, nobles, knights, townspeople, and craftsmen—to the common folk, including peasants. He calls out the wrongdoings of all, but especially of those who bear the title of clergy: popes, cardinals, bishops, archbishops, abbots, monks, friars, deans, pastors, chaplains, and the entire corrupt priestly order. He denounces their pride, greed, immorality, simony, drunkenness, and all manner of mortal sins and heretical errors in which they stubbornly persist. Against such people, Petr writes boldly, exposing and condemning their evildoings. However, he does not attack good, virtuous, and faithful priests. Instead, he strongly speaks out against the false teachings and uncertain human traditions of the papacy and other unreliable institutions. For these corrupt clergy continuously tear apart and destroy the apostolic net until only rags and tatters remain.

The first part of this book explains how such terrible corruption entered the Holy Church. It also shows that anyone who wishes to uncover the true foundation—Jesus Christ¹⁰—must first remove and dispose of a great deal of rubble. This rubble consists of human inventions that have been brought into and imposed upon the Church. Only after clearing this away can one reach the true foundation.

The second part of the book reveals how various estates, sects, and unchristian religious movements arose and multiplied. All these divisions are a great obstacle to true faith in Jesus Christ, for they have clothed themselves in the spirit of pride and, as much as they can, oppose our humble and poor Lord Jesus.

7 Acts of the Apostles 4: 13.

8 cf. 1 Cor. 8: 1.

9 cf. Matt. 13: 52.

10 cf. 1 Cor. 3: 11.

PART ONE

CHAPTER ONE

Seeking true faith amid spiritual ruin and deception is difficult

"And when Jesus had finished speaking, he said to Simon Peter: '*Go out into the deep and let down your nets for a catch.*' And Simon Peter answered him, '*Master, we have worked all night and caught nothing; but at your word, I will let down the net.*' And when they had done this, they caught a great number of fish, so much that their net was breaking."¹

These words, spoken and recorded in the Gospel, were set down as the foundation for later teachings — some meant for people's benefit, and others leading to disputes, scorn, and provocation. Yet with God's help, nothing else will be attempted here except this: that we, who come at the end, seek to glimpse the founding principles and cling to them, if God grants us the grace to do so. For now the worst times have come — a time of storms, a time of outcry and weeping, a time full of every kind of deception, so that it could happen that all people, without exception, might be led astray by the signs and wonders brought forth by false Christs — signs so powerful that no one could stand firm against them, had God not shortened those days for the sake of His chosen ones.² And so we, the very last, are like those who come after a fire, when a burned house collapses into a heap of ruins, and here and there only a few traces remain, showing that once there stood a place of peace — but now everything has crumbled to the foundation and is overgrown with forest, where wild beasts graze and make their homes. Who then can uncover the foundation of that house — a house burned to the ground, its base long buried and overrun with hostile growth? And, most of all, how difficult it is to find the true foundation amidst this ruin, for those opposing forces

¹ Luke 5:4-6.

² Cf. [Matthew 24:22-24](#); [Mark 13:20-22](#).

have grown upon the buried foundation and are now called "the foundation" by the mouths of many. Thus, many, seeing only the growth upon the ruins of a destroyed house, say: "This is the foundation and the path all must follow." And others say the same in different ways. And so, among many who point to what has grown upon the buried foundation — things that actually oppose the true foundation — there is great confusion about what the foundation truly is. This is what makes finding the real foundation so difficult. For if no one claimed to show a foundation at all, and if they admitted that it had been buried and that there was nothing to build upon, then perhaps many would begin to dig, seeking the true foundation so they could build rightly upon it — just as, after the Temple of God was burned by the Idumean pagans, Nehemiah and Zerubbabel, along with the prophets, laboured to rebuild the city and temple seventy years after their captivity in Babylon, despite the ruins left by fire.³ But here, the weight of a spiritual ruin, long since fallen into decay, must be restored and returned to its former state. And upon this foundation, no one can lay any other, except Jesus Christ⁴ — yet many have fled from Him to other gods, making for themselves false foundations, denying Jesus Christ, the Son of God, under a veil of hypocrisy.

3 Ezra 4.

4 Cf. 1 Corinthians 3:11.

CHAPTER TWO

Faith requires Christ's word; spiritual blindness makes human efforts futile

Having presented the words of the Holy Gospel, about which we wish to speak, we will distinguish three parts within them. First, where Simon Peter says: "Master, we have worked all night and caught nothing." Second, where he says: "But at your word, I will let down the net." Third, where it is written: "And when they had done this, they caught a great number of fish, so much that their net was breaking."

Having considered this in a literal sense, let us now turn to its spiritual meaning — especially where the words hold a deeper significance beyond the physical. Peter's exhausting but fruitless fishing, in which he laboured all night in the waters yet caught nothing, is a symbol and example of the spiritual night, in which all human efforts are in vain — so much so that no one can catch anything worthy of heavenly reward. Thus, it is said for our benefit: "The night is far spent, and the day is at hand; therefore, let us cast off the works of darkness and put on the armor of light, so that we may walk honourably in the day."¹ The night of pagan ignorance and Jewish blindness passed when Christ, the Son of God — the true Light² — came into the world to illuminate those who dwelled in the shadow of death.³

1 Romans 13:12-13.

2 Cf. John 1:9.

3 Cf. Luke 1:79.

Therefore, let us look carefully at the words we have begun to examine, for they bring great benefit. First, the fundamental truth is that in the night of spiritual blindness, all human efforts are in vain for those who have not reached the light of Christ, which shines like the brightness of day. This touches upon the most essential aspect that every rational Christian, guided by faith, should first consider. Since all humankind is burdened with heavy struggles, seeking temporal benefits from their labours—and many even hoping for eternal rewards — yet performing all this in the night, it follows that wise people, who believe that this present time is given for work that leads to eternal joy, must always fear lest their deeds be done in the darkness of ignorance and blindness. For such works are worthless. The tragedy of wasted deeds becomes clear when a person departs from this world empty-handed. What will they cling to when they reach the place where it is said:

"I cannot dig, and I am ashamed to beg"? ⁴ For even the rich man could not obtain a single drop of water, nor could he beg for it. ⁵ What could be more terrifying than entering eternity in poverty, with empty hands? This fate befalls the lazy — those who neglect their time of opportunity due to idleness. For "the sluggard does not plow in the summer; therefore, in the winter, he will beg and receive nothing." ⁶ Another group will also fall into eternal poverty — those who labour much, believing that their works make them worthy of heavenly joy, yet because they dwell in the night of sin and blindness, they do not obtain what they had expected. Thus, the first and most urgent necessity is that a diligent servant should take care to work during the day, not in the night.

However, to what has been said about the lack of success in fishing and the fruitlessness of labour in the night, the words of Saint Peter offer a sufficient response: "But at your word, I will let down the net." In these words, he reveals the power of Christ's words — what the night could not provide, Christ's words abundantly multiplied. For His words are so perfect and mighty that not only do they bring benefit and success to what has already been done, but even things that do not yet exist must come into being at His command, according to Scripture: "By the word of the Lord, the heavens were made, and by the breath of His mouth, all their hosts. Therefore, let the whole earth fear the Lord, and let all who dwell in the world tremble before Him. For He spoke, and it came to be; He commanded, and it was created." ⁷ Such words explain themselves, revealing their power — power that commands the existence of all things on earth, establishes the order of the heavens, and upholds the entire world in its fullness. Therefore, the writer of this scripture declares: "Let the whole earth fear the Lord, and let all who dwell in the world tremble before Him."

4 Luke 16:3.

5 Cf. Luke 16:24ff.

6 Proverbs 20:4.

7 Psalms 33:6, 8-9.

For since He so powerfully commands the heavens and the whole world, causing them to come into existence with all their beauty and fullness at His mere command, how much more can He command you, mere clay-born humans, who are as fleeting as gnats before Him and as drops of water falling from a vessel to the ground?

But what about the power of Jesus' words? Saint Paul speaks of the power of His word: "Who, being the radiance of His glory and the exact imprint of His nature, upholds all things by the word of His power..."⁸ He upholds or governs all things, for He commands them to exist at His word, though they were not before. For through Him, the world was made; therefore, His words are full of power. Yet here, Saint Peter refers specifically to the unique power of His words when he says: "But at Your word, I will let down the net." Seeing that the labour of the entire night had been in vain, he believes that by casting the net at Christ's command, he will make a great catch. These things form the foundation upon which the understanding of rational people should rest—that only in the words of Christ is there power for good and meritorious works, sufficient for eternal joy. For His words alone could command good works and give them the power to be truly valuable.

Secondly, His words are sufficient for performing good works because His words are light in themselves, according to Scripture, which says: "Your word is a lamp to my feet, O Lord my God."⁹ That is, by the light of Your word, I see where I should walk, even when surrounded by darkness. I direct my steps so that I do not fall or go astray. And not only does the light of God's word show the way to good works, but it also reveals the proper order in which a person must do good works to be pleasing to God. For, "If anyone competes as an athlete, he is not crowned unless he competes according to the rules."¹⁰

Thirdly, God's words are sufficient for doing good works because God loves and takes pleasure in nothing except that which He Himself has chosen and willed. Therefore, He loves nothing, nor is anything pleasing to Him, except what He commands, ordains, and teaches. This is what He has chosen, this is what He wills, and this is what pleases Him. First, He found within Himself what is pleasing to Him. These things He desires and commands, and for these, He has given forth His word so that by doing them, people may fulfill His will. And not only that they may fulfill His will but that through His words, they may know where and how they are to fulfill it. And if they stray from His will or dishonour it through transgression, they must believe that they have provoked His wrath, lost His grace, and fallen into mortal sin. Thus, the word of God is given both for knowing and fulfilling His pleasing will. Therefore, no matter how great a person's works of holiness or how renowned their reputation, if their deeds do not arise from the truth of Christ's words,

8 Hebrews 1:3.

9 Psalm 119:105.

10 2 Timothy 2:5.

they cannot fulfill God's will or be pleasing to Him. No person among all humanity has ever been in God's counsel to inquire about good deeds or to show a better way than the one He Himself originally chose, established, and revealed through His commandments. He made His will known to all who wish to fulfill it and find His grace, so that they may act accordingly. And if they disregard it, they will provoke His wrath and bear it eternally alongside the adversarial demons. This is a matter of faith to which every person is bound.

Thus, the words of Saint Peter—"But at Your word, I will let down the net"—are particularly useful here, as they teach us the true benefit of good works: that we should not attempt to cast our net for spiritual deeds except at the words of Christ, lest our labour be in vain. The world today is full of such vain works, performed according to the inventions of old and the teachings of renowned hypocrites. The world trusts in these works for salvation, and each person seeks God through acts devised by their own will, however and whenever they please, without much concern for whether or not these works are pleasing to God.

The third part of this passage reads: "And when they had done this, they caught a great number of fish, so that their net began to break." These words describe a physical miracle—how, by the power of Christ's words, Peter's net was filled with fish to the point of breaking. Yet these external, physical events concerning Peter can serve as an example of his spiritual mission: his spiritual fishing, his spiritual net, and the breaking of that net in a spiritual sense. It is evident here, as elsewhere in the Gospel, that the Lord Jesus, after calling Peter away from his physical trade of fishing for fish, said: "Follow Me, and I will make you fishers of men."¹¹ Since He made Peter and the other apostles fishers of men, He also gave them nets for that purpose. And these nets are, first and foremost, Christ's own, and secondarily, Peter's. These nets are the words of Christ, or His law, and all of the Holy Scriptures given by God, through which rational people may receive instruction. Just as a fisherman's net is woven and tied together, knot by knot, until a great and complete net is formed, so too does the truth of Holy Scripture connect one truth to another, until together they encompass the multitude of believers, each individual with all their spiritual and physical concerns, so that, when fully caught in the net, they may be drawn out of the sea of this world. And this net has the power to pull people from the deep sea of grave sins—if they allow themselves to be drawn in by it.

But why did the net begin to tear from the weight of the catch? It was not because of of the multitude of

11 Matthew 4:19.

believers caught in Peter's net of faith. Just as in the physical sea, many unwanted things enter the net, so too, among believers, the condemned, heretics, and those who cause scandal mix in. At first, they enter the net of faith, appearing to conform to it, but in times of trial, they stumble or turn to heresy. Such people tear the net of faith, and the more corruption enters it, the more the net is damaged, until faith in God—joined with His word—perishes among them, leaving only an external confession of God and Christ and outward sacred signs. For the devil is cunning in dealing with those who falsely enter the net of faith and tear it. He ensures they still bear some remnants of the net, such as physical baptism or other sacred rites, so that they do not appear entirely naked, like obvious pagans. Yet in truth, they tear apart all the truths of Holy Scripture.

However, the net can contain a great multitude of true believers and the elect. Even if they number in the countless thousands, they do not tear the net of faith, which is woven from many truths of Scripture. For faith is neither weakened nor burdened by the multitude of believers; rather, it is strengthened, made firmer and more resilient. Each believer, through their own faith, helps it grow and solidify, for "the righteous shall live by faith", ¹² and they serve as both a support and an example to others. If one among them weakens in faith, others work to restore it. Thus, the multitude of believers is the power and strength of faith.

This net of faith only pulls from the sea of the world and the depths of sin those who remain in it until the end, without tearing any part of it. For wherever they tear the net by rejecting any truth upon which it is woven, they cannot remain in it, and the depths of the sea will swallow them. Moreover, no one will be drawn up by this net unless they allow themselves to be pulled in the direction the fishermen of Christ intend. If someone resists being drawn by the net of faith, they cannot be brought out.

¹² Habakkuk 2, 4.

CHAPTER THREE

True faith in Christ's word saves; false teachings lead astray

But here arises a doubt concerning the fishermen who are of Christ. For there are many who seem to belong to Christ, casting their nets into the sea at night for a year, two years, ten years, or more, yet they catch nothing—because they fish in the night, using torn nets patched together with rotten cords, woven from the mixed reasoning

of various people, uncertain and unreliable, from which they fashion their nets. And many might say: "Having fished in the night for so long, we cannot be sure that we have even caught one soul for repentance." Meanwhile, others catch an entire community for their own benefit—to feed their bellies with its wealth, to shear its wool, to milk it dry, and to hand over the flock to be torn apart by the worst of beasts. Woe to them for such a catch!

Here, we speak of Peter's net as the faith of Christ, founded upon His words. This net is what must draw a person out of the deep sea of this world and its corruption. Just as in a real sea, fish dwell in dark depths, so too do people live in the world as if in thick darkness—unable to see behind or ahead, to the left or the right. They cannot affirm anything with certainty or set their foot down safely without the threat of falling, stumbling, or going astray. Thus, Peter's net of faith is the only means by which a person may preserve life amidst such peril. It is by clinging to faith, as one might in the deep sea, that one can escape the evil surrounding them on all sides—an evil that seeks to ensnare them and lead them to destruction. For man is full of shifting desires, driven here and there like a ship tossed by strong winds. These changes never allow him to remain still, always pushing him toward new desires—tempting him toward recklessness, drawing him away from himself into vanity, making him fickle, inflaming him with misguided zeal, leaving him powerless in disgrace, burdening him with sorrow, filling him with fear, or leading him into foolish joy. He is weighed down by troubles and sighs over them. And so, he is constantly unsettled, caught up in the uncertainties of the world, surrounded by forces that aid this turmoil, and beset by devils watching for any opportunity to ensnare him. They seek to bring death upon him—whether through sinful pleasures, the lure of worldly gain, hatred, corrupt affections, bodily indulgence, shame, false modesty, pride, arrogance, fear, doubt, unbelief, despair, or other transgressions, all with the aim of turning him away from God. And beyond these snares, the world itself is full of temptations and injustices that appeal to the senses. Thus, the net of Peter's faith is necessary. By it, he has drawn many from the depths of the sea and from the cruel tempests of the devil.

So, who are those in this net, and who allow themselves to be drawn out of the depths of this sea? This can only be said of those who desire and seek to live by faith in every aspect of their lives so that they may, through faith, understand where they are being led—whether by changes in circumstances or by devils. They must rely on the faith of the Holy Scriptures,

just as a blind man in dense darkness would, unable to take a sure step unless someone extended a hand to guide him safely. Such is faith—without it, we cannot declare anything as good or evil unless we first examine it through faith and recognize through it what is truly good or bad. Likewise, we cannot fully grasp spiritual and divine matters with certainty, only believe in them, as Saint Paul says: "Faith is the substance of things hoped for, the evidence of things not seen."¹ We believe that God is the Holy Trinity, Father, Son, and Holy Spirit, one God, the Creator of heaven and earth, and that Christ, the Son of God, is both true God and true man, conceived by the Holy Spirit in the womb of the Virgin Mary and born of her; and also of other spiritual, heavenly, and future things, including the resurrection of the good and the evil. And we can touch these distant and invisible things through faith, which is based on the words of God, standing as though in darkness, far from those things, of which we cannot see or assert anything with certainty, but only through faith faintly. Therefore, all matters of faith are necessary, for without it, no one can please God.² Wherever a person moves without it, it is as if they have fallen into a dark abyss, and immediately at that moment, error will seize them.

1 Hebrews 11:1

2 Hebrews 11:6

CHAPTER FOUR

True faith aligns with Christ's words, not deceptive human teachings

This useful reflection on faith is presented, emphasizing that it stands upon the words of God, making it easier for people to grasp. If they believe in God, then they also believe in His words. Just as they believe that He is the true God, they also believe that His words are true. And just as they believe that He is an unchanging God, so too they believe that His words cannot be altered in what they affirm, and that it cannot be otherwise than what they confirm—namely, that whoever fulfills them has God's grace and is blessed in all that he possesses, while whoever transgresses the words of God sins mortally, falls under God's wrath, and is cursed along with all that he possesses. And this single aspect of faith could bring much good to people if they held to this obligation in faith—knowing without any doubt that they fall into God's wrath and the guilt of mortal sin by violating any of His words. Conversely, by keeping them, they do God's will, receive His grace, and attain His blessing. Only those who believe and act accordingly possess this blessing. However, these things can only take root in those whose faith is rational and alive, in whom the fear of God and love for Him dwell. A dead and blind faith cannot attain this.

Saint Paul says of faith that "faith comes from hearing, and hearing through the word of Christ."¹ Here, the meaning may be that, although faith is founded upon every word of God, it is useful to us only insofar as it aligns with Christ's intentions—that is, to us Christians. For in contrast to the Jewish law, Christ's law contains fewer requirements, as it does not involve the sacrifice of animals or other physical rites that the Old Law bodily prefigured as symbols. Just as these symbols signified Christ or pointed toward Him, so in Christ they find their true meaning. Thus, considering these matters, we can understand that many of God's words in the first law are not faith for us in the sense of following the sacrificial calves. However, since these calves represented Christ—the true sacrifice for sins—then in Christ, they become our faith. For He Himself has brought us the true fulfillment of that sacrificial faith. Therefore, it is true that "faith comes from hearing the word of Christ," meaning that we must listen to and uphold the Scriptures as their meaning is confirmed for us through Christ's words and truth. In all matters of teaching, we must ensure they are affirmed in the words of Christ so that they remain for us as faith. If we see that Christ's words confirm them, that these teachings are connected to His words and firmly based in them, then they are indeed faith. For even Jewish scriptures and other human writings can falsely claim to be founded on Christ's words and example, deceiving under the guise of truth. Such writings attach themselves to Christ and His words in order to mislead people under a more credible disguise. Therefore, all teaching must necessarily be tested through the words of Christ and His life, to see whether it aligns with His example and teachings. The wise person who examines these things will understand whether such teachings truly stand in Christ's words. Only then will they be faith.

1 Romans 10:17.

CHAPTER FIVE

True faith is obscured by human traditions, heresy, and false teachings

Many things pertain to faith, and many things are said or affirmed about belief that are neither true faith nor even likely to be believed. For the worst of times has come, in which people have become so misguided in matters of faith that they regard true Christian faith as heresy and, in many respects, hold pure heresy as faith. Because of this, there is now great division among the people, and two sides exist, each condemning the other as heretical.¹ For a great movement has taken place since ancient times, and an error in faith, that people have strayed so far from true faith

1 This refers to the dispute between reformers and the Catholic hierarchy; the division between laypeople receiving only bread (Catholics) and those receiving both bread and wine (Hussites) during Communion.

that they regard only customs introduced by men—lifeless and erroneous—as faith, and know true faith so little that it seems to them to be a heretical error. And because of this, there have already been battles and disputes, murders, burnings, and many sins among the people. And this has further hardened the wicked with greater hatred against true faith. For this reason, it is now difficult to recognize faith, as it is already tainted with heresy and hostility, and slander against it has spread everywhere. But it is necessary to preserve this ancient understanding of wise people in such entanglements, where errors are honoured as faith, so that they are ready to reasonably believe everything that God wants to be believed and to believe nothing that God does not want to be believed. Thus, they will align with God's will in faith, refusing to accept anything as faith that He has not commanded to be held as faith, and believing only what He has ordered to be believed.

If anyone is uncertain in such matters and says: "I do not know what He wants to be believed and what He does not want to be believed," then true reason must be applied. For if this were unknown, then no one would ever have fulfilled it. However, there have already been many believers who have believed as He desired, for faith, once given to the saints, has had many followers. And since faith has been given once, it can be known in what way and how it was given—and that it was given only through Jesus Christ, the author of faith, and through His law, as taught by His apostles. Therefore, what He has established in His law through His apostles as faith is what He wills to be believed. And whatever the earliest Scriptures can confirm as faith concerning God or other truths for those who believe in Christ—that is the true faith of God and Christianity. For in all matters that are commanded and must be upheld, faith is necessary. No one can uphold or fulfill these things unless they first believe in God and His words, as His words teach and guide a person. Thus, when a person acts and follows as Christ commands in His law, they live by faith. Therefore, the inquiry into faith is found within God's law, and what He has established as faith is what He wants to be believed. And whatever is not shown as faith in His law, we should not believe. For just as the faith given by God would be dishonoured if someone were to despise it—refusing to conform to it and to hold it in practice—so too is God's faith dishonoured by those who hold foreign beliefs that contradict it. And since He has given faith once to the saints in a complete and sufficient manner, any faith that He has *not* given once to the saints is in opposition to God's faith. Therefore, He does not desire such belief, as it is something opposed to Him. For the Lord Jesus says: "Have faith in God."²

² Mark 11:22.

And since so many diverse and foreign beliefs have long been spread, and since a great number of people are being forced into them and bound under curses to these new and introduced beliefs, those who care for their souls should all the more diligently inquire about God's faith in His law, cling to it with their hearts, and carefully observe and understand these new beliefs—where they lead so many people. For the Pope wants people to believe in him, his letters, and his laws more than in God's law. He writes letters to lands and regions, sending them letters in which, for money, he grants remission of all sins and deliverance from torment; and whoever does not believe in this and if he attains it, he would have him burned. The same is true for his letters and his multiplied laws—he wants them to be believed more than God's law; for he takes vengeance for his laws, but not for God's law. Rather, he burns those who follow it. And not only are these beliefs present, but there are many books that are openly against God's law, yet they are held as faith. What false miracles are recorded in the passionals³ and other writings that misled people hold as faith! And how many uncertain assumptions in human writings, how many uncertain and false reasonings are established as faith among the people! They have entangled the people in faith with these uncertain reasonings and assumptions to such an extent that, because they have been followed for so long, these entanglements stand as established faith, while living faith has been obscured and is despised because of them. Thus, out of necessity, the apostle says: "I urge you to contend earnestly for the faith which was once delivered to the saints; for certain ungodly men have crept in unnoticed, who were long ago marked for this condemnation, who turn the grace of our God into lewdness".⁴ Having urged or pleaded that they should fight for the faith once delivered to the saints, he then gives the reason why they should do so: namely, because such ungodly men have crept in, turning the grace of our God into lewdness and denying the Lord Jesus Christ. They have gravely corrupted the faith. And if someone today were to examine how many such adversaries have come under the guise of faith and corrupted it in countless ways, entangling it so that people can neither see its beginning nor its end, and have sown evil things into it that oppose that faith, then he would have every reason to say: "Contend for the faith which was once delivered to the saints!" But with whom would they fight for it, when the greatest adversaries are those who rule over both faith and people, and faith is whatever they declare it to be? Therefore, unless one is willing to suffer for faith at their hands, any quarrel with them will be brief; for they are powerful enemies of faith under the guise of faith. And, small one, do not fight them, or you will receive a fitting response. However, this should not be understood as if one should fight for faith

³ Passionals are collections of the lives of saints.

⁴ Jude 3-4.

in the manner of gamblers, but if someone can overcome foolish adversaries of faith through truth—without engaging in quarrelsome disputes—let him do so. From this struggle over faith, we may take for our benefit the understanding that we must resist and not yield to those who have torn apart the net of faith, each trying to pull faith in his own direction, seeking to rule over it, and teaching others faith according to his own personal tailoring and trimming. Therefore, do not yield to such people, as if you were to believe and follow faith as the authors of confusion desire. Knowing the true faith, would you follow an unbeliever?

CHAPTER SIX

True faith faces opposition, requiring steadfastness, humility, and Christ's foundation

But this discourse is immediately followed by adversity, because the powerful adversaries of faith, who rule over faith, impose boundaries on it and shape it into whatever they desire. If a poor soul does not believe as the great ones dictate, he will fall into their hands as a willful heretic—one who, according to them, drowns in errors of his own making and rejects the doctrines of the learned and established authorities. And there, in that hidden place, death lurks. And if any one of us is strangled by death rising from that hidden place, others will be frightened. Therefore, in times of peace, it may seem to some that they are richer in faith than the great priests who rule over faith. But when they are betrayed, it is God who governs those who stand firm in times of trial. Yet I tell you truly: whoever is unable to die at the hands of domestic enemies for the sake of faith will not remain in faith—unless God, in His mercy, shortens the days of this evil time for someone.

And these words, which have been spoken before about belief, are based on the fact that Peter is a spiritual fisherman, and his net is the law—Christ's law or the faith of Christ, founded upon him and bound or woven together with knots of various truths of God's words. The purpose of this complete and sufficient net is to catch sinners and draw them out of the deep sea of sin and this world, ultimately preparing the fish—the holy people—for the service of the Lord of Heaven. This we hold by faith regarding Saint Peter and the other apostles: that they were appointed as fishermen for such a catch by the Lord Jesus, and that He gave them this net of faith through His words, as He said of them: "I have given them Your word; and they have received it, and the world has hated them."¹ And so He sent them the Holy Spirit, who caused in them all the speech of God, in which faith is sufficiently established in the apostles for the governance of the whole world, or at least all those who were to be sufficiently taught faith for salvation. Thus, these fishermen of spiritual catch, having nets arranged by the Spirit,

¹ John 17:8, 14.

were sent by the Lord Jesus to go throughout the whole world and preach the Gospel to all rational human beings. And whoever among them believes in the Gospel and is baptized will be saved, but whoever does not believe and does not fulfill it through deeds will be condemned.² For faith without works is dead,³ and it is vain, empty, and demonic. True faith is living, useful, and Christian. And so, with this faith and this mission, the Lord Jesus sent the apostles into the whole world, so that they might teach every person — through the truth of Christ's Gospel — to be worthy and to benefit from every good work. As Saint Paul testifies about himself and the other apostles, saying: "Christ Jesus, who is among you; whom we proclaim to you, teaching and admonishing every person in all wisdom, so that we may present every person perfect in Christ Jesus."⁴

Therefore, the apostles, through the truth of the Gospel, taught the believing people. And because they taught in this way, so that through their teaching every person might be perfect in Christ Jesus, therefore, because the Lord Jesus said to them, "I have chosen you",⁵ so that you might go and bear fruit, and that your fruit should remain, and because the Lord Jesus established and sent Peter and the other apostles with the net of faith, so that in this fishing they would have success and bring forth much fruit, and that their fruit should remain: here we see where in whom their work fell, remained, and benefited eternal life. This people, being established in the faith and life through apostolic preaching, remained as an example for all future faithful Christians, so that the later ones might run toward the first ones as a goal, in whom the work of apostolic preaching remained and benefited for eternal gain and for the support of those to come in their certainty. The understanding of this can give the report that the apostolic work is secured in those from whom it was received later; who received the faith of the holy Gospel from them and prospered in it according to the apostolic intentions, in them the faith of Christ and the apostolic faith is secured. To them, later ones may safely approach and expect eternal life.

Therefore, it is fitting to look further at where this people was established through the apostles in faith, and how they were established. From the Acts of the Apostles and other records, we can know that there was a believing people during the apostolic times, as their preaching spread throughout the world, and there was no people in which their voice was not heard.⁶ Therefore, it can be said that everywhere among every nation and language there was some who believed the Gospel in the apostolic preaching. I do not claim that all everywhere believed the Gospel where the apostles preached, but some, whom

² Mark 16:15.

³ James 2:26.

⁴ Colossians 1:27-28.

⁵ John 15:19.

⁶ Psalm 19:5.

God chose, more in some places and less in others. Therefore, according to the Acts of the Apostles, the congregations of believers were called in cities, villages, and countries of the world, which congregations were assemblies of many believers in one faith. These congregations were separated by the apostles from the unbelieving people. Although I do not claim that many believers could be physically separated in one street in a city, they were united in one community of faith, and they shared in the place of spiritual matters and in the word of God. And according to this fellowship and participation in faith and spiritual matters, the congregations of believers were named. And during the time of apostolic preaching, the Romans and the Roman princes ruled widely over the world, in the Jewish land, in Greece, in Syria, and elsewhere, where the apostolic preaching was proclaimed, as it is found in the Acts of the Apostles, which mentions the Romans and their rule. And with that, Jews and Gentiles were mixed everywhere. Therefore, the believers were a third group, as companions between Gentiles and Jews, paying taxes to the Romans. And when the apostles preached, they preached the Gospel to this dual people. Therefore, some believed from the Jews and from the Gentiles their preaching, and those believers, separated from the Gentiles and from the Jews, were a third people and of a different faith.

And this people, believing in Christ, was established by the apostles in two ways or through two means. Once externally, for bodily habitation, so that they could properly live between these two hostile people, opposing each other, among the Gentiles and the Jews, as is fitting for the saints. Therefore, first, they were to pay taxes to the highest authorities and otherwise be subject to them in appropriate matters and services, just as the apostles taught them,⁷ so that the Gentiles, the lords of those properties, could not attack them, saying, "They are proud, wanting to be their own lords, sitting on our property"; and thus, they would immediately violently attack them and their faith and would not allow the preaching of the faith of Christ on their lands. Therefore, the apostles carefully considered this, so that they would be subject to them in matters of bodily service: paying taxes and tolls, and showing them the appropriate respect. Second, in their dealings between the Gentiles and the Jews, they were to be humble with good examples. As Saint Peter gave them such instruction, saying: "Having good conduct among the Gentiles, so that in what they speak against you as evildoers, they may, by your good works, glorify God when He visits them with His grace."⁸ Therefore, by this proper and meek conduct, they could more easily dwell among the Gentiles and Jews, so that they would not have accusations against them in their affairs, troublesome and causing strife, when they harmed them in any way or provoked them to anger, disorderly disputes, or dishonourable conduct

7 Romans 13:1 ff.

8 1 Peter 2:12.

in front of the Gentiles. Therefore, a good and harmless way of living could also tame the Gentiles, so that they would not be provoked or attack them. And this humble and kind way of living was the cause of the conversion of both Gentiles and Jews to the faith, for good examples of behavior sometimes move unbelievers more than open preaching alone, because people generally believe more in actions and are moved by them than by words alone. And the apostles established them outwardly so that, among the opposing people, they would remain blameless, so that by their own foolishness, they would not provoke anger against themselves, but rather by their grace, they would serve as a good example to others. And if their grace proved ineffective, and by God's permission the Gentiles and Jews attacked them, they were to humbly endure the injustice from them without resistance

Thus, they are established externally, but before God, they are sufficiently established with special rules. Just as the apostles themselves had the perfect net of faith, they drew others into this perfection from the depths of the sea of sins and errors, so that they would remain in the very net of faith. For whoever the net drew up from the depths of the sea, it did not place him anywhere else but within itself, that he might live by faith, keep his faith and love pure before God, and maintain an innocent conscience. Thus, these matters are abundantly found in the apostolic teaching, as in their net. But just as the first grace for those converted from the Gentiles to Christ is that they should be renewed, casting off the old life of the corrupt Adam ⁹ and the cursed, and full of much accusation before God, they should clothe themselves with the new man, Jesus Christ. ¹⁰ Just as before they were burdened by idolatry and an immoral life filled with fornication, revelry, drunkenness, bodily pleasures, hatred, strife, murders, and other evil deeds—these are the works of the old man, the first man, the cursed one, through whom all die and in whose anger they are born—so, the sinner, stained by these things, must first always strip off the old man and clothe himself in the new man, Jesus Christ, taking on the dignity of life as much as one can, according to the grace of God. So, the one who seeks to resemble such dignity of innocent life in humility, in divine worship, and in righteousness, can have this more fully than another who has a lesser gift; but always he must come to a new life, so that the old life has no place, where mortal sin could take place. For, wherever virtue is removed, which a person should necessarily keep, there mortal sin always remains in its place. Therefore, a person must strip off the old man so much that his deeds are not based on the old man and the transgression of God's commandments. For, whoever transgresses according to the desires of the old man will always sin mortally. But in the new

9 Ephesians 4:22-24.

10 Romans 13:13.

life, he is clothed, follows Christ, and this can be done in a perfect way or in a lower manner, keeping God's commandments in every aspect to which he is bound, under the penalty of mortal sin.

These things were originally presented to the people, but on the basis of Christ. For even a Jew could do such things or things similar to those mentioned; however, since he does not have the foundation of Christ, they would be dead to the Jew. Therefore, the foundation must be Christ, so that through faith and love they can be built upon it, and living works will be done on it. Therefore, Saint Paul presented this foundation to the first people, saying: "For no one can lay any foundation other than the one already laid, which is Christ Jesus; but each one should be careful how he builds on it."¹¹ Thus, the most true and certain foundation is laid for this people, so that every good and certain work can safely be built on it without deception. He presents to them the foundation upon which the true apostles of Christ and the prophets are built, who, even those first ones, were founded on Christ. Therefore, we, the last ones, present these first people for assurance: since they were built on the foundation of Christ and on the foundation of the apostles and prophets, we should stand on the same foundation on which they were not deceived through the apostles. For later, many uncertain foundations were laid, on which many stand wrongly and poorly. The Pope wants to be the foundation of the holy church, both its head and cornerstone; each of the monastic orders has one monk as the foundation of its rule; and already there are many other foundations. And the fallen people do not seek, but follow only the dead customs, which they follow just as their fathers did, being born into them as the Gentiles were into their idols. Therefore, in such circumstances, it is wise to carefully consider the foundation upon which the apostles laid the first people, so that they can surely do good works with them.

11 1 Corinthians 3:11-10.

CHAPTER SEVEN

The apostles established a loving, unified community, free from coercion

Furthermore, we can see that the apostles established this people in equality so that they were not bound by any obligation except to love one another¹ and to serve each other through love, like one body made up of many members, with Christ as its head. They were taught that many are one body² because they partake of one bread, the body of Christ. Therefore, just as the many members of one body

1 Romans 13:8.

2 1 Corinthians 12:12.

serve each other willingly, without coercion, through love and for mutual benefit, they were encouraged to admonish one another. At that time, under pagan rule, there was no coercive authority among them—no officials with pagan offices, no magistrates or councilors administering contentious judgments. Although they lived under pagan rulers, those rulers were separate from their faith, and they submitted to them only in matters of taxation. However, the rulers did not govern their faith or morals through pagan power; thus, among themselves, they had no pagan officials—no executioners, bailiffs, councilors, magistrates, or princes who ruled over them and shared their faith. Instead, they were subject to foreign rulers in matters of bodily service. For more than three hundred years, the assemblies of Christ endured among the pagans without worldly power until Constantine. He was the first to intermingle with Christians while still ruling with pagan authority and appointing officials fit for a pagan ruler. Yet the apostles led the people to higher and more perfect things than the pagans had in their governance. From apostolic teaching, we see that they were instructed to walk worthily in their calling with all humility, gentleness, patience, and mutual forbearance in love. “Make every effort to keep the unity of the Spirit through the bond of peace. For there is one body and one Spirit, just as you were called to one hope when you were called—one Lord, one faith, one baptism, one God and Father of all.”³ This form of governance is far removed from pagan governance, which operates through city laws and pagan officials. But to be one body, guided by the same Spirit of God in divine, spiritual, and moral matters, with one Lord, Jesus Christ—this is a law far superior to the rule of pagans. Pagan authorities enforce weak earthly justice through coercion upon an unwise people unwilling to do good. However, to practice justice that is pleasing to God and beneficial to people, motivated by love and good will rather than force, far surpasses pagan and worldly governance.

3 Ephesians 4:1-6.

CHAPTER EIGHT

Christians should resolve disputes through love, not pagan courts

Christians cannot follow the faith of Christ according to another system, such as the pagan or municipal one, by bringing complaints against each other in town halls. If they did so, they could not partake in Christ, nor could they be saved if they died in such a state. However, an opponent with a pagan and worldly spirit may argue against this, saying: “Since these assemblies of Christ were not established by pagan authorities in matters of faith and morals,

and were instead meant to be governed by love alone, how then, when they lacked love and suffered injustice, did they correct it? After all, some of them still had courts! That is why Saint Paul said: *'If you have disputes about worldly matters, appoint as judges those who are least esteemed in the church.'*¹ Therefore, they did use pagan offices and appointed officials for that purpose when love was insufficient."

To this, the response could be: It is true that the apostles led the people to perfection and established them in it, so that all things would be conducted through God's love. But this governance is not condemned simply because some were imperfect—just as small children, unable to eat solid food, require milk instead.² Thus, those converted from paganism and Judaism to the faith of Christ—accustomed to evil and excessively inclined toward material things—did not immediately become perfect in their faith in the Son of God and His truth. Even in their belief, some had deficiencies in many aspects, for which they were rebuked by the apostles. At times, leniency was shown temporarily, with the hope that those deficiencies would later be corrected. For example, Saint Paul, seeing the disorder among some believers who were still weak, that a Christian would take another Christian to court before pagan judges, rebuked them. He criticized them for having faith yet going to pagans for judgment, thereby causing scandal to non-believers, and he said to them: "Do you not know that the saints will judge the world? So if the world is to be judged by you, are you not competent to judge trivial cases?"³ After rebuking them with these words, he still showed leniency toward their weakness, hoping for their improvement. He allowed them to hold trials among themselves so that, instead of going before pagans for judgment, they could appoint some of their own—those of the lowest rank—to judge disputes. Since he could not yet lead them to full perfection, where they would abandon lawsuits altogether and endure injustice concerning material possessions, he at least aimed for a lesser evil: that instead of the greater evil of taking disputes before pagans, they would settle them among themselves, even if it meant exposing their shame to their fellow believers. However, this was still an evil. And that their shame was indeed an evil is evident from what Paul said when he permitted them to judge among themselves: "I say this to your shame!"⁴ Thus, he did not permit lawsuits as a permanent law, but he allowed them to bear the shame until their untransformed minds—wrongly fixated on earthly matters—became so burdened with disgrace that they would be ashamed and turn away from evil. Then, a wise person

1 1 Corinthians 6:4.

2 Cf. 1 Corinthians 3:2 and Hebrews 5:12.

3 1 Corinthians 6:2.

4 1 Corinthians 6:5 (The rest is an expansion of Paul's thought by Chelčický).

could be deterred from such actions merely by the shame itself, or better yet, by the grace of God, which would enable them to despise that which once drove them to seek judgment.

It is therefore evident that the eternal law did not allow these judgments as a matter of shame for them. For if it had left them with lawsuits as a law to follow in disgrace, it would mean that they would forever be engaged in disputes over earthly matters, and they would always be ashamed of this law, unable to hope for a future reward from it, but only fearing hell. Nor could Saint Paul take pride in the congregations of God for their faith and obedience if they were constantly engaged in disgraceful lawsuits over material possessions. Thus, he offers them a more correct and appropriate way to resolve disputes among brothers, saying: "Is there not among you even one wise man who can judge between his brother and his brother? But brother goes to law against brother, and that before unbelievers! Now indeed, it is already an utter failure for you that you have lawsuits among yourselves. Why do you not rather accept wrong? Why do you not rather let yourselves be cheated? But you do wrong and cheat, and you do these things to your brethren." ⁵ "Is there not among you even one wise man who can judge between his brother and his brother?" Here, he does not mean a public court of law or that one of them should become a judge and sit in judgment over others. For such a court requires coercive power, requiring those who wish to engage in lawsuits to be subject to officials. Instead, he is asking a more reasonable and truthful question: "Is there really no one among you wise enough to judge between brother and brother? Have you become so poor in wisdom?" He does not mean that they lack understanding, for earlier, he thanked God for them, saying that they had been enriched in every way—in all speech and all knowledge. ⁶ Therefore, he rebukes those rich in knowledge, saying: "Why, having wisdom and understanding, do you not judge between brothers according to the reason of the Gospel, resolving injustices and calming disputes?" This form of judgment is about recognizing wrongdoing and curbing it, primarily through admonition, bringing brothers to peace through reconciliation and the forgiveness of wrongs. If the injustice involves material damage, the brother who caused the harm should make restitution. And if the wrongdoing involves false accusations—where one brother slanders another's good name—he must be compelled to correct his false claims, retracting them wherever they were spread. If the slander has already circulated throughout the region and cannot be undone, then the injured party should also forgive it. For in all injustices that occur among

⁵ 1 Corinthians 6:5-8.

⁶ 1 Corinthians 1:5.

brothers, the wrongdoer should first be rebuked. And if he has no other way to make amends, he should humbly ask for forgiveness, so that both parties can sincerely forgive one another and be reconciled. This way, evil will be restrained, and love and peace will remain among the brothers. The wiser ones should judge between brothers and settle disputes. This can only happen among people of goodwill, those who have humility and the fear of God, who can submit to the truth when it is shown to them by the wise regarding their disputes. The apostolic message urges those who are to be brothers in Christ, separated from the world, to embrace this grace. But those who are like stubborn goats—cruel, greedy, and vengeful—who are clothed in worldly wisdom, knowing how to evade responsibility in courts, conceal their injustices, and shift blame onto others, these belong in public courts, where justice meets them. There, they should stand ashamed before the authorities to whom they have fled with their complaints, while these authorities investigate, enforce penalties, and place them in the stocks. However, the first and most necessary judgment among brothers should be one of kindness, for such a judgment, conducted with the correction of conscience, would truly lead to virtue and improvement in brotherly relations.

CHAPTER NINE

Lawsuits over earthly possessions harm faith and contradict Christ's teachings

But the town hall courts deal with sins, and if through them temporal possessions are regained, then they fall into spiritual harm through sins. Therefore, Saint Paul, reproaching young Christians as children in Christ because they took each other to court before unbelieving pagans over earthly possessions, says to them: "Indeed, it is already an utter failure for you that you have lawsuits among yourselves. Why not rather suffer wrong?"¹ Here, he clearly attributes it as a sin that they are suing one another over earthly possessions. And since they have fallen into sin because of lawsuits, what value, then, does their faith hold for them? After all, they believed in the Son of God so that, through His death, they might be freed from sins and thus from the power of the devil; but since they cast themselves into sin for the sake of material gain, they lose what they had gained through Christ's death, and His death is of no benefit to them unless they regain its grace through repentance. And from these sins, into which they have fallen through lawsuits, they cannot repent in any other way than by abandoning lawsuits altogether. Therefore, from these things, it is clear that a person cannot be a Christian in this matter, which we are discussing, unless he commits no injustice or harm to anyone; and if injustice or harm is done to him by others, he must

1 1 Corinthians 6:7.

endure it, not returning evil for evil, according to Christ's commandment; otherwise, Christ's death has no power over him.

These matters have been explained in greater detail so that it may be understood that the apostles, while introducing perfect teachings to the first believers, could not immediately bring them to that perfection—at least not all of them. Thus, they were temporarily lenient with them, hoping to lead them to something better. Just as Saint Paul, for instance, permitted those lawsuits at least within their own community, away from the pagans, yet even then, he allowed them only with disgrace. But from his later letters to those same people, it is evident that all of this was eventually corrected among them. This matter is also written about in greater detail so that it may be understood that all judicial factions have based their legal systems for lawsuits and court disputes on those words of Saint Paul: "If you have lawsuits among yourselves, select the least esteemed in the assembly to judge."² Therefore, these judicial factions have built their laws for disputes in court upon that disgrace—yet they have turned it against the words of Saint Paul, reversing its meaning. Instead of choosing the least esteemed for lawsuits, they select those who seem the most prominent among the apostates. And the priest, who should be a guide in the Gospel and should, through the Gospel, denounce this error, upon entering the town hall, instead establishes this disgrace as law and appoints councilors to uphold this disgrace, believing it to be a benefit to faith when they skillfully carry out this disgrace.

² 1 Corinthians 6:4-5.

CHAPTER TEN

Christ's teachings emphasize correction through kindness, not worldly punitive measures

The beginning of these discussions is about how the apostles guided the early Christian people in faith through the perfection of divine law, apart from those judgments carried out by worldly power according to pagan laws. This becomes evident in what Christ's law teaches regarding wrongdoing among believers, when opposition, scandal, or heresy arises from within their own community. The commandment of Christ is to teach, admonish, and rebuke such individuals, seeking their correction. The Lord Jesus wisely instructs that a person should first be admonished and rebuked privately, in confidence. If he listens and accepts the correction, Jesus says: "You have gained your brother." But if he remains obstinate and refuses to accept rebuke, take one or two others with you so that, by the testimony of two or three witnesses, the matter may be firmly established. If he listens to them, you have gained him. But if he still does not repent, then tell it to the entire

congregation of believers, so that he may be ashamed before the community and, being confronted by the truth from many witnesses, may be won over. However, if he disregards the admonition and correction of many, then let him be to you as a pagan and a public sinner—avoid him and have no Christian fellowship with him.¹ In the same spirit, Saint Paul says: "I wrote to you in my letter not to associate with the sexually immoral, and not at all meaning the immoral of this world, or the greedy, or swindlers, or idolaters. But now I write to you not to associate with anyone who bears the name of brother if he is sexually immoral, greedy, an idolater, a reviler, a drunkard, or a swindler. With such a one, do not even eat."² He commands that such individuals should not be socialized with, not even to share food and drink with them, but rather to separate from them completely. Those who cannot be corrected through Christ's instruction of admonition and rebuke should be shunned and regarded as adversaries to the Christian faith and way of life. He speaks similarly concerning idlers who live among believers without working and behaving arrogantly.³ They should also be avoided if they refuse to work and expect to eat without labouring, intruding into the affairs of others.

These teachings are spoken in accordance with the purity and perfection of Christ, which His apostles established among the first believers, who built their lives simply upon Christ's words. Those who follow the perfection of Christ's instruction can clearly recognize how the governance of the Gospel is far more beneficial to fallen mankind than pagan rule through earthly kings and city magistrates. As stated earlier regarding the wicked, under Christ's governance, evildoers are not forced into anything against their will nor are they punished by command, but instead are corrected through brotherly kindness and led to repentance. This is a truly good and merciful way of governance, by which a sinner may regain God's grace, which was lost through sin, and be saved. In contrast, under city law, such sinners are everywhere threatened with death for their offenses, without any chance for reform. It is the action of merciless worldly people who, grieving over earthly injustices and material loss, are willing to kill many for such matters. Thus, the killing of people is a practice of worldly individuals who care for the world, love the world, and lament the worldly losses they suffer—these are people who cannot partake in Christ. However, in the early Church of Christ, if a brother could not be corrected by kindness, then another believer could simply avoid him without causing harm. If one cannot bring him to repentance, he must also not do him evil,

1 Matthew 18:15–17.

2 1 Corinthians 5:9–11.

3 2 Thessalonians 3:11–12.

nor kill him in his sins, but instead separate himself from him while remaining innocent of wrongdoing. But worldly and pagan governance does the exact opposite—doing no good to the wicked, only seeking to kill them and thereby transferring the guilt of their sins onto those who repay evil with evil.

CHAPTER ELEVEN

Christ's law alone governs and perfects the Christian faith and life

Thus, when we look at the early Christians, it is clear that they were firmly established in faith by the apostles according to Christ's law. This law alone is truly beneficial for the righteous governance of God's people, for only through this law can true innocence be restored to them—an innocence that God loves in His followers. It enables them to seek Him wholeheartedly, uphold justice, and love all people, both friends and enemies, wishing no harm upon anyone. They were to endure injustice done to them without seeking revenge, never repaying evil for evil, whether to the good or the wicked. These and similar principles are carefully taught in Christ's law, and those who refuse to follow them cannot be righteous before God. It is therefore implausible that worldly people—who love the world and desire to live according to it—would take up this law upon themselves. They must completely renounce the world if they wish to fulfill it. This is why the early Christian congregations thrived under Christ's law: they completely abandoned pagan errors, Jewish disbelief, and all the vanities of this world. They grew spiritually and increased in numbers, despite enduring great opposition, without relying on city law or the decrees of the high priest. They were guided solely by Christ's law.

However, when the two other laws—the secular law and the papal law—became mixed in, the Christian way of life immediately began to decline in its true purity and perished. Those who write chronicles emphasize this point, and we ourselves witness it with our own eyes: these two laws are the most harmful corruptions and the death of faith and God's law. Therefore, we who live in the present, as if hidden under the shadow of these laws, speak weakly about God's law and its governance, for the darkness of these laws has obscured our vision. Thus, we grope in confusion and hesitantly ask: "Is Christ's law sufficient, without additional human laws, to establish and govern the full path of Christian religion?" We say, perhaps with trembling, that yes, it is —

for Christ's law was sufficient to establish His Church with all His disciples without any human additions. That law is no less sufficient today than it was then, nor has it been weakened by opposition or by the increasing number of converts to it. On the contrary, it is strengthened by them. Therefore, it remains ever sufficient. Moreover, since the sufficiency of Christ's law was not nullified even when it was applied to the very resistant people of the early holy Church, it was sufficient to lead them to the apostolic life and to bring every one of God's chosen into the faith. There is no other way for them to be converted except through that law. And if it was sufficient to convert unbelievers to faith, then it was also sufficient to guide them in life and morals—indeed, that is an even easier task. Thus, Christ's law alone was sufficient to establish and govern the entire Church of God in every aspect of both physical and spiritual life. The governance of Christ's religion is superior to human additions. Therefore, who could doubt that the Bride of Christ ¹ would be more perfect if she were governed by the law of Christ, rather than drinking from laws mixed with poison? Would she not be more perfect under Christ's governance alone? Her divine life is not safe when mixed with these foreign laws, for they soon prevent her from understanding God's law—or force her to abandon it altogether—becoming confused and weakened by these foreign rules. Christ commanded His Bride to uphold this law, under the penalty of mortal sin, meaning that she can never abandon or nullify it except through grave sin.

1 Bride = the Church.

CHAPTER TWELVE

Christ's law is sufficient for true faith, governance, and perseverance

Thus, in our weakness, we speak here as best we can about the sufficiency of Christ's law, comparing it to the suffering of the wounded—those who have strayed from this law, having fallen among thieves and been gravely injured. Although this law shines everywhere like a light in the darkness, the apostles nevertheless proclaimed its sufficiency infallibly to the hostile people of the early Church. They established them in it so firmly, placed them so securely and broadly within its governance, that they could later say: "Stand firm, beloved!" ¹ They could not have said this if the people had lacked anything in governance, virtue, faith, or any other necessity. They would not have been able to affirm their secure standing if they had not

1 Philippians 4:1.

already been well-established in that time. And not only did they confirm that they were standing firm, but they bound them even more tightly to what they had taught. They spoke with such certainty, declaring: "But even if we or an angel from heaven should preach to you a Gospel contrary to the one we preached to you, let him be accursed! As we have said before, so now I say again: If anyone is preaching to you a Gospel contrary to the one you received, let him be accursed!" ² Here, they not only confirm what they taught through the Gospel of Christ, ensuring that the believers stand firmly in it, but they also pronounce a curse on anyone who would attempt to lead them away from that teaching or instruct them differently. Not only do they condemn such people, but they even declare that if they themselves were ever to preach differently from what they had first taught, they too should be cursed. Not only them, but even if an angel from heaven were to teach anything contrary, that angel should remain under a curse. With this, they firmly established the teachings given to the early Christians according to Christ's law — affirming that not even an angel from heaven could teach better than the Son of God and His apostles. Therefore, wherever the word of the Gospel has been received from them, there is true faith, and the law of God has been firmly established.

These congregations of Christ among the pagans stood firm, following the Gospel, enduring great trials for more than three hundred years after Christ's ascension into heaven, solely through the apostolic teachings according to the teachings of Christ. And by remaining in this teaching, they greatly prospered in spiritual matters. For they shone through frequent and victorious martyrdoms; for all the highest bishops suffered for the faith—those who succeeded Peter up to Sylvester, numbering thirty-five in total in the city of Rome, each suffering martyrdom one after another until the reign of Sylvester at the hands of the Roman rulers, along with a great multitude of priests and clergy, as well as ordinary people of both sexes. All of these endured suffering and cruelty with courage, even unto the most brutal deaths, for the name of Christ, rejoicing in their suffering. And in these perfect Christian deeds lies the proof of the true foundation of faith; for the certainty of true faith is to suffer martyrdom for it and to endure other injustices from the world. Just as now, the great departure from faith is evident in that neither priests nor the rest of the people are willing to suffer; instead, they conduct themselves with a kind of deceit and cunning regarding matters of faith, appearing to stand in it while greedily feeding their bellies. Seeking favor and peace with the world so that they may suffer nothing from it, they speak pleasing words to the world. Therefore, our life in faith now, compared to the first believers, is as uncertain as darkness compared to light. Thus, we recall those first believers, in whom faith was unerringly implanted by the apostles, to see if any Christians might still reform themselves according to the ways of the first Christians—to follow in faith without deceit, in patience, and in sincerity of heart.

2 Galatians 1:8-9.

CHAPTER THIRTEEN

The first Church's simplicity contrasts with later church's grandeur and corruption

What I have just said in praise of the early Christian Church is considered by the Roman Church to be vile heresy. This is because arguments like these were condemned at the Council of Basel by the master auditor ¹ when the Czechs defended the use of the Communion chalice ², arguing that the early Church had practiced it as a true doctrine. That papal judge ³ dismissed their reasoning as weak, fragile, and harmful, presenting many clever objections against it. Among other things, he claimed that the early Church was ignorant and misguided, though he admitted that it was remarkable in many holy matters and in its zeal for faith. He argued that just as the glory of the tabernacle or temple came after the coloured skins ⁴ covering it, so too did the beauty and refinement of worship and sacramental customs develop after the simplicity of the early Church's teachings. Not only in worship and sacramental practices but also in matters of faith, many things have been revealed and clarified over time that were once uncertain or unknown in the early Church. All these teachings will continue to be revealed by the holy Church until the end of time, and they hold the same authority and validity as those of the early Church. This is because Christ Himself promised: "I am with you always, even to the end of the world." ⁵ Saint Augustine, as quoted by Saint Thomas Aquinas, explained this by saying: "These words were spoken to the entire Church, in which some die and others are born, from that time until now and until the end of the world: *'I am with you until the end of the world.'*" This is what the papal auditor proclaimed.

Therefore, reasonable people should pay attention to the statements made by this master. For when he so cleverly distinguishes the later state of the Church from the early Church—elevating the later Church above the first in many ways and attributing to the early Church the flaw of ignorance, while claiming that the later Church surpassed it in wisdom, revealing and clarifying many things over time that were previously uncertain or unknown—it follows that this implies a flaw and a deficiency in the early Church. It suggests that it stood in ignorance and doubt, without certainty, since the later Church corrects its errors and shortcomings.

1 This was Doctor of Law **Jan Palomar**, Archdeacon of Barcelona, a papal auditor (= listener, judicial official); at the Council of Basel, he defended the secular authority of clergy against the Czechs in a major speech from February 23 to 28, 1433, with additional remarks on April 7 and 8 of the same year.

2 i.e. in the early Church, the sacrament of the altar (the Eucharist) was given "under both kinds" — meaning that communicants received both bread *and* wine. This dogma was first proposed by Jacob of Mies in 1414, and was called Utraquism.

3 i.e. the papal auditor.

4 Cf. Exodus 26:14.

5 Matthew 28:20.

The master further states: "Just as the glory of Moses' tabernacle came after it was adorned with colourful skins, ⁶ gold, and other decorations, so too did the beauty and refinement of divine worship and sacramental customs follow the simple teachings of the early Church. This transformation was brought about by the wiser, later Church, which perfected the proper way of worshipping God and structuring the sacraments. The early, ignorant Church served without vestments, without altars, and without church buildings ⁷ — reciting only the Lord's Prayer during services. But the later Church, which truly understands how to honour God, constructed grand stone churches, elaborate altars, and beautiful vestments, consecrating everything, expanding prayers and hymns in the Mass, and adorning worship with magnificent embellishments. Now, churches are richly decorated, walls are covered with tapestries, and services are filled with lights, bells, organs, and singing in high voices with staggered notes. ⁸ The wise Church has arranged all this for the glory of God, for He greatly desires to be worshiped in such a way and is saddened when little wax is burned or when walls are not beautifully adorned. Thus, in the early, ignorant Church, His honour suffered. Furthermore, the later Church devised an elaborate system for the sacraments, ensuring that everything related to them was consecrated through solemn blessings and the pronouncements of high-ranking bishops. And after all these blessings, the sacraments were then distributed to the common people—for a price. This, of course, is a great honour to God: a method of sacred commerce and heresy, where the supposedly wiser Church surpasses the '*foolish*' Church through misguided reasoning. The foolish Church, in its ignorance, gave away holy things freely—but the wise Church has learned how to do business with them and profit."

And this master claims that the early Church was sorrowful. But I say that its sorrows were not a sign of wrongdoing. From the time of Christ's crucifixion until the reign of Emperor Constantine, all those who called upon the name of Christ lived in contempt and endured great trials, suffering persecution from both Jews and pagans. The name of Christ and His followers was cursed, and all who believed in Him were tormented, even to death, by other nations. So yes, the early Church experienced hardships—ones that the unwise would undoubtedly see as great sorrow. But while the later Church considers itself wise in Christ, the early Church was seen as foolish for Christ's sake and was afflicted. Meanwhile, the later Church, comforted, has flourished in wealth and the praises of this world. It has secured itself with power and worldly defenses, ensuring that it may rest in peace, while the sword fights its battles. Comforted, it sings sweet hymns to God in church.

⁶ Exodus 26:14.

⁷ In the 1521 printed edition, at the margin of the page, we read: "Here Peter mocks the Basel auditor."

⁸ Songs with staggered notes are two-voice and polyphonic songs.

Comforted, it feasts at lavish tables and sleeps in soft beds. Comforted and wise, O Church in Christ — how well you have chosen the better path! But how long before it is taken away from you?

And this master claims that what the later Church has wisely devised holds the same authority and validity as the teachings and practices of the apostles. If that were not a lie, then salvation would have been greatly increased through the later Church, and God's glory would have expanded widely—if indeed God accepted it from this corrupt Church, which is itself full of things displeasing to Him. This master supports his claim by saying that Christ and the Holy Spirit are present with this Church and that, now established in Basel, the Spirit is guiding human salvation through it. As the council writes in its letter: "The Most Holy General Council of Basel, properly assembled in the Holy Spirit, representing the universal Church... therefore, this Church, being governed by the Spirit of Truth, having Him dwelling with it forever, and with Christ present in it until the end of the world..." If this were not a lie, what a glorious song it would be! This Church, having the Holy Spirit, is said to govern and ensure human salvation. Supposedly, it cannot err in judgment or fail to magnify and increase God's honour, since the Holy Spirit has rested upon it, entrusted His treasures to its peace, and intends to establish His presence in its tents more abundantly than He did with the apostles. Oh, what lies! Has anyone ever lied so beautifully? What devil has ever boasted higher, more vainly, or more falsely than the one who exalts himself above everything that is called God? ⁹ So, if anyone can understand, look at these so-called miracles—by which the masses are swept away like a flood — claiming that their wealth and splendor prove they have the Holy Spirit, that all their works are guided by Him, and that salvation is therefore infallibly assured to all within them. After all, the Holy Spirit has supposedly made His eternal dwelling there. Who among the people, already entangled and dazzled by miracles, will leap over this mountain of deception? Who, seeing this spectacle shine as if half of heaven had opened, will not tremble in awe? So if anyone is humble, come and see the heights of this pride! A council of fornicators has made a pact with the Holy Spirit. The Spirit is supposedly guiding these multitudes of whores and the bloodthirsty persecutors of the righteous — those whose consciences are weighed down by every violation of God's commandments. And yet, this naked wretch, full of shame, has chosen to clothe himself in nothing less than the Holy Spirit, claiming to be the steward of all Christ's blessings—not foolishly, but through the Holy Spirit; not less than the apostles, but more abundantly and wisely!

9 Cf. 2 Thessalonians 2:4.

And so, the devil must now dress himself accordingly, dwelling there as if in a hidden sanctuary. But who will remove the mask from his disguise, since it is the Holy Spirit himself, supposedly, who covers him and gives him his appearance?

CHAPTER FOURTEEN

Peter's net of faith is torn by corrupt earthly dominion

But now, I will return to the topic at hand regarding the previously mentioned matters, specifically the discourse on Peter's net. This net represents the net of faith, with which he was sent to fish for souls, and into which many were caught. How those caught in this net were governed by the apostles has already been discussed. But here, we address the issue that, due to the sheer number of fish caught, the net began to tear.

Nothing in the way they *now* preach suggests that *many* dissenters have been drawn into the net of faith. Those who were caught by Peter and the other apostles long ago remained fully within that spiritual net. But after them, over time, when people became complacent and spiritually asleep, their enemy came at night and sowed tares among the wheat.¹ Those tares grew and spread so much that they overwhelmed the wheat and weakened it. Now, it is difficult to find any good wheat at all, so overrun is it by the strong weeds. So where could such deep spiritual sleep, since the time of the apostles, be more evident than in the moment when the priesthood was granted wealth and power by the emperor? ² The people were asleep—so deeply and dully asleep—that they dared, despite having previously embraced poverty as part of their faith (which they had preached, following the example of Christ and all his apostles and faithful priests after them), to *reject* that poverty and instead accept power and imperial rank—even claiming a status greater than the emperor's. They had once accepted poverty as a *core* part of their faith, obeying Christ's command and following his example. For a priest to turn away from this so easily and boldly could only have come from being deeply dulled in spirit and blinded in heart—choosing, from such lowliness, to chase after worldly power and prestige. Before that, he had been forced to hide in pits, caves, and forests for Christ's name. And now look—suddenly the emperor was leading him through Rome, seated on a white mare—or perhaps it was a white horse, but either way—it was a disgraceful spectacle, meant to honor him in front of the whole world. Writers of the time, who recorded these events for future generations, say that many in Rome ran to witness this strange sight, crying out, “Papa, papa! What is this? What is this? Look—the emperor has saddled a horse and placed

1 Cf. Matthew 13:25.

2 During the Middle Ages, it was widely believed—as Chelčický also maintained—that Emperor Constantine, after converting to Christianity, granted Pope Sylvester a special charter conferring upon him both elevated ecclesiastical status and temporal authority. This document, known as the *Donation of Constantine*, was later exposed in the 15th century by Lorenzo Valla as an 8th-century forgery.

a priest on it, and is parading him through the city!" To me, this bold act deeply dishonored the purity and innocence of the apostolic way of life. It showed that the priest did not truly follow the faith sincerely or rightly. It's likely that he resented the days when he had to hide in pits and forests to escape the pagans—who were killing Christians for their faith in those times—so they hid wherever they could.

And even today, it would be difficult for lustful priests with warm hearts, who are accustomed to honour and bodily freedom, to return to being regarded as the most despised outcasts in the world; and being the highest administrator in the apostolic office, to return to being treated like a stray dog, hiding from Constantine. Enduring such conditions in priestly office would attract perhaps only *two* men in all of Bohemia. But the well-fed and idle life attracts *many* to the priesthood. Thus, it pleased Sylvester's worldly heart, which was not filled with faith, when the emperor led his horse beneath him. At that moment, he no longer feared him as he once did. And so Peter's net was severely torn when two great whales entered it: the highest priest with royal dominion and honour above the emperor, and the second whale, the emperor himself, who, with his rule, offices, and pagan power, pushed his way under the cloak of faith. And when these two terrifying whales began to thrash about in the net, they tore it so badly that almost nothing remained intact. And from these two whales, so contrary to Peter's net, arose a multitude of deceitful estates,³ utterly opposed to that net, from which it became so badly torn that only signs and false names of it remained. And first among these deceitful estates were the monastic orders, with their manifold garments and diverse appearances; then the academic and university orders; then the parish clergy; and then many lay orders, adorned with noble coats of arms; then the urban magistrates and municipal schemers. And with these deceitful orders, the whole world entered the net of Peter's faith, bringing with them all the wickedness that the world could contain. And all these deceivers among the various estates claim for themselves dominion in both pagan and secular rule, striving with all their might to obtain power. Each one desires to rule over as much land as he can seize—by any means, whether by trickery, force, or inheritance—seeking to rule as far and wide as he can.

The spiritual lords are: the Pope, who is lord over lords; the lord cardinal; the lord legate; the lord archbishop; the lord bishop; the lord patriarch; the lord pastor; the lord abbot; the lord provost. And there are as many abbots and provosts as there are monasteries endowed with

3 Estates = social classes; Chelčický uses the word "roty" (clergy, nobility, and commoners).

estates; the lord provincial superior; the lord prior; the lord university master. Then the secular lords: the lord Emperor; the lord king; the lord prince; the bannered lords;⁴ the lord burgrave; the lord knight; the lord squire; the lord bailiff; the lords aldermen; the lord mayor; and the lords burghers. And all these lords pull their dominions toward themselves so strongly that they have not only torn faith apart among them but have also so thoroughly divided the earthly kingdom that the supreme lord, the king, has no one left to rule over, nor can he possess enough wealth to sustain himself and his household. For the abbots have seized vast lands, the canons and nuns have taken over towns, castles, regions, and villages, while the bannered lords and squires have claimed the rest. As a result, in the entire country, across many miles, the king does not have a single village under his rule. Therefore, these noble lords desire a foreign king, a wealthy German, who would seize foreign lands for his domain. For they, having taken control of the king's dominion, will not relinquish it, but rather wish for a king who would add to their wealth, plundering it from other lands.

Thus, it is evident that earthly kingdoms are better off among pagans than among these entangled Christians, who have seized dominion for themselves. For among pagans, there are no excessive and utterly unnecessary spiritual lords, who are like tumors on a body, bringing nothing but pain. Therefore, pagan kings rule more easily, as they have no spiritual lords who are wealthier than they are, having taken the land for their own dominion. And among the Jews, dominions were not so fragmented either; there was but one chief lord—the king. There were no bannered lords, only knights or warriors whom the king kept under his command, more or fewer in number, and from among them, he appointed his officials. But the Jewish priests, by God's command, were not to have any dominion or hereditary property in land; instead, God gave them only tithes from the people for their sustenance.⁵ Thus, among Jews and pagans, earthly kingdoms could function more easily than among these confused Christians, who believe themselves to be something in Christ yet fail to attain even the smallest measure of justice compared to pagans. From them has arisen a multitude of distinct lords, entirely opposed to every intention of Christ. And since earthly dominion cannot properly exist due to the excessive number of lords, even more so, faith cannot endure or be preserved because of the many deceitful estates and unnecessary lords who oppose faith. Because of them, there must be division, inequality, contempt, oppression, hatred, strife, and the violent seizing of power—one over another! Although they profess one faith, and thus at least outwardly surpass the pagans in unity, they tear it apart with their deceitful estates.

4 The "bannered lords" were the highest nobility, so called because they had banners with their coats of arms and led their men into battle under them.

5 Numbers 18:20 ff.

For our faith can encompass many believers for the sake of salvation, but only those who are of one heart and one spirit—qualities that are nowhere more absent than among these divided estates. They are far from the spirit of Jesus, far from one another, and far apart among the many lords, all of whom seek greater and greater dominion over others, swelling with pride—an attitude fundamentally opposed to faith. Each of these deceitful estates and numerous lords holds distinct qualities, with each estate possessing its own unique traits, all aimed at corrupting faith and tearing apart Peter's net. And just as these estates fall under various human laws and legal systems—each having chosen its own particular law above Christ's law, as if theirs were superior—so does each one stray from Christ's law or depart from it entirely. And as each estate veers away from God's law through its own legal code, so does it stray from faith; and as it departs from faith, separating one estate from another, so does it tear or divide it. And just as each estate can stray from Christ's law due to the particularity of its own legal code, so too does it separate itself from others, each exalting its own law above the rest. They believe their law is more meritorious, whether for their simple garments, which their order requires them to wear, or for abstaining from meat, or for keeping silent, or for singing in sorrowful tones, or for rising early, or for excessive fasting, or for reciting lengthy prayers. These and other peculiarities of their laws divide the estates, so that each pleases itself most by its own law while devaluing and despising the others, speaking ill of them and harboring hatred against them. And as they thus separate themselves with contempt from one another, so too do they separate themselves from unity, which faith seeks and requires. And as they divide from the true unity that faith holds within itself, so greatly do they harm and disrupt faith. Likewise, all these lords who trace their origin to Constantine and have been falsely placed under faith—since they love pagan dominion and a pagan, Sodom-like way of life—separate themselves from Christ through their deeds and cannot partake in Him. They swell with pride against one another more than devils do, oppress one another unjustly through power, and strangle the weak with violence. All of them, with their wrongful peculiarities, harm faith, tearing that net as far as their false customs are distant from and opposed to faith.

Therefore, it is clear that the judgment and the ruling of the spiritual body of Christ, or the Roman Church, would not be correct in this regard if we compare it to the faith,

since the Church is divided into three parts, with rulers, kings, and princes making up the first side, which defends, fights, and protects; the second side is the spiritual clergy, who pray; and the third side consists of the workers, who are to provide bodily necessities for the other two. And if the spiritual body of Christ is divided in such a manner, what inequality exists within it! The two sides are comfortable because both are idle, consume much, and easily squander, for they lie on the third side, which supports them, bearing the pains of the two idle eaters whose numbers are enormous. For just as travelers in the heat long for rest under a roof in the shade, so eagerly do they rush toward becoming lords. And if they cannot be lords, they at least desire to be servants, to partake in their abundant and indulgent tables, lounging and sitting idly. Even the priests hasten greatly to the priesthood, many even serving gladly at the tables of priests for the sake of the rich food. Therefore, these two idle eaters drink the blood of the labouring people in their indulgence and trample on them like dogs with great disdain.

If this were to be the body of Christ or His Church, it would be highly improbable when considering the words of St. Paul, who speaks of the spiritual body of Christ and the uniqueness of its members. And in that body, he does not speak of such injustice where one part oppresses another with violence, but rather says: "If one member suffers, all suffer together; if one member is honoured, all rejoice together," for they love each other.⁶ Therefore, if they have something good among themselves, they divide it; but if something bitter befalls them, they drink it together, mourning for one another. But in this three-part body, some mourn and weep, while others mock them; some sweat in heavy labour, while others lie idle in the shade. Therefore, all these inequalities and things contrary to truth exist in these divided, deceitful states. These states, with all their peculiarities, differ from the words of Christ, upon which Christian faith is founded, and especially from those words He spoke when preparing for His death and praying for His disciples, that they would remain in the faith, and for all the chosen ones who were to be saved. Therefore, in this prayer, He says: "I do not pray for them alone (that is, for the disciples), but also for those who will believe in me through their word, that they all may be one, as You, Father, are in Me, and I in You, that they also may be one in Us, that the world may believe that You have sent Me. And the glory which You gave Me, I have given them, that they may be one, just as We are one. I in them and You in Me, that they may be made perfect in one."⁷ In Christ's words, it is made known that the people who are to be pleasing to God and saved through Christ's death, for whom He prays here, are to be united

⁶ According to 1 Corinthians 12:26..

⁷ John 17:20-23.

in divine unity and perfected in that unity, for which He prays to the Father, that all those who are to believe in Him through the apostolic preaching up to our time may be one together and perfected in that unity, similar in that unity; just as many members in the body can be united in love, cooperation, support, forbearance, and what can be found in such unity, that is what belongs to them—to have one God, one Lord and Father of all, one faith, one law for their governance. Since they are all one, everything divine belongs to them equally; otherwise, they could not be one, if they were divided in divine matters, each appropriating some peculiarities or elevating themselves above others or oppressing one another with violence. Such unity is what we have from the faith of Christ for our governance; and anything that deviates from that faith is sin.

Therefore, the estates previously mentioned, which are divided among themselves by the peculiarities of their laws and by pagan rule—each seeking to dominate and impose itself upon others—do not belong to Christ's prayer, for they are not united with Him in His spirit and His law. Even if such deceitful ones have entered into a form of unity, they cannot be Christ's disciples by that unity. The only true unity is the one established by Christ's law, which brings them together in genuine virtue and grace, just as God's people ought to be united through the truth of His word in faith and love, like the household of a single master, standing in true obedience to God, having only Him as their Lord. Nothing reveals such a great departure from God and His law more clearly than the division of these estates and their attachment to particular distinctions that are contrary to God and His law. Each estate, clinging to its chosen peculiarities that separate it from Christ's law, offends Him. These divided estates cannot come under God's law, for God's law does not confirm their conflicting peculiarities, allowing each estate to bend it to its own interests in an attempt to justify itself. God's law can only confirm that which grows from it; whatever grows from another root cannot be confirmed by it. God's law is one; it is unified in itself and possesses such grace that it can encompass even the greatest multitude so that all may be one. If the entire world believed in and submitted to God's law, all could be united in Christ. For God's law leads many to unity by fostering equality, so that one approaches another as an equal, loves the other as himself, bears one another's burdens, and does unto others as he would have them do unto him. Such a principle could make even a thousand worlds into one people, one heart, and one soul. Therefore, there can be no better governance for humankind as it journeys through this world, for it leads man into the truest

life, makes him most beloved by God, and makes one person a blessing to another, so that each may be to the other as he is to himself. Whoever truly understands this would never dare to establish, choose, or persist in any other law, for no other law can be true. Since there is one true law that comes from God, no other can be equal to it—only opposed to it. This is why the opposition of human laws to God's law is evident: originally, one faithful people lived under God's law. But when these human laws arose, they created a multitude of estates under one faith, each with its own opinions, teachings, distinctions, and separate customs, fostering various errors. These differences and false notions allowed great evils to grow—like weeds springing from bad seed—corrupting everything. But God's law is pure; it restores the soul.⁸ It is so good and perfect that, no matter what stains or sins it finds in people, if they turn to it and believe in it, it cleanses them from all sin, preserves them in innocence, and protects them so that sin cannot overpower them. It can heal and unify any divided or heretical estate it finds; if they believe in God's law, He will establish them in true faith and unite them into one people, one faith, one understanding of faith, one love, and one hope—so that all may agree on the same truth, just as the Lord prayed: "that they may all be one, as we are one," as the Father and the Son are one. Thus, God's law can turn a sinful person back to Him, cleanse him from sin, and set all his affairs in order according to God's will—something human laws can never accomplish. Therefore, no matter how much people may shine with human grace under human laws, if they do not possess the grace that God has chosen in the fulfillment of His law, they will remain estranged and separated from God and His law. For God has chosen only one grace for all people—those who seek His grace through the fulfillment of His law. He has established no other laws by which the many different estates, separated by their customs, reasoning, and deeds, could be made equal under Him.

These things have been said collectively about the many estates under the single guise of faith, which have fallen away from God's law and torn apart the net of faith, standing only in name and verbal confession, having covered themselves with sacred symbols as if under the shine of faith. Beneath this covering, they appear to be Christians, yet they are in fact the enemies of faith and of God's chosen ones within their own house.

8 Psalm 19:8.

CHAPTER FIFTEEN

Corrupt spiritual leaders betray apostolic poverty, humility, and faith, for power

Now, we will speak separately about each of these deceitful estates—how each, in its own way, offends God’s law through its particular distinctions, which divide them from one another and tear apart the net of faith. But first, we will address the two great leviathans that have done the most damage to the net of faith and continue to do so: the foremost spiritual lord ¹ and the foremost secular lord.

First, regarding the spiritual lord, who has immersed himself in worldly affairs and pagan rule, seeking to follow the apostolic faith or the apostolic office while also desiring to rule over both the world and faith.

This high priest first offended Christ’s law by abandoning the purity and innocence of the apostolic estate, which he was bound by faith to uphold until death—remaining in poverty, labour, preaching, and other duties belonging to the apostolic office. Rejecting that simple, industrious life of poverty and humility is no small offense against God’s law and the apostolic estate. Indeed, he could not have offended God’s law and the apostolic order so greatly had he not placed himself in the apostles’ position. Secondly, he could not have so gravely offended God’s law by abandoning simplicity, poverty, humility, and labour if he were not bound by God’s law to maintain them until death. For to abandon and oppose these principles is to scorn God’s law. That an apostolic person is bound by God’s law, by Christ’s example, and by the example of the apostles to a life of poverty, humility, and preaching is made very clear in the Gospel. Christ called His apostles away from worldly matters, saying: “Follow me, and I will make you fishers of men.” ² And they, having received Christ’s words, remained faithful to them until death—forsaking worldly occupations, agricultural work, and concerns for earthly possessions, and never claiming worldly power for themselves. Thus, they upheld Christ’s commandment. This obligation also applied to Pope Sylvester, and by abandoning it, he dishonoured it.

Secondly, the high priest offends Christ’s law and the apostolic ministry by taking on matters that are entirely opposed to the apostolic estate while still believing he is rightfully fulfilling the apostolic ministry. He has assumed imperial authority and worldly glory above emperors, burdened with supreme pride, expecting people to kneel and fall before him as if before God. He has entangled himself in worldly rule and indulged in bodily pleasures. Yet, despite all this, he still considers himself the successor of the apostles and claims to carry out their ministry, while in fact desecrating his priesthood

¹ Referring to the Pope.

² Matthew 4:19.

through such contrary deeds and dishonouring that ministry with these opposing distinctions. For the more he clings to things opposed to the apostles, the greater dishonour he brings upon the ministry whose successor he claims to be, while in reality performing little of their true service. He rarely serves Mass, never preaches, nor does he engage in any real work with the people. Instead, he has made it his duty only to grant blessings and issue excommunications against those he dislikes. Thus, he wallows in pleasures and devours food like a pig lying in a sty. And even if it seems that Sylvester himself did not initially lead such a swinish life, at the very least, he introduced all this paganism. By accepting pagan rule and worldly glory above the emperor, he firmly planted all evil within that very seat which they call the seat of Saint Peter—despite there being no evidence that Peter himself ever sat upon it in such pride. Since Sylvester was grafted by the emperor into such pagan rule while holding the highest priesthood, this fact bears great significance, for within him was rooted all that would later grow upon that throne. Concerning this imperial grafting of the same seat, the priest, Pope Melchiades,³ acknowledges that Constantine, the first to be received into the faith, granted permission and freedom throughout his kingdom—not only for people to become Christians, but also to build churches and establish endowed properties for them. That same emperor also gave great gifts and constructed the first church of Saint Peter’s seat. In doing so, he abandoned the imperial throne and left it to Saint Peter and his future successors. Thus, he planted a deep and strong root, from which all manner of deadly poison would grow, bearing abundant fruit of death and bringing ruin upon the world.

3. Melchiades (311–314) was the first Pope to reside in the Lateran Palace, which was given to him by Emperor Constantine, and the last Pope to be buried in the catacombs.

CHAPTER SIXTEEN

Corrupt priesthood distorts faith, prioritizing power, idleness, and earthly rule

Therefore, from these matters and others, it is evident that the highest priest was established by the emperor and placed in power, and thus, through imperial rule, he received the greatest authority in the priesthood. This authority was granted not only for his own personal use as the highest priest, but also so that all priestly power must flow from him alone. No people or nation could have priests except by his power and permission. He can even remove priests from office—no matter how worthy they may be—if they dare to speak against his proud throne. Thus, priests must share his mindset and spirit, accepting dominion alongside the churches, always upholding his throne so they may remain in honour everywhere. They continually elevate his power above Christ’s, as if they were sons of his flesh. Therefore, this priest inflicts an incurable wound on the faith of Christ.

Yet people do not feel this pain or grieve over it—they are dead and numb to all the harm by which their souls are perishing. This great priest is a fountain from which priestly power flows to all people. But not only does priestly power flow from him—so too does the promise of full salvation, though it stands in direct opposition to Christ. Just as he himself was placed in the highest priesthood by the emperor through political power, so he also appoints priests in that same spirit. In doing so, he ensures that the priesthood is rooted in an authority founded by the emperor, built upon worldly things and filled with a foreign spirit—one that is opposed to and utterly distant from the spirit of Jesus, yet perfectly in line with the spirit of the Antichrist. Thus, since they enter these apostolic and Christian offices through a foreign spirit and by the power of the highest priest, who can even *begin* to describe the damage done to faith or the spiritual harm inflicted? From him, as from a fountain, flows every rank of this corrupt priesthood—a priesthood that exists only for worldly gain, for an easy and idle life. They pursue the priesthood to escape the hard labour by which others struggle to earn their daily bread. And so, this band of thieves, who have entered the priesthood through the back door,¹ have no care for human souls. The only thing that has been added to the churches is a rotting corpse, and therefore, like ravens drawn to carrion, they gather around it. Where Christ's witnesses ought to stand, there now stand Judases—betraying and selling Christ and his truth, poisoning the people with the venom of many heresies. And all of this is upheld by the great priest and proceeds from him, for he himself is of this nature. He has claimed for himself power among Christians, so that no priesthood may exist among them except by his authority. So how can anyone measure the harm he has inflicted upon the faith? By now, it is clear to all that true faith no longer exists—this band of apostate thieves, born from imperial power, has utterly destroyed it in the world. Where faith once was, it has now been extinguished. Thus, the sin of the head has spread throughout all the limbs.

¹ The Gospel of John 10:1.

CHAPTER SEVENTEEN

Corrupt priesthood claims Christ's power, selling indulgences and false salvation

The third distinguishing trait of the great priest, by which he has greatly dishonoured faith—and not only faith but also the Savior Himself, the author of faith—is that in his wealthy and exceedingly proud priesthood, he has claimed divine power for himself, the power of the Savior Himself, to forgive people's sins. However, God reserved this power for Himself and affirmed to humanity that He alone forgives sins and removes iniquities.¹ And Christ, the Son of God, who died for human sins, is testified by faith to be the _____

¹ Isaiah 40:2.

Lamb of God who takes away the sins ² of the world or forgives them, having the rightful authority to do so because He is both God and man. As a man, He died for sins, offering Himself as a sacrifice to God on the cross. Thus, through Himself and His sufferings, He secured the forgiveness of sins for the world. Therefore, He alone has the power and the right to forgive sins. However, in his extreme pride, the great priest has arrogantly seized this right from Christ, elevating himself above everything that is called God. ³ He does this abundantly by opening a pilgrimage to Rome for all lands under his banner, offering and guaranteeing full forgiveness of sins and release from punishment to all who journey to him. No matter how grave or numerous a person's sins may be, as long as they bring them there, they will be cleansed of them completely, just as if they had been newly born from their mother. This is what is preached and promised to the fool who has been intoxicated by the wine of the great harlot's fornication. Thus, from all lands, drunken crowds rush toward him, and he, the father of all iniquities, elegantly prepares himself, puts on pearly gloves, and, standing high above them, gives his blessing to the crowds, granting them forgiveness of all sins and liberation from punishment. Whatever torment they would have suffered in purgatory after death will no longer come upon those whom he has blessed and fully absolved. Therefore, by his power, he can free people from both hell and purgatory, since he forgives all sins; thus, they have no reason to go to hell. Purgatory exists only for those who have not fully atoned for their sins through penance, meaning they must complete this atonement through suffering in purgatory to satisfy God's justice. But the great priest forgives even that suffering, so no one will go to hell or purgatory. Not only has he generously opened the pilgrimage to Rome for all lands, but he also sends letters of absolution to people's homes in exchange for gold coins, granting them full forgiveness of sins and freedom from punishment—so they do not need to trouble themselves by traveling to him; they only need to send him money, and he will forgive everything. If that is not enough, he also offers individuals, for a sum of gold, a written indulgence granting them the freedom to sin as they please for a set number of years—either as many as they request or as many as he determines, or even until their death. Thus, on their deathbed, any priest can grant absolution for all those sins by the power of the Pope. People purchase these indulgences from the great priest for the freedom to sin.

Therefore, it is evident from these things: Since Christ alone has the divine and rightful authority to forgive the sins of the world, what kind of official is this who appoints himself as an administrator of Christ's ministry and seizes the rights of his Lord? What rightfully belongs to the Lord, this official has claimed for himself. He attributes to his own power what belongs to God alone, and he takes praise for himself that should be given to the Lord. Through this, he gains wealth in the eyes of the world, enriching himself by selling indulgences, church offices (prebends), and other religious privileges. Furthermore, he uses this wealth to wage wars, entangling himself with kings. He spreads

2 John 1:29

3 2 Thessalonians 2:4

indulgences across the lands, so that people will support him with money for his wars in exchange for those indulgences. This was evident in the time when Boniface ⁴ waged war against the King of Naples, issuing an excommunication against him, declaring that no one in his land could even receive a proper burial; ⁵ thus he cursed the land itself. And so, this so-called disciple of Christ has robbed his own Lord and trampled Him underfoot. For what need do we have of Christ, when the high priest—his own official—can forgive all our sins, free us from punishment, justify us, and sanctify us? What more could Christ possibly add? After all, the only obstacle to salvation is sin—so if the high priest forgives our sins, what remains of our need for the poor and humble Lord Jesus? Why has the world abandoned Him and no longer seeks salvation in Him? It is because this high priest has overshadowed Christ with his own grandeur, casting Christ into darkness in the world. Instead, the high priest's name is great and widely celebrated, and the world accepts him because he offers an easy path to salvation, just as the world desires. That is why Jesus Christ stands before the world as crucified, mocked, and rejected—but the high priest alone is praised and sought after, for the world believes salvation is found in him.

4 Boniface VIII (1294–1303) excommunicated Charles II of Naples in 1296, accusing him of violating the rights of the papacy and acting against the Church's interests.

5 Boniface issued an interdict on the Kingdom of Naples, which forbade priests from administering sacraments such as baptisms, weddings and, most importantly, burials.

CHAPTER EIGHTEEN

The high priest's laws replace God's, leading to widespread deception

The fourth way in which the high priest has dishonoured or emptied the faith is by multiplying his own laws, which contradict God's law and thus also the faith. Because of these laws, people have forgotten God's law and no longer even recognize what true faith is. They now believe that faith consists only in the laws of the high priest. All outward religious practices among the clergy are governed by his laws. The way he has established religious devotion dictates how sacraments are administered, how religious rituals are performed, how prayers are said, and how masses are conducted. Therefore, the imperial clergy knows no other way to pray or serve mass except according to his laws. They mutter their pre-written prayers by rote, following books filled with long recitations. They consider it prayer when one priest chants to another, each rushing to outdo the other with words and verses. They observe fasts, conduct ceremonies, and bow in worship according to the rules that the high priest has decreed. As a result, people are ignorant of God's law and have fallen away from it. For generations, Christians have known nothing about God's law. Because the Pope's laws are enacted under the appearance of religion, God's praise, and the authority of Scripture,

the uneducated people see nothing else in them but true Christian faith. They believe that simply following these established customs is enough to fulfill their faith. And it is no surprise they think this way—for they have never been taught anything different. They have only heard that faith consists of looking at God in church and not plowing fields on Sunday. They do not know of anyone who follows faith differently or thinks of it in any other way. Thus, they have been nurtured on these laws and now mistake them for faith itself. These laws appear grand, adorned with ceremonies, devotion, and outward reverence to God. Yet the truth is, there has never been a middle ground between fully rejecting God and clinging to Him with all one's heart. And both of these are difficult paths: Few people are so evil that they wish to completely reject God and cut themselves off from Him. But at the same time, it is rare to find those who truly hold onto God with all their heart. So this cursed middle ground serves both kinds of people—it allows them to rest comfortably in a false sense of faith. This false grace, hidden within the Pope's laws, dazzles the eyes with great ceremonies, devotions, and outward reverence to God. Those who never knew God see these laws as glorious, believing they have found solid ground on which to stand. They confess God only with their mouths, bowing and worshipping outwardly, humbling their bodies through rituals prescribed by the high priest. This has led to such ignorance of God and abandonment of His law that nothing the devil could devise would be more deceptive. He could not have found a better trick to strip people of true grace, which lies in following God's law, and replace it with a false, empty grace—a counterfeit faith, shining brightly in the laws of the high priest. These laws are embellished with Scripture, giving the illusion that they are grounded in the Word of God. But in truth, under this grand deception, they twist the very meaning of Scripture itself.

From this, it is evident how strongly the Pope's laws oppose God's law. Disguising themselves with the appearance of divine law, they have devoured it more fiercely than a lion's teeth. The Pope has so deeply dishonoured God's law through his own decrees that it has fallen into oblivion, become misunderstood, and been violated by those who follow his laws instead. Not only has the Pope disgraced God's law by multiplying his own laws in direct opposition to it, but he has also overthrown it altogether. Since he claims dominion over faith, he establishes it as he pleases. Just as his followers declared in Basel regarding the Holy Chalice, saying that even if Christ Himself commanded that all believers should drink His blood from the chalice, the Holy Church still has the authority to alter and abolish this commandment. They claim that the Holy Church can revoke what the law commands

or even institute new teachings that contradict God's law — things that cannot be found anywhere in Scripture. Thus, by ruling over faith and God's law, they abolish it whenever they wish and reshape it according to their own desires. To them, faith and God's law are whatever they decide. They speak of it however they see fit and teach others according to their own judgment. And because they themselves are the worst enemies of God's law, they silence any discussion of it and persecute those who uphold it. This is why emperors, kings, and lords, after elevating and exalting such a great priest among Christians — granting him dominion and status above emperors and kings — have been led astray by the proud devil. By raising up this ruler, they have served Satan's deception, unknowingly strengthening the enemy of true faith. Thus, they have given this ruler absolute power over faith and God's law, enabling him to abolish and disgrace it. In its place, he establishes his own laws—contradictory to God's commandments—filled with venom and poison, meant to corrupt and destroy the souls of those who follow them.

Therefore, it is no small thing that was said at the time when this endowment occurred: ¹ "Today, poison has been poured into the holy church." And when this poison was initially poured into the holy church, it greatly spread and expanded throughout the entire world through that rich priest, exalted in the world, and through his poisonous laws. Therefore, they swelled after him and became exceedingly proud with their multiplied iniquity. His ² life became swollen, open, without shame, in iniquity, a life of debauchery, turned to emptiness, a life that blasphemed all the glory of God, deadened because it had lost the divine life, and grown out of the error of the poison of a great harlot. ³ Therefore, Saint Paul, looking at such things, could not speak worse about him than that he is a man of sin and the son of perdition. ⁴ Just as Christ Jesus is the man of virtue and came to destroy sins, this man, on the contrary, is the man of sin, like a belly that has no fruit in it except sin. And by all his ways, he has set the world on the path of sins, in all freedoms towards sins, giving all the incentives to freely sin throughout the whole world. He easily removes the sins from people without repentance, without the transformation of the evil will, without the amendment of life, so he always forgives, and the people have no conscience of their sins either before or after. Therefore, sins are no longer sins; the conscience of people regarding all kinds of sins has been removed; and if someone has sins and an evil conscience because of them, he forgives it all for money. Therefore, he is the father of sins, with his offices and services producing sins, and having emptied the law of God from people, leaving them in all kinds of transgression so that they cannot do anything but constantly

¹ i.e. when Emperor Constantine granted such a gift to the Pope (at that time, a voice from heaven was reportedly heard).

² i.e. the Pope's.

³ Reference to Revelation 17:1 and 17:2.

⁴ 2 Thessalonians 2:3.

sin, transgressing the law of God in every way. Therefore, it is true that he is a man of sin, giving the world every possible way to sin.

Thus, this great whale has torn Peter's net so badly that, after its tearing, it can no longer be used for fishing. And if anyone, with great effort and fear, attempts to mend it and use it again to catch people for salvation, he should watch his throat; for they hate the faith, which is Peter's net. Having thrown himself into this net of faith, he did not tear it apart without reason, for it constrained and oppressed him. Therefore, desiring to walk the broad and easy path, he shredded the net of faith so that it would not restrain his wicked freedom. Nor does he tolerate anyone fishing with the whole, intact net of faith, for such a catch would expose and destroy him. The whole net of faith is a disgrace to his face; it is the death of his pride and his pleasures. Thus, wishing to rule over all, to be exalted with honour, praise, and power in the world above even the emperor, he had to widen the net for himself by tearing it apart—keeping only its tattered remnants. Where his shame and nakedness might be revealed, he covers them with patches of the torn net. Yet he has lived in disgrace for so long that it has turned into his glory, and he refuses to acknowledge it as shame at all. For he is like a god, clothed everywhere in splendor, and he believes he has the right to do whatever he pleases. Thus, wherever he can use the net of faith for his own material gain, he makes use of its shreds.⁵ He sells masses and other sacraments at market prices, abuses the power of the keys, and issues excommunications against the innocent—using them as tools of vengeance against those who seek to fish with the whole net of faith.

5. i.e. the torn net (of faith).

CHAPTER NINETEEN

The emperor mixed paganism with Christianity, corrupting its original purity

The second whale, which violently tore apart the net of faith, is the emperor with pagan rule, along with pagan offices and laws. He is the root of paganism, into which Christianity was turned, and he opened a wound of all the blood that has been shed among Christians up until today, and that which will still be shed until the end. Therefore, when he violently entered the net of faith with such things, as was previously mentioned, he corrupted the innocence and purity that stood in those who were in the net of faith, having been set up in the faith through the apostles. As mentioned in earlier statements, those assemblies of God, converted to the faith of Christ from pagans and Jews, existed throughout the lands, regions, and nations among the pagans for more than three hundred years, governing themselves solely according to God's will and for his His honour, through the law of Christ's Gospel, without the addition of papal and imperial laws. They had no kings with city rights over them; instead, being subjects among the pagans under their masters, with taxes and other servitudes, they were only subjugated for their bodily benefit

until Emperor Constantine. Therefore, when Emperor Constantine was received into the faith, bringing with him pagan rule, laws, and offices, then the innocence of true Christians was corrupted and defiled. It would be as if thieves and seducers entered into close association with chaste and modest virgins and gained power over them to rule them, commanding them to follow their own laws of prostitution, to keep the purity of their virginity according to their laws. In such a misfortune, the chaste and modest virgin would be deeply grieved, seeing how difficult and rare it would be to preserve the purity and faithfulness she had promised to keep until death before God, in the company of those seducers who dwell with her in her house and rule over her, being able to command her to keep her purity as they see fit. In the same way, when the emperor entered the faith with pagan rule, laws, and offices, and joined in community with Christians in the faith and divine matters, he became one of them. Therefore, forming a whole, they were participants in each other's affairs—he in theirs, and they in his pagan matters. For when Bishop Sylvester, wishing to bring him into the faith, did not demand that the emperor, in wanting to be a Christian, first completely renounce paganism, including the pagan rule with its laws and offices, he instead mixed all of that in with the Christians like poison. For, although he was now a Christian, he still ruled over the pagans. Apart from the special group of true Christians in Rome, the rest of the people were pagans. Therefore, the emperor conducted judgments and disputes among the pagans through imperial power, according to pagan laws, even though he later gave freedom to those among the pagans who wished to become Christians, so that he would no longer kill them, as he had previously shed Christian blood. Therefore, as soon as he entered into the Christian faith with pagan rule, laws, and offices, he remained so, and those who came after him continued in this, making him a participant in Christian spiritual matters. Without a doubt, in this, he also made them participants in his pagan affairs, through which he mixed with them, until most of them were completely turned back into paganism. The proof of this is in the works of paganism; anyone who wants can count the number of the beast,¹ and in seeking, they will find nothing in it that belongs to Christ. Therefore, in this mixture of the emperor with paganism, it is said: "Today poison is poured into the Church of Christ."

1 Revelation 13:18. Chelčický understands the beast as referring to the Roman power.

CHAPTER TWENTY

Pagan customs corrupted Christianity, misleading believers into mistaking them for faith

However, the imperial and pagan matters with which the emperor mingled among Christians did not become Christian matters, nor did they transform into faith at that time, nor through the passing of time until this very day. Therefore, just as they were originally pagan and originated from pagans, even though they were introduced among Christians and incorporated into their way of life, they still remain pagan. And in this way, any foreign additions to Christian faith that are introduced among Christians for them to follow are not the true Christian faith, but rather deceptive lies, serving as traps disguised with scripture, so that people would fall into them and be led away from God. Thus, when the emperor entered into the faith of Christian fellowship while still maintaining pagan customs, he made the Christians partakers in those pagan customs. He assumed power over them with his pagan rule and imposed upon them the burden of royal law, so that his customs and royal authority would remain among them as if they were articles of faith—just as the Roman Church now confirms all these things as true for Christians, presenting them as the faith once given to the saints through the apostles.

But here, someone might object: "Did not those Christians in Rome or elsewhere under Constantine's rule, when he was still a pagan, have to submit to his pagan authority and bear the burden of royal law? So why should his pagan rule harm them once he became a Christian? Or how could the burden of royal law oppress them more than before?" Indeed, this is true—concerning royal law, things remained the same before and after. Since those Christians lived under his dominion, used his property, and dwelt among pagans as foreigners and outsiders, often hated by them, the apostles commanded them to submit to pagan authorities in matters of obedience, taxes, and civil service—those things that pertained to material well-being—so that, through such submission, they would fulfill God's order, which works through earthly authorities, and also to avoid provoking those rulers to anger by resisting obedience in reasonable matters. However, they did not make use of pagan laws and offices for legal disputes or other judgments. The innocence within those Christians, instilled through faith, placed them before God and among the pagans without the need for accusations or the intervention of pagan laws and justice. Their faith had shaped them with such complete

righteousness that it shone brighter than the justice that came through imperial power and governance—just as daylight outshines the night. Therefore, although Christians lived under imperial rule, they did not partake in pagan customs in governing their Christian lives. But when the emperor entered the faith while still holding onto pagan rule, pagan laws, and offices, all those pagan customs were mixed into the faith, and Christians became entangled in them by following them. As a result, they were corrupted. What the first Christians endured under pagan rulers is now followed by Christians as if it were the faith itself. Thus, through these customs, Constantine corrupted the faith so that things that were originally purely pagan and had emerged from pagans were made to appear as Christian through his influence. These pagan customs, at first unnoticed, gradually consumed the faith among Christians over time, rendering it dull and lifeless, while the self-sufficient ways of paganism thrived among them as if they were faith itself. This creates a stark contrast between those early Christians, who, despite living under pagan rule, remained so distant from its customs that they endured great oppression and even death from these powers, and modern Christians, who, having wrongly embraced pagan rulers, no longer have any reason to suffer for their faith. Instead, they have so fully adopted the unbelief of these pagan rulers as if it were faith that they have fallen into ignorance of God and ignorance of faith itself—so much so that they no longer even know what faith is, honouring only the laws of increasingly powerful pagan rulers.

CHAPTER TWENTY ONE

Pagan corruption defiled Christian rulers, fostering wickedness, vanity, and moral decay

As I have said about pagan customs, through which faith has been defiled, obedience to God has been rejected, and His honour has been stolen and given to strangers—these customs are many, and it would take a long time to discuss them all. However, among these many, let us consider those that pertain to the dignity and honour of a ruler, who ought to govern Christians justly and righteously for their improvement and as an example of virtue, since Christians, by their calling, should surpass both pagans and Jews in holy conduct.

Thus, what a degradation of such honour among Christians occurred through Constantine and his successors, who, while desiring to be Christians and supreme rulers among them—being primarily bound to the highest divine honour—have, on the contrary, stood among them in the greatest impiety and in the gravest opposition to God, to the most severe offense against faith! They also keep in their company servants and attendants of the most disgraceful and dishonourable conduct, supreme in wickedness,

full of dishonesty, shamelessness, pride, and cruelty. Their eyes are open to everything they see, seeking to appropriate it unlawfully, full of indulgence in worldliness, constantly inventing new vanities in their outrageous fashions and indecent worldliness, in idleness and habitual gluttony, in lewd speech, in shameless interactions, with wild, insolent, and arrogant expressions, mocking and scorning all people. Therefore, when one speaks of propriety, which befits Christians and their highest rulers as well as their servants, they instead prove to be a veritable corpse, dragged from among the pagans into Christianity by Constantine, whose stench can kill anyone who is weak,¹ who merely senses it from afar,² full of scandalous offenses and burdens upon humanity. From these, a great deal of moral corruption has arisen among Christians due to their disgraceful behavior. These courtly factions are everywhere, deadening faith with their fabricated iniquities worse than other deceivers who wander among Christians fallen from true faith. These court factions surpass all such apostates. And all this, brought into faith through pagan rule, is like a foul-smelling corpse, a great disgrace to faith. But priests and scholars³ justify it all, as if they were a third part of Satan's church, saying: "This belongs to their station; these courtiers must be merry, free-spirited, and unrestrained, not pious." It must be so, as the scholars guide them and shield themselves behind them. But here we speak of faith, which does not depend on the impiety of courtiers but on the truth of Christ. And we grieve over this pagan wickedness that has been introduced into faith and made part of it—such that only the devils themselves could truly be in communion with them.

1 i.e. anyone who lacks the strength to resist these evil influences.

2 i.e. even if they only sense it from a distance.

3 Scholars = academic doctors, and university professors.

CHAPTER TWENTY TWO

Constantine's rule corrupted Christianity, replacing God's law with pagan governance

The second peculiarity by which Constantine corrupted the true faith and the devotion to God among the earliest true Christians—and which I consider the gravest of all—is that when he entered the faith while still holding onto his pagan rule and took power over Christians, living among them as if he were one of their own, he failed to recognize one crucial thing: that the state of those Christians was so firmly bound in obedience to God that they could not stray in any way from God's law. Through this law, a Christian is meant to fulfill their obedience to God, without adhering to any other laws

or turning to them, lest they be led away from God's law and thus from obedience to Him. Thus, when Constantine entered the faith while retaining pagan offices and rights, and took authority over Christians, he placed them under pagan laws, so that they became accustomed to managing their affairs—especially those involving injustice—according to municipal and pagan laws, even though they were supposed to resolve such matters differently, in accordance with God's law. So when disputes or lawsuits arose over some wrongdoing, they would turn to the courts of pagan officials to settle or mitigate those wrongs through pagan power and laws. Not only did they become accustomed to this practice, but they also began seeking the emperor's help to defend themselves in cases of injustice—resorting to his power to protect and avenge themselves against those who wronged them by seizing their property or threatening their lives. And by handling such matters through the emperor's authority and his officials, they placed their trust in the emperor, rather than in God Himself. Thus, they became as wicked as the pagans, putting their trust in a man and giving him the honour that should belong to the Lord God alone. Instead of relying on God and resolving their injustices according to His law—enduring wrongs and never repaying evil with evil—they turned instead to pagan power to drive out injustice through legal disputes. By doing so, they abandoned God and His law. And now, having grown used to this, Christians no longer feel any pangs of conscience over it. This corruption came upon them through Constantine, who, upon joining them, partook in their faith while also imposing pagan errors upon them. Even today, priests and scholars continue to teach Christians not to be misled by foreign doctrines. And yet, this is precisely a foreign doctrine, even if it has been established through power.

Thus, Master Protiva ¹ says that whenever a person chooses human laws and decrees over God's law, they are, in effect, choosing other gods. For whatever a person loves and prefers above Christ Jesus—that becomes their god. And so, when a person chooses imperial laws for managing their affairs out of love for their possessions—so that they may acquire or defend them through the emperor's laws and power—while abandoning Christ's law in the process, they are choosing a foreign god, the emperor, and his laws. This practice has become so widespread among Christians that not only do they feel no remorse for it, but they refuse to hear or believe anything spoken against it. Again, Master Protiva ² says that

¹ Protiva = John Wycliffe (ca.1328-1384); however, this quote is not directly from Wycliffe, but rather an expansion of an idea found in Wycliffe's *Dialogue*, added by Jakoubek of Stříbro (1372-1429); see Milan Svoboda's edition of *Dialogue*, p. 38.

² Wycliffe, *De Civili Dominio*, Chapter 18.

there is no doubt that if all of humanity were to follow the law or governance of love, then there would be no need to adhere to imperial or municipal laws. Therefore, the further humanity strays from the governance of Christ's Gospel, the more it needs to rely on these municipal and imperial laws. It could even happen, as if fed with poison, that people might come to accept only these human laws as just, while rejecting the law of Christ's Gospel as useless.

In these words, he explains something very insightful when he says: "There is no doubt..." For many among humanity, if they were to properly uphold the law of love, they would have no need to rely on municipal and human laws for their governance, since the law of love would guide them so perfectly in all things that they would not require municipal governance. Thus, only those who transgress the law of love require the harsh vinegar of municipal governance. It is sin alone that necessitates the existence of royal offices and their laws, which serve as punishment for sin and disobedience to God. And the further humanity distances itself from God and His law, the more it must depend on and lean upon these laws. Not because humanity is truly upheld by them, but because it leans on them to avoid falling completely. For when humanity turns away from God, it is left with only a frail and weakened physical existence, crippled in every way. Unable to stand or move forward on its own, it grasps onto the flimsy reed of human laws for support, so as not to fall in worldly affairs. When these laws are unjustly stripped from their hands, they rush with complaints to those in power, and authority sits in judgment, forcing both sides into court and resolving the wrongdoing according to municipal laws. And so, by leaning on this reed, they do not fall entirely nor suffer complete ruin, but their anger is restrained—just as when a hungry dog snatches at a gnawed bone. For if this support did not exist for a people estranged from God, then in times of injustice, having nothing to hold onto, they would collapse upon one another in vengeance, killing one another, and thus, humanity would be destroyed. Therefore, this support allows them to persist, if only for the sake of bodily survival. But those who stand firm according to the law of love possess a healthy and strong spiritual life. Thus, in times of injustice, temptation, and hardship, they can remain steadfast, enduring wrongs without repaying evil for evil. They do not need judges in litigious courts to support them in times of adversity.

Master Protiva further says: "It could happen, as if fed with poison, that people might come to accept only these human decrees or laws as just,

while rejecting the law of Christ's Gospel as useless." This interpretation seeks to convey that humanity—or rather, the misguided Christians—has so many imperial, municipal, and pagan regulations and laws that they have become accustomed to feeding on them even though they are poison. Through this poison, the true inner life dies, distancing itself from God and His grace. And now, having been poisoned by continuously drinking and feeding on these ever-expanding human laws, having fattened themselves on the poison of errors within these laws, they have come to hold onto them as if they were just or even issued by God, upholding them with reverence and personal gain. For by feeding on the poison of these erroneous laws, they enjoy their freedom of will and body, so they do not have to endure the adversities of Christ's cross. By defending themselves against injustice in courts, avoiding material losses, and being able to take revenge and return evil for evil, their fleshly will is nourished by this poison within these laws, so that it may freely move in wickedness. They can then see no other way but to declare such a pagan order good and just since it allows them to walk their own paths unimpeded. Therefore, it is no surprise that those who have been so poisoned can dishonour and reject the law of Christ's Gospel as useless. For that Gospel would, on the contrary, turn them around and trouble them, whereas the poisonous laws comfort them. The Gospel law ³ would demand that they endure blows, and if someone wanted to sue them for their coat, that they should abandon both the lawsuit and revenge, giving away even their cloak—thus, taking loss upon loss. Therefore, those who have fattened themselves on this poison, which has been poured into the holy Church, will defile such a law, stained as with the saliva of garlic by the slanders of councilmen, who reek of municipal wisdom as if they had eaten raw garlic on an empty stomach. With this so-called wisdom, they scornfully deride the simplicity of Christ's Gospel, despite its sufficient and life-giving guidance.

Therefore, returning to the original discussion—what shall we say of the fact that the emperor entered the faith while retaining his pagan rule, laws, and offices? By deeds, it becomes evident that this is the very poison that was foretold at that time ⁴ with the words: "Today, poison has been poured into the holy Church." And since poison has been poured into the holy Church, it was not poured in vain but so that people would drink it, be nourished by it, and be fattened on it—nations, peoples, and lands alike—until they are poisoned and die, intoxicated by the wisdom of the flesh and the world. This poison of carnal and worldly wisdom is rooted in imperial power and its laws, so that by drinking this wisdom as poison, all consideration

³ Matt. 5:39–40.

⁴ i.e. when—as it was believed—Constantine bestowed secular dominion and power upon the Church.

turned toward preserving the body in its licentious freedom and toward acquiring temporal goods, seizing, gaining, and increasing them wisely—whether through disasters or by reclaiming privileges lost, recovering them again through royal power, or avenging themselves for them. For this reason, they cleverly devise defenses and barriers to protect themselves and their possessions. This poison flows from secular power and its laws into the Christian world, turning Christians into pagans. Because of this poison, those who have been fed on it cannot submit to the law of Christ, which is utterly opposed to those who are nourished by the poison of earthly and bodily wisdom. To them, Christ's law seems absurd and laughable—a death sentence for their indulgent appetites. Thus, not only do they dismiss it as useless, but they are ready to oppose anyone who dares to confront them with the bitter medicine of Christ's law, which they find as distasteful as poison. This is how the poison of worldly wisdom reveals itself—by corrupting people and turning them away from God's understanding with such hostility that they rise up in anger against the truth. To them, the truth appears as the greatest evil, for they are ruled by the poison of earthly wisdom, born from imperial and civic laws, which has extinguished true Christian virtue and led them away from faith. Thus, it can be said that the emperor's intrusion into the faith, along with his pagan rule, is the very seed that has been sown to produce an abundance of transgressors under the guise of faith. This seed has taken root and grown, fostering the flourishing of every conceivable wickedness that the devil could devise, along with every deceitful and corrupt social order, outwardly adorned with a false appearance of holiness. The result is that so many offenses have arisen that few truly follow the faith, while the vast majority have reverted to paganism. For nothing can grow except what has been sown. The emperor's rule was planted among Christians, and because it was given strong ground, it quickly took root, flourished, and spread—until nearly everything was turned to paganism, with power, government, and pagan laws standing at the very center of society. Since this apostasy from faith and Christ's law rejects and mocks the Gospel, dwelling in reckless arrogance and boundless lawlessness, it inevitably requires a brutal power to subdue, oppress, exploit, and imprison. Only such harsh control can restrain the unbridled mind of those who have fallen into such extreme wickedness. But this way of life is not faith, nor is it the path to salvation—it is merely a temporary restraint on the wicked, keeping them from complete ruin in this life, preventing them from utterly perishing under the weight of their own folly and malice.

CHAPTER TWENTY THREE

Constantine's rule corrupted Christianity, empowering Antichrist through secular authority

The third peculiarity by which the emperor, upon entering the faith, caused the faith of those who follow it to become paganized is that he exercises pagan power according to his will, with arrogant abundance and audacity, without valuing the fact that he is a Christian and that he wields power over Christians—those who have been purchased with the blood of Christ to be his servants. They are under the authority of the highest Lord of all lords, and it is He who first desires to reign over them, to govern and guide them. Therefore, the bold pride of emperors, kings, and other rulers, if they truly considered this, would not dare to rule over these people according to their own whims, as they do—fearing ¹ that these people have a Lord above all earthly lords. And if these rulers govern them arbitrarily in any matter against the highest Lord, they will fall into His judgment along with their rule. It is evident that they would not abuse their power so greatly if they remembered that they are Christians and that they have a Lord in heaven. But they value a pig or a dog more than a human being. This stems from their pride and their profound contempt for their fellow creatures.

However, I would not be so greatly angered by the injustices they inflict upon people in material matters—taking taxes from them or imposing forced labour upon them. These things, concerning the body, cause poverty, a reduction in wealth, and physical hardship, but they do not harm the soul if endured with humility. But what is more significant is that these authorities and their affairs are so corrupt and distant from grace when viewed through the lens of faith. They do nothing for faith, neither with regard to their own conscience nor to those they govern—who are Christians, some of whom at least, according to their faith, bear a guilty conscience for committing evil, killing, committing violence against others, and robbing them of their possessions. Yet these rulers do not even consider such acts to be sins. Therefore, in their arrogance, they incite conflicts with others over wealth or worldly honour. If someone lays a hand on their property, they immediately start wars, driving people like cattle into battle, where massacres and robberies are committed against one another. Thus, how dangerous it is for good Christians to live under such rulers, for they are forced to commit evil at their command, breaking God's commandments! Worse still, they send Christians into battle, where some on both sides may be righteous, struggling with the guilt of killing and looting others. A brother goes against his brother, committing injustice against him—against the very one

¹ i.e. emperors, kings, and other lords.

for whom he should be willing to die in faith, yet instead, he goes to kill and rob him, forced by wicked authorities, lacking the reason and love to rather suffer death at the hands of his overlord ¹ than to commit such evil. Therefore, such ruthless authorities are a trap for good Christians, forcing their subjects to carry out the worst of their evil schemes.

But this ruling power has now reached its worst: it has fallen into the greatest godlessness and paganism under the guise of piety, for having already opposed Christ in many ways, it has ultimately begun killing righteous Christians for their faith and shedding their blood. For the apostles of Antichrist have ingratiated themselves with these rulers through flattery, claiming them for their own purposes and advantages, and continually conspiring with them. Thus, they have betrayed true Christians to this power, falsely accusing them of heresy. The rulers themselves, being ignorant of what true faith is, are equally ignorant of what heresy truly is. But the spiritual watchdogs, those who hate the servants of Christ and His law, define heresy however they please and whisper it into the ears of these rulers, instructing them to eradicate such "heresies" with religious severity.

Thus, these rulers are the very strength of Antichrist, standing against Christ and His chosen ones. Even Antichrist himself, through his hidden opposition disguised as religious zeal, could not act so violently against Christ if he did not have such a powerful secular authority at his disposal. This ruling power, having taken root among Christians since Constantine, what has it grown into from that root? It has become the instrument through which all opposition against Christ is carried out, the source of all sorrow and tribulation for His saints. Such is the extent of Antichrist's malice, that his wrath is stirred against Christ and His chosen ones—to the point that Antichrist pours out this wrath upon Christ's elect through the might of secular power. And this secular power, which Antichrist exalts beyond measure, is praised as the very foundation of the Holy Church, as if the Church stands firm and righteous through this power.

¹ Early Christian leaders, including St. Augustine, emphasized that rulers were chosen by God, even if they were unjust. Emperors were crowned in Medieval Europe by the Pope, reinforcing the idea that their rule was divinely approved.

CHAPTER TWENTY FOUR

Secular power is incidental; faith's fullness exists independently of it

Now, in this book, different interpretations will be given regarding how some Christians understand and believe, with regard to the purity of faith: that secular power, not originally being part of the Church, after a long time, comes to the Church of Christ or is mixed into it after its full and perfect existence. Therefore, secular power is incidental ¹ to the Church of Christ, for whatever comes to a thing *after* its original

¹ i.e. accidental; not essential.

and perfect existence is *not* its essential nature and does not belong to it. Since the Church of Christ existed in its full and perfect state before secular power was introduced—ever since the time of Christ’s crucifixion—it remained in this pure and uncorrupted condition for a long time, until the reign of Emperor Constantine. Thus, to clarify our understanding of the Church, let us say this: Some believe that the Church’s strength and completeness depend on secular power. However, this contradicts the earlier argument—that before imperial and papal authority became entangled with the faith and integrated with the Christian community, the Church already possessed its full and perfect existence. It stood firmly and remained intact in all things that faith prescribed and to which God bound it by His law. The Church had everything it needed in its original, perfect, and proper state, as it was founded by God before secular power became involved. Therefore, secular power is something external to the Church, because it was added only after the Church had already reached its full perfection. It could be removed from the Church without diminishing its faith or grace in any way—qualities through which the Church attains its complete and perfect state, as God wills and commands. Therefore, secular power is *not* a proper and essential part of the Church of Christ, without which it could not have what it needs for its perfection or for the fulfillment of the obligatory will of God.

But what is stated here is neither without difficulty nor simple; rather, it is complex and full of pain. Therefore, the following arguments will be presented in the form of a dispute or debate between two opposing figures: One comes from the household of Christ, and his name will be Paul, an experienced debater,² and the other comes from the household of the Antichrist, and he will be a simoniacal priest, the successor of Judas. Therefore Paul will defend and argue the case previously mentioned—that the Church of Christ had its full and perfect existence in faith and truth without secular authority. However, the priest will vigorously defend the ruling power under which he lounges, belly full, as if resting in the shade of a hidden retreat.

Thus, the priest vehemently opposes Paul, saying: “How can you claim that the Church of Christ had its perfect existence in the time of the apostles and their disciples before it received power from the emperor? That is clearly false, heretical, and contrary to all scriptures that speak on this matter. For from the time of Christ’s Passion until the time of Emperor Constantine, all those who bore the name of Christ lived in contempt and poverty and endured great

² Debates were scholarly, especially at the university..

hardships from both Jews and pagans, so that the name of Christ and his disciples was accursed among all, and all his faithful were tormented to death by other nations. They not only had no dominion, but they were poorer than servants, for servants are at least protected by their masters from being slain by others. But Christians living in those times were tortured to death by their own rulers, being killed with various torments. Therefore, it is laughable to say that the Church of Christ had its perfect existence in the time of the apostles and their disciples. At most, you could say, opponent, that the Church of Christ was in its beginning in those early times, but it did not yet have its perfect existence. Rather, the Church of Christ began to have its perfect existence the moment it received secular power from the emperor. Therefore, that power received from the emperor is called an essential part of the Church of Christ, for through it, the Church had its perfect existence and even today has its full sufficiency through it.”

All this the priest, the successor of Judas, speaks against Paul and upholds the authority of the emperor as beneficial to the Church of Christ. Seeing through these empty arguments, Paul and the rest of Christ's followers understand the intentions of the Antichrist, his supporters, and the multitude of blind and worldly Christians. In response, Paul argues against the priest, asserting that he mistakenly defends pagan authority and attributes great virtue to it, even claiming that the Church's faith and dignity are dependent on it. The priest denies this vehemently, calling it false and contrary to scripture. He insists that the Church, suffering poverty, lacking dominion, and enduring trials, could not have been in a perfect state but instead lived in great misery. Paul refutes the priest by saying that it is itself false and against faith to claim that the sufficiency of God's Church depends on the emperor's power or that of other rulers. Instead, the true sufficiency of the holy Church comes from God and the power of Christ's cross.³ The priest's argument, which claims that the Church's prosperity and sufficiency come from the emperor's authority, aligns with the beliefs of worldly and carnal people—those who love the world, bodily comforts, wealth, and status, and who always seek to avoid physical and material hardship. Because secular power and governance aid such people in preserving these things and protecting them from injustice, the priest, influenced by this mindset and drawing strength from the cold cellar,⁴ affirms the emperor's authority as beneficial to the Church. He also scorns the early Church, calling it wretched because, lacking the protection of worldly power, it was despised, trampled underfoot like a stray dog

3 2 Corinthians 3:5

4 cold cellar = place devoid of spiritual warmth.

in the world, persecuted, plundered, and cursed by all for Christ's name, mocked and ridiculed. Yet the priest finds it sour to drink from this cup, as there is no group as pitiable as this. What glory or perfection in faith can there be, he asks, if one cannot serve God in peace? However, the later Church, having attained imperial power and dominion, has been relieved of all these afflictions. No longer does it fear being dragged before kings for Christ's name because it possesses fortified cities, strong castles, and the emperor's army, allowing it to safeguard its life and defend itself against injustice through war and retribution. Thus, all lovers of the world rejoice under the shelter of this supposedly wise Church in Christ, which has so arranged matters that the entire world may live at peace under its faith, avoiding sorrow, submitting, and enduring the looting of property. But rather than suffering injustice, they now have the power to repel those who seek to take from them, using secular authority to protect themselves and to reclaim, through the courts, anything taken from them. Therefore, worldly people and lovers of pleasure find rest under this power, for secular authority preserves the things they cherish. The imperial clergy and scholars align with this view, for the clergy stands only by imperial and royal power, weakly, like a structure built on sand, hiding in the shade to protect and feed their lives well. But where that power is absent, they vanish at once, like alder wedges that loosen when they weaken—a small blow is enough to make them fall away. They are not built upon the rock but stand unsteadily on worldly things, like a house on shifting sand.

CHAPTER TWENTY FIVE

Paul argues early Church's purity thrived in suffering, not power

And this is the wisdom in what Paul replies to the well-fed priest regarding his interpretations, saying to him: "I will grant you that the apostles and other disciples of Christ, from the time of His passion until the time of Constantine and Pope Sylvester—a period lasting for three hundred years and more—lived in great sorrow, faced many snares and torments, and endured suffering unto the shedding of their blood. They possessed no temporal dominion nor defended themselves against injustice in any way, but instead bore the harshest servitude. However, from these adverse circumstances, it cannot be proven that the Church of Christ lacked its complete existence or full dignity until it received secular power from the emperor; that is incorrect. Therefore, as I have told you before, the good things promised by Christ are spiritual only, not temporal, and these spiritual goods undoubtedly surpass all temporal goods in dignity and true benefit.

Thus, secular authorities and kingdoms are simply and entirely earthly and temporary. As I have said, Christ acknowledges that in His first coming, He does not possess a worldly kingdom. Hence, He declares: *'My kingdom is not of this world.'*¹ And speaking even more clearly to His disciples, who were disputing about greatness, He says: *'The kings of the Gentiles lord it over those they rule, but you shall not be so.'*² From this, it is evident that the dignity of the Church of Christ does not lie in the greatness of temporal things. Moreover, not only is it true that the dignity or stability of the Church does not depend on temporal greatness, but in fact, its perfection is found in patiently enduring unjust suffering from the world for the name of Christ. And in that, the Church of Christ especially prospers. As wise men once said: *'This is the unique quality of the holy Church: when she suffers adversity, she flourishes; when she is oppressed, she grows; when she is insulted, she prospers; when she is wounded, she triumphs; when she is rebuked, she gains understanding; and she stands firm when it seems she would be defeated.'* This demonstrates that Christ taught by word and example that the blessedness of man lies in the loss of earthly things and the pursuit of heavenly things, which His true disciples followed in His teachings. In the early holy Church, when the faithful had no secular power, a greater number of people lived in true perfection within the Church than now, when the Church has expanded with worldly dominions and has an abundance of them. Thus, Christ spoke and taught clearly and openly that the ultimate things we seek—or that rational beings ought to seek—not only do *not* depend on any temporal matter, but rather, they are found in the renunciation of many temporal things, in despising them, and in enduring suffering for the name of Jesus Christ, even unto death. Therefore, blessedness, which is the ultimate desirable state, does not lie in earthly but in heavenly things. And so, He led His disciples, in whom the foundations of the Church were laid, toward that blessedness through spiritual matters, which consists in the contempt of temporal things for the love of heavenly things. Christ indeed confirmed this teaching with His own clear example through His holy life and most sacred death. Then Paul says: *'From this, it has become clear that the power of faith and purity resided in them, and these are the true and highest spiritual goods in the holy Church. Therefore, in those times of persecution, when the holy Church had no secular power, believers flourished greatly in spiritual good—far more than later, when imperial power became mixed among them. But later, the Church grew rich, entangled itself in worldly rule, and expanded widely into earthly kingdoms.'* "

1 John 18:36.

2 Luke 22:25-26.

With these words, Paul emphasizes the benefit, fullness, and perfection of the early holy Church in poverty, patience, and other spiritual deeds — surpassing the later, wealthier Church. He asserts this against the fat-bellied priest, who, in opposition, scorns the early Church for its suffering, saying that it was oppressed among pagans and Jews, hated and disliked, beaten, plundered, persecuted, and put to death. Thus, in such distress, it was diminished and trampled upon. But the later Church, through worldly power, has been exalted with secular dominion and shines with honour and glory in the world. From the words of the corpulent priest, it is evident where his heart lies: he finds it offensive when the Church is poor, with tattered sides and a bruised head. His luxurious and indulgent life despises such a state. Instead, he favors the latter Church, which is safe and at peace, for the emperor's sword bears its trials, and it has apostolic men — respectable, ruddy-faced, dressed in long robes and tall caps. This is the heart of a priest raised in comfort.

Thus, Paul, considering the purity of faith, speaks against the priest, saying that the true benefit of the early Church was when the cruel pagan power remained outside, separate from the Church. Hating the Church of Christ, it became a force that, through its hatred and cruelty, spurred the Church to grow rich in spiritual virtues and shine through its frequent victories in martyrdom. This demonstrates that success lay in endurance and perseverance. Therefore, the Church of Christ gained more true advantage from the hostility and cruelty of the pagan power than from the favor of a domestic power allied under the faith. Now, however, the Church has peace and favor from the worldly power. Because of this, it has fallen into the indulgence of a lazy life, into hypocrisy, and, in times of tribulation, it no longer bears its cross. Instead of turning the other cheek, it wields the sword of imperial power and wages its own battles, defending itself against evil through force; thus, it has lost the victory of martyrdom. Since the Church of Christ is bound, even until Judgment Day, to rule over its soul with patience ³ and to overcome injustice through endurance, so too must the final Church, just like the first, under penalty of mortal sin and the loss of God's grace, carry its cross and conquer all injustices inflicted upon it with patience. Therefore, the final Church, having taken up worldly power for its defense in times of trouble, has cast off its cross, abandoning patience. In times of injustice, it avenges itself and repays evil with evil. In doing so, it transgresses God's commandment, for using force for defense is the abandonment of patience in matters that, by the obligation of faith, ought to have been endured. If the Church abandons that which it was bound by faith to uphold, it sins mortally and turns away from God. Thus, every unwillingness to suffer, which leads to

3 Luke 21:19.

the abandonment or transgression of God's commandment, is a mortal sin and results in the loss of God's grace. Therefore, the later Church could not have further cast away the patience it was bound by faith to bear, except in the moment when it took up secular power for defense in times of trial, seeking vengeance and repaying evil with evil. Thus, in every trial that it was obligated by faith to endure, it committed mortal sin—by relying on power, it turned away from God.

That is why I previously stated that the hatred and cruelty of pagan rulers were a closer cause of true virtuous grace in the early Church. Having the provocation of their fierce hatred, the Church triumphed through patience and was tested. Through these victories, it overcame evil and injustice, thus pleasing God, enduring wrongdoing, fulfilling His will, and keeping His commandments in times of adversity.

CHAPTER TWENTY SIX

Secular power corrupts faith; true Christianity thrives in humility, suffering

But in contrast, the latter-day Church, possessing worldly power in its own domain, enjoys peace and material favor through it. And this favor serves as a harmful influence, prompting the Church to defend itself against evil by relying on this power, thereby casting off the yoke of God, which it was commanded to bear. In doing so, it loses patience—and thus, loses God as well. From observable deeds, it is evident that the hostility of pagan rulers toward the faithful Church of Christ was a crucial factor in ensuring that true and tested faith could be found within it. However, the favor of Christian rulers toward the wealthy and comfort-seeking latter-day Church is instead a cause of unbelief, establishing it firmly and abundantly, until faith is ultimately extinguished and forgotten. Its bitter legacy remains as error, for pagan ways now fully manifest themselves in Christians, through the power that has grown from pagan roots. Thus, Paul finally responds to the priest, affirming that the early Church of Christ, maintaining its faith apart from secular authorities, had complete existence and full sufficiency in every truth it owed to both God and mankind. This, therefore, proves that secular power is not an essential element of the Church of Christ. For even without it, the Church could and still can uphold its truth, govern itself, and maintain its strength and fullness. If secular power were truly essential to the Church, then it would not have been able to establish and lead the faith without it—just as the keys of the Church are essential to bishops and priests, who, without them, cannot begin to govern the faith. Without these keys, they cannot separate the wicked from the good, nor close the gates of heaven to the unrighteous or open them to the righteous. However, in this case, secular power is not of such a nature. Thus, it is stated that it is not fundamental to the faith;

if it is mixed with faith, then it is not inherently necessary to it. For power holds an office suited to its function, which it enforces through coercion and applies in retribution for violations of justice. How then can it be necessary for acts of faith, which are spiritual and invisible, and cannot be carried out through favor or forced submission to authority, but only through goodwill, free will, and divine grace? For the works of faith are loving God and one's neighbor, and love is the fulfillment of the law.¹ But this love cannot be implanted in the human heart by the sword of secular power; rather, it descends from above, from the Father of lights,² into the hearts of the willing, for whom it is a joy to love God and to do His will in His commandments. Moreover, how does the office of secular power align with those who are bound by God's commandment not to resist evil in times of injustice—to turn the other cheek when struck, not to repay evil with evil, but to leave vengeance to God, to love their enemies, do good to them, feed and give drink to the hungry and thirsty, and pray for them? These are the works of our faith, and they are the commandments of God. So where does the office of secular power stand in relation to them? For following Christ is done entirely in humility, patience, obedience, peace, consent to what is good, honourable conduct, and living without reproach among people. Therefore, the harsh cruelty of secular power cannot govern such works of Christ's discipleship. Just as not every tool is suited for every craft, but each requires its own appropriate instrument—a blacksmith cannot hold iron in the fire with a spindle, nor can a woman spin thread with tongs—so too, secular power is designated for different tasks than leading the followers of Christ, whose path is one of humility, patience, and complete innocence. However, secular power can, in a way, serve the cause of following Christ—by persecuting Christ's servants through injustice or even killing them for His name's sake. In suffering innocently at its hands, they truly follow Christ. It also benefits the good as long as it upholds justice and peace for all, ensuring order and fairness, thereby serving both the wicked and the righteous. Yet, the primary necessity of such power applies to willful evildoers—those who seek to act with cruelty and oppress others unjustly—by restraining and punishing them, governing earthly affairs. Thus, secular power is driven by the desire for earthly dominion and worldly praise, ruling over masses of sinners for its own enrichment, exaltation, and pleasures. For this reason, such power seeks to rule over multitudes of the ungodly,

1 Romans 13:10.

2 James 1:17.

who wish to act unjustly, corrupt others, and oppress through wrongdoing—stealing, plundering, killing, and violently attacking one another—must be restrained and governed with severity through power and justice. This justice, though external, is beneficial for maintaining order in temporal affairs. Thus, in such authorities, God's ordinance stands for the sake of earthly and temporal well-being, through which human generations are preserved in their temporal life and bodily matters.

CHAPTER TWENTY-SEVEN

Secular rule corrupted Christianity, blending paganism with faith, undermining purity

Thus, we may also say, looking at these matters through the lens of faith, that a great evil and affliction befell God's people when worldly power—along with rulership, offices, and pagan laws—was allowed into the faith. Previously, this power had remained separate, but it was later joined to the faith, participating in Christian and spiritual affairs while bringing with it arrogance and cruelty. In these aspects, nothing honourable according to faith can be seen—only what is evident among outright pagans. Therefore, Christian and spiritual matters do not belong to such rulers, nor can they use them in a way that leads to salvation, for they remain entangled with pagan abominations. Thus, those who first admitted this power, with all its pagan elements, into the faith could not be without blame, since these two things—faith and worldly power—had originally stood apart, each within its own proper bounds. Pagans had nothing to do with Christians, and Christians had nothing to do with pagans, except for their physical coexistence in the same places. The pagans, in their blindness, errors, and dishonourable lives, followed their own desires as they pleased. And they could have continued in that state without corrupting the faith—just as now, after entering the faith, they refuse to live any differently than outright pagans. They do not truly want anything of Christ from faith, but only baptism with water, which they wear like a sheep's skin over themselves, while beneath that skin, they remain ravenous wolves. Likewise, Christians once stood firmly in the grace to which the faith of Christ had led them. They remained steadfast and secure in the purity and innocence they had attained through the grace of Christ Jesus, separated from all association with sinners—whether pagans, Jews, or those within their own ranks who had become transgressors. Though they suffered great distress and hostility from pagans and Jews outwardly, in the body, yet inwardly, living by faith, they remained in the hope of the life to come and therefore did not fear even death at the hands of pagans. Thus, they could have stood firm until this very day—had that poison not been poured among them: the twofold pagan dominion, introduced through Satan's workings and the blindness of those people by whom this dual

rulership entered into the faith like a poison, corrupting all of Christendom within the Roman Church. Just as the Jews, when brought into the Promised Land, initially stood securely under the protection of the Lord alone, governed perfectly by His law, and in full freedom—without any earthly ruler imposing pagan laws or demanding tributes—they remained in this liberty for about four hundred years, as Scripture attests. However, through Satan's influence and the consequences of their own sins, they rejected the Lord's protection and asked the prophet Samuel for a king, saying: "Appoint for us a king to judge us, like all the nations around us." This request displeased Samuel, and he brought it before the Lord. The Lord replied to him: "Listen to all that the people are saying to you; it is not you they have rejected, but they have rejected me as their king. Just as they have forsaken me and served other gods from the day I brought them out of Egypt until now, so they are doing to you." ¹ Thus, by desiring an earthly king, the people first rejected the heavenly King, refusing His perfect and just reign. In demanding a king, they sinned grievously, and as a sign of their transgression, the Lord, at Samuel's request, sent a great storm with thunder and rain as a witness against them. In response, the Jewish people admitted: "Today we have added to all our sins this evil of asking for a king over us." ² Therefore, it can never be a minor sin when the Lord separates a people as His own chosen nation, intending to rule over them directly. Just as He chose the Jews, and they rejected Him in favor of a human king, so too has the same—if not exactly the same—fate befallen the people whom God has now chosen and gathered from both Jews and Gentiles.

But the words I have spoken—"a similar thing happened to this people as to the Jews"—should be understood with greater care, or in some respects differently. The Jews themselves initiated their rejection of God's kingship over them, desiring an earthly king out of an inordinate attachment to worldly things, believing that through an earthly ruler they would prosper in peace better than under the heavenly King. Thus, they said: "Give us a king to judge us, like all the nations around us." However, in the case of this people, it was not the same — that they, despising God, desired a king with pagan rule to be imposed among them. Rather, it came to them in a different manner, under the guise of goodwill, so that the emperor, having inclined himself to their faith,

1 1 Samuel 8:5-8.

2 1 Samuel 12:18-19.

entered among them along with his pagan rulership. Therefore, this is why I say that their fate was similar, or at least equally dangerous, to that of the Jews — in the sense of divine separation and election. Just as God had set apart and chosen that people from all nations to reign over them Himself, placing upon them particular laws for His rule so that He could command from them what He willed, so it was similar, or exactly the same, with the early Church of Christ. He separated it from all sinners of this world — not by physical distance, but by purity and innocence—and set it apart as a pure virgin. As the apostles said to them, they were betrothed as a pure virgin to one husband, Christ,³ so that they were no longer their own but belonged to Him who died for them.

Thus, in this world, concerning divine law and God's will, the people could not have come to a better state than by being separated from sinners in the uncorrupted faith, maintaining full obedience to God, each according to the order established by Christ, the Son of God, in His law. In this way, standing in obedience to God, they would be His people, and He would be their God,⁴ dwelling among them as in a chosen temple. They could have stood securely forever had they *not* been deceived under the guise of goodwill and a shared unity in faith—by which they were led astray. No one should have dared to introduce among them what they had previously suffered from pagans—namely, the burden of pagan rulership—to become their own. Yet, as this rulership was introduced among them and mixed with them, the stains of pagan corruption defiled their purity and innocence. What the emperor could not achieve through torture, he later introduced under the guise of favor—uniting with them in faith while dragging in the unbelief of his paganism. Therefore, as far as human responsibility is concerned, people have sinned. But who knows the full extent of their sin, or when it will end? They have sown, and it grows wide after them. Therefore, only God knows what evil was done to God's people by Sylvester and Constantine. For it was rightly written about Constantine's offense, saying, "Constantine could not transfer imperial rule to the supreme bishop." Others say, "Even if he could have done so, he should not have, for it was an evil thing—he absolutely should not have committed such a great evil." So who knows whose counsel he followed, along with the priest, when he did this? For the emperor, because of sin, should never have done this—to introduce a poor priest into imperial power. And the poor priest, bound by faith to poverty, should never have accepted such dominion. But since he entangled himself in pagan rulership to stand as the chief ruler of faith, poison was poured in—when the emperor, with his imperial power, mixed himself into the innocence that had previously stood upon Christ's servants.

3 2 Corinthians 11:2.

4 Revelation 21:3.

Thus, these two rulers, with their pagan authority, were mixed among them to rule over both their bodies and souls. In whose counsel did they stand, carrying out such evil deeds, so that their actions would not end with them? Rather, what they began has lasted many hundreds of years, manifesting in great wickedness. Yet, the greatest wonder is not that they were deceived without God's counsel. The true scandal is that later Christians—who claim to be the best and wisest in understanding faith, who have twisted it inside out with their reasoning as if they were the greatest masters—have confirmed this rule and even participated in it. They so firmly affirm worldly power within the faith, insisting that without imperial authority, the faith could not stand strong, nor could the Church maintain justice. And they go further: they declare that anyone who thinks otherwise or speaks against it is a heretic, separated from the faith. Thus, Constantine's actions may be less surprising, as he was acting in error. But what spirit guides these so-called masters, who so strongly uphold paganism among Christians?

CHAPTER TWENTY-EIGHT

Pagan rulership corrupts faith, mixing poison with the Gospel message

Therefore Master Protiva,¹ seeing how harmfully pagan systems of rule have been mixed into the Christian faith—so much so that nearly all of the faith has perished through these powers, and a great multitude of Christians have become intoxicated with poison and died (spiritually), straying far from the faith, and others are so weakened by this poison that they can barely stumble along in the faith, still doubting its purity, thinking that true, pure faith seems more like heresy, while the poison they've drunk appears to be the faith (since it is deceptively coloured with a false holiness)—therefore Master Protiva desires that someone would understand the danger of this harmful mixture of ruling powers with the faith. He makes a distinction between these powers, saying that some are in line with Christ's truth, and others have grown out of pagan rulers and have been harmfully inserted into the faith. He says: ² "There is divine rule, human rule, and angelic rule. Human rule is divided in two ways: one is *civil*, which uses coercion, and the other is *spiritual*, governed by the Gospel. The first type—civil, coercive authority—should not be used by the spiritual shepherds, that is, by those who administer the Gospel. Just as the prophets were kings over those to whom God appointed,

1 John Wycliffe.

2 In the treatise *De Civili Dominio* (On Civil Dominion), Chapter 11.

and just as prelates in the time of grace are spiritual kings over those to whom they are spiritually appointed; so they also carry a *higher* right in their governance than worldly kings do—because they govern *souls*, while earthly kings govern material things. And just as pagan and worldly kings govern using civil laws, spiritual kings should govern using the holy Gospel, without mixing it with worldly law. This is how one must understand Scripture when it gives Christ the title of ruler or king: He is called a king in the highest sense—as the natural Son of God, in comparison to all others who are adopted sons and chosen by God.”

First - as it is not completely clear - it must be understood from that speech that the administrators of the Gospel are *spiritual* kings, and the governance of the Gospel is attributed to Christ the King, because it was issued by Him. A king's title comes from ruling over many others. Therefore, Christ is the King by the *highest* right, for He governs people toward salvation, so that some may still stand in His governance, despite the poison mixed by two rulers.³ Therefore, the spiritual ones are called kings, governing the people according to Christ's Gospel. It is understood that they hold the highest office of Christ the King, and through Him they carry out governance as His officials. Just as the highest King established governance, His officials must govern human souls by the holy Gospel, and be their lords and kings. They are told to govern the people through the pure and undiluted Gospel. Here, we must warn about the dangerous deception of mixing the two rulers with pagan laws; this is like mixing poison into the Gospel of Christ. Poison has been added to those who must govern God's people with the Gospel of Christ: the Gospel should not be mixed with the governance of pagan rulers.

Two laws have been mixed into the faith: municipal or pagan law and papal law. Those who preach the Gospel might mix these poisonous laws into the Gospel, causing people to turn away from the true faith and be fatally poisoned by them. Therefore, do not mix poison with honey, for poison, even when consumed with something good, does not become something good—it remains poison. Poison can only harm and kill. It is hardest to protect against poison when it is mixed into the Gospel, especially when the Gospel gives it its appearance, making people believe they are drinking the pure Gospel. When a false and poisonous meaning flows out from the words of the Gospel, people unknowingly drink the poison through the Gospel. Thus, the Gospel message becomes tainted with the poison. The unwise person, drawn to it, will not escape the poison; they drink it as if it were the Gospel.

3 The "two rulers" are the pagan rulers and the papal rulers who have adopted worldly power.

And so now, by mixing so much poison into the Gospel, they are able to give people more of it to drink than if they had offered the poison by itself. Under the name of Jesus, they can lead the whole world into paganism, because through it they are feeding the world poison. Therefore, true ministers of the Gospel should not be mixing poison into the most precious drink—the Gospel itself—just as the apostles of the Antichrist pour out the full spirit of the Antichrist, which is completely opposed to the spirit of Jesus, through the Gospel itself. That is why civil rule through coercion and city laws does not belong to those who govern by the Gospel, because this kind of pagan rule was introduced into Christianity by the emperors like a poison.

CHAPTER TWENTY NINE

Christ's rule is divine, eternal, just, and superior to earthly kings

This discourse speaks of King Jesus, whose rule is entirely contrary to that of earthly kings and city governance. His rule is the rule of life, and his kingdom is established by divine right, full of all perfection. Therefore, his kingdom was proclaimed by God when he was announced to his mother through an angel. The angel said: "And you shall call his name Jesus. He shall be great and shall be called the Son of the Most High, and the Lord God shall give him the throne of his father David. And he shall reign over the house of Jacob forever, and of his kingdom, there shall be no end." ¹ And elsewhere, the Lord God says: "He shall rule my people Israel." ² And Jesus himself acknowledged it. When Pilate asked him, "Are you the King of the Jews?" Jesus answered, "You say that I am a king. For this, I was born, and for this, I have come into the world, to bear witness to the truth. Everyone who is of the truth hears my voice." ³

All these Scriptures confirm to the whole world that Christ Jesus is the true King of kings and Lord of lords, that he is King forever, and that he shall reign over the house of Jacob. The house of Jacob initially referred to the Israelites by lineage and by promise, but now it refers to the spiritual elect of God among Christians, who are heirs of God's promises. Therefore, wherever people live by faith in Christ, they are collectively the house of Jacob. He is the highest rightful King over these people because he is God and the Creator of all, the King above earthly kings, and he will judge all according to his justice. He is especially the eternal King over the house of Jacob by the power of true life, having redeemed and won this people for himself with his own blood in the supreme victory of his bitter death. He conquered them from the power of the devil and from all his imprisonment, and from

1 Luke 1:31-33.

2 Matthew 2:6; cf. Micah 5:2.

3 John 18:37.

all the iniquities of this world, giving himself for them so that he might redeem them from every lawlessness and purify them in his blood as a people precious to himself, zealous for good works. ⁴ Therefore, he reigns over this people with great power of spiritual life, granting life to the dead in grace and continually bestowing it. He can fully protect his people from human and diabolical injustice, so that not even a single hair falls from their heads without his will. This King Jesus has a rule over his people in such a way that they may be bound to him alone, that they may live for him alone, turning away from all else, devoting all the strength of body and soul to him, submitting all things of body and soul to his service, and surrendering their whole heart to him with the utmost love. Thus, his rule protects people from falling under any power opposed to him—whether the power of the devil, the power of sin, or the power of creation itself—lest anything should take a person away from Christ, preventing him from reigning over them. For any power or creature that would gain dominion over a person with a mixture of iniquity contrary to Christ would separate that person from Christ through the stain of sin, which clings to a person through a created thing subjected to the power of sin. King Jesus' rule extends so far over the people he desires to reign over that he blocks every path with his teaching by which they might stray from him. Therefore, even secular rulers can cause a person to be taken away from Christ. In temporal matters, one must submit to them according to the will of Christ. But if they assume a right or power over a person that rightly belongs to Christ alone, then the secular power removes the person from Christ, leaving that power as their god, as if they received from it what belongs to God alone.

Thus, as stated before, Christ's teaching and rule block every path by which a person might stray from him and despise his reign. Therefore, whatever a person thinks about their salvation, they must think about this kingship of Jesus. For whoever is under his kingdom and rule will receive God's salvation. And all this depends on true obedience to King Jesus. Otherwise, he cannot reign over anyone in grace and benefit unless they submit to true obedience, for obedience is the key to salvation. And whoever breaks away from his obedience in any way loses salvation, for "whoever transgresses and does not abide in the doctrine of Christ does not have God." ⁵

From these words, the wise may recognize the great perfection of King Jesus and with what diligence each person should accept him as King, since every

4 Titus 2:14.

5 2 John 9.

good of a person and of all people is in his hands, so that all good may come to each one through the power and perfection of this King, both in this world and in the next. Likewise, people may easily discern the difference between the reign of the kings of this world and the reign of Christ—how exceedingly exalted and living it is, improving a person in both soul and body and powerfully guiding them on their journey so that they may reach their homeland ⁶ without harm or error, standing always under his protection. But how small and futile is the rule of pagan kings compared to the reign of Christ! For through them, more burdens and suffering come upon their subjects than freedom and comfort. Rarely do they find what they seek in their rulers, and what they usually hope for flees from them. But the reign of Christ is so powerful and perfect that if the whole world wanted to have him as King, it would have peace, and all things would prosper. Earthly kings would not even be necessary, for all would live according to love and truth. Kings are needed only to punish wrongdoers, who would commit much evil if not restrained by authority. But if King Jesus reigned, all evil would be abolished. For such is the power and grace of Christ's reign that sin perishes under it; for he came to destroy sin and establish his kingdom. Wherever his kingdom stands, sin must be cast out—not by the coercion of pagan power, but by free will, so that each person willingly forsakes sin for love of the King, making room for Christ's reign within themselves. Thus, whether one person or two, or more, who wish to submit to his reign, they must voluntarily turn away from sin. For he desires to rule over people in such a way that they willingly abandon sin and hate it in obedience to his command.

Therefore, the beginning of his reign in people is the voluntary rejection of sin. For he redeemed a people for himself from the devil's power in order to wash them from their sins in his blood ⁷ and establish them in his grace so that through grace they might continually separate sin from themselves. Thus, his kingdom works to bring about a voluntary renunciation of sin through love, by which those he reigns over must cling to him. But when his reign is despised, sin immediately increases and multiplies. Then, the rule of earthly kings becomes necessary, for it is established as a punishment for sin, to restrain injustice through cruel force so that people do not destroy one another completely.

⁶ i.e. to the Kingdom of Heaven.

⁷ Revelation 1:5.

Once the kingdom of Christ is despised—though it was meant to be ruled by love for the benefit of salvation—harsh royal punishment follows immediately, which often marks the beginning of damnation. This was the case with the stiff-necked Jews who, in their pride, rejected God's rule over them, even though it was for their great good, and instead demanded a human king. As a result, they had to endure much suffering. To rebuke them, the Lord God says: "Your destruction, O Israel, is from yourself, but your help and salvation come only from me. Where is your king now? Let him save you in all your cities! And your judges, of whom you said, '*Give us a king and princes!*'? I will give you a king in my anger." ⁸ Since God gave that people a king in His wrath—as a punishment for their many and grave sins—the institution of royal power was established so that they might be chastised by human rulers who opposed God's laws within the people of Israel. Indeed, because of the sins of the people, royal cruelty increased, so that not only did their own kings oppress them, but God also brought pagan kings against them to torment them with violence and grant them no respite. At times, they could not even have food, for the pagans devoured it like locusts. And for their idolatrous sins and other transgressions, they were imprisoned under the Babylonian king for seventy years. ⁹ Thus, this is the work of earthly kings in response to the ungrateful contempt shown toward Jesus Christ, the King, and His divine, merciful, and saving kingdom. Because of this rejection, mockery, and sin against Christ, not only will ungrateful sinners be denied salvation despite His many graces, but they must also endure great suffering in this life. Indeed, the whole world could perish because of their immense wickedness. Therefore, they are subdued by cruel rulers or preserved under strict control, as if enclosed by a fence, so that the world may endure according to God's will. Yet at times, God, because of sin, withdraws even this form of governance, leaving the world without that grace which is maintained through the power of rulers. Then, people rise against one another, oppressing each other with violence, seizing, plundering, murdering, and confiscating each other's property—as is now plainly visible in this land. ¹⁰ All this happens because of the many sins of the people who have fallen away from Christ and remain ungrateful for His many graces. Thus, the Lord God permits hypocritical tyrants to strip them of their possessions and rule over them to their own ruin. Sometimes, He grants them no ruler at all, so that they tear each other apart in struggles for dominance, having no one to rely on—since they have abandoned the Lord God, their helper and the protector of those who trust in Him. Therefore, whatever injustice this foolish people suffers from oppressive rulers, it will not help them attain salvation, for they have rejected the reign of

⁸ Hosea 13:9-11.

⁹ Jeremiah 25:11; 29:10.

¹⁰ Most likely referring to the events of the year 1441. Following the Hussite Wars (1419-1434), which pitted radical Hussites against Catholic forces and moderate Hussites, Bohemia remained divided between the moderate Utraquists and the more radical Taborites. From 1439, Bohemia was without a king; this absence led to continued local wars, noble feuds, and conflicts between Catholic and Hussite factions.

Christ over themselves. For, as previously stated, eternal life is granted only to people of good will. Hence, for those over whom Christ reigns, both the kindness and cruelty of earthly kings can serve their salvation. If kings are good, their benevolent rule can contribute to earthly peace, which the righteous may use for their benefit. But if kings or other rulers are wicked and oppose the grace of the just, then those who endure them humbly will find their suffering a cause for great merit. Yet for those over whom the crucified King Jesus does not reign, it will be of no use—even if Saint Peter himself were to rule over them as an earthly king.

Therefore, neither wicked nor righteous rulers can benefit an evil people; in the end, they must still go to hell. Thus, nothing in this world is truly useful to a rational person except to be in the service of King Jesus, to join His court, to serve Him gladly, and to acknowledge Him as King—knowing that all will be well if they remain in His service.

From all that has been said, one can understand what worldly rule is and what the rule of Christ is—the latter establishing man in true grace before God in this world and guiding him in spiritual, bodily, and worldly matters more rightly than the rule of earthly kings.

CHAPTER THIRTY

Clergy wrongly equate worldly power with faith, ignoring Christ's true kingship

But now there are many disputes and serious conflicts concerning power and rulership over the pagan world, and they may become even worse. These disputes arise because the present-day Christian world, blinded and concerned only with material well-being, places its hopes in worldly power, even though it does not benefit from it as much as it believes. An even greater and more serious cause lies with the clergy and scholars, who regard this power as an essential part of faith, believing it to be of the utmost necessity, and that without it, the welfare of the Holy Church could not exist. Thus, according to this view, they have made this power the third essential part of the Holy Church, incorporating it into faith itself, claiming that faith must be governed and preserved in its truth through it. And since the welfare of the Holy Church depends on it, they hold that this is the most necessary of the three parts, ensuring that faith stands firm through it.

They divide these parts according to their functions: the lords are to protect, fight, burn, and hang so that no one obstructs the faith; the priests are to pray; and the peasants are to work and feed these two fat and insatiable Baals,[†] who devour and consume

[†] Baal ("lord" or "master"). Baals were pagan gods, worshipped in the ancient Near East. Key examples include: Baal **Haadad** (thunder, lighting & rain), Baal **Hammon** (agriculture & fertility), Baal **Melqart** (life & death), Baal **Zebub** (prophecy & healing; Jews & Christians demonised him as "Beelzebub").

the entire land. The first fattened and exalted Baal is the secular lords; the second fattened and exalted Baal is the spiritual lords. These two Baals together devour the land and drink the sweat and blood of the third part, which, labouring under great strain, fulfills the pleasures of both Baals.

Based on this first assumption, spiritual teachers and priests believe that kings, princes, and other rulers should be good people who follow God's law. As faithful Christians, they should use their authority to promote God's order and bring Him glory—just as the early saints did long ago. At first, God's order was established by the Holy Spirit, but now it is enforced through worldly power and pagan rule. Because of this idea, they believe the best Christian should be made king so that the faith can grow and thrive under his rule. But think carefully about what they are saying and what they are getting themselves into. When we examine these assumptions, we can see that faith does not support such ideas. Instead, we should focus on the truth already revealed about Christ as King. God Himself declared and confirmed to Christ's Church that "He will reign over the house of Jacob forever and rule His people".¹ In this case, "the house of Jacob" means the community of the righteous—Christ's sheep, those who listen to His voice. That's why Jesus, as King, said: "Everyone who is of the truth hears My voice",² and also, "My sheep hear My voice".³ This means that Jesus cannot rule over rebellious people or those who reject Him, because they refuse to listen to His voice or believe in Him. That's why the world cannot accept His rule—because His leadership is perfect and beyond comparison. No other system of government can guide people better—whether in matters of faith, relationships with others, or even concerns of both the body and soul—than the leadership of King Jesus. No earthly king or ruler can govern in the same way that Jesus does. And through faith, we can be certain of this truth.

Thus, as previously mentioned, a good Christian lives by faith and follows Christ's example. Some scholars have taught that such a Christian should be a king with pagan rule over his sheep. However, their statements have overlooked Jesus as the true King. He is the head of the Holy Church,⁴ and just as the body depends on its head, the Church receives all its guidance and strength from Him. The scholars, having overlooked this, seek to

1 Luke 1:33.

2 John 18:37.

3 John 10:27.

4 Ephesians 1:22-23.

appoint a good Christian king with worldly power, so that through him, the benefits and welfare of the Holy Church may be ensured. This suits the Roman Church, which seeks royal power to defend it with the sword, to drive away all opposition, and to strike down its enemies with force, for that Church does not want to tolerate any opposition but always seeks to strike back and shed human blood. And for that reason, a cunning king—one who is intoxicated by its poison—is more beneficial to it than a humble Christian, for such a king will strike harder on its behalf. A true Christian, however, would never dare to take on the royal office with worldly power for the governance and welfare of Christ's Church, knowing that King Jesus desires his Church to shed its own blood for his name's sake. Therefore, a true Christian would never dare to commit such an act against Christ. First, because he could not reasonably do so. Second, because he is not permitted to do so, nor does he have the authority. Third, because his conscience would not allow him to do something that would cause much harm and destroy much good. Also, because his conscience would not allow him to commit an act that would greatly dishonour God. Therefore, how could a faithful servant of Christ, looking upon his King and Lord, who rightly reigns over his chosen people, dare to usurp that kingship over them with worldly power? If we compare this to worldly matters, no wise man would dare to act against an earthly king in such a way, for wars arise when one ruler takes another's people and seeks to govern them. But an even greater wrath is provoked when one of the king's household members deceitfully attempts to seize his kingdom; for such a crime, Absalom was put to death when he won over the Jewish people and sought to depose his father and reign in his place.⁵ Therefore, a true Christian, for the honour of his Lord Christ Jesus, would all the more not dare to do such a thing, to want to rule over His people with pagan rulership, over whom He Himself rules properly and perfectly as both true God and true man, and would not boldly seek to enter that people with pagan rule, under which He Himself rules properly and perfectly. If an earthly king sought to rule over such people with worldly power, he would defile them with such corruption, for worldly governance is opposed to the governance of Christ, and the order of Jesus' kingdom does not align with it. Therefore, a servant of Jesus who submits to pagan laws would defile himself by doing so.

5 2 Samuel 15.

Therefore, no true Christian would dare to oppose Christ in such a way as described above. However, Christ's spiritual officers are essential for the governance of His spiritual kingdom. As previously mentioned, these officers are also kings in a sense—they are the true stewards of Christ's Gospel. Their role is greater than that of earthly rulers because they are entrusted with guiding human souls through reason. They speak nothing but the words of life from Jesus, their King, so that they may lead people to obedience to Him. They make their King known to the people by teaching them about His many mercies—how He died for them and how He perfectly provides for all their needs. Through this, they comfort the people, encouraging them to remain loyal to their King, to love Him, and to place their full hope in Him as the mighty ruler who can abundantly provide everything they need. He alone can grant gifts, protect them from harm, and deliver them from their enemies so that not even a single hair falls from their heads without His will. Therefore, Jesus, the King, requires wise and spiritual administrators to govern His kingdom, for the offices of pagan rulers are not suited to this kind of leadership. But why, then, do blind and worldly priests and scholars promote these earthly powers and spread them among the people as if they were part of the faith, praising pagan rule as if it benefited Christianity? The reason is simple: they take shelter in this worldly power, using it as a form of protection so that no harm can come to them. They have merged with it, claiming that it benefits the Church, when in reality, it only benefits their own fleshly desires. Secondly, they have mixed secular governance with religious authority, combining papal and municipal laws with the faith in a corrupt manner. Because of this mixture, they keep people focused on worldly traditions and dead customs that arise from these combined laws. By ruling over both faith and people in a worldly manner, they manipulate faith itself, shaping it however they please. They claim that this unstable mixture is the true faith, and if anyone refuses to accept it as they have constructed it to align with worldly interests, they accuse that person of heresy—of rejecting God's commandments and dishonouring His name. They know that ordinary people would not accept their authority or the burdens they impose if they did not fear their power. Therefore, they present worldly authority as something essential for the Church. But the things they do—deceiving the world on a large scale—are claimed to be for the Church's benefit. In reality, they and their entire system of laws and religious offices can only survive by relying on worldly power, using it to force people into submission to whatever they declare as faith. Secondly, a true Christian would never dare to take part in a form of governance that is contrary to the rule of their Lord, Jesus,

particularly the type of rule practiced by kings who govern with pagan laws. This kind of governance is entirely opposed to the rule of King Jesus Christ.

Therefore, a faithful servant of Christ—whose duty it is to guide and protect the followers of Christ’s kingdom—should warn them against accepting a form of governance that is contrary to their King. Even more so, such a servant would never dare to rule over Christ’s people using the same system by which pagans govern. They would not use force and power to compel people to live as the pagans do, following laws that contradict the law of Christ, the King Jesus.

CHAPTER THIRTY ONE

Christ’s law is perfect; pagan governance is weak and unjust

Master Protiva explains in detail, distinguishing between the governance of cities—which is the governance of pagan or secular kings— and the governance of the Gospel of Christ Jesus, through which He rules His kingdom in a manner pleasing to God and for the salvation of His people.

First, the inconsistency between the governance of pagan kings and the governance of King Jesus (i.e., His Gospel) is evident, for God Himself is its founder, and His only begotten Son established it for His chosen people, rejecting all other pagan governance. In contrast, pagan governance originates from the inventions or assumptions of blind sinners who, following worldly wisdom, sought to preserve peace and temporal prosperity by creating laws that serve these purposes, using power to compel people to obey them. However, God has rejected such governance as weak or entirely unjust for ruling His chosen people, whom He has set apart and given a law of supreme justice to govern them, so that by fulfilling this law, they may fully please Him. Yet the law devised by blind sinners was left to the pagans so that, by following it, they might maintain their physical existence, albeit with difficulty, much like a sick man barely able to walk, leaning on a crutch. Therefore, God’s law is of great importance because He established it with divine wisdom, ensuring that no one could please Him or be saved except by accepting and fulfilling that law.

This law is sufficient for every person’s salvation and for their temporal existence in the world without the need to entangle themselves in other laws. Neither God nor Christ, His Son, requires anything more from a person than to remain in what He commands. Thus,

Christ, the true God and true man, in whom all fullness and perfection dwell, asks nothing from a person except love and the means to attain it. The law of Christ completely and powerfully provides these means. Therefore, whatever Christ asks of a person is complete and perfect. Since Christ is the greatest teacher and the most just judge, everything a person must do is most clearly revealed in His law. He has taught, better than anyone, how a person can please God in all things and how they can benefit themselves. If we consider the perfection of His teaching, we see that His law not only fully instructs a person in what they should do but also warns them about what leads away from true grace. No sin can be committed except by either desiring what Christ has condemned or avoiding what He has embraced. His entire life on earth, as a man, was a model of righteousness and moral teaching. Everything He did in action, He also taught in words, as shown in the Gospel. Every sin He forbade, He also taught how to avoid, and every truth He commanded, He taught how to fulfill. From this, we learn that His law most effectively teaches both the avoidance of injustice and the practice of virtue. Since no other law can do this as fully or effectively, it follows that no law can be more perfect than the law of Christ.

Therefore, a faithful Christian, recognizing the strength and perfection of God's law—established by God's own wisdom and binding His people to Himself so they cannot turn away without losing His grace—would never dare to rule over God's people with pagan authority. Since Christ Himself reigns over them, a true Christian would not impose a system of governance created by blind sinners. Doing so would corrupt God's own rule with the flawed rule of sinners, under which pagans live in spiritual poverty.

CHAPTER THIRTY TWO

Christ's governance nurtures the soul, while pagan laws focus on materialism

The Second Difference Between the Rule of Christ's Law and the Rule of the Pagans. Master Protiva ¹ explains the difference between these two types of governance: "The law of cities or of pagan and secular kings is a law created by humans because of sin, designed to enforce justice through power,

¹ John Wycliffe, in the treatise *De Civili Dominio*, chapter 18.

ensuring fairness in matters of physical well-being and material wealth. In contrast, the law of the Holy Gospel governs people's souls virtuously, focusing on love, spiritual benefit, and the path to blessedness." Thus, these two types of governance are vastly different. The governance of cities and kings is based on enforcing justice only in matters of bodily welfare and material possessions. Because of this, even pagans uphold such governance, as they value and love only physical well-being and wealth. Likewise, apostate Christians—those who have turned away from true faith and become the worst of all, rejecting both God and His law—seek the power of the pagans and their laws. Since they are worldly and live according to bodily desires, like the pagans, they seek physical pleasure, freedom, peace in this world, and material prosperity. They avoid hardship and anything that threatens their comfort whenever and however they can. For this reason, they desire and seek worldly power, believing that it serves their desires. However, they can only attain this power insofar as God permits it, whether through secular authority or other means. The main reason worldly people crave power is that it satisfies their desires. At times, their wishes are granted, allowing them to live in luxury, indulging in pleasure under the protection of power, enjoying peace and prosperity that serve their desires. But if hardships or injustices threaten their lives or possessions, they use the power of the king to fight against it—whether through war, retaliation, or legal actions, as the laws dictate. If they suffer injustice from neighbors, they take their complaints to the authorities and fight for their rights in court, seeking justice according to city laws. Beyond this, the governance of cities and kings does not instill any other virtues in those who follow it. It merely prevents people from committing injustices against one another, such as theft, violence, or physical harm. Kings must ensure this in their own interest—if one group of people were to destroy another, the king's rule would collapse. However, apart from these crimes, transgressors can commit many other sins without facing consequences from royal power or city laws. There is no restriction on many other evils. Thus, it is important to understand that civil law enforces justice only in matters that benefit the body, protecting people's freedom and possessions from unlawful seizure. Apostate Christians, having abandoned Jesus Christ and His law, can only be as "good" as pagans under such laws. They desire to be just only insofar as city authorities require them to be. However, they want nothing to do with the justice of Jesus;

they refuse to accept it because they find it repulsive. To them, Christ's justice is nothing but foolishness to the proud, an offense, a source of suffering, and a disgrace.

It is important to understand why Christ's governance is superior to the pagan rule of the body. The key difference is that Christ's rule guides people by the soul toward virtue. It leads them to such purity that they become pleasing to God and worthy of eternal reward. The discipline that governs and determines the salvation of souls is the highest and most perfect of all disciplines. This is the wisdom of the Gospel of Christ, which has the power to cleanse the soul of sin and corruption, perfecting it through God's grace and uniting it with Him as one spirit. However, those who live according to the Gospel see things very differently from those who follow pagan laws and power when dealing with material losses. Those who live by the Gospel reject the protection of city laws and entrust all their concerns to God. City laws protect material possessions, ensuring that people are not deceived or robbed; if they are, they can reclaim their property through legal judgment. In contrast, those who follow the Gospel do not worry about earthly possessions. Instead of seeking legal compensation for their losses, they would rather suffer material harm than risk harming their souls by pursuing justice through worldly courts. Such people place all their trust in God, believing that if they lose worldly possessions unjustly, God will restore them, provide for them, and sustain them despite their losses. This form of governance protects the soul from being harmed by earthly losses, preventing people from bringing greater spiritual harm upon themselves—a harm far greater than losing all the wealth in the world. True followers of Christ love God above all else and treat material possessions as insignificant. They do not toil anxiously for wealth, nor do they fight in court to reclaim lost property, as dictated by city laws. Instead, they accept such losses joyfully out of love, knowing that when they endure injustice with love, they will gain eternal rewards in exchange for temporary suffering.

For this reason, they reject worldly business dealings and other profit-seeking activities to protect their souls from spiritual harm. Thus, this way of life is completely opposed to city and pagan governance. It prioritizes virtue and ensures that the soul remains innocent and in God's grace, even at the cost of earthly possessions.

CHAPTER THIRTY THREE

Christ's governance opposes sin, leading toward innocence and spiritual purity

Worldly governance only prevents harm to the body and material possessions, but it does so in a corrupt way, often leading to sin. Because of this, people gain nothing of real value from such rule if it causes them to lose their connection with God. In contrast, Christ's governance is superior because it brings people closer to a state of innocence. The closer a system of rule is to that original state of purity, the better and more perfect it is. However, humanity exists in a fallen state. People, having been weakened by sin, are constantly inclined toward further wrongdoing. They desire earthly things excessively, seek to obtain them through unjust means, misuse them, and, when they lose them, desperately try to reclaim them through greed, violence, revenge, and lawsuits. They harm one another, bear false witness, swear false oaths, and devise schemes against each other. These sins all stem from humanity's original fall. One fall leads to another, trapping people in a cycle of increasing corruption. City laws and the rule of pagan kings actually encourage this downfall rather than preventing it. Instead of restoring people to innocence, they deepen their sinful tendencies. Under these systems, people grow greedy, fight in court, take revenge, return evil for evil, lie, deceive, swear false oaths, and harbor hatred. They lack patience and constantly fall into disputes. How many people, unwilling to endure injustice in their lives or possessions, submit to these worldly laws that serve only their unstable desires for material wealth?

This principle applies not only to civil governance but to every law, teaching, and piece of advice that weakens the true purity of the soul or discourages people from enduring the hardships of Christ's cross. If a system allows people to remain comfortable in their fallen state, it enables them to sink even further into corruption. Where there is no challenge to sinful behavior, it flourishes. The more it flourishes, the farther people stray from innocence.

The foundation of these ideas is that Christ's law is absolutely necessary for people living in a fallen state. His governance opposes the downward spiral of human sin, and the more it resists this corruption, the closer people can come to innocence.

The fall of humanity has its roots in death, and from this root, all destructive things grow: an inclination toward evil, greed, pleasure in sin, shamelessness, lust, anger, conflict, hatred, revenge, selfishness, pride, murder, wickedness, faithlessness, and all manner of corruption. Christ's Gospel stands firmly against this downfall and against every sin that arises from it. It commands people to reject, resist, and crucify these evils, putting them to death within themselves. As Scripture says: "Knowing this, that our old self was crucified with Him so that the body of sin might be destroyed."¹ Thus, the Gospel's governance brings death to this fallen nature and life to true righteousness. When the power of sin is broken through the rule of Christ, innocence and renewal begin to grow. The sinful nature, now crucified, struggles under the weight of its punishment, while the life of grace expands and flourishes. This is why Christ's governance is entirely good—it transforms people, making them pleasing to God and leading them toward eternal blessedness. Because of this, it is completely opposed to worldly rule, especially city laws and any other system that allows a sinful way of life to continue unchecked.

¹ Romans 6:6.

CHAPTER THIRTY FOUR

Christ's governance demands voluntary love, unlike coercive pagan rulership

The third key distinction between the governance of the Gospel and that of cities or pagan kings lies in the way obedience is achieved. Worldly governments, whether municipal or royal, enforce their laws through coercion. They are called "secular coercive powers" because they compel people to follow rules necessary to maintain social order. Without this enforced grace, society would fall into chaos. However, even this enforcement only succeeds when God permits it—when He wills that the world should remain intact. If He chooses to bring destruction upon the world due to its wickedness, no earthly king can prevent it by force. Thus, secular authorities merely preserve temporary peace until divine judgment falls. Moreover, the grace that results from this coercion is incomplete—it is imposed rather than chosen, and therefore, it does not lead to eternal salvation. In contrast, the governance of Christ's Gospel seeks perfect grace among His followers—grace that comes freely from love and personal willingness, not from force. Christ does not coerce anyone into righteousness against their will. Instead, He leaves the decision to each person, saying: "If anyone wants to follow me,

let him deny himself, take up his cross, and follow me." ¹ Here, Jesus makes it clear: the choice is voluntary. He does not force anyone. But if your earthly desires resist this path, it is up to you to subdue them. Deny yourself, reject your sinful inclinations, follow reason, cling to God through love, and fulfill His will freely, letting go of selfishness for His sake. Christ's governance is based entirely on free will, without external coercion. Instead, He calls each person to overcome their sinful desires internally. No one can truly follow Christ unless they do so willingly, out of love. And if a person finds resistance within themselves, it is their own responsibility to fight against it. If they refuse to do so, who else can? Only by exercising self-control can a person bring their sinful will into submission. As God says: "Your desire will be for you, but you must rule over it." ² No external force can achieve this transformation—only a person's own decision can break their attachment to sin. The law may take a person's life, but it cannot change their heart. That is why even God does not force anyone into righteousness against their will. Goodness that is imposed is not pleasing to Him. The kind of grace God desires can only exist when it is chosen freely — when a person, acting from free will, chooses either the highest good or the greatest evil. Both options are placed before each person. Christ calls us to the highest good, while the devil and the world entice us toward destruction. The choice is ours: joy or damnation. The decision is in your hands.

From these words, we can understand how the administration of Christ leads to perfect grace, which is not always suitable for everyone nor accepted by all. Therefore, the proclamation of the angelic announcement stands firm in Christ's administration, which was declared on the day of His birth: "Peace on earth, good will toward men," ³ to those who, out of love, submit their will to Christ's will and to His truth, choosing to renounce the sinful pleasures of the flesh and take delight and comfort in God's divine grace and in Christ Jesus, crucified. To these and such people peace is proclaimed on earth through Him, but not to others. And this only happens to His sheep, who gladly hear His voice and follow Him, finding their pasture in it, and everywhere else they see the deadly poison in which the world dies, nourishing itself with it in all its ways. But His sheep

1. Matthew 16:24; Luke 9:23.

2. Genesis 4:7.

3. According to Luke 2:14.

hear his voice and follow him,⁴ and he gives them eternal life, and no one can snatch them from his hands. They hear his voice and find in it a pasture filled with all grace and virtues. They follow him in times of sorrow and rejoice, leaving the assembly of the council, knowing they are honoured to suffer disgrace and humiliation for his name.⁵ Therefore, this is the generation of those who have good will, who consider it a small thing to endure much suffering for the name of Jesus. For they are bound to Jesus by true love and good will, knowing that only in him will they find rest and receive eternal life. This understanding is confirmed by Scripture, which says: "The sons of wisdom are the assembly of the righteous, and their lineage is one of obedience and love,"⁶ so that they may be known by their heritage. This is their glory—their lineage is obedience to the true commandments of Christ and genuine love. These are the sons of the incarnate wisdom, gathered among the righteous, whom he has made righteous through his blood.⁷ Again, Scripture affirms this with the words: "Those who trust in the Lord will understand the truth, and the faithful in love will submit to him."⁸ Who, then, is able to do this? The one who is faithful in love can submit to the intentions of Jesus the King. But whoever is not like this—should he be forced by the magistrate and imprisoned until he submits to Jesus?

From these words, we can recognize the difference between the governance of cities and pagan kings. Their rule has decayed like spoiled juice—it would have no power over its subjects unless it compelled them by force to do what it desires. But the rule of Jesus, the King of Heaven, rests upon those who willingly and lovingly accept his eternal truth. And this is true virtue, which God joyfully receives from people—the act of submitting to him and his truth out of love. Therefore, a faithful Christian, a servant of Christ, would not dare to rule as a king in the manner of the pagans, using laws that contradict the law of Jesus. For in doing so, he would pollute the pure, joyous wine of Christ's teachings with foul-smelling dregs. Such is the great difference between pagan and city governments and the governance by which the Kingdom of Jesus is ruled according to the Gospel.

4. John 10:3-4.

5. Acts of the Apostles 5:41.

6. Sirach (Ecclesiasticus) 3:1.

7. Romans 5:9.

8. The Wisdom of Solomon 3:9. (Deuterocanonical)

CHAPTER THIRTY FIVE

A Christian rejects pagan rule, embracing humility and service instead

Fourthly, it is said that a good Christian, a servant of Christ, would not dare to take upon himself the role of king over the people among whom Christ himself reigns, ruling in the manner of the pagans, seeking to elevate and glorify himself among them. He would not do so because of the way this people is ordered, for in the community where Christ himself is King, there is an order that is superior to that of other people. Although this order surpasses others in many ways, it is particularly distinguished by the principle of equality, so that no one may exalt themselves above another with arrogant pride. Likewise, they must not establish offices of rule modeled after pagan governance, which lead to oppression and contempt for many. Therefore, a good Christian, being one among them, would not dare to think of anything other than maintaining true brotherly equality with all, having no other duty by which he might uphold this equality except to love each of them as himself. ¹ And not only that, but they should also strive to honour one another and consider each other as more worthy than themselves. ² Bearing these principles in mind, how could one dare to elevate himself to the office of king over those he considers more worthy than himself? Rather, a good Christian would prefer to serve those who are more worthy than he is, rather than rule over them.

Furthermore, among good Christians, this commandment stands: "Bear one another's burdens, and so fulfill the law of Christ." ³ Since a good Christian follows this command, he should share in his brothers' burdens and hardships. How, then, could he wish to be a burden to them himself by imposing upon them a rule based on the laws of pagan kings? That such a rule is a heavy burden, both under the laws of pagan and Jewish kings, is evident from the example of Solomon. When Solomon died and his son was about to take the throne, the people of Israel came before him and pleaded for mercy, asking him to lighten the harsh decrees and heavy burdens that his father had imposed on them. But after consulting with fools like himself, he responded harshly, saying: "My little finger will be heavier upon you than my father's whole back," intending to impose even greater burdens upon them than his father had. As a result of this foolish reply, ten of the twelve tribes abandoned him, and he was left ruling over only one tribe. ⁴ From this, it is clear that even the wisest King Solomon imposed heavy burdens upon the people through his rule.

Therefore, a good Christian, who is called to bear the burdens of his brothers, would not dare to place upon them the burden of pagan kings. And not only because of the reasons already mentioned,

1 Matthew 22:39

2 Philippians 2:3

3 Galatians 6:2

4 1 Kings 12

but even more so because of Christ's explicit command against it. When a dispute arose among his disciples about who among them was the greatest, Jesus said to them: "You know that the kings of the Gentiles rule over them, and those who have power are called rulers. But it shall not be so among you; instead, whoever is greatest among you must be like the least, and whoever leads must be like a servant."⁵ Here, it is clear that when the Lord Jesus saw his disciples arguing over who should be elevated above the others in rank and status, he told them: "You know that the kings of the Gentiles rule over the people, seeking honour, status, and wealth in this world. That is why they desire to reign, for the pagans believe it is good to pursue worldly honour, glory, and great riches so they may live in luxury and rule with power." Thus, the Lord Jesus forbids his disciples from adopting pagan rule, with its offices, laws, pride, and cruelty, through which subjects are forced into submission. Such things are not fitting for the disciples of Christ, who should have no part in this pagan system of governance. Firstly, because Christ himself is their King, more rightfully so than the pagans who rule over other pagans. Secondly, because King Jesus has established the order of his kingdom in such a way that his followers should love one another humbly and in harmony, as brothers, without exalting themselves above others in pride, seeking honour, praise, or pagan offices for worldly advancement. Thirdly, they must avoid involvement in pagan rule so that they do not become equal to the pagans. For whoever imitates another in actions and intentions carries the same yoke and becomes like them, engaging in the same pursuits as those they resemble. Therefore, Christians who have long since fallen away from Christ and his law, seeking every means to indulge their pride, have become like the proud demons and the pagans. For among all people, it is the pagans who, after the demons, fall most readily into arrogance, striving for worldly status. And so, those Christians who have completely lost their spiritual vitality—who show almost no trace of Christ's presence within them—have sunk even deeper into pride than the pagans. Their only concern is to outdo one another in arrogance, exalting themselves above others. Thus, these people, who have become like pagans, constantly seek positions of power in worldly governance, believing that such offices will bring them honour. In this way, they have made themselves equal to demons and pagans in their pride and many other errors.

Seeing his disciples quarreling over positions of greatness, longing to sit at his right and left hand as the highest-ranking princes in his kingdom, the Lord Jesus said to them: "Do you not know that this is what the kings of the pagans do? And do you wish to be like them? You do not understand what you are asking or what you desire." Therefore, in forbidding them, he said: "But it shall not be so among you."

5. Luke 22:24-26

However, such pagan rule is not fitting for the household of Christ, which is called to stand in the equality of brotherly love, with Jesus as its King. This truth is confirmed by Gideon, a faithful Israelite. After achieving a great victory over the pagans, the people, having been delivered from their oppression through him, came to him and asked that he and his sons rule over them. But he replied: “I will not rule over you, nor will my sons rule over you, but the Lord your God will rule over you.” ⁶ See the nobility of this faithful man—how highly he valued the fact that God himself reigns and that he alone should rule, as he had been ruling over them. At that time, they had no earthly king, only God as their ruler. Therefore, when the people offered Gideon the throne over those whom God himself already ruled, he refused, because he did not want to take the place of God. He recognized that his reign would be like darkness overshadowing the light of midday. This is the true way to honour God—when a faithful person does not enter into, interfere with, or claim for himself that which God has reserved for himself and which belongs to him by divine right. Therefore, it should be clear that pagan rule does not belong among Christians, for Christ himself is their King. By divine authority, he has the right to rule over those whom he has redeemed. Thus, the Lord Jesus rejected the foolish, pagan thinking of his disciples and said to them: “But you shall not be like the pagans. Instead, whoever is greatest among you and wishes to be first must be the servant of all.” ⁷ For even the Son of Man, though great, did not come to be served like a pagan king, with people bowing before him, but to serve others and to give his life as a ransom for many. In this way, he teaches his disciples the opposite of the pagan way of life. The pagans see their power and status as their greatest achievement—they rule over others by force, making themselves like gods, demanding that people bow before them in fear. But Jesus tells his followers: Do not think this way about your own dignity. Instead, whoever has greater wisdom and virtue and seeks to be a leader among you must become the servant of all. He must be the most humble, using his position to benefit others so that they may grow in spiritual grace. Pagan kings seek their own gain through the service of their subjects—they desire that their people increase their wealth, pride, pleasures, and indulgence, constantly moving things for their own advantage, like servants tending to an idol. But those who follow Christ serve the poor and lift them out of misery, guiding them toward righteousness and virtue. Thus, the Lord Jesus teaches the opposite of worldly grace, and He shows this example by His own life, that,

⁶ Judges 8:22-23

⁷ Mark 10:43-44; Matthew 20:25-28; Luke 22:25-27: Christian leadership is about serving, not ruling.

being great, He took on the most humiliating tasks to serve the poor, giving Himself to death for them to free them from the power of the devil.

From these undeniable words of the Savior, we can see just how far pagan rule is from true Christians—though now, it has been so cleverly woven into the Christian faith that people think it couldn't stand strong or remain good without it. Moreover, this has even been 'sealed by the Holy Spirit' through the wisdom of the old and full ⁸. Yet behold! The wolf has dressed itself in sheep's clothing, devouring and tearing apart as it pleases — yet no matter how hard it tries, it will never be able to produce milk like a sheep.

⁸ i.e. the old church scholars, wholly 'full' of spirit! (Chelčický implies ironically).

CHAPTER THIRTY SIX

A Christian king must rule by God's law, not coercion

Fifthly, there is still the objection that a good Christian would not dare to reign, not even over the wicked, such as the godless Christians of today. And I say this while assuming the best of intentions—that by ruling, he would benefit these wicked people, correct them, or lead them toward some form of grace, rejecting all improper practices followed by pagan kings. I say that he would not dare to do this even with good intentions because he would see such repulsiveness and contradiction that even his best intentions would be in vain—not only in vain but he himself might perish, becoming entangled in snares from which he could not easily escape. And if he were to benefit them with good intentions for their correction, he would have to adhere to some law that he would command, enacting such a rule that could improve them; for without that, no king can reign. A king must always have some law by which he commands, issuing such directives that could improve the people and lead them toward the justice that a king is supposed to uphold. Therefore, a good Christian, wishing to be king over the wicked for their correction, could have no other law than God's law, for no one can truly be reformed in conscience by any human law—only by God's law, which turns souls toward God. Thus, I say that true reform is the kind that would be pleasing to God. Other so-called improvements, which people believe bring reform, may actually be offensive to God, for they can lead to the worst hypocrisy and blindness—so much so that a person believes he has been reformed when, in fact, he has not. Therefore, the true reform of wicked people cannot occur except through the faithful administration of God's law.

And so, the one who wants to be king for the correction of the wicked—should he

take the Old Law as his guide? That law is good, for God gave it to His chosen people. Some Jewish kings followed it well, fulfilling their office properly in regard to the people by carrying out the judgments and punishments prescribed by God's law. They could also wage war according to that law's teachings and thereby compel the wicked to obey it. If they refused, they could put them to death. Therefore, the king's office was fully defined by God's law, and thus he could use that law for the improvement of both himself and others. However, if a Christian were to govern by this law, enforcing it by power to reform people, he could not do so, for the law has been changed, and the end of the Jewish law is Christ, who brings righteousness to believers. That is why Saint Paul says, "Whoever is circumcised according to that law, Christ is of no benefit to them," and he states that they have fallen from God's grace.¹ Since, by a single act of the Old Law—circumcision—one could lose God's grace and Christ would be of no benefit to them, how much more serious is it when people engage in war, murder, and plundering under the administration of that law or enact any form of vengeance? These are all far graver matters and more disgraceful than physical circumcision. And since those people believed in Christ but merely practiced circumcision according to Jewish law, yet even that small act nullified their faith in Christ and caused them to lose everything—so that Christ's death was of no benefit to them—how much more will war, murder, plundering, and other bloodshed committed under that law separate people from Christ, rendering Him useless to such murderers for salvation?

Thus, a true Christian, wishing to be king for the reformation of wicked people, cannot do so according to the administration of the Jewish law. For now, Christ's law has been given for governance and for the reformation of both the wicked and the good. This law has the power to convert pagans to the faith and to turn sinners and the wayward toward repentance, fully reforming them in life. Therefore, if a king wishes to correct and improve wicked people, he would be doing a good deed according to this law; for it is the only law among all laws that can truly reform people in their conscience. This law is entirely based on the love of God and one's neighbor. Thus, if a king leads wicked people to love the Lord God with all their heart and to love their neighbor as themselves, then without a doubt, he has greatly improved them.

Here lies the difficulty: it is not easy to bring a wicked person to love God through coercion and power, for the love of God depends on free will and a heart that loves God, which is born from the Word of God. Therefore, wicked people

¹ Galatians 5:2 and 5:4.

cannot easily be brought to this through force, for they are blinded in such a way that they cannot grasp the love of God, and their will is bound to injustice. Since a king cannot, by coercion, give them inner enlightenment in their soul so that they may understand this love, nor can he, by force, change their will so that they abandon iniquity and embrace the love of God, it follows that coercion does not give him the power to lead people to the love of God and thus reform them. The only way he could do so would be by preaching the Word of God to wicked people so that, receiving the light of divine wisdom through it, they might comprehend the love of God and be reformed in their will. For the will can indeed be changed because the Word of God is like a kindling fire that can ignite the will with the fire of divine grace, so that love for God is born in it. Thus, a king, by preaching the Word of God, may lead some wicked people to the love of God; otherwise, through coercion, he will achieve nothing. And if he is to reform wicked people through preaching, then he must almost become a priest, abandoning the office by which he cannot reform the wicked but only execute them. For it has already been stated that no king, even the best one, can accomplish such a goal of reforming the wicked except through the law of Christ, for it alone has the power to correct sinful people in their conscience. If a king does not have the power to compel people to follow this law, he certainly does not have the power to reform their conscience through coercion. Even less, then, does he have the power to reform them through imperial and municipal laws. For just as grafted plants cannot flourish in the harsh winter with severe frosts, so too true grace cannot thrive under imperial laws. Pagans govern themselves by such laws not so that they may live righteously under them but so that they may suffer less sorrow when they experience material losses, protecting themselves from such harm through these laws.

Therefore, a Christian, considering his own conscience, would not dare to engage in such an office, since he cannot reform others. All the more, he would refrain from committing any wrongdoing that might harm his conscience through that office, namely by issuing unjust judgments, which are readily influenced by human injustice. For even the wisest judge is often uncertain about the injustice of the accuser and the justice of the accused defending himself, and thus he remains in doubt about the fairness of both the trial and the accusation.

But it is evident from God's law that no one should judge without knowledge of justice, for the Lord God commands judges to deliver just rulings to the orphan, the widow, and all others.² Therefore, a judge or a supreme ruler, such as a king, falls into a snare in judicial matters due to his ignorance of true justice. For, not knowing

2 Leviticus 19:15 (Third Book of Moses, chapter 19, verse 15).

about the injustice of the accuser or the justice of the defendant resisting the accusation, he is forced to judge based on the testimony of witnesses. Each party in the trial brings witnesses to testify in their favor, and these witnesses may all be liars. The accuser may bring a false accusation to court, supported by dishonest witnesses—either hired for the purpose or biased by friendship to aid in wrongdoing. Likewise, the defendant may use the same deceitful tactics in his own defense. Such cases now appear among the most corrupt and cunning schemers, who know the workings of the courts well. They secure false testimonies and outmaneuver each other with more convincing yet fraudulent evidence, being as deceitful as the devil himself, until the judge becomes weary of the trial, unable to reach a just conclusion. The case drags on as one trickster opposes another, using false witnesses. How, then, can a judge conduct such trials and confirm their verdicts when he is effectively standing in darkness? And not only can ignorance lead the judge astray, causing him to err in judgment, but also favoritism, hatred, or greed can corrupt the justice of the court. If those standing before him as plaintiffs are his friends or associates, his heart may incline toward them, leading him to grant them victory and rule against the more just party—thus favoritism disrupts judicial fairness. On the other hand, if those on trial include individuals he despises, then his judgment may be biased by hatred, and justice will be lost. And if the judge is greedy, then judgment will be swayed by bribes. For "gifts blind the eyes of the wise³ and pervert the words of the just." If the judge is neither wise nor just but is instead consumed by greed, his judgments will be even more corrupt. Seeking personal gain, he will impose fines at his own discretion, manipulate the court against the accused, fabricate charges, and appoint officials who, fearing him, will rule according to his wishes and secure his profit through judicial rulings.

Therefore, if we begin with the premise that a good Christian would take on the royal office over wicked people in order to reform them, it has already been stated that through the service of such an office, he cannot truly reform or improve them—except by leading them to the law that alone has the power to correct sinners in their conscience. However, he does not have the power to compel them to follow this law through force or threats. Thus, his intention cannot be fulfilled. In that case, abandoning his original purpose, he remains in office under imperial and municipal laws. However, by doing so, he falls into many snares, as there are numerous traps that can ensnare a person in such an office—whether through the misuse of power, unjust commands, or corrupt judgments. For, it is impossible to escape the justice and clarity

3 Ecclesiasticus (Sirach) 20:31.

of God's law; no matter where a person is, what status, office, or law they follow, everything about them is measured by God's law. Therefore, whatever wrongdoing they commit through their status, office, or law—if it goes against God's law—it will be condemned by God's law as a sin and a transgression. Therefore, a good Christian would not dare to entangle himself in such snares or take upon himself the sins that may arise from holding such an office. For this office is a heavy burden—it not only weighs down with one's own sins, but also with the sins of the subjects, which fall upon the ruler's head when they are committed by his command, coercion, or even by his permission when he could have prevented them. Thus, according to these words, it seems likely that only those who care nothing for justice and lack mercy can find peace in such offices of pagan rule. For them, power itself becomes the law of injustice—they do whatever pleases them and whatever their wealth and might allow, without any pangs of conscience to trouble them or hinder their will. No matter how much cruelty and violence they commit or how many transgressions they perpetrate, such acts befit their station. Their status does not allow them to feel any remorse. Even if they were reproached for their countless transgressions, their position would comfort them, and they would say: "My Lord, this is befitting of Your Grace—this is your rightful order." At that point, neither God nor His apostles may approach with any other teaching! Thus, such ruthless tyrants, who have fallen from the faith, most justly belong to this pagan rule, so that they may mercilessly oppress, plunder, and exploit the foolish people who have turned away from Christ, who remain ungrateful for all His mercies, and who neither honour nor fear God. These tyrants indulge in sweet luxuries at the expense of their people's suffering. Therefore, they are rightly represented by this parable written in the Jewish law: "The trees once went out to anoint a king over themselves. They said to the olive tree: '*Reign over us!*' But the olive tree replied: '*Should I give up my rich oil, by which gods and men are honoured, and go to sway over the trees?*' Then the trees said to the fig tree: '*Come and be our king!*' But the fig tree replied: '*Should I give up my sweetness and my excellent fruit to reign over the trees?*' Then the trees said to the vine: '*Come and rule over us!*' But the vine replied: '*Should I give up my wine, which cheers both gods and men, to rule over the trees?*'"

4 Romans 14:23.

Finally, all the trees said to the thornbush: *'Come and reign over us!'* And the thornbush answered: *'If you truly wish to anoint me as your king, come and take refuge in my shade. But if not, let fire come out from the thornbush and consume the cedars of Lebanon!'* " 5

5 Judges 9:8-15.

CHAPTER THIRTY SEVEN

Power gained through injustice will lead to judgment and condemnation

At first, the trees came to the olive tree, wanting it to reign over them. But the olive tree refused; it has its richness—its oil is useful in food and medicine. It symbolizes people rich in the grace of God, who are spiritually nourished and offer healing for human sorrow and pain. The fig tree has delicious fruit, full of tiny seeds bound together by sweet syrup. It represents brotherly love, bringing many together into one body—the body of Christ. The grapevine brings joy, and this symbolizes a good conscience—spiritual joy like a feast with wine. Such a conscience is like a continuous celebration, where the soul can rest without worry. And so, these fruitful trees refused to rule over others, not wanting to lose their richness, sweetness, or joy just for the sake of power.

Let's consider the meaning of this parable: those people who have received divine gifts will not abandon them for worldly pleasures, power, or status, especially when they see that such rule often brings cruelty, injustice, violence, and the exploitation of their brothers. So the fig tree, which finds joy in brotherly love, refused to agree to such rulership that suits bandits who live by violence. Nor did the olive tree agree to mock human suffering, since it is accustomed to healing it and feeling sorrow for it. But the thornbush—sharp and cruel like a bramble—boldly says: "Since you have truly made me king, know that I am your lord, and I will rule over you so harshly that some won't even have skin left on their backs. I'll rob and strip a man like bark off a linden tree." And another says: "Flog the peasants; they'll bounce back like willow trees by the river." Such wickedness, having taken in the spirit of demons rather than humanity, commits these cruelties with pleasure, constantly stabbing and threatening like a thorn.

But then comes the indulgent man, with a broad belly and excessive body fat,

saying: "But these are our people; our ancestors bought them for us as an eternal inheritance. We have them recorded in the land registers with firm contracts. Why shouldn't we enjoy power and rule over them? Who can stop us now from exercising discipline over our peasants however we see fit?" That statement might seem fair at first glance—that their estates and domains belong to them by hereditary right, as their ancestors acquired them and secured them with firm documents. But they were born naked from them, and they shall leave just as naked. And with that, their ancestors also left them death and hell in those documents. And always from those records comes only instability, misery, curses, pain, and disgrace—sorrow until death finally frees them from that suffering. This is the natural inheritance passed down from your ancestors: poverty, grief, death, and after that, hell. These are the coats of arms your ancestors gave you. And aside from that, you possess not a single thread of inheritance on this earth. Even if your ancestors bought you people along with the fields and lands, they bought something foreign, something not theirs to buy. For this is the true word of God: "The earth is the Lord's, and all its fullness—the mountains and valleys, the lands and regions—for He is the Lord who rules heaven and earth with full right, as their Creator."¹ So what did your ancestors offer for His land, to settle you in it as His enemies? Surely, someone who is not God's cannot rightfully use or possess anything that belongs to God. They only hold it like a thief—unlawfully and without rights. Therefore, your ancestors bought these things for you unjustly, without securing God's release of them to you as inheritance. And you will face this on the day of your death. Then you will be reproached for having held and used God's gifts without rightful claim, dishonouring the true Lord of those estates by using His good things for your pleasures—bringing Him shame. That's why the Lord God will arm all creation and rise in battle against His enemies—those who took His good things and used them like traitors, turning them into tools of indulgence and sin. Where they ought to have praised Him for His gifts and loved Him more because of them, they instead twisted them for evil and made themselves even greater enemies of His. So do not boast that your ancestors bought this land for you—on property not theirs, without any divine approval or testimony that God had given you these gifts as free inheritance, to be used in your blasphemous way of life.

And you, fat man, say: "Our ancestors bought these people along with the land as an inheritance." Then they made a truly evil deal and a difficult purchase. For who can buy people with such injustice, enslaving and tormenting them with wrongs, as if they were cattle prepared for slaughter, feasting on their pains, openly despising them, cursing them as "plebs",

1 Psalm 24:1-2.

spitting on them, beating them, locking them in stocks, robbing them, hunting them like animals? Yet to your dog, you say, “Hound, come here, lie down on this pillow!” Therefore, fat man, when you buy people like this, look at whom you have bought and what you have bought. For those people were God’s before you bought them! God created them for His own pleasure, as He willed, and values one person more than all the wealth that the whole earth possesses. And Christ Jesus, He bought those people not with silver or gold, but with His own precious blood and His heavy suffering.² Therefore, who had the right to make such a purchase so contrary to the first purchase? The Lord of heaven Himself, through His own self, buys them, dies for them, and by that dreadful death, He buys them as His inheritance. And the other lord, the earthly one, buys them again, but to multiply his own pleasures through their suffering, to make a bridge from them, to lay a soft bed with them, to arrange a magnificent table for the rich, and to use them for bright and soft garments and all bodily pleasures. Therefore, look, you fat man, at what kind of Sodomite life you have established for these people! What will you say on that day when He sits in judgment against you, and all the wrongs you have done to those people—whom He created for Himself and bought with His blood—are presented against you? And He will say to you, “What you did to the least of my brethren, you did to Me;³ now go to hell.” Therefore, without any doubt, since people must give an account for idle words, all the more will they be judged for such grave deeds, which the judge will apply to Himself, saying: “You did this to Me.” Therefore, all these things will be judged as they were valued by Christ’s death and suffering, and as they greatly opposed the commandments of God. And nothing will help here, neither the purchase nor the records written in the land registers, nor the fact that people became great lords, even in such purchases of people who were previously redeemed by Christ’s blood. All will be judged on those lords and buyers of God’s people, and their wrongs will be measured according to God’s commandments. What those mighty lords did to the people of God in their injustice will be reckoned in their cruelties according to God’s commandments, and God will set this against them for their condemnation.

2 1 Peter 1:18-19.

3 Matthew 25:40.

CHAPTER THIRTY EIGHT

Pagan rule corrupted the Church, poisoning faith and exploiting Christians

All these matters we have discussed from the beginning were set forth so that it might be known in what purity and innocence the Church of Christ was originally governed—by the apostles, according to the order of Christ’s Gospel. And in that Gospel order, the Church remained in that innocence for three hundred and twenty years. But after those years, two forms of pagan rule were introduced

into the Church—two great lords were mingled among them: the secular lord, the emperor, and the spiritual lord, the high priest or Pope. And these two lords rule over the faith and over all people according to Satan’s design, in defiance of Christ. By their pagan corruptions, these two lords have violated the Church, ruined her virginal state and purity, and defiled her with a poison that has infected the Church. Therefore, it must be recognized that this mingling of the two lords with their pagan rule—although long accepted by many people as a benefit and support to the faith—is in fact nothing more than paganism, a deadly poison poured out to destroy, not to aid, faith. From the beginning, this was never a part of true faith, and it never will be. It has always been and will always remain a poison to corrupt people and to kill faith. And it must be remembered: Christians who follow faith and live by it cannot truly rule over one another in the style of pagan domination, as was said earlier. That is, it is not of the faith for one Christian to buy another and rule over him with cruelty, stripping him and committing other injustices—while at the same time claiming to share the same faith. For Christ bought them all, both shepherd and master, and He values the shepherd just as much as the master, since He shed just as much of His blood for one as for the other. Therefore, it is not from faith that anyone should buy others and ride on their backs so willfully, treating them with contempt, and making their suffering into a source of pleasure. Thus, we must see that what is happening now is according to perversion, ungodly robbery, and apostasy from faith—it is paganism, pure and simple. And the apostles of the Antichrist have placed such violent oppressors—who have taken hold of the Christian people with injustice—as the third part of the holy Church: wolves set over the flock as shepherds.

CHAPTER THIRTY NINE

Roman Church justifies secular power for stability, war, and control

But these things that have been said are considered mockery and blasphemy, and they provoke anger because they challenge the long-standing condition of the Church under the leadership of the esteemed men of the Roman Church. Therefore, from here on, there will be presented matters that contradict what has been said earlier about coercive worldly power. For the Roman Church, on the contrary, bases everything on such worldly coercive power. And they claim to base it on the Gospel and the apostolic writings, asserting its necessity just as strongly as they would the apostolic office itself—saying it is essential to the faith. They declare that the Church could not remain strong or just without such power. And so we must acknowledge this for the Roman Church, which has become intoxicated by its own poison, desiring to wage war, to shed blood, to repay evil with evil. Yes, such a church certainly needs great royal power, so that

it may keep its head intact and return from battle back to its cities and castles. Thus, out of necessity, this use of power is justified on the basis of the Gospel. To start with, they pave their way to war with Gospel justification, citing when soldiers asked John, ¹ “And what shall we do?” And John replied: “Do not oppress or abuse anyone, and be content with your wages.” ²

1 John the Baptist.

2 Luke 3:14.

CHAPTER FORTY

Roman Church justifies war through Gospel, despite calls for peace

But these arguments alone would not have been enough to sharpen the sword of Christians so that they might spill blood copiously. But that great *pillar* of the Roman Church,¹ who supports it so firmly that it doesn't fall, has given this Gospel the spirit of a sharp sword among Christians, saying: "If Christian teaching condemned warfare, then the Gospel *would* have given the following salvific advice to worshippers: to lay down their weapons and abandon military service; but since it commands them to be content with their wages, it does *not* deny them military service and discourage them from warfare." Thus has this great pillar drawn *blood* from the Gospel instead of milk. And if our faith were truly founded on such bloodshed—on the violence soldiers have committed and the blood they have spilled after receiving this teaching — then this interpretation would be correct. But if our faith, through the Gospel, binds up wounds so that no blood flows from them, then how can the Gospel be used to justify drawing blood from people unjustly and by force?

And now, they speak of Christian discipline: If Christian discipline or doctrine were to completely denounce warfare as part of the faith, then John would have taught the soldiers, or advised them, to abandon their military service, as such service with iron armor would not align with Christian doctrine. But since John permitted them their military service with wages, it is in vain to place Christian doctrine at the forefront, condemning their military craft. For if craftsmen are skilled in some craft, who would condemn their essential work?

Therefore, according to this reasoning, it is *necessary* for the Roman Church to wage war, to spill blood, and to win peace by the sword. For such deeds, soldiers are needed—to fight for the Holy Church and for their homeland. And from this, it follows that war among Christians is justified and even founded upon the Gospel. So do not raise objections, Christian discipline, against war being grounded in the Gospel! For if you were to do so, you would have to reject the Gospel itself, striving to be holier than what

1 i.e. St. Augustine (354-430 AD).

the Gospel teaches. Therefore, while this "pillar" stood in Rome, upholding and supporting the Roman Church and caring for it through war in the name of the Gospel, as if seeking its welfare through battles, some, during his time, came forward advocating for discipline—condemning war and all bloodshed among Christians. But *he* declared them heretics and denounced their discipline as a heretical delusion. Thus, even now, it will be difficult for such discipline to breathe freely. For if anyone finds war and bloodshed among Christians to be displeasing, they will struggle against this mighty pillar that firmly upholds warfare as being founded on the Gospel. The entire imperial priesthood leans upon it, strongly defending war, assisting this pillar so that it may not collapse under the weight of its doctrine. Therefore, we do not know what will become of discipline amidst the multitude that drowns in blood, all in the name of the Gospel's teachings on soldiers.

But one must always look to the Gospel out of necessity, even if a very "wise" spirit of bloodshed has been breathed into it. And this alone is necessary: although we must deeply believe in the Gospel, we must do so with understanding—examining wisely everything written in it, what it teaches us, and what it aims for, recognizing that not everything leads us to follow Christ. For some things written in the Gospel were spoken to specific people and about specific matters, but later held no validity in other contexts. For example, when the Lord Jesus cleansed the lepers, he commanded them to show themselves to the priests and to offer gifts to the high priests according to the Law of Moses.² That act was done physically for those to whom he spoke and about whom he spoke. However, later, no apostle ever commanded the healed to go to Jewish priests, nor were Christians thereafter obligated to make such offerings for their purification according to the Law of Moses. Therefore, although it is written in the Gospel, it is not meant as a command for future Christians, for it was a practice of the priests under the Old Law and an act of Christ's power in healing the lepers. But sacrifices to the high priests belonged to that law. Thus, when the priesthood was transferred, no one was bound by such obligations anymore.

Thus, one must also understand John and his soldiers in the same way—that he had to say and do certain things that the Lord Jesus neither said nor did, nor commanded his apostles to do. Therefore, we are only bound to follow John's words and deeds to the extent that the Lord Jesus, who came after him, confirmed them for us by his own words or example. From this, we can understand that John was sent ahead of the Lord Jesus to prepare his way—that is, to prepare the people for repentance and for recognizing the Lord Jesus. He proclaimed that one stronger than he was coming after him, one who would perform

2 Luke 17:14.

more perfect works than John had done.³ Thus, since John preceded the Lord Jesus in time, he was placed under the Law of Moses, which was to be observed in that era with all its acts and teachings—except for baptism and the testimony he was to bear about the Lord Jesus, which was something special beyond the Law. But regarding the necessary teachings he was to preach to the Jewish people, he primarily focused on repentance and baptism, which was a form of repentance. However, John could not establish a different law for various ranks or offices, nor could he change or introduce new regulations for sins or for justice beyond what the Law already taught. Therefore, he simply reaffirmed the law under which the people were living and encouraged them to follow it while he was alive, as they were meant to remain under it until the Gospel of Christ was proclaimed through the apostles.

3 John 1:15 ff.

CHAPTER FORTY ONE

John's teachings on soldiers conflict with Christ's command to love

Therefore, the soldiers who asked John what they should do were still outside the Christian faith. And seeing that they were people who wielded power and served higher lords or rulers, he gave them appropriate instruction according to the Law of Moses: that they should not oppress anyone by force and violence, nor slander anyone out of pride, but should be content with their wages, refrain from robbing on the roads, or otherwise exploit the poor by force; for such sins are most common among those who hold power. Thus, seeing what most angered God in these people, he laid the Law of God before them, for this Law of Moses forbade them to commit violence against anyone, or to oppress anyone by force. John did not steer them away from military service; for under this law, Jews were permitted to engage in warfare, wield power, fight battles, and defend themselves against enemies. Therefore, he did not condemn soldiering itself but opposed the sins they might commit through military power. Thus, having referred them to the commandments of the Law of Moses, he could not lead them under any other law or establish a different law for them, for he was not a lawgiver. The Gospel itself praises him in that he was sent by God to bear witness to the light, but it immediately refutes the notion that he himself was the light, saying: "He was not the light, but came to bear witness to the light."¹ And the Lord Jesus himself, praising him, said of him that he was "a burning and shining lamp," but "you were willing to rejoice for a while in his light."² It is said of him that he was a burning and shining lamp for a time; but he was not the light

1 John 1:8

2 John 5:35.

of the world; that has been left to the Lord Jesus Himself, to be the light of the world, shining perfectly on everyone in the world like the sun, with a holy and innocent life and the most true teaching of His law. Therefore, only to Him, as God, belongs the authority to establish laws for all people regarding all their matters: for estates, for offices, and for all their actions; for He transformed the Jewish law, which was carnal, and established the perfect spiritual one.

Therefore, John could not say to the soldiers, "Leave the military service and come follow me." But the Lord Jesus said to the nobleman, "Sell all you have, give it to the poor, and come follow me."³ He could even change the nobleman's status and lead him away from his wife by ordering him to follow. But He did not order him to defend the holy Church with a sword, so that no evil winds would blow upon it. Therefore, it must be said about the soldiers that despite their conviction of faith in bloody battles, how far does the Lord Jesus endorse bloody acts of the sword in defending His truth in vengeful battles? Did He establish His people to defend against injustice through military power? But this is difficult for anyone to prove, by the truth of Jesus, without resorting to the sword and the prison.

Therefore, it would be sufficient to have already said enough about the soldiers to whom John gave instruction according to the law of Moses, as was appropriate at that time for these soldiers. Anyone who wishes can understand that this is not written in the Gospel to establish soldiers among Christians, unless it is first demonstrated from the faith of Christ that there is a need for soldiers to defend the faith or certain people in the faith. For it must first be proven from the faith on what basis the military service stands. If the faith teaches to fight, to defend against injustices by force, to repay evil with evil, then a clear proof will be found regarding soldiers according to John's teachings. But if the permissibility of wars and the spilling of the blood of one's enemies from the faith cannot be proven, then seeking soldiers for such a purpose is in vain. For, if we look at this matter in relation to Christ Himself, what does He think about soldiers when He commands to endure a slap on the cheek, and when struck on one side of the face, to be prepared to endure the same on the other? And He commands not to resist any injustice, not to repay evil with evil, but to love one's enemies and do good to them; if they are hungry and thirsty, He commands to feed and give them drink. In these matters, the Lord Jesus has established His people. So, what then will soldiers do with a sword among such people? The right to kill has fallen away in them, because they are not supposed to defend against evil with a sword or a club! Therefore, in attempting to prove the need for soldiers to defend such a people, they have abandoned the shore and are floating without oars, wherever the wind takes them.

3. Matthew 19:21

4. Matthew 5:39; Luke 6:29

5. Matthew 5:44

For what good does it do us to appeal to the foundation of Christ in such a case, when the pillar that holds the Roman Church in its bloody actions desires that Christian doctrine *not* be hasty in condemning wars? It clearly demonstrates the legitimacy of wars within the Christian faith by referencing the Jewish kings and their law, as well as even the pagan kings. It elaborates widely, teaching Christian kings to use their power, as the Jewish kings did, to defend the Holy Church, so that they may fight against obvious enemies and eliminate domestic heretics with Christian reverence, so that wars are not recklessly condemned. Therefore, it has already torn open the net widely, hunting in the Gospel from various interpretations here and there, to set the beast with ten horns and seven heads ⁶ on the foundation of the Gospel, with its bloodshed, so that, when examined through both the Old and New Laws, there is no hesitation in shedding the blood of people when those full of the Holy Spirit have gathered enough Scripture for this.

The issue here is that it no longer helps people to build their lives on Christ's teachings with true grace, because even pagan beliefs are now built on Christ's foundation. Paganism has taken Christ as its base just as much as Christianity has. The Holy Spirit has shaped paganism to fit this base. So, what could be more worthy of praise on this foundation than the pagan beliefs themselves, which claim to follow Christ? Paganism is now so deeply rooted in Christ that it seeks praise as though it is truly following the Christian faith. But if someone tries to teach or promote something else, this "glorified" version of paganism will attack them and claim they are wrong, saying they are not following the true path of the Church. So, what is there to say when the real praise for Christ is lost, and those who live in sin are celebrated as if they are following Christ?

⁶ Compare Revelation 17:3.

CHAPTER FORTY TWO

Paul's teachings oppose worldly rulers, contradicting claims of faith-based power

Now, let us debate, through the words of Saint Paul, the meaning of these words: "Let every soul be subject to the governing authorities, for there is no authority except from God, and those that exist are appointed by God." ¹

It is in these words, in fact, that the imperial priests find their main foundation for worldly authority within the Christian faith. From this, they argue that these words were spoken by Saint Paul ² to the Christian believers

¹ Romans 13:1.

² St Paul was writing to early Christians who were a minority, persecuted by the Roman Empire. He advised them on how to live as Christians under a foreign power, and his messages were meant to help them live peacefully and avoid conflict with their, often hostile, rulers.

in the city of Rome, and that Christian rulers should govern their offices accordingly. The scholars insist that this interpretation must be held as an article of faith by all Christians. One master from the University of Prague even told me that I must believe this; and if I did not, then I would be considered a heretic.

Therefore, it is all the more important to carefully understand what Saint Paul is actually saying in those words.³ What he says is indeed right: he was writing to the community of believers in Rome—people who had come to faith in Christ from among the Jews and Gentiles—and he was urging them to submit to their rulers, namely, the pagan emperors who ruled in Rome at that time and who did not share the Christian faith.

There is a great difference between this: teaching faithful Christians to be obedient, in appropriate matters, to pagan rulers under whose authority they live—and something entirely different: that the Apostle (Paul) supposedly taught Christians to elevate one of their own as lord or king to rule over them like the pagan rulers, defending them against injustice. The scholars will not find such things in the words of Saint Paul. For it is one thing to teach faithful Christians to obey foreign rulers in just matters, and quite another to install new rulers opposed to the ones under whom they have long lived. Therefore, it clearly goes against the Apostle's intent to extract from his words any justification for ruling power, when he merely instructs humble obedience to existing authorities. Thus, it is strange — and extremely troubling — that some of these scholars can so confidently preach things that appear truthful and faithful to Christ, which in reality oppose the Gospel. They are almost like martyrs in how boldly they speak: urging Christians to be ready to die for the faith, declaring that one should not put their trust in princes, because there is no salvation in them, and that it is better to trust in the Lord God than in princes, as Scripture says. Yet even while speaking such perfect truths, they twist the true Scriptures, drawing from them things contrary to the Gospel, so they can construct a supposed justification for secular power—one that imposes rule among Christians after the manner of pagan governments. A power that dominates like a lion and sells people like cattle for slaughter. This reveals the great darkness of their reasoning. So, despite all their lofty preaching, it appears that these scholars are preparing Christians—and even themselves—for death at the hands of corrupt rulers for the sake of their faith. And this happens even though those rulers supposedly share the true faith! One could see with their own eyes how true Christians are beheaded for their faith, held in prisons—and some of those very scholars were burned alive for their faith by the worst of princes, who, under the cloak of religion, stand ready to spill the blood of saints if God allows it. Yet even today, these scholars and imperial priests are willing to prove—using Scripture, and

3 Chelčický argues that some priests have wilfully misinterpreted St Paul's writings to legitimize worldly power and authority within the Church, ignoring the original context and intent of his words, twisting them to support an earthly dominion rather than a spiritual one.

forgetting all past injustice—the legitimacy of such princes in the faith, even though these rulers have so deeply corrupted the faith with overwhelming wickedness that, if it were up to their evil, no true Christian would be left alive. True Christian grace has been betrayed before these princes and rulers by the so-called apostles of the Antichrist. Now they are striving to wipe out all “heresies” that displease them. For to them, anything that comes from true Christians smells like heresy.

And so, among all the blindness found in these scholars, priests, and people, the greatest cause is this: the elders full of a foreign spirit who glorified the worst kind of pagan rule under the disguise of faith, laying a trap for righteous Christians so they can't remain in the faith unless they separate themselves from those "spirit-filled" elders and resist their actions and false arguments. The arguments of those who want to establish secular rule modeled on pagan government among Christians—for their supposed benefit in faith—stand in deep darkness. For they build it upon the same authorities Paul mentioned, whom he urged Christians to obey only in just matters, even though those authorities were pagan.⁴ At the time, the Roman emperors were pagan, outside the faith—so pagan rule has its proper foundation in paganism. To found pagan rule within Christianity for the sake of Christian benefit is like trying to establish the devil within the faith as a benefit to it. After all, if someone is tempted by devils and overcomes the temptation, then yes, the devils indirectly benefit *him*, because they test and strengthen *his* faith. In the same way, a cruel government with pagan-style rule, full of traps, cloaked in faith deceitfully, can become a reason for faithful Christians to suffer and attain martyrdom—just like the faithful Hus and Jerome, who were handed over to death by the king of Hungary, and through his hands achieved heavenly glory.

4 Romans 13:1.

CHAPTER FORTY THREE

Saint Paul's teachings don't support secular authority or rulers

And so it is that the authorities in Rome, to whom Saint Paul commanded obedience, were pagan authorities, murdering Christians for their faith during their time in power. As those who have documented the history of those martyrs and the events of those times write, from the preaching of the apostles, there were thirteen successive pagan emperors, up until Constantine,

who ruled in Rome and killed Christians for their faith in Christ. First, they killed the apostles for preaching the Gospel, and after them, thirty-five successors of Saint Peter, the highest bishops, up to Silvester, were killed; all of them were murdered for their faith. And there were many other priests and ordinary people, the number of whom is hard to say, as confirmed by the writings of a prophetess, and other records. And the time during which these pagan emperors ruled lasted three hundred and twenty years, until Constantine. During this time, the believers in Christ did not use any worldly power, nor did they choose an earthly ruler from among themselves, but they lived all over the world among the pagans, under their power, enduring many afflictions and trials, having only their joy in the hope of their faith in Jesus Christ.

It is wrong to use Saint Paul's words about the authority of pagan emperors in Rome to justify secular power within the Christian faith. Only those priests who have been corrupted by false teachings make such claims. They use this power for their own benefit, and since no one challenges their reasoning, they can do whatever they want.. They rule over the faith and undermine it with various arguments, just as they did with Jesus in the Jewish council. They defeated the righteousness of poor Jesus and cast Him out; now He rules over nothing. And from His faith, they have turned it into bodily pleasures, dominion, and praise in the world, and they are always and everywhere in the right through the power they have claimed.

CHAPTER FORTY FOUR

Obey authorities, showing humility, to avoid provoking injustice

But St. Paul says: "Let every soul be subject to the higher powers." ¹ With these words, he admonished the assembly of believing Christians in Rome, both Gentiles and Jews converted to the faith of Christ, who were living under the rule of the pagan emperors. He teaches them to be subject. And St. Paul did this for important reasons, seeing the necessity that was upon them in living among pagans and Jews, under the power of the Gentiles, so that they might secure justice among them and that no accusation could fall upon them before these authorities or others due to foolish or inappropriate actions. For, being separated from both the Gentiles and the Jews, particularly by faith and fellowship, they were in hatred, and because of this hatred, they could easily be accused of crimes, even if they were innocent, since hatred quickly gathers false accusations and grievances. Therefore, it was necessary for Christians to act with caution around

¹ Romans 13:1.

those who were outside the faith—the pagans—so that by being careless, they wouldn't provoke them or give them a reason to become hostile. And when Christians were not able to calm the anger of the pagans through their grace, they simply had to endure the rest of the suffering. That's how they suffered and died at the hands of pagans—without striking back, because Saint Paul taught them in his epistles not to defend themselves and not to repay evil with evil.² So, with this same caution which they showed while living among pagans—so they could survive those times of trial—Paul encouraged them to submit to these rulers, but only in just matters: in things that would not offend true obedience to God or dishonour Him. These included bodily services and the payment of taxes—things that do not hurt the conscience or faith of good people, even when paid to pagan rulers. Such acts of submission came from humility and patience. These are appropriate for the servants of God, who should be humbly subject to those in authority, not only to the good rulers but also to the bad ones, in just matters that are fitting for those under authority and that do not violate obedience to God. Instead, they show humble submission, as befits God's servants. These services, though, often became heavy burdens: bodily labour and the loss of property, especially as royal authority expanded and frequent taxes were demanded. Sometimes people were forced to pay double taxes, along with constant new levies and orders—"Go, bring this; do that!" These burdens made poor people even poorer and weighed them down. And it was to this kind of submission that Saint Paul obligated believers under pagan rule, because they were living within the lands and jurisdictions of those rulers. They made use of the benefits provided there—homes, villages, and other material goods—and thus, by law, they were required to treat those pagan rulers as their lords, to pay taxes, and to offer the proper services and honours due to them.

2 Romans 12:17.

CHAPTER FORTY FIVE

Saint Paul teaches submission to authorities, highlighting God's role in power

The second reason—both necessary then and still now—why subjects should obey authorities is because of the good that either *is* done, or *should* be done through those authorities. Sometimes rulers truly want good things for their people: for example, that they live in peace with one another, do not harm each other, commit no injustice, and that the strong do not oppress the weak. And subjects should be even more motivated to support this because faith itself teaches such values—faith that Christians receive from God. However, pagan rulers *enforce* this kind of justice

and even punish people in order to preserve their rule. For if they did not force their subjects to act justly, their rule could not last. The people would rise up against one another, destroy each other, and thus bring down the entire order. But those who follow true faith act justly, *not* because they are compelled by authority but out of love and faith—choosing what is right even more faithfully than those who merely obey pagan rulers. In doing so, they obey God first.

Another reason for which the faithful are reminded by Saint Paul to be subject to their rulers is the good that is done or should be done through those authorities.¹ Sometimes rulers truly desire what is good from their subjects—that they live peacefully together and do no harm to one another. But some believers resisted submitting to these authorities, appealing to the freedom they had received through the Lord Jesus Christ—having been delivered from the power of the devil and from the burden of the Old Law, which they had carried heavily until they were freed by the grace of Christ and called into freedom. From that, they might also argue for freedom *here*—that they need not be subject to pagan rulers or bear their burdens. Even today, both good and bad people can be tempted by such ideas, longing for great freedom. Many even hoped to overthrow their rulers, so that they would no longer be ruled or oppressed by them. That is why Saint Peter, seeing such a misuse of freedom, called it a cloak for evil²—because, while hiding behind the cloak of true Christian freedom, they could fall into evil: wanting to use Christ's freedom in a worldly and fleshly way, they would refuse to submit to authority and end up falling into trouble, losing both their spiritual and earthly freedom. So Saint Paul, foreseeing the harm that would result from this disobedience, calls believers to *submit*. For otherwise, pagan rulers would come to hate the faith, thinking that those who joined it were trying to become their own masters. In that case, they would not permit the faith to be preached in their lands, fearing it would produce too many would-be rulers through its teaching—and so they would suppress it completely, along with all who followed it. That's why Saint Paul wisely commands submission to authority. When obeyed by the righteous, it can be observed as a virtue and a help in preserving grace and virtue. For if believers rejected that submission, they themselves would become the cause of resistance to virtue and faith—because the pagans, seeing their disobedience, would not allow the Gospel to be preached in their lands.

Therefore, continuing his argument, he further strengthens this obedience

1 Romans 13:1.

2 1 Peter 2:16.

to the higher authorities by saying: "For there is no other authority except from God; and those things that are from God are proper. Therefore, whoever resists authority resists the command of God; and those who resist bring damnation upon themselves." ³ And with all these words, he strengthens the obedience of the faithful people to the higher authorities, under the penalty of damnation, telling them that whoever resists authority resists God's ordinance, and thus brings damnation upon themselves.

And he says: "There is no authority except from God." That is, no authority exists by itself, nor can it—whether good or bad, pagan or heretical—for nothing can exist unless God allows it, according to Scripture. However, not everyone who takes power or exercises it, is directly guided by God; rather, they may only hold such power by God's permission. Some authorities are from God to govern and guide the land, but others arise for its destruction—so that through them God may pour out His wrath on the earth, like a hailstorm sent to destroy the crops. Just look - this has happened to us: ⁶ for nearly fifteen years, a furious and cruel power has worked toward the ruin of all things, paying no attention or care to settling villages or administering justice to bring peace among the people. Instead, the rage of that power seeks only to destroy, burn, kill, plunder, imprison, and devour everything like a swarm of locusts. For God has allowed such a power to rise in order to pour out His anger on a sinful people who do not honour God and who stand in much hypocrisy, scorning God. And this power could not have arisen or endured unless He willed it, for the prophet says that there will be no evil in a city that the Lord has not brought about. ⁴ The imperial clergy does not want to admit that any other authority in paganism or any other opposing authority is from God, except for the one that defends the Roman throne, under which they sit as in its shadow; this is the authority the Roman Church has chosen. And so it is that every cunning established by *any* group can claim to be the legitimate authority from God, using that claim to crush other estates, as though God granted each group its own special power so they could wage war against one another, each claiming divinely established authority and justice in order to strike more righteously at their opponents.

Therefore, the strongest support for *secular* rulers is found among Christians, under the guise of faith, as they interpret the words of Saint Paul: "The things that are from God are orderly. Whoever resists authority resists the ordinance of God." ⁵ They argue that these words of Paul don't apply to those rulers *before* they became Christians, but only to those rulers who *are* Christians and under whom Christians now wage war and shed one another's blood - having *turned* from Christ.

3 Romans 13:1-2.

4 Amos 3:6.

5 Romans 13:1-2.

6 Chelčický refers to the Hussite Wars (1419-1434)

They claim that this bloody violence is actually a sign that divine order is now present in their rule — that these "Christian" rulers are ordained by God, and that God's order rests entirely on them. In fact, they suggest that this power of theirs is just as effective and saving as true blessedness itself! They go so far as to say that no virtue worthy of blessedness exists anywhere except among Christians, and thus no truly good and godly government can exist except among the "most Christian" rulers — those who are supposed to govern and protect the Church, guarding her from evil people so that she can remain at peace and sing praises to God forever. Therefore, by twisting Paul's words, they mix worldly power into Christian faith — almost as if such power is an essential part of the faith itself. Since divine order is supposedly present in this power, and since this order is a virtue worthy of blessedness, they claim that anyone who holds power will not be condemned, because God's order is in them and their power comes from Him. But if that were true, then the Scripture saying, "The mighty shall suffer mighty torments," ⁶ would have no meaning. After all, many violent men have sat — and still sit — in high positions, though they are not pleasing to God. So clearly, that virtue deserving of salvation is not present in all government power, unless that power truly comes from God, and He has made those people His children. Because in the end, faith in Christ is higher than any worldly government. And no one will be saved, even if they believe in the Son of God, unless they are also truly a child of God.

Therefore, there may be some debate about this divine order, and it will soon become clear that even in the damned, ⁷ this divine order can apply. When we consider the words of St. Paul, who says, "There is no authority except from God, and the authorities that exist have been established by God," ⁸ we see that pagan rulers also fall under this divine order. At that time, there were no Christian rulers, only pagan rulers who had been in power from the beginning. Despite this, God's order still existed through those rulers, and their authority always came from God. If it were not the case, St. Paul could not have instructed the Christians in Rome to obey the Roman Emperor Nero, a pagan, and say to them: "There is no authority except from God, and the authorities that exist are rightful." Therefore, even if some want to glorify or elevate these "Christian" rulers, they cannot make them better than the old pagan rulers simply because they hold a position of power. The only way they might achieve greater grace is by *truly* believing in the Son of God with a genuine, living faith, so that God grants them the power to become children of God.

6 c.f. The Wisdom of Solomon 6:7. (Deuterocanonical)

7 i.e. in people destined for hell.

8 Romans 13:1.

But in reality, we do not see that they surpass the pagans in grace, but rather that they surpass them in wickedness. For although they outwardly belong to the faith by association and by verbal confession of Christ Jesus, in truth they hate the faith and do not want to have Christ upon themselves in any way, only thin water, so that they may be dipped in it in the name of Jesus — and by that water alone they wish to be tied to him like to a corpse when it is carried to the grave; thus they cling to him, merely seeking to reach the church and, having placed him in the ground, to bury him as soon as possible — and in this way they are very glad to have him out of sight. So also is that godless people, to whom Christ is as one dead; he stinks to them everywhere, is repulsive to them everywhere, a shame to them everywhere, a reproach to the injustice of their lives — and so he is cast off from their hearts like a stinking, buried corpse. And if ever he is brought to their memory, it is only to stir up strife, that they may immediately draw out their laws and rights, claiming that pride, laziness, idleness, and all manner of godlessness belong to them — and that they cannot be as humble as befits Christians, for if they were, then no one would be saved. Therefore, they rid themselves of him as of a debt they have no means to pay.

Therefore, God's order itself, which stands within their power, cannot surpass that of the pagans, as the same divine order is also present in those pagans. Since they have nothing above the pagans, they cannot be saved through this divine order unless they seek it through faith. As Scripture says, "The king is unrighteous and the king will not be saved by the power of his strength."⁹ It says that he is unrighteous, even though God's order is in his power. With this order, he may *still* be unrighteous, and because of this, he will not be saved.

9 cf. 1 Esdras 4:37 (Deuterocanonical) and Psalm 33:16–17

CHAPTER FORTY SIX

Divine ordination ensures earthly order, preventing chaos and iniquity

However, when we speak of the "divine order", it is somewhat involved. And therefore it is possible to miss the truth and suffer harm, for this concept relates to higher, more perfect things—things that cannot be properly understood by the physical minds of those who seek their good only in worldly power while living as Christians. That is why secular rulers seize upon these words for their own purposes, as if those words were entirely in support of their material interests. But if we look carefully at the words of Saint Paul, who says: "There is no authority except from God, and those that exist have been established by God,"¹ these words do not refer solely to worldly power. Rather, they apply to *all* things that have been established by God,

1 Romans 13:1.

things that create order, whether in heaven or on earth, among people or other creatures. Because there is much fear and uncertainty surrounding this subject, we must speak about it more broadly and consider certain forms of order that come from God, so that they may be properly understood. For the phrase “divine order” sometimes refers to perfect, heavenly, spiritual, and true things; other times, it refers to spiritual and true things that are of a lower nature than the heavenly; and sometimes it refers to all created things. For everything that exists stands and continues to exist according to the order established by God and cannot be excluded from it in any way, for in the structure in which God has placed them, they persist by nature and cannot change into disorder contrary to their nature.

Therefore, I do not intend—nor am I able—to speak at length about all of God's various orders, but only about human beings living here on earth, among whom God's order ought to exist both in spiritual matters and in lower, earthly ones. However, the original order that God established for humanity at the beginning has been lost. And as a result of that loss, people have fallen into great disorder. Yet even in that disorder, some kind of order or structure is still necessary—not necessarily to heal them completely or even partially, but at least to allow them to continue existing and to preserve their physical lives. Because God desires the world to endure for long ages, and He wills that people should live in it throughout those ages, for as long as the world itself lasts, it is necessary that a certain order—established by God—be given to the human race. Only through such order can humankind continue to exist in the world for as long as God wills for both the world and the human race to remain.

And so, this is the *first* order established by God for the continuation of humankind: that life should be preserved through many generations by the process of birth—one generation passing away and the next arising through childbirth—so that humanity may endure through all ages. This would not be possible without that divine order—specifically, the order of two people, a man and a woman, who would each be father and mother to their children. After giving birth to them, they would nourish and raise them until they were grown, and continue to care for them, guiding them to do the same: that is, for sons to marry daughters of other parents, and daughters to marry sons of other parents. In this way, generation after generation would continue, with the foundation of this order being the father and the mother. For if all children did not have a father and mother joined in marriage—a bond that unites them as one flesh—then those children could not properly be raised or have a recognized father. Instead, they would live like stray dogs, and any children born from such a disorderly way of life would be unwanted. No one would want to feed them, believing them not to be their own, since the mother had been physically involved with other men. And so, no one would want to leave his inheritance to a son or take care of him.

And so, the human race would fall into such disorder that it would be doomed to perish. Therefore, for humanity to endure through the ages, it was necessary to establish the order of marriage — that a father and mother would belong to one another as one flesh, and that children would have their own father and mother who would love them, raise them, and care for their well-being in order to help them continue in good things in this life. They ought to be even more diligent in caring for their children's eternal well-being — if only they themselves understood such things and stood firm in them through faith. And many have done so for their children, moved by their faith. Thus, from this perspective, such an order is from God, who ordained the human race to be sustained through childbirth so that it might continue to exist without end.

But because people are born into sin and their generations are filled with wickedness, the devils take possession of them and rule over them. That is why St. Paul speaks of the devils as "the rulers of the powers of the air," who now work their evil in the children of disobedience.² They are the princes of darkness and the lords of this world, and through their hatred, wickedness and death entered the whole earth. Therefore, Scripture says: "All the sons of men are wicked, and all their deeds are evil; there is no righteousness in them, and in their wickedness they shall perish."³ So, because of this innate wickedness, the devil works ever greater evil in them — especially hatred, division, strife, quarrels, warfare, killing, and uprising of people against one another — so much so that, without any restraint or remedy, people would destroy one another, and humanity would cease to exist because of its iniquity. That is why secular authority has been established by God: so that through it, the human race may continue to exist in this earthly life as long as it is God's will. This is the sense in which St. Paul says, "There is no authority except from God, and those that exist have been established by God."⁴ Because they are established by God, they follow a certain order, so that people might come together under one leader and pursue common goals with unity. God has therefore placed lands and people under kings and princes, so that large populations might dwell together peacefully and manage their temporal affairs in order. For if everyone had the same level of authority, there would be no order among them—they would refuse to agree, choose leaders, or come to terms. And without agreement, they would fall into discord, form factions, and fight one another, and there would be no one with power to stop or calm the unrest. Therefore, for a people who cannot unite in God's love and truth or remain in anything just, there must be one supreme ruler — a prince or king with great power — who can compel them, through force if necessary, to do what is beneficial for all.

2 Ephesians 2:2.

3 1 Esdras 4:37 (Deuterocanonical).

4 Romans 13:1.

For without such power, the godless and lawless would not respect even a king, unless they feared his might.

This is why secular power is called "compelling power"—it forces the lawless to abide by what is right. And if someone rebels, the hand of the secular authority comes down with punishment — sometimes even to the point of execution. Through this power, rebellion and murder are restrained; it prevents the strong from oppressing the weak, and maintains peace so that people can live together without committing injustice against one another. To do this, civil law is necessary, so that complaints and wrongs may be judged, disputes settled, and lawsuits decided among foolish people by those with better judgment and the power to enforce it. Thus, people are prevented from rising up against each other and are made content with what they have. Every secular authority — even a pagan one — must have these tools for governing the people: to guide and restrain the ignorant, so they may continue in life and preserve their possessions as long as God wills. This is clearly seen in the example of King Ahasuerus,⁵ a pagan, who still understood well how his reign allowed many nations to live in peace. Therefore he said: “Though many nations are subject to my command and the whole world is under my dominion, I did not wish to rule harshly with my great power, but to govern my subjects gently and kindly, so that they might live in peace without fear and enjoy the rest and comfort all people long for.”⁶

⁵ King Ahasuerus is probably Xerxes I, king of the Persian Empire (reigned 486–465 BCE).

⁶ Esther 13: 2 or B:2 (Deuterocanonical).

CHAPTER FORTY SEVEN

Earthly kings preserve peace, but must align with God's will

Therefore, it is clear what purpose those pagan kings served when they ruled over the peoples of the earth through their authority: they maintained peace among them until the time came for every mortal's inevitable end—that is, death, when they would finally rest from the burdens of this life. In this way, worldly power can preserve the human race in earthly life according to God's will. For if humanity, through its own wickedness, were to lose all sense of justice, it would surely perish—corrupted by its own wrongdoing. Because people do not recognize or accept any other kind of justice, they must be subjected to the kind that is enforced through power. Therefore, any authority that seeks to rule must establish justice among the people so that they may live together peacefully on this earth. Through this justice, they can avoid harming one another with sinful violence

or oppressing the weak. If someone commits an injustice, they must be held accountable under the law — according to the legal decisions of kings and city courts. And if anyone breaks these laws, rulers bear the sword and exercise power to punish transgressors, even with death if necessary.

Thus, the order established by God through the power of earthly and even pagan kings is a good thing, because it enables the human race to survive and maintain some earthly well-being — of body and property — even though it has fallen, been poisoned by sin, become subject to the devil, and separated from God. Without this kind of good, humanity could not continue to exist on earth due to the overwhelming wickedness of its nature. For even among the very first humans, the devil led two brothers ¹ into such sin that one murdered the other out of hatred — and he continues to drive humanity to murder in every generation. So, by God's design, worldly authority is like a fence or enclosure that helps preserve this fallen humanity — like lost sheep — at least with respect to outward life and temporal comfort, especially for those who know nothing of the true life to come. But I affirm this: worldly power can only preserve human life and temporal well-being as long as the people do not provoke the wrath of Almighty God through grievous sins. Until then, royal authority can promote peace and govern earthly affairs. But once people call down God's anger upon themselves, their downfall begins — starting even with the kings themselves. Then, through the devil's influence, kings begin to turn against one another, waging war and raising up great armies to fight and destroy each other. Many thousands perish at once, their lands are plundered and laid waste, and both lives and possessions are ruined. We can read about such events in the Books of Kings and other writings — and we see them happening with our own eyes even today.

Therefore, this divine order, exercised through royal authority, protects the human race in its earthly well-being only so long as the wrath of God is not stirred against them by their sins. For the Lord God is the King of kings over all the earth and over every nation. He establishes kings and removes them. Thus, earthly power is in God's hands, and every form of injustice among the nations is detestable to Him. In His appointed time, He will raise up a worthy ruler or king over them. So, He appoints kings to the nations for their good, but in due time also removes them because of the nations' abhorrent wickedness — especially when they do not honor Him, the Highest King, or acknowledge that He is the true sovereign over all earthly kings and nations,

¹ Cain and Abel; cf. Genesis 4.

and that all good among the peoples depends solely on Him. But when people scorn all His blessings and provoke His wrath, then no earthly king can shield them from it; indeed, the king himself will be destroyed along with them. As the prophet once said to the people of Israel: "Behold your king, whom you have chosen; but if you do not fear God, you and your king shall perish." ² "Therefore, all people are poor", even their kings, "if they lack the knowledge of God." ³ Those who abandon the Lord, the King of heaven and all the earth, and place their hope in a mortal man—a king—are deceived. And when they do not fear the Highest King, they will seldom find in an earthly king what they hoped for. More likely, they will feel his harsh scourge upon them.

But someone might raise this objection: "How can pagan kings—full of blindness and error—govern the people under them in such a way that they might at least be preserved in some degree of temporal well-being? After all, they neither seek God nor know Him!" To this, we may offer this understanding: it is indeed proper that God appoints them to such authority, to manage earthly affairs and guide humankind, even if they are entirely unaware of what God intends to accomplish through them. So, in the very same event, God's will is carried out, even though people pursue their own ends. God has one purpose for a matter, and people have another; but in the end, God's intention is fulfilled through it. People, however, seek worldly gains in all of it. Earthly kings, in their desire to rule over others, seek wealth and great elevation above the rest. They desire honor, praise, and worldly exaltation. They want an abundance of sweet pleasures, a life without lack, and full freedom for their bodies in all things.

Thus, Master Protiva ⁴ states that the origin of royal and municipal power began from the desire to rule, for it is written in the first books of Moses that Cain, after murdering his brother, built a city. ⁵ According to Josephus' chronicle, the reason for the building of that city was that, by gathering wealth through robbery and violence, he used his cities for crimes, fortified them with walls, and, fearing those whom he had harmed and plundered with his band, stored his loot within them. Thus, the beginning of power or rule, from the perspective of human desire, flourished immediately through robbery and violence. And Solomon says to kings: "Therefore, hear, O kings, and understand; learn, you judges of the ends of the earth. Give ear, you who rule over multitudes and take pride in being leaders of many nations." ⁶ In these words, he reveals what draws kings and princes to rule over great nations. It is nothing other than the desire to be first in honor and to enjoy luxury. So, their desire to rule is motivated

2. 1 Samuel 12: 13 and 25.

3. The Wisdom of Solomon 13: 1. (Deuterocanonical)

4. John Wycliffe, in the treatise *De civili dominio*, chapter 21.

5. Genesis 4: 17.

6. Psalm 2: 10; The Wisdom of Solomon 6: 2-3. (Deut.)

by something very different from God's purpose. But they ought to think and rule in accordance with God's will, so that their reign might be just and righteous. For in the end, they will be held accountable—God will question their actions, examine their intentions, and condemn them if they have judged unjustly and neglected the law of righteousness.⁷ And that judgment will be harder to bear after a life of pleasant rule than if they had spent their lives herding swine.

⁷ The Wisdom of Solomon 6: 5. (Deuterocanonical)

CHAPTER FORTY EIGHT

Rulers must enforce justice to maintain order and peace

But when we reflect on the previous discussion, we see that although these rulers, being distant from God's intentions, seek to reign, they cannot avoid one essential truth: they must always unify the people under a system of justice so that they may live together in peace, compelled by the rulers' authority to refrain from plotting against or harming others. Without such justice, they would not be able to rule or maintain their subjects, for if the people were not subdued under judicial law and the justice that allows them to coexist peacefully under the rule of a single sovereign, there would be nothing but cries of discord and division among them. As soon as grievances were not resolved by punishing wrongdoers through fair judgments, disputes would escalate rather than be settled according to the laws that govern people in court. Therefore, whether it be a pagan ruler or an apostate, without these measures, they cannot reign or maintain order among their people. Instead, they must always use force against evildoers to protect all their subjects, even the lowest among them, ensuring that none are destroyed by injustice from others and that their dominion remains intact. Thus, even a pagan king or any wayward Christian ruler, while pursuing their own interests in governance, still upholds what God wills through them—namely, the preservation of the people in temporal well-being. And I emphasize that this concerns only the lowest form of well-being: the temporal one. However, David and other righteous kings, who had knowledge of God within them and love for Him, following God's law, were able to govern the people in accordance with their conscience through divine law, teaching it to them. A just king could use coercive power against the disobedient in accordance with the law. For the Jewish law was physical in nature; therefore, they could physically compel the disobedient to follow it.

CHAPTER FORTY NINE

Earthly rulers fail in justice, while Christ's kingdom perfects salvation

This passage also speaks of kings who, being under the Old Law, could govern the people according to conscience, as well as those who were outside the faith, even pagans, who could govern the people externally for the benefit of physical well-being and material possessions. However, those authorities who claim to stand under the faith in name only follow neither the Old Law nor the New—neither in punishments nor in judgments—for they equate everything with the pagans or act according to municipal and imperial laws. It would still be somewhat acceptable if they at least aligned themselves with the pagan kings in matters of judicial order. Then there would not be so much outcry from widows, orphans, and other poor people, who can hardly obtain any justice from these authorities. Instead, they primarily punish theft by hanging, enforcing vengeance that the Old Law had already abandoned. For in that law, God did not command the execution of thieves but rather restitution: if caught, they were to repay four times the value of what they had stolen.¹ And in the New Law, the teaching is: "He who has stolen, let him steal no more, but rather let him work with his hands at what is good so that he may have something to give to those in need."² However, these authorities, who call themselves Christian, do not allow any thief the opportunity to repent—they hang them all. Thus, they adhere neither to the Old nor the New Law in punishments, judgments, wars, or morals. Instead, they act according to the law of their own cruelty, according to the law of shameless greed, according to the law of bodily pleasures, and according to the law of Luciferian pride. Therefore, the divine order, which stands within these authorities, is in many ways weaker than it is within pagan authorities. In some cases, they do not even have enough wisdom to fairly resolve a minor dispute between two peasants. Consequently, there are constant arguments and conflicts among their people, and their lands are always full of disorder.

Therefore, both institutions—marriage and secular authority—which exist among humankind for the sake of temporal and bodily well-being, fall short of the perfection necessary for the salvation of humanity. That is why, through a different order—one by which salvation is accomplished—God sent His Son, the Savior of the world, so that we might live through Him. And whoever has the Son of God has eternal life.³ Thus, He governs His kingdom more perfectly through the living truth than earthly kings do, bringing together the multitude of believers into such unity that they are of one heart and one soul, serving one another through love and practicing justice—both toward God and toward their fellow humans

1 Exodus 22:1.

2 Ephesians 4:28.

3 John 3:16.

not through coercion or force, but out of love and goodwill. Therefore, everyone should earnestly strive for such an order—so that they may govern their life according to that justice by which Christ governs His people, who want to have eternal life and avoid eternal destruction.

CHAPTER FIFTY

Divine order through Christ surpasses worldly authorities, offering eternal life

And this divine order concerns both the soul and the body of a person, calling them to devote themselves fully—heart and soul—to love of God and their neighbor. It asks that the body and its strength be brought under the discipline of God's order, so that the whole person may live in a way that honors God. This divine order, introduced into humanity through the Son of God, is living, virtuous, and leads to eternal life. It brings people into friendship with God and makes them one in spirit with Him, removing the shame and corruption that came upon humankind through the first man. It brings the true life of grace to anyone who seeks God's grace. Therefore, all of humanity is bound by a sacred obligation to submit to this divine order through faith in Christ and to shape their lives according to the will of God. For it is a small thing to merely preserve the physical life under the structure of divine authority—carried out through worldly rulers—if there is no hope of eternal life in blessedness. This life ends quickly, but that life is eternal. The divine order carried out through earthly rulers focuses mostly—or entirely—on the preservation of temporal, physical life. But the order established through the Son of God concerns itself little with earthly things, and sometimes not at all. This order teaches: "Having food and clothing, be content with these."¹ And if someone takes you to court to take your coat, let them have it—and give them your cloak as well.² And if your possessions are taken from you by force, rejoice in faith, knowing it is not a true loss, because in heaven a greater treasure is kept for you.

Thus, Christ's order leaves the person grounded in hope in God, trusting fully in Him and never committing sin for the sake of worldly goods, believing that God cares for them. For this reason, the divine order established by the Son of God is, without comparison, more perfect than that which is carried out by secular rulers. What Christ brings has the power to fully heal both soul and body, in a righteousness that is pleasing to God and beneficial to the world. And those who live according to Christ need nothing added from the justice imposed by worldly powers.

1 1 Timothy 6:8.

2 Matthew 5:40.

Indeed, those who live under the external pressure of secular authority fulfill its demands more justly and virtuously—often even more admirably—when that external structure fades away. For the rule of earthly authority exists primarily for wrongdoers, who would do much evil if they did not fear the law..

CHAPTER FIFTY ONE

Resisting authority, unless justly, is sinful and harmful to oneself

Saint Paul further affirms the legitimacy of authority, saying: “Therefore, whoever resists authority, resists the ordinance of God; and those who resist will bring judgment upon themselves.”¹ To understand this wisely: when it says, “whoever resists authority resists the ordinance of God,” it means a harmful kind of resistance—specifically, when someone rejects the rightful actions of rulers in accordance with God’s order. If a person contemptuously refuses to obey what authority rightly commands according to God’s ordinance, they bring condemnation upon themselves. However, whatever rulers might do from error, pride, or any other form of unrighteousness that opposes God—such acts are not part of God’s ordinance. Rather, they stem from arrogant boldness in doing wrong and misusing power contrary to divine order. These actions are sinful in themselves. Any use of power that breaks God’s commandments is always an improper use of authority and is a mortal sin. Authority becomes sinful only when it violates God’s commands — through acts of greed, violence, murder, or vengeance.

Paul says: “Whoever resists authority brings judgment upon themselves.” A wise person should take such a warning very seriously. One should never risk condemnation — not even for the entire world or for one’s own life — for what good is the world or life itself if it ends in eternal ruin? Therefore, even resisting authority is not worth it if it leads to damnation. For the poor especially, such resistance is dangerous. They might speak a foolish word against a ruler and end up in the stocks for a day or two, or be beaten or even killed for it. More serious resistance arises when it comes from hatred — when someone, failing to recognize that all authority is properly established by God to punish wrongdoing, no longer respects rulers. In doing so, they reject authority, oppose God’s ordinance, insult, curse, hate, despise, and wish harm upon rulers.

1 Romans 13:2.

This kind of evil stems from spiritual blindness — a failure to revere God or take seriously the warning: “They oppose the ordinance of God.”² In God’s eyes, such rebellion is evil and harmful. And often, the cause of such opposition is that someone has suffered something unpleasant from authority. But even then, one must not slander or dishonor authority out of hatred, thinking it unnecessary or harmful.

2 Romans 13:2.

CHAPTER FIFTY TWO

Opposing authority and injustice without patience brings sin and damnation

There is yet another serious form of opposition to authority: when rulers issue *just* commands to their subjects—such as that they should live in peace and harmony with one another, act justly, keep their agreements, and refrain from doing one another harm—and also forbid them from immediately running to the lord with every complaint or going straight to court, instead instructing them to reconcile kindly and forgive each other. Yet, out of pride, some people scorn these commands and prohibitions. In doing so, they not only show contempt for their lords, but for God as well, for such instructions are in line with God's will for human conduct. It is especially to *this* kind of defiance that the words apply: “Whoever resists authority, resists the ordinance of God”, since one of the primary purposes of God’s ordinance through temporal rulers is precisely to bring people into order by commanding what is good and just, and by using power to restrain wrongdoers and prevent injustice and harm to others.

But the greatest reason why many oppose their rulers is this: that they find them harsh, oppressive with heavy taxes, forced labour, and many injustices. Those unwilling to endure such things complain, grumble, slander, and curse their lords. And if they could find some way to bring harm to them, they would be delighted. In doing so, the impatient subjects fall into sin, seeking revenge on their lords through bitter words and malice. The lords sin in committing injustices, and the subjects sin by retaliating against them. The relationship between lords and subjects is hard to balance and not easily set to everyone’s liking. It is like having someone whom you feed with one hand and slap with the other: eventually, something has to give—either stop the feeding or stop the slapping. If you want to avoid the cruelty of a lord, then have nothing to do with him; but if you enjoy the benefits of land and management under that lord, then you must bear the burdens of labour and taxation. And if you endure this humbly, the injustices may even turn to your good.

But if you lack patience and respond with resistance and curses, you will only worsen the wound—you cannot heal it that way. Complaining will not make the oppressor relent. If you choose to walk through the forest in a snowstorm, you must do so singing—or else sobbing as the wind beats your head. To resist the river's current is in vain; if you do not deal with it humbly, you will not weaken it with protest.

Thus, for such reasons, many oppose their rulers and some even try to take revenge, seeking out other rulers to stand against them. That is why people live poorly, show no reverence for God, and refuse to acknowledge Him as Lord through any earthly authority. They never wish to leave any judgment to Him. Therefore, such godless people, who have turned away from God in every way, deserve, because of their sins, to have such cruel and foolish rulers—just as the Jewish people once did—to oppress and strip them bare, to do all the things they hate and constantly complain about. From this arises even more sin, for when they fail to bear injustice patiently, they oppose authority sinfully and thus draw condemnation upon themselves with their fruitless sins. Only the humble and patient will avoid condemnation here—for such cruel rulers are permitted by God as punishment for the people's sins. And so many injustices will come from them that, unless there is patience among the people, they will resist these blows, though they are mocked even as they suffer, and nothing will make the pain go away.

CHAPTER FIFTY THREE

Secular power misused by the priesthood hinders true faith and virtue

Many oppose the ruling powers—and we too oppose them, for reasons we believe, in faith, to be legitimate. We do not support power where it does not exist, where it never will exist, and where it cannot rightly exist. But we support it where it does exist, where it ought to exist, and where it must exist out of necessity. The imperial priesthood—elevated, enriched, and empowered by the emperor—has aligned itself with secular authority and hides its corrupt and hypocritical life beneath it. It glorifies that authority for its own benefit, trying to incorporate it into the faith itself—as if secular power were an essential and sufficient part of the faith, claiming that faith could not stand firm or remain just without the protection of worldly power. But this is merely a façade—an outward mask the imperial priesthood puts on in place of honoring God, following His order, and upholding true faith. They say that everything stands firm thanks to secular power—but in reality, it's about profit: under this authority, they fatten themselves and live in luxury. So we do not accept that kind of authority as they do, because it's simply not true that such material gain has anything to do with faith or honoring God.

Faith and the worship of God existed before this worldly power ever came near it—when secular power stood apart from faith and even openly opposed it. But now that it has been entangled with faith, it has laid many traps for the faithful and led many Christians back into a kind of paganism. Therefore, we say that worldly power—so-called because it governs worldly matters by coercion—is not only of little benefit to true faith, but even governs the world itself poorly. It barely maintains some semblance of order or grace, just enough to keep this godless world from collapsing entirely under the weight of its own sin, after it has cast off the yoke of God.

Thus, for the world, this power acts as a foundation and stronghold—though a very weak one. It's a fragile base on which the world stands, until the wind comes—the kind of wind that tears down mountains and uproots the very foundations of the earth. So for a time, this power may hold the world together just enough to keep everything from collapsing at once. It can strike down the sinners of this world with its sword, preventing their wickedness from spilling over like a great flood breaching its banks. In this way, power restrains certain evils to a degree. But at other times, it offers freedom and support to many injustices—becoming instead a source of comfort or enrichment for them.

Therefore, this worldly power is far removed from the true benefits of faith—it sets many traps for the faithful and creates obstacles to belief. Yet the priesthood, wrongly and deceitfully, tries to present this power as if it were part of God's honor and the well-being of the Church. They claim that such things are preserved through worldly authority, that peace is maintained in the Church because of it. But this could only be true if one accepts their definition of the Church—as a mass of sinners, surrounded by the world, which they still call the 'holy Church.' And if that is the Church, then it stands far from the works of faith. It has grown so unmanageable that no priest can now guide it through faith or bring it to peace and righteousness. Only with the sword, with cruelty, can worldly power restrain the godlessness of this wicked multitude, just barely, to keep them from destroying each other. And if that's considered a benefit to the Church, then worldly power may indeed be necessary to govern such a Church—but the priestly office, which should lead the Church through faith and discipline, has been cast aside. Priests! Do not eat your bread in vain—hand over the flock to the lords and let them, sword in hand, shepherd the stinking goats! And you, shaved sons¹ of the cloth, sit down and repent that you have deceived the people—both in soul and substance! The lords, with their swords, will manage this rebellious Church better, for it falls to them to suppress the bold defiance of such hardened sinners.

1 A reference to a monk's or priest's bald head, or "tonsure".

CHAPTER FIFTY FOUR

Resisting corrupt authority in matters against God is not sinful

But let us also consider the words of Saint Paul: "Whoever resists the authorities resists God's ordinance; and those who resist will bring judgment upon themselves." ¹ I have already stated that, to resist what the authority commands or desires according to God's ordinance, to contemptuously disregard that power, is to resist God's ordinance. However, if the authority were to act out of error, pride, or other injustices, commanding something against God or forcing others into heresies or injustices, none of this would be God's ordinance through that power, but rather it would oppose God's ordinance and be their own sins. Therefore, if a person were to resist such corrupt authority, they would not be sinning, nor would they be bringing judgment upon themselves, for we have examples in the Scriptures of good people in such situations. Nebuchadnezzar, a pagan king, seized by pride, ordered a tall statue to be made in the field and commanded a great consecration ceremony for it. He prepared all kinds of music and instruments to honour the statue and ordered all the people to gather for the consecration. When the music played, he commanded everyone to fall before the statue and worship it. Anyone who refused to obey the king was to be thrown into a burning furnace. So, everyone obeyed the king, except for three young men who refused to bow before the statue. The king ordered them to be thrown into the furnace. These young men resisted the authority, but they did not sin. Had they obeyed the king in this error, they would have become idolaters and fallen into God's anger. Therefore, they preferred to risk their lives rather than fall into God's wrath. ² We have another example with Mordecai. ³ It is said that King Ahasuerus exalted Haman, the son of Hammedatha, who was from the line of Agag, and he set his throne above all the princes. All the king's servants bowed down and kneeled before Haman, for the king had commanded it. Only Mordecai did not kneel before him or bow to him. The king's servants, who guarded the palace gates, asked him, "Why do you not keep the king's command?" And when he would not listen to them, they reported it to Haman, hoping to see whether Mordecai would continue to defy the king's order. When Haman heard this and realized that Mordecai would not kneel before him, he became very angry. In his rage, he decided not only to harm Mordecai but to destroy all the Jews. He then secured permission from the king through his cunning words and manipulations, asking for a decree that all the Jews in the entire kingdom of Ahasuerus should be killed on a single day, unless God had otherwise changed it.

1 Romans 13:2

2 Daniel 3

3 Esther 3:1-6

Therefore, let us observe the faith of the holy people, how a single person rejected the command of a great king, whose words the entire world dared not oppose; he alone despised it, unwilling to give honour to a sinful man. Similarly, King Antiochus,⁴ a great tyrant and enemy of the Jews, came with great power into their land, causing great destruction and slaughtering many of them. He forbade them to follow God's law, prohibited circumcising their children, offering sacrifices, and sanctifying the festivals commanded by God. He ordered them to keep the laws that the pagan nations followed, so that, abandoning God's law, they would align themselves with the pagans. Many, fearing his cruelty, yielded to the pagan heresies. But many others among the Jewish people, who completely upheld their faith in God and loved His law, chose to die rather than depart from God's law and despised the pagan heresies; and therefore, they were slaughtered by the tyrant.

And so, from the examples of holy people, it is clear that they resisted royal authority when it commanded things in opposition to God, based on its own errors. But such resistance to cruel rulers is not given to the careless or foolish—those who are ruled by fear, confused by threats they don't understand, until the moment comes and they are struck down. These people can't even oppose evil in small things; they will follow blindly, even if ordered to overturn the very throne of the Holy Trinity—if such a thing were possible—and to kneel before idols. How many thousands were there when Nebuchadnezzar set up his statue and commanded all to bow before it? Only three refused to kneel.⁵ Lord God, You alone know who today would be found strong enough not to bow to the beast or its image out of fear of death,⁶ scorning the commands of the worst authorities—for the idol now is even greater than Nebuchadnezzar's statue, raised up in a more terrible delusion.

4 2 Maccabees 6

5 Daniel 3

6 Cf. Revelation 13:15

CHAPTER FIFTY FIVE

Obedience to authority is justified only when aligned with God

Some of the Church doctors also taught people about these matters, saying: "The humble should be warned not to be more submissive than is fitting for people, and they should not be forced to honor their sins through compulsion, should they desire to be more submissive to authority than is fitting; for it must be known that through obedience, evil should never be done." And again, regarding the same teaching: "To commit any evil, even if

commanded, is clearly not obedience but rather disobedience to rightful authority. No one is obliged to obey unlawful matters.” And again: “If someone in a position of power commands something that is forbidden by God, or forbids what God has commanded, then Saint Paul’s judgment stands against him, as he says: ‘*If we or an angel from heaven should preach to you a Gospel other than what we have preached, let them be accursed.*’ ” ¹ From these statements, it is evident that worldly authorities are not inherently in conflict with God’s will—provided they govern according to God’s laws and will. However, if they command something against God, this is their proud arrogance and a heretical invention, contrary to God’s order.

And since obeying rulers or prelates in sinful matters means honouring their sins—and thus the devil—then, if we recall these teachings of the Church doctors - that subjects should not obey their superiors in what God has forbidden - who would the rulers take to war? For they go to war to commit the very acts that God has forbidden—to do to others what they would never want done to themselves. For God’s commandment says: “Whatever you wish others to do for you, do also for them.” ² And since everyone desires good from others, they should also do good to all. Yet, when they go to war, they do evil to those from whom they would wish only good, and they inflict on others, by their rulers’ orders, what they would never want to suffer at home. Thus, God’s commandments are easily cast aside without much thought. But if Christians were to fully obey God’s commandments, rivers of blood would flow from the martyrs at the hands of these corrupt authorities. For instead of rushing like cattle to the walls, to attacks, destruction, murder, and plundering, they would, by their faith, choose to face the sword rather than commit such acts that violate God’s law. Yet these foolish beasts, soaked in the God’s water, ³ have fallen away from God and His law. They commit all this evil with joy because they have long been led astray by the Roman Church, drunk on the wine of the great harlot, ⁴ who, through her renowned men, has filled the world with blood and all the enticements of wickedness.

1 Galatians 1:8 - *A warning against false teachings.*

2 Matthew 7:12; Luke 6:31 - *The Golden Rule.*

3 i.e. baptized; Chelčický refers to *baptized* Christians behaving wickedly.

4 Cf. Revelation 17:1-2

CHAPTER FIFTY SIX

Saint Paul advises that doing good leads to praise from authority

Saint Paul further says: "For rulers are not a terror to those who do good, but to those who do evil. Do you wish to have no fear of the authority? Do what is good, and you will have praise from it, for it is God's servant for your good." ¹ Here, we find ourselves entangled as if caught between fences if we follow the interpretations of the Roman Church, which has grown out of the emperor's rule. It is difficult to interpret these words in the true sense of Saint Paul, as the Roman Church assumes that these words apply specifically to rulers who serve its interests—those through whom it sheds blood and extracts it from people—acting as though there were no rulers in Rome before the Church established itself upon the imperial throne. However, all the words of Saint Paul in this epistle refer to the rulers who governed the city of Rome long before Christ's birth, standing apart from the faith in their paganism—at a time when Christianity was not yet known. Therefore, the Roman Church cannot use this epistle to prove that its rulers belong to the faith unless it is willing to count among the faithful those same pagan rulers of Rome to whom these words originally referred. Judging by its actions, it indeed has rulers just like those of the pagans. But there is a different understanding to be drawn from Saint Paul's words. He was speaking to believers about foreign rulers who did not share their faith, rather than addressing the conduct of rulers who lived among Christians and should have followed the law of Christ alongside other believers. It must be acknowledged—if one is willing to admit it—that no one was originally accepted into the faith unless they first agreed to submit to God's law. Thus, if these instructions are meant for those who follow the law of Christ, then it must be judged whether such rulers truly exist. However, from what happened to the apostles when they personally lived in Rome and preached the Gospel there, one must concede that the rulers Saint Paul refers to were pagans—outsiders to the Christian faith—who put faithful Christians to death for their beliefs. To these rulers, Saint Paul commanded faithful Christians to be obedient for practical reasons, since they lived under their rule. He taught them how to behave toward such rulers with caution—through good deeds and righteous conduct—so that they would not be perceived as a threat but rather as beneficial citizens. He urged them to act justly before these rulers, as before outsiders to the faith and as before their earthly masters, so as not to offend them or provoke their wrath through any unwise actions.

But this speech needs to be understood most carefully: that rulers are

¹ Romans 13:3-4.

not a terror to those who do good, but to those who do evil. Since these rulers were pagans, how could they have known what was truly good or evil, so that they could oppose evil and praise good? These words require a more detailed explanation, as the concept of good deeds can be understood and spoken of in different ways. Some deeds are perfect and taught by faith, while others are necessary even for pagans in order to maintain justice in their worldly lives. Thus, pagan rulers—especially the Roman ones—had knowledge of the kind of justice through which rulers must govern the people and maintain a peaceful society. Although they had to enforce this justice through power, ensuring order and unity among the people, this also meant restraining all forms of lawlessness: violence, theft, conflicts, murder, criminal gangs, banditry, and adultery. Every ruler must recognize these offenses and suppress them with authority; otherwise, if they allowed such evil to flourish, people would rise against one another, city against city, and the kingdom would collapse. Therefore, a ruler can easily recognize those who are blameless within his domain, for every act of injustice or wrongdoing provokes complaints and outcries. A ruler or his officials must be aware of these matters, hear grievances, and use their authority to suppress wrongdoing, judging cases according to municipal laws. Wherever an injustice occurs, people rush to bring their complaints before the ruler's officials. Thus, officials are well aware of the kind of people who bring lawsuits against one another—those who commit injustices, engage in disputes, attack each other, insult, threaten, kill children or servants, damage each other's property, trespass on fields with their livestock, steal, destroy boundaries, tear down fences, plow over others' land, cut through meadows, and commit similar wrongdoings. They seduce other men's wives into adultery, which leads to quarrels and conflicts, and such cases are constantly brought before the ruler's court. This miserable generation ferments in its wickedness like sourdough, living without peace, kindness, or justice—dwelling among devils. Therefore, rulers must, with great effort, wisdom, and authority, handle these cases in court, resolve disputes, and ensure that laws are enforced to curb wrongdoing, so that they may govern the people peacefully. Thus, even among pagans, it is considered a great virtue for someone to live among others peacefully, justly, and honourably without ever being taken to court. In the Gospel, this is precisely why the righteous Zacharias and Elizabeth were praised—they were both just before God and before people, walking in all commandments and laws without blame.² They lived so righteously that no fault could be found in them; they neither harmed nor scandalized anyone;

² Luke 1:6.

thus, no one could accuse them of wrongdoing unless they did so out of hatred and malice.

Therefore, Saint Paul's words must refer to such good deeds when he says that "rulers are not a terror to those who do good, but to those who do evil. If you do not want to fear authority, do good, and you will receive praise from them."³ A ruler cannot oppose such grace but rather commends it. This is because grace brings peace and freedom to rulers, sparing them much distress, toil, and effort. When there are no complaints, there is no need to sit in court for half a day or an entire day listening to grievances, disputes, and false testimonies that people bring against each other. At times, rulers find themselves sweating in frustration, unable to settle conflicts between quarrelsome individuals. At other times, they must deliberate with other authorities on cases of disputes and murders, which comes with burdens and expenses. And when they must carry out punishments, they must go through the ordeal of dealing with criminals, which eventually becomes tiresome to them. Thus, those who live without accusations against them in such matters of justice lift a great burden from the rulers and judges, who would otherwise have to deal with a litigious people. Rulers govern more easily and peacefully when complaints cease within their realm. But when grievances arise, and the people's cries of injustice increase, they are weighed down—having to mediate, settle disputes, judge cases, deliberate, and sometimes even go to war. Therefore, those who live blamelessly under their rule have no reason to fear authority. Instead, they receive more praise and favor from the rulers, as they contribute to the peace and stability of the land.

Thus, it is rightly said: "If you do not want to fear authority, do good, and you will receive praise from them."⁴ Saint Paul spoke these words concerning the kind of justice that allowed pagans in Rome and elsewhere to rule peacefully over their people and manage them in the matters previously mentioned. And a subject who practiced such justice could gain favor with them through it.

3 Romans 13:3.

4 Romans 13:3.

CHAPTER FIFTY SEVEN

Saint Paul contrasts faith-based righteousness with worldly rulers' opposition

But when it comes to the righteousness that comes from faith in Christ, and the good works that God commands, things are not so simple. Although this righteousness is perfect—so much so that even pagans ought to honor it—they do not know it; it is far from them. Because of their foolishness, they see it as twisted and harmful, and so they are ready to kill even the most innocent people for it. And so, it cannot be said: "Do good, and you will receive praise from them."¹ Christ and his apostles did good, and yet they did not find favor with those authorities,

1 Romans 13:3.

but were killed by them for their good deeds.

Saint Paul did good by proclaiming the name of Christ in Rome, but he did not find favor with Emperor Nero, nor did he receive praise from him; instead, he lost his head at Nero's command for his good deeds. That righteous congregation in Rome, which Saint Paul brought to faith through the preaching of the Gospel and to whom he wrote this epistle, acted righteously according to the faith of Christ; yet, it received no praise or favor from the Roman emperors for its good deeds. Rather, those pagan emperors in Rome were the first to kill the apostles for their good works, and afterward, they continued to spill the blood of faithful Christians. For three hundred and twenty years, the authorities in Rome, remaining in paganism since the time of the apostles, continued to shed the blood of the innocent for their good deeds. Therefore, regarding those deeds that arise from faith in Christ, it is useless to say: "Do good, and you will receive praise from them." For these works of faith in Christ are far beyond the understanding of pagan rulers—not only of pagans but even of those hypocritical authorities who claim to be *of* the faith. For these hypocrites have long been killing righteous people, burning them, beheading them, and otherwise putting them to death openly for the Gospel of Christ. And now, in these times, things are moving very close to that again: if God were to permit those authorities, much blood of the righteous would be shed by them. Thus, they have no more understanding of the good works that come from faith in Christ than pagan rulers do. This is why Saint Paul clearly distinguishes the righteousness of faith from the rulers of this world, saying: "But we speak wisdom among the perfect; not the wisdom of this world, nor of the rulers of this world, who perish. But we speak the wisdom of God in a mystery, which was hidden, which God had determined before the ages for our glory; and none of the rulers of this world knew it. For if they had known it, they would never have crucified the Lord of glory." ² And thus, he provides the most serious reason why the holy people were put to death by the pagan rulers in Rome: simply because the wisdom of faith in Christ is hidden from them, and none of them have known it—neither any of the rulers of this world nor the world itself has recognized the Savior or His wisdom. Therefore, they did not honour even the Savior himself, despite His most righteous deeds. Even though He raised the dead, they still crucified Him. And after that, whom among His people did they spare? Thus, the wisdom of faith is so opposed to the rulers—both pagan and those corrupt Christians—that it would completely undo their pagan rule. If they were to submit to it, they would have to abandon their violent and predatory reign altogether.

Thus, the congregation in Rome had to differ in many ways from the pagan rulers and other pagans because of their faith, which they had received from God. And in this

2 1 Corinthians 2:6-8.

above all and especially: that according to their faith, they could not submit to obedience in the misguided matters of paganism, as other pagans did—submitting to rulers without any pangs of conscience, no matter what they were commanded, even the worst things. In the same way, Nebuchadnezzar compelled all people, including the Jews, to bow down and worship his statue.³ Similarly, Ahasuerus commanded that people bow before his highest official, kneeling before him as if before God.⁴ Likewise, Antiochus forbade God's people from following the Law of God and ordered them to adopt pagan laws.⁵ Thus, in Rome, the main and most immediate cause of so much holy blood being shed by those pagan emperors—who ruled with great power and great pride—was not simply their desire to carry out their worst intentions, but rather their fury at being disobeyed in such perverse commands. Although the Christians obeyed without hesitation in lawful matters, if they even once resisted an unjust command because of their faith, the pride of these rulers became so inflamed that they spilled the blood of many thousands for that reason alone. Just as Haman became furiously enraged simply because a single man, Mordecai, refused to kneel before him, he did not consider it a small matter to lay hands on Mordecai alone. Instead, he sought to destroy all the Jews throughout the entire kingdom of Ahasuerus, spanning one hundred and twenty-seven provinces.⁶ How much blood was spilled simply because one man refused to bow!

3 Daniel 3.

4 Ester 3.

5 2 Maccabees 6.

6 Ester 3.

CHAPTER FIFTY EIGHT

Faith in Christ separates believers from worldly, corrupt rulers

This was also the reason why¹ Christians in Rome, because of their faith, came to be hated by the emperors and all the pagans: they separated themselves so completely from the pagans in every way. The Christians saw all the immoral behavior of the pagans as shameful and impure, and they rejected those practices as something unclean. They believed the pagan gods were demons and declared the entire pagan way of life to be a path leading to damnation. Because of this, it was difficult for even a few individuals to separate themselves from the vast number of pagans in the great city of Rome and to live among them. Given the wickedness of the pagans, it is remarkable that any Christians could remain alive at all. But even in this, God was the sovereign ruler, governing both the pagans and their mighty emperors. Therefore, without His will, they could do nothing at all to harm the faithful. And so they were killed only to the extent that God allowed it—according to His will—

1 i.e. why so much blood of the saints would be shed.

to test His servants and to increase their glory through temporary suffering. And as He saw greater or lesser steadfastness in them, He allowed the trial in a way that would be for their benefit, so they could bear it usefully.²

And so, from these things we can understand the unique nature of the works of faith—how deeply hidden they are from princes, from the entire world, and all the more from corrupted Christians. These corrupt ones, though famous, are in truth set by God among demons, calling the path of greatest error their salvation. To such people—who cling to God like a mural to a wall³—and to rulers and the world as a whole, the knowledge and wisdom that come from faith in Christ remain completely hidden. And therefore, no one can recognize this hidden truth unless it is revealed to them by a gift from above—given by God. Thus this wisdom, being hidden, set apart from the world, and in opposition to it, must always be at odds with the world. And what the world clings to—even if God's name appears on its surface—is like a goat gnawing the bark of a willow; it only touches the outer shell. The inner mystery, power, and benefit of faith remain hidden from their eyes.

Thus, regarding the true works of faith, it is far from accurate to say: "Do good, and you will receive praise from them," unless the person himself lives by faith. Among the faithful, good deeds would indeed receive praise, but not from Emperor Nero.

2 Cf. 1 Corinthians 10, 13.

3 i.e. superficially: merely for show, and lacking spiritual depth.

CHAPTER FIFTY NINE

Saint Paul emphasizes the emperor's role in protecting the Church

Therefore, Saint Paul adds: "For he is God's servant for your good."¹ On these words rests the entire assurance of the Roman Church, along with its theologians; and all the imperial clergy finds consolation in those words of Saint Paul², believing that by these words he declared, confirmed, and assured them that the one who bears the sword — the supreme ruler, the Emperor—is indeed a servant of God, working for the great good of Holy Mother Church and all her children. This way, the Church and her sons need not suffer any opposition to the cross, because the servant of God with the sword protects her from every evil wind. He bears the trials on his sword so that the Church can be at peace, recite her holy hours,³ sing God's praises, and manage divine matters. Therefore, let no one rebuke the servant of God and the sword, for the servant of God is there for the exceedingly great good of the Church. The sword of the servant of God ensures a peaceful life for the Church.

1 Romans 13:4

2 On the margin of the 1521 print, it reads: Here, Peter [Chelčický] mocks the Roman Church.

3 i.e. pray.

Let no one rebuke the armies—for they exist for the benefit of the Church. Let no one rebuke the magistrates, councilmen, bailiffs, executioners, town halls, jails, stocks, or clamps — for all these are tools of the servant of God, used to serve God and to benefit the Church. Therefore, those things of the town hall and the executioner, through the servant of God, are the wealth and sustenance of the church. The apostles and the early Church of Christ once wore those instruments of law and execution on their necks, on their sides, and on their entire bodies—bathed in blood and put to death for the sake of God's name, through the instruments of the executioner; and now, they are used for the good of the Church, shedding the blood of those who oppose the Church, denouncing its sacrilegious greed through the truth of Christ's Gospel.⁴

4 This chapter exposes the hypocrisy of the Church with irony and satire. It mockingly defends the close alliance between Church and state, portraying rulers as divinely appointed enforcers of religious order; seeking to justify the persecution of those who challenge the Church by arguing that violence is not only acceptable but necessary. This perspective is in stark contrast to the teachings of early Christianity, which emphasized suffering, nonviolence, and resistance to corrupt worldly power.

CHAPTER SIXTY

Rulers, even unjust, serve God's purpose in maintaining order

But now, as we approach again the words: “For he is God’s servant for your good,”¹ let us use the teaching of faith found in the Scriptures of God. These words — “God’s servant” — cannot refer to just one thing alone, but to many. As Scripture says: “You established the earth, and it stands firm; by your ordinances the days endure, for all things serve you.”² So, all things serve Him when they fulfill what He wills. Yet there is a particular kind of service to God—one in which a person does God's pleasing will, earning blessedness in doing so. That kind of service is unique, and it cannot exist anywhere except where Christ, the Son of God, has revealed it. Other forms of service to God may be found in certain ways even among pagan emperors in Rome or elsewhere. In this sense, all of creation may be said to serve God when each creature carries out what God has willed. For example, God wills that birds should exist until the end of time. So when a bird builds its nest, lays eggs, and raises its young, it is doing God's will—it is serving God's intention that birds should continue reproducing generation after generation until the end of the world. Likewise, God wills that humanity continue through childbirth. Therefore, when a woman gives birth, she is fulfilling God’s will and serving Him. And so we can say the same of all things: they serve God when they do what He desires—and they must do so.

Therefore, both the wicked and the righteous serve God. But they fulfill His will in very different ways and at a great distance from one another. The wicked fulfill God’s will without knowing God; they accomplish His true will while pursuing their own, and thus end up serving Him. In the same way, we can understand the words of Saint Paul, where

1 Romans 13:4

2 Psalm 119:90-91

he says: "For he is God's servant for your good."³ From what has already been said, we can be certain that the rulers in Rome at that time were pagans—those about whom Paul spoke in these words. So how could a Roman emperor, a pagan, an idolater, an unbeliever, a murderer and shedder of the blood of holy apostles and many other Christians—how could such a one be called a servant of God? We must understand these words about such “servants of God” in this way: even the worst among them could have a significant role in which service to God might occur, according to what has already been said—namely, in governing people in matters of external and earthly justice. By administering civil order and maintaining justice in society, they govern so that the multitudes may live out this present life in relative peace. Without them, such living would not be possible. Therefore, in exercising such power, they may render a great service to God above other people. And although in their spiritual blindness they oppose God in many errors, yet in sustaining civil order among human generations, they still serve God. And if they live by faith, then they serve God not only usefully, but fully and beautifully.

Therefore, if we first take it as a foundation of faith that God Himself is the most powerful being in the whole world, and that He rules strongly even over the kings of the earth and desires to reign over all—then it follows that He has entrusted the world, the lands, and the nations to kings as His officials. As Scripture says: “Hear, O kings, and give ear, you who rule over multitudes and take pride in being leaders of nations. For authority was given to you by the Lord and sovereignty by the Most High. But because you were stewards of His kingdom and judged unjustly, He will call you to account for your deeds and inquire into your thoughts.”⁴ These words apply to kings and rulers of the entire earth. Scripture testifies that they govern many nations and that this authority has been entrusted to them by the Lord God. They are stewards of His kingdom, and He alone is the King of the whole world. Therefore, it is through them that He reigns—so that human governments might rule and manage His kingdom in a human way. Through them, God can do whatever He wishes with the nations that do not know or honor Him—either guiding them or destroying them and wiping them from the earth for their sins. That’s why Scripture says: “The king’s heart is in the hand of the Lord; He turns it wherever He will”⁵ — to the right or to the left, either establishing or destroying through that king, whatever He pleases. Thus, it is clear that someone can be a servant of God in the sense of being an official of His kingdom—serving His will by governing the external order of the world according to the justice that such government requires. Even though such a ruler may not know God, the King of Heaven, or recognize Him as his highest Lord, he is like a plow in the hands of the farmer, not understanding what the farmer is doing with him. And some rulers, indeed, knew the will of God and out of grace served Him in their

3 Romans 13:4

4 Wisdom of Solomon 6:2-6. (Deuterocanonical)

5 Proverbs 21:1

offices—governing His kingdom according to perfect justice. These stood under the Old Law. But the most necessary part of their service lies in this: the excessive and godless spread of sin in the human race. For sin is so offensive to God that, if there were no force to restrain and punish it, God would not tolerate such wicked nations on earth. Nor would those nations even be able to govern themselves due to their own corruption—they would destroy each other. But since God reigns over them and wills that humanity should endure until the end of the world, He has applied a kind of “bandage” to this festering wound. He does not allow human depravity to spread and rot unchecked. Instead, He restrains it with the harsh force of royal power—so that people cannot carry their wickedness as far as they would like. And if even that remedy no longer works on such a thoroughly evil generation, then God sends other kings against them—to wash them from the earth like filthy scum, kings and all—just as He once did to the stubborn Jews, allowing the pagans to kill them along with their kings and lead them into captivity.

Therefore, He is the King over the whole earth, and He alone understands how to govern the generations; and He alone knows why He continues to tolerate a land filled with godless sinners who only dishonor Him.

CHAPTER SIXTY ONE

Even wicked rulers serve God's purpose by executing judgment

The fact that cruel pagan kings can still serve God in certain circumstances is confirmed by God's own words. Nebuchadnezzar, the king of Babylon, was a great ruler and a ruthless tyrant. Yet, God commanded all nations to submit to the power of the Babylonian king, warning that anyone who resisted would be destroyed through him. Because the Jews hardened their hearts and refused to submit to God, the prophet Jeremiah was instructed to deliver this message: "Since you have not obeyed my words, behold, I will send for all the families of the north," says the Lord, "and for Nebuchadnezzar, king of Babylon, my servant. I will bring him against this land, its inhabitants, and the surrounding nations. I will devastate them, making them an object of horror and scorn, turning them into everlasting ruins. I will silence the sounds of joy and celebration among them." ¹ Thus, King Nebuchadnezzar served God by crushing and destroying that wicked and ungrateful generation, turning their land into a desolation and a warning to others. So that everyone who

¹ Jeremiah 25:8-10

passes by it may marvel and mockingly ask, "Why has the Lord brought such ruin upon this land?" The answer: "Because they did not listen to the voice of the Lord their God."

A thoughtful person should recognize that such acts serve God's purpose, and that a king's own wickedness does not hinder that service. Even an evil ruler, whom God Himself calls His servant, can be used for divine purposes. Those imprisoned under such rulers acknowledged this, humbling themselves before God, saying: "You have judged us rightly, placing us under the power of unjust and sinful enemies, under a ruler more wicked than any on earth." Even the most corrupt and immoral king could, in such circumstances, be a servant of God. Since the Jews refused to serve God out of love, He appointed the worst of kings to be His instrument, using him to destroy the rebellious and stubborn among them. For in such service to God, the more ruthless the ruler, the more effectively he fulfills God's will—killing without mercy, burning, beheading, gouging out eyes, dismembering, and inflicting cruel punishments upon the arrogant and defiant godlessness that refuses to fear the Lord. This illustrates how pagan kings and Roman emperors have served God by executing His judgment upon those who oppose Him.

For this reason, Saint Paul calls the Roman emperors—despite their cruelty—God's servants. They are appointed by Him as officers of His kingdom, tasked with punishing sin and disobedience among nations that do not know, honour, or obey God. Initially, they govern justly and maintain order; but when sin grows to threaten the common good or the welfare of the people, they enforce the laws of their cities and empires with punishment.

These matters have been written about extensively so that those who wish to understand may grasp the nature of a pagan emperor's service to God in Rome and elsewhere. However, these rulers are far removed from the true servants of God, who serve Him out of hope for the world to come. Therefore, it is of no benefit to the imperial clergy to claim that pagan rulers are part of the faith or to praise them as God's most devoted servants, defending the Holy Church against its enemies.

CHAPTER SIXTY TWO

Christian faith cannot be based on imperial power or violence

All the arguments and interpretations put forward by the Church and its scholars to justify the use of pagan power for its defense do not constitute true Christian faith. Even if many emperors were to embrace Christianity while retaining their pagan rule, they would not be the creators of that faith or its foundations. Therefore, no one should turn away from the path of Christ to follow the emperor and his sword, for the way of Christ has not been revoked simply because the emperor is a Christian. Just as Christians were once called to follow Jesus Christ in patience and humility, they remain bound to do so even under a Christian emperor. If they have abandoned patience and humility in order to defend the emperor, they have been led astray from the faith by him. They no longer follow Christ's teachings but the emperor's - by accepting a faith of the sword. The emperor has introduced this sword-wielding faith among Christians. Once, they endured blows and were redeemed by Christ; but now they stand with the sword, awaiting the emperor's vengeance. And wherever the emperor is, they will be there with him. The reward they receive will be in accordance with *who* they have chosen to follow.

CHAPTER SIXTY THREE

True service to God is humble, patient, and Christ-like

These discussions began with the subject of God's servants. But this subject calls for further explanation—especially because the Roman Church has grandly arranged the whole world and its impieties under the label of "service to God," and has created countless different social ranks, each claiming a special way of serving Him. Therefore, true service to God is deeply hidden among this multitude, buried beneath a confusing diversity of so-called "servants of God". A thoughtful person must therefore diligently seek to understand what kind of service truly pleases God—like a son seeking to please his father—in hope of the promises to come. And such true service to God is revealed nowhere else but in a life born of the faith of Christ. Yet even with that understanding, many can still be deceived. For the Roman Church, in governing the world and guiding many social ranks toward salvation, mingles in the faith of Christ—and attaches all its deceptions to Christ Himself and His words. These deceptions are so dressed up in Christ's language, in Scripture, and in the name of the Holy Spirit, that they appear as though they are Christ's own teachings, and the services they promote seem to be divinely chosen. What follows, then, is the only firm safeguard for those who would escape such snares: to recognize that this multitude of false ranks—however proudly they parade their service to God, however many laws are devised to elevate them, however often they call upon Christ's words

or adorn their works with the Holy Spirit—these things may dazzle like the light of angels, but all of it, grown from that Church and its services, stands far from the footsteps of Christ and the examples He gave. The whole thing is hopelessly tangled in worldliness and sin: pride, ambition, greed, and power. And above all, it refuses to endure the suffering of Christ's cross. Everyone seeks their own way; people repay evil with evil; power seeks power. Therefore, though they may claim to serve God, they refuse to serve Him in the way Christ commanded and demonstrated. For He said to those who wish to serve Him: "Whoever serves me must follow me; and where I am, there also my servant will be."¹ Thus, to serve God through faith in Christ means to follow Him in patience, humility, poverty, and the labour of salvation. This is such a rare and special thing that the world cannot recognize or accept it. Nor can any wicked person—only those whom God has chosen. For such service to God consists in the true love of God, and the world neither possesses this love, nor knows it, nor is able to receive it—because it is filled with contrary desires and corrupt loves. Just as a filthy cask full of foul dregs is unfit to hold new wine, so the world is unfit to receive service to God that is rooted in love and seeks to do His will with joy.

Therefore, true service to God has this at its core: it separates people from all the corrupt things of this world and the flesh, and sets them in true innocence of conscience and life, according to the teachings and example of Christ. All other kinds of service to God are far removed from this, for they are rooted in people with defiled hearts who transgress God's commandments, and they are built upon flawed interpretations of Scripture and the authority of famous men. Princes and knights, with their shallow faith, ground their service on a disgraceful foundation, namely the Roman emperor Nero, and they justify their role with the words of Saint Paul that are under discussion here: "He is the servant of God for your good";² claiming Saint Paul spoke of Nero and his successors, saying they served God with the sword, as officials of the supreme King.³ And all monasticism bases its authority for serving God on the ancient and celebrated monks who devised their special rules.⁴ Meanwhile, another multitude bases their service to God on the Pope and his numerous laws.

¹ John 12:26.

² Romans 13:4.

³ Chelčický argues that the Roman Church distorted Saint Paul's words (Romans 13:4), misinterpreting them to justify ruling with the sword.

⁴ The "celebrated monks" referenced in the text are pivotal figures in the development of Christian monasticism, known for establishing foundational rules and practices that shaped monastic life. Their contributions were significant in organizing and guiding monastic communities. They include: Saint Pachomius the Great (ca. 292–348), Saint Benedict of Nursia (ca. 480–547), Saint Basil the Great (ca. 330–379), Saint Augustine of Hippo (354–430), Saint Francis of Assisi (ca. 1181–1226), and Saint Dominic (ca. 1170–1221). However, Czech reformers (e.g. Hussites) argued that these monastic orders had become corrupted over time, accumulating wealth, political influence, and legalism; while replacing spiritual suffering with church bureaucracy.

CHAPTER SIXTY FOUR

Saint Paul emphasizes serving God through love, not fear

Then Saint Paul goes on to say about these servants: “But if you do wrong, be afraid, for he does not bear the sword in vain; for he is a servant of God, an avenger who carries out God's wrath on the wrongdoer.”¹ And so, it is now clear: what Saint Paul said here to believing Christians about a pagan—the Roman emperor—was appropriate for Christians at that time; what was sufficient for pagans to keep order is now considered enough to govern Christians—the sword of the pagan Roman emperor. This implies that the glory of Christian conduct is measured by the power of pagans, as if Christians, like pagans, should avoid wrongdoing simply out of fear of the sword. But Saint Paul said this to believers for a necessary reason—because it suited their situation, living under the rule and harsh power of the pagans. He did not say it merely to preserve grace in them through fear of the emperor's sword, so that they would do what is right and avoid evil purely out of fear. For that would be a poor kind of virtue, no better than the virtue of pagans—doing good only out of fear of punishment. If Saint Paul had not known of a better foundation for good works in those people, he could not have guided them effectively toward salvation with a grace based only on fear of the sword.² Earlier in the letter, he spoke to them of a higher kind of fear, saying they once stood in fear. And then he told them of a greater good: “You did not receive a spirit of slavery to fall back into fear, but you have received the Spirit of adoption as sons, by whom we cry, ‘Abba, Father!’”³ So Paul knew that they had the foundation of the Spirit of love, the love of sons—so that, like true children, they would do good out of love for their heavenly Father. For only such good works please God and are sufficient for salvation. But the person who does good merely out of fear of the sword is only trying to protect his physical life—so that he is not killed by the sword.

That is why I said that Saint Paul, having in those people a better foundation from God for good works, spoke about the fear of the emperor's sword only in light of their specific circumstances—because, outwardly, it was fitting for them to act with particular caution and virtue under the rulers they lived beneath. But if those people had been in the Promised Land, like the children of Israel were at first in freedom—having no earthly ruler with royal power—then Saint Paul would not have written to them in such a way, telling them to do good and avoid evil out of fear of the sword. For they would already have had, from the apostles, supremely perfect guidance on how to live virtuously and honor God, without needing to be compelled by force.

1 Romans 13:4.

2 Paraphrasing: “Because Saint Paul believed those people had a deeper motivation for doing good (a true love for God), he was able to guide them toward salvation with more than just fear as their reason to act.”

3 Romans 8:15. Paraphrasing: “You're not God's servant because you're scared of Him. You're His child, and because of that, you can talk to Him with the deep trust and love that a child has for a good father.”

And in such a state of freedom, Saint Paul would not have established for God's people a king ruling with pagan authority and violent laws. Indeed, the prophet Samuel lamented such a development when the foolish Jewish people, failing to value the freedom they had without a king, insisted on having one, along with his oppressive rule.⁴

So here, Saint Paul speaks to believers with their situation in mind: they were to fear secular authority, because those were their rulers, and under their governance they had their worldly possessions and homes. Therefore, they were to live under them with good conduct and without giving cause for accusation—not rebelling in defiance, nor arguing their cases before them. For these rulers, desiring to govern the people peacefully, wield the sword to punish wrongdoing with death—as their laws dictate. And so the pagans, fearing death or other punishments from the sword, do not dare to break the royal laws. In this way, they rule peacefully, keeping people in fear of the sword—and thereby also serve God, insofar as they punish sins. Through this, they preserve the human race—fallen and ever-falling—so that it may continue to exist on earth with temporal life. In doing so, they perform a great service to God by guarding these generations with the sword, for God desires to keep them. He alone knows why he wants to preserve these pagan generations.

4 1 Samuel (1 Kingdoms) 8.

CHAPTER SIXTY FIVE

Saint Paul warns believers to avoid accusations and respect rulers

So, these "Chrisitans"—though under the banner of faith—still live in blindness and unbelief. They break God's commandments and only just manage to remain upright in this world, restrained by the threat of the sword. But God knows why He allows such a multitude of ungodly people to exist and fill the world in every age. That is why, in this passage, Saint Paul warns good people to avoid falling into the hands of unbelievers by provoking accusations against themselves—and thus bringing the sword upon themselves. For it would be far worse for those who have learned grace through faith to fall into the judgment of unbelievers, than for that same accusation to be brought against pagans. Why? Because when unbelievers accuse each other before unbelieving rulers, it doesn't cause the same level of outrage. But when believers—who are supposed to be learning righteousness from their faith—fall into sin and end up being publicly accused of wrongdoing (even the kind pagans themselves despise and punish), it stirs not only anger against the faithful but also causes scandal and dishonors the faith in the eyes of unbelievers. By doing wrong in a way that even pagans condemn, believers tarnish the very grace they are meant to display before the world.

Therefore, Saint Paul, knowing the consequences that accusations against believers can bring when made before unbelievers,

gives this instruction to the faithful out of caution. He writes about the authority of pagan rulers to warn believers to be very careful not to bring accusations upon themselves that would provoke those rulers to use the sword against them—at least as long as they are able to avoid it by living peacefully according to the rulers' expectations. Yet even while doing so, they must not stray from God's will. He especially urges that the freedom believers have gained through Jesus Christ should not cause them to abandon obedience to pagan rulers—as if Christ had freed them from the authority of earthly rulers, when in fact He freed them from the power of the devil and from the burden of the Old Law. For if believers misunderstood their great freedom in Christ as something physical and worldly, they might come to despise earthly rulers. And if they then resisted the proper obedience owed to these rulers, they could fall into their hands and lose the very freedom they were trying to gain—doing so with prideful hearts and in opposition to the order God has established through earthly authorities. This is the context and purpose of Saint Paul's words to believers regarding pagan rulers.

CHAPTER SIXTY SIX

The clergy, empowered by rulers, freely indulge in sins

But now, our rulers themselves are pagan in their manner of power. That's why the imperial clergy cling tightly to them, like to a shoreline—because under those rulers, they have paved the way for their own comfort and bodily freedoms, rising above even the nobility. In fact, they've become so cozy with worldly authority, indulging the desires of the flesh, that they have no use for the teaching Saint Paul sent to the community of believers living in Rome under the authority of Nero and other pagan emperors. For you can no longer say to these people: "If you do not want to fear authority, do good."¹ First of all, because the clergy have gained worldly power through the emperor and have made themselves into lords of every kind: the Pope is a lord, the cardinal is a lord, the legate is a lord, the archbishop is a lord, the abbot is a lord, the provost is a lord, the parish priest is a lord. And to the same degree, they all want to use power and be lords. As a result, they are no longer afraid of any higher power when they do evil—because they can defend themselves with their own authority, using one power to drive out another. So don't come to them, Saint Paul, saying, "But if you do wrong, be afraid, for the rulers do not bear the sword in vain."² They fear no sword for their wrongdoing, since they have their own sword to defend their sins. And so they go on doing all kinds of evil freely, boldly, and shamelessly: whoring, adultery, drunkenness, feasting, the heresy of simony, and all manner of deception—robbing people of their souls and their possessions. And secondly, for this reason too, it is no longer necessary to say: "If you do not want to fear authority,

1 Romans 13:3

2 Romans 13:4

do good,” because they have so thoroughly won over the authorities with their good works that the rulers no longer have any reason to threaten them for violating righteousness. This is because the rulers themselves have no other hope for salvation except through the clergy’s good works—through their masses, psalms, vigils, canonical hours, and other religious rituals. The rulers place all their hope for salvation in these things, not only in this world but also after death, when they descend into purgatory. There, they have placed full confidence in the clergy’s masses and eternal prayers, believing that through their psalm-singing for their souls, they will eventually be sung out of hell. And because of this hope, they even give their wealth to the clergy—so that the fuller the priests’ bellies, the stronger their prayers will pull the souls of the lords toward God. Thus, the rulers have no reason to threaten them for abandoning good works, for the clergy can redeem them from hell with their own good deeds.

CHAPTER SIXTY SEVEN

Christian rulers justify power through Saint Paul’s teachings on authority

Therefore, when we now look at the words that Saint Paul spoke to the Christian believers living in Rome, considering the circumstances of the time, about pagan authorities—how they wield the sword to punish wrongdoers and to maintain order among people who resist goodness and justice, at least to the degree necessary for humanity to survive on earth over time—we see that his teaching about pagan rulers has become the foundation for those authorities that now appear to be Christian, and which claim they *must* support the Christian faith with the sword, so that the faith will not, over time, fall into disgrace if the authorities do not clear the way for it with force. And so, in order to secure the faith among Christians, this power was placed in the hands of the Roman emperor, even though he was a pagan. This system has been confirmed and reinforced by the wisest, most pious, and most God-fearing scholars, who above all ground this kind of authority among Christians in that statement by Paul about pagan rulers, originally referring to Emperor Nero and those who came after him. Then, they clothe that authority with the writings of both the Old and New Testaments, so richly that it appears to stand in the Christian faith as nobly and usefully as any apostle, directing revenge and warfare according to scriptures adapted for its own use by learned theologians. Even though we do not see this power actually following any law in its acts of vengeance and war, it still claims to be founded on law. And with however many soldiers it wants or can gather to its side, it strikes and kills as it sees fit.

CHAPTER SIXTY EIGHT

Master Jiljí defends death penalty using scripture and divine law

To understand the justifications given by scholars in support of this authority, we can look at the debate that took place in Basel between master Jiljí and priest Mikuláš, the bishop of Písek.¹ This debate concerned the doctrine of punishing sins,² and we can see what arguments and reasoning master Jiljí—appointed by the council to oppose Mikuláš—used through scholarly interpretations and other theological explanations. I will recount part of these arguments so that we may better understand these matters, which have long been woven together "but not of My Spirit," says the Lord.

Among his many arguments, master Jiljí stated that human law can punish certain offenses through coercive power, including the death penalty, without contradicting the law of the Gospel. His justification was based on the interpretation³ of the commandment "Thou shalt not kill," which argues that it is not the judge who kills the guilty, but rather the law itself, which permits or even mandates it as an act of justice. If such an act were never justified, then the interpretation would not add: "Therefore, God can kill, since He is the giver of both life and death, as He Himself says: *'I kill, and I make alive.'*"⁴ Thus, kings, to whom God has granted the right to rule, may enact justice by executing criminals. Saint Paul also wrote to the Romans that those who commit such acts are worthy of death.⁵ He further states that the judge does not carry the sword in vain, for in doing so, he serves God.⁶ Therefore, those whom God has condemned to death may be lawfully executed by a judge—especially those whom divine law explicitly sentences to death. As the Gospel declares: "As for my enemies who did not want me to reign over them, bring them here and slay them before me."⁷ He then cites

1 **Jiljí Karlier** of Picardia (Aegidius Carlerii) was a notable theologian and professor at the University of Paris. **Mikuláš** of Pelhřimov (Nicolaus Pilgramensis), known as **Biskupec**, was a prominent Czech theologian and leading figure in the Hussite movement. He was the first and last bishop of Tábor from 1421 to 1452. Through his efforts, the conflicts in the Taborite doctrine were resolved at a general assembly of the Taborite clergy in Písek in 1422. In 1443, he is mentioned as the spiritual administrator in Písek. Biskupec's defense was published by F. M. Bartoš under the title *"Speeches of Mikuláš of Pelhřimov, Bishop of the Taborite Brotherhood, and Oldřich of Znojmo, the Orphan Party, delivered in Basel in 1433 in defense of the Hussite program of the four articles"* (Archiv Táborský I., Tábor, South Bohemian Society 1935). See also: F. M. Bartoš, *Mikuláš of Pelhřimov* (in the book *Saints and Heretics*, Prague 1949, pages 175 to 196).

2 This refers to the fourth Prague article, that *"all mortal sins, especially evident and other wickednesses, contrary to the law of God, should be properly and reasonably condemned by those who have authority in each state."* Biskupec spoke on January 20 and 21, 1433, Karlier on February 13-16, 1433.

3 The explanation of the *Glossa ordinaria in universa Biblia*, the common interpretation of the Scriptures written by the German abbot Walafrid Strabo (808-849). His work was almost as authoritative as the Scriptures themselves. Not to be confused with the later *Glossa Interlinearis*, compiled in the 12th century by Anselm of Laon (ca. 1050-1117) and brother Ralph (d. before 1130).

4 Deuteronomy (5 Moses) 32:39.

5 Romans 1:32.

6 Romans 13:4.

7 Luke 19:27.

Cyprian,⁸ who references the Old Testament passage where God commands: "If you hear in one of your cities someone saying to another, '*Let us go and serve other gods,*' you shall strike him down and kill him; all the inhabitants of the city shall put him to death by the sword."⁹ Interpreting this passage, he recalls: "Remembering the commandment, Mattathias killed those who sacrificed to idols on the altar."¹⁰ And since these laws were commanded before Christ's coming, they must all the more be upheld after His coming. If someone argues that such commands are judicial laws that no longer need to be followed because they have lost their validity, then let it be so. But if it is established that they are grounded in the New Law, then they must still be observed, as already justified by Saint Paul's words: "Those who commit sins are worthy of death."

⁸ Cyprian, also known as Saint Cyprian of Carthage (ca.200-258), was a highly influential early Christian bishop, theologian, and martyr of the 3rd century.

⁹ Deuteronomy 13:6 and 9.

¹⁰ 1 Maccabees 2:24.

CHAPTER SIXTY NINE

Saints justify killing the wicked as divine justice, not murder

St. Augustine, speaking about the *City of God*, states: "When someone is justly killed, it is the law that kills him, not the judge." St. Jerome says: "It is not cruelty to punish sins for God's sake, but an act of kindness." He clarifies that he is referring to capital punishment by citing Phinehas' vengeance,¹ Elijah's wrath,² Simon the Zealot sending fiery serpents against two sorcerers,³ Peter's condemnation of Ananias and Sapphira,⁴ and Paul's rebuke of the magician Elymas.⁵ Jerome further states: "If your brother, relative, or wife seeks to defy justice, your hand must strike them down, and you shall spill their blood."⁶ The ancient saints, filled with the Holy Spirit, have provided justification for the sword so that it may never lack for blood. Now, they incite brother against brother, husband against wife, urging them to spill the blood of those who defy justice. If their doctrine were fully applied, few would remain alive, for all have suppressed justice. St. Augustine, discussing God's mountain, states: "Elijah killed many with his own hands,

¹ Numbers 25:7-8.

² 1 Kings 18:40; 2 Kings 1.

³ "Fiery serpents against two sorcerers" refers to the medieval legend of St Simon the Zealot in the Old Czech *Passional* for 28 October. In this account, Simon and Jude confront two magicians who seek to discredit them; fiery serpents appear, expose and overpower the sorcerers, and the ruler, witnessing this, rejects their magic and accepts the apostles' teaching.

⁴ Acts 5:1-10.

⁵ Acts 13:8-11.

⁶ cf. Deuteronomy 13:6-9

and with fire that he called down from God; and it is certain that he was filled with the Holy Spirit, for it is written that John the Baptist would come in the spirit of Elijah." ⁷ Other great saints, following the same spirit in human affairs, did not act recklessly. Thus, the Holy Spirit and the holiness of great saints have opened the wound of bloodshed. What murderers might once have hesitated to do in rage, the Holy Spirit now compels them to do without fear. St. Jerome says: "He who kills the wicked because they are wicked, with due reason and lawful authority, is a servant of God." Blessed are we for these servants, whom the Holy Spirit has brought forth! ⁸

7 Luke 1:17.

8 Here, as elsewhere, Chelčický is being characteristically sarcastic.

CHAPTER SEVENTY

Killing is justified for rulers, yet contradicts God's commandment

Saint Gregory says: "It is forbidden or prohibited by this commandment, '*Thou shalt not kill*,' that no one should, by his own strength, prepare to kill another. However, the commandment of the law does not forbid delivering the guilty to death. For whoever, by openly using the sword, punishes the wicked according to the law's commandment, neither violates the commandment '*Thou shalt not kill*,' nor will he be considered a stranger in the eternal homeland." Saint Augustine, speaking of the *City of God*, wades through blood, saying: "A soldier, when serving the authority under which he is lawfully placed, and kills a man, will not be guilty of murder by any law; rather, if he does *not* kill, he will be guilty for not carrying out the command. A soldier has the law that he must always kill evil people without mercy; if he takes pity, he transgresses the law." This is what a man full of the Holy Spirit says. Again, Saint Augustine says that the house of David could not have peace until Absalom was killed, and he states: "Since holy men, openly waging war for their rulers, did not transgress the commandment '*Thou shalt not kill*,' even though they punished some sinners with deserved death, therefore, when a soldier serves his ruling power, he is not guilty of murder if he kills any sinner at its command. Since killing murderers and adulterers is not spilling blood but an act of legal service—when peace is restored to the Church, when they, inflamed by the wrath of Holy Mother Church, cursed and killed the murderers—they are not judged or should not be judged as murderers. From this, it is clear that it is permitted not only to flog the wicked but even to kill them."

That master Jiljí presented many such arguments, affirming through the doctors that secular authority has the right to shed blood. I have written down some of them here,

so that there may be something to reflect upon if anyone wonders how far blood has been spilled among Christians through the teachings of these doctors.

And these doctors, though they have broadly and without hesitation justified bloodshed among Christians, still carefully protect themselves with clever reservations and qualifications so that no one can blame them for these matters. First, they exempt kings, princes, knights, governors, and other magistrates from the commandment "Thou shalt not kill," so that, by killing, they would not fear being transgressors of it. They establish a different law permitting killing in the words of Christ and the apostles, especially where the Lord Jesus says: "But as for these enemies of mine who did not want me to reign over them, bring them here and slaughter them before me."¹ They take this as Christ's very command that his enemies should be slain, and that whoever is not his friend should not remain alive. Having established authority upon this command, the doctors are very diligent in ensuring that after killing, the guilt of murder does not fall upon them, nor does the sin of murder trouble their conscience. Instead, they shift the responsibility to fulfilling the law and serving God. Thus, they attempt to make God speak with two mouths—so that with one, He says, "Thou shalt not kill," and with the other, "Thou shalt kill." But who would know what God wants if two mutually contradictory paths are laid out for people? Far be it from Him to do so.

¹ Luke 19:27: *These are the words of the nobleman, as told by Jesus in the parable of the ten coins.*

CHAPTER SEVENTY ONE

Doctors justify bloodshed using saints, misinterpreted scripture, and flawed reasoning

For the second argument in their doctrine of bloodshed, they defend themselves by citing great and famous men of the highest holiness—those filled with the Holy Spirit—who killed many with their own hands, not acting rashly. Thus, they claim that the Holy Spirit has sanctioned all bloodshed carried out by the Church and by its devoted followers, who, inflamed with its wrath, shed blood for the peace of the Holy Mother Church. The Holy Spirit, they say, has opened the veins of all this bloodshed.

To ensure that the arguments of the doctors stand firmly and securely among Christians, they wisely base their doctrine on the words of Saint Paul, who, listing many sins, says: "They knew God's justice but did not understand that those who commit such acts are worthy of death."¹ The doctors interpret these words, "worthy of death," as Paul passing judgment on transgressors and establishing a clear law permitting killing. However, if this were true, Paul would also have condemned himself to death, for he was once a great opponent of Christ and was himself worthy of both death and hell, just as every transgressor of God's law is. If Christ Jesus sent Saint Paul

¹ Romans 1:32.

to proclaim a death sentence over sinners, then where would repentance have its place? Paul called all people—those deserving of death and hell—to repentance, offering himself as an example, for he had been a murderer and an adversary, yet Christ Jesus showed him all patience, granting him mercy as an instruction to those who would believe in the Son of God and repent for what made them deserving of death and hell. Therefore, as someone given as an example for repentant sinners, Paul could *not* rightfully have proclaimed a death sentence over them. The doctors, then, have a false foundation for justifying executions with these words. They have turned them into a law for unrestrained bloodshed and assigned this law to officials responsible for all manner of executions.

CHAPTER SEVENTY TWO

Killing sinners is justified as divine duty, removing all guilt

The second justification for the official executioner is also based on the words of Saint Paul, where he says: "But if you do wrong, be afraid, for he does not bear the sword in vain. For he is the servant of God, an avenger who carries out God's wrath on the wrongdoer." ¹ There can be no law more certain to support supreme authority than this one, which even Nero, the pagan emperor, upheld in Rome. For Saint Paul himself declared this about him and other emperors, acknowledging that Nero, with his sword, was God's servant and the executor of divine punishment on those whom God condemns. And yet, Nero himself, in his wrath against Paul, had him beheaded. But our words are weak compared to the vast power of the Church and its wise doctors. With them, anything can be used as a foundation for the killing of people. Since they burn righteous men for preaching the Gospel, they hold in their hands the power of the death sentence against all who expose their harlotry. Thus, it is easy for them to establish a law based on the pagan Nero to justify all bloodshed, calling this foundation part of the New Law, apostolic teaching, and using it to appoint executioners in the Christian faith. These executioners are assured that by punishing and spilling human blood, they are serving God gloriously and cannot possibly be mistaken, since Christ's apostle confirmed the legitimacy of punishing evildoers against God. And who would dare to say that princes act wrongly when they kill wrongdoers, since they serve God gloriously in doing so? They have been confirmed in this service by the apostles, the doctors, and the entire Church. Therefore, no guilt can fall upon soldiers when they obey the law given to them by God through the apostles, fulfilling His will. Executioners, judges, and other officials can confidently dismiss all pangs of conscience

1 Romans 13:4.

when they hang, behead, burn, or torture on the rack. The doctors have taught them this and made them untroubled in their actions, soothing them with the words: "It is not *you* who kill, but the law, which commands the execution of the wicked." Likewise, soldiers need not have any scruples, since killing murderers, adulterers, heretics, or any other sinners is not spilling blood but serving the law that demands their death—and thus, serving God. And over all this, as an unbreakable seal, they invoke the sanctity of great saints and those filled with the Holy Spirit. This alone removes all bad conscience and instead places these executioners in the hope that they are true servants of God.

CHAPTER SEVENTY THREE

Albert defends execution, condemns pacifism, and equates justice with divine will

Now we will speak of the punishments of Albert the Great ¹, a doctor whose arguments will strike us and turn us into frogs. He says that from the depths of the abyss—that is, from the depths of a devilish scheme—there has arisen in our times a little Christian frog, chattering and daring to croak against God's justice and law, claiming that under *no* circumstances, and for *no* reason should a man be killed. Therefore, just as those who *refuse* to administer justice deserve to be severely condemned and called unjust, so too must those who *deny* punishment and discipline be harshly reproached. Thus, all justice and discipline must be armed in full force against such injustice and disorder. For what else does the foolishness of this error seek, except that all justice should be called injustice, and all discipline should be labeled false cruelty? Since they claim it is unjust to kill, then, by their logic, all justice becomes injustice." Albert expounds at great length against the little frog that croaks so distressingly to him.

He further states: "Every man has received life from God, and when he opposes Him, he must lose it. Every wicked person opposes God, especially a heretic or a pagan, for they openly rebel against God, robbing Him of their own souls and those of others, diminishing His glory and honour. Therefore, such people must be deprived of their physical life, and if their souls were mortal, they should lose them also. Since eternal death is given for sin, how much more can physical death be inflicted? Thus, we ask the little frog: Should we fight against God's enemies or not? If we should, then the fight against them is just,

1 i.e. Albertus Magnus, or Albert the Great (ca. 1193-1280), a famous scholastic philosopher and theologian.

and it must continue as long as they resist. And if they continue fighting to the death of their bodies, refusing to cease their offense against God, then the battle against them must persist until their death. Therefore, it is clear that they must be killed in a just war. But if the little frog says we should *not* fight against God's enemies, then we must either flee or surrender before them. This would result in the destruction of God's honour. And if we retreat, we may fall and be destroyed." Such ideas, he claims, are unworthy and unbearable to those who seek comfort. "Thus, it is evident," Albert continues, "that such heretical little frogs, hiding under the cloak of false love and wishing to suffer in their own bodies, intend to introduce the most wicked impiety. They openly undermine the glory of God and seek to eradicate the Christian faith. For the wicked goal of this little frog is to leave the City of God defenseless, to surrender it to plunder and violence, and to prioritize the preservation of miserable mortal bodies—dying every day—over the blessed eternal life." Furthermore, Albert states: "If the value of life is a reason not to destroy it, then the spiritual life, which is far more precious, must be protected at the expense of the physical."

CHAPTER SEVENTY FOUR

Killing the wicked is seen as mercy to prevent greater suffering

"From these things, it is already clear what lack of love these heretical little frogs commit against God and human souls. Under the guise of love, they claim that human bodies should be spared, unaware that by killing them early, they are actually granting them far greater mercy. For whatever evil they would commit while alive—deserving eternal torment—all of this is prevented when their bodies are put to death. If they were to continue living sinfully, they would only add sins upon sins and thus increase their torments. Therefore, in order to spare them from greater suffering, not only in their souls but also in their bodies, their lives are shortened through physical death. And since every torment in hell is immeasurably worse than any bodily death, it is actually a greater mercy to kill them than to let them live. Therefore, wherever the wicked multiply to the destruction or harm of God's people, they must be eradicated—through physical death. These things we say about the little frogs, who, under the cloak of holiness, deceive faithful people with their wickedness and seek to destroy the vineyard of the Lord of Hosts."

CHAPTER SEVENTY FIVE

Albert's views contradict apostolic faith, prioritizing worldly comfort over sacrifice

All this is what the great Master Albert says. Therefore, let every reasonable person now recognize from the words of this great man Albert just how far people have strayed from the apostolic beginnings over the course of eleven hundred years and more, after the poison was poured into the Church of Christ and fed to it over so long a time—how everything has become bloated and swollen, and so far removed from its original health that people no longer even feel it! Now the poison itself has become life to them, and the cure for the poison is a remedy so deadly that those who have been fattened on it now hate true health, and they call things born from that poison “life.” For from the very beginning, their minds were intoxicated with this poisonous brew. And so they found a praiseworthy “life of faith” in that poison, but at the same time they pour it out in ways completely opposed to the faith, the apostles, and all the martyrs. For if Albert’s interpretation is correct, then Christ, the apostles, and all the martyrs were in error. But clearly, the apostles were sent by Christ into all the world to preach the gospel to everyone. And all the later martyrs likewise built on that foundation, teaching people that they must enter the Kingdom of God through many sufferings—enduring all manner of injustice, even unto the shedding of blood. And there was no other way they welcomed people into the faith, nor did they promise any hope of eternal life, except that people would, by enduring injustice, rule over their souls with patience, offering their bodies unto death for the name of God.

Therefore, let us now take note of what Albert the Great has said, which stands in direct contradiction to the words of the apostles. He is considered a famous master of Christian teaching, and many priests now believe themselves to be rich in knowledge simply because they preach Albert’s interpretations to peasants. One cannot doubt that such a priest is considered learned, having enriched himself with Albert’s books, and he sees no poverty in them. So let us see how far he stands from the apostles. Where they found comfort and hope that their labours would not be in vain among those who laid down their lives for the faith, Albert finds fault with people who merely speak about how Christians should suffer injustice unto death without defending themselves or repaying evil with evil. Look at the accusations he throws at them! He calls them a “little frog” emerging from the abyss, who dares to croak against God’s justice and seeks to turn divine justice into injustice and false cruelty. He accuses this little frog of the gravest heresy—that no heresy could do more damage to God’s justice than this frog, who under the cloak of false love wants to endure physical suffering, in hopes that this suffering might then lead

to the destruction of God's honor. For if the Church's defense by the sword were lost, then all great men would have to retreat from the church and hide from their enemies; they would no longer be able to sing so many songs in God's honor. From this would follow great harm: that the City of God would be plundered by robbers and raiders, having no sword to defend it, and preference would be given to the mortal, perishable life of the flesh—a miserable life—over the life of blessedness. That would be the greatest loss: to prefer a wretched life to a blessed one. Albert seems to believe it would be better to choose a life that is full, luxurious, well-fed, broad-bellied, rosy-cheeked, carefree—living safely in a fortress protected by the sword, unafraid of adversity (because it hangs on the sword), and peacefully following God's commands while spreading His praise and glory. Such a life seems more fitting to Albert than the life of Silvester, who hid in caves and forests from the sword of foreign powers until he finally gained his own sword, followed later by Albert himself—men “wise in Christ.” But the apostles—fools for Christ—lived miserable lives, hiding, fleeing, being chased from city to city, saying: “For your sake we face death all day long; we are considered as sheep to be slaughtered.”¹ And if the same were to happen today, the City of God would be desolate, and the songs of praise and the sacred orders carried out in music and harmonized singing would cease—because the power behind such worship and praise rests on many layers of income and well-fed bellies. Without these things, the singing stops, and the singers scatter like butterflies.

Therefore, I see nothing else in this but that Albert's interpretation, so focused on the flesh, is plainly in contradiction to the apostolic faith. It scorns what the apostles commanded and praises what the pagans consider good—calling it “God's justice.” The pagans fight to preserve their bodily lives so that they can serve their gods in peace, and this man, too, only continues in the service of God as long as the sword hovers above it, protecting the servant of God. Without that sword, the City of God would be devastated, the servants of God would scatter, following a miserable life, and the praise and glory of God would perish. So that praise stands on very shaky ground, if it stands only by the sword and depends on it. And somehow, this doesn't seem to trouble Albert much, as he encourages others toward death from afar, while expecting it never to touch him—hoping it might not approach him through the croaking of the little frog, should the sword be taken away, which now keeps him safe. That's why he tramples the frog's boldness underfoot and calls for her mouth to be shut with all diligence and force—as if donning armor—so that her croaking

1 Romans 8:36.

wouldn't cause the sword to be withdrawn and put Albert himself on the run, forcing him into a miserable life of hiding, which he'd like to avoid for as long as the sword keeps him safe. And against the frog he raises the praise and honor of God as if it were some alien, noble face—implying that her croaking might bring all of it down. He seems to find it more honorable than to admit, "I am afraid of harm, I have no will to suffer, I am not used to being beaten, though I gladly pass judgments for others to be beaten." Thus, in this dispute, he covers his shame with the veil of God's glory, calling his own injustice an offense not merely against himself but against divine honor—so that people would more readily turn against the frog, lamenting the ruin of God's praise. And with this voice, he strongly provokes hostility against the frog, accusing her of boldly croaking against God's justice and attempting, through her croaking, to suppress God's justice—making it seem unjust and cruel. And by "God's justice," he means the kind the Roman Church enacts through warfare, vengeance, and executions of any who oppose it—repelling injustice through worldly power, battle, punishment, and death as far as it can reach. That is what Albert considers divine justice, for he is a child of that church and has drunk deeply from her poisoned cup.

CHAPTER SEVENTY SIX

The Church's justice is bloodshed; Christ's justice is mercy

But the justice that the Church carries out through vengeance and bloodshed is pagan and worldly. For the Church itself belongs to the world, following in the footsteps of the pagans. The pagans and the world know only this kind of justice—shedding blood throughout time to avenge their wrongs. And in this bloodshed, the Church surpasses even the pagans. Therefore, if we compare the Church's justice to the perfect and abundant justice of Christ—who commanded us to love our enemies, do good to them, and never repay evil with evil—Albert's justice will be seen before God as great injustice and an abomination in His eyes. Thus, it is safer to stand with the little frog, even if she only weakly croaks while sitting on a piece of wood, than with Albert, who howls loudly. For even the crucified Jesus will affirm the weak voice of the frog and declare to the whole world that Albert's justice is, before God, injustice. Yet Albert, speaking of it as though sorrowfully, calls it justice, contradicting brotherly love while inciting unlimited bloodshed—surpassing even pagan and Jewish masters in cruelty. Among Christians, there is no more ruthless executioner of human blood than Albert the Great, who so recklessly

opens the way for the spilling of human blood, in a manner utterly opposed to brotherly love. He considers it better to kill sinners than to let them live, even though God, in His mercy, has deemed the path of repentance in this earthly life to be the better way—so that they may not perish in damnation without repentance. As it is written: "I do not desire the death of the sinner, but that he should turn and live." ¹ But Albert desires nothing else than for them all to be slaughtered.

¹ Ezekiel 33:11.

CHAPTER SEVENTY SEVEN

Master Jiljí argues human law prioritizes stability, tolerating some sins

I will now present some statements by Master Jiljí, ¹ from which important or necessary matters can be understood, as well as the dangers into which the Christian people have long been led and placed without God.

Among his many arguments, Master Jiljí presents the following: "Reason states: Law must be established or issued for people according to their dispositions and nature. Therefore, different laws should be set based on various human customs or modified according to changing times. Since the disposition or nature of the perfect and the imperfect is not the same, and some things are suitable for the perfect but not for the imperfect, the lawgiver, who governs the people and issues laws for them, must command what is appropriate for the majority, which consists of the imperfect. Otherwise, if he imposed the precepts of perfection upon them and they transgressed, he would make them worse. Thus, the one who establishes laws forbids what people can reasonably and easily refrain from. Therefore, the law should be honourable, just, suitable to the customs of the land, appropriate to the place and time, useful, clear—containing nothing obscure that might trap people—and written not for the benefit of a select few but for the common good of all. For if a law imposed heavy or difficult obligations upon a people, the majority of whom are imperfect, it would provoke resistance, shedding much blood, and would disturb or destroy peace. If such a burdensome and inappropriate law were imposed on a society composed of both the perfect and the imperfect, it would be like pouring new wine into old wineskins, causing the wine to spill. Those accustomed to their old ways and immersed in sin, if forced into a new way of life through the commandments of perfection, would fall into even greater evil, and the 'wine' of these commandments would be wasted due to their disregard. Thus, adultery, theft, and murder,

¹ See footnote 1 to chapter sixtyeight (p. 160).

which harm the common good and which people can easily avoid, are prohibited and punished by civil and municipal law. However, simple fornication or relations with prostitutes—although a mortal sin that offends divine majesty—is tolerated by city law and not punished, because it does not directly harm the common good. Furthermore, people devoted to pleasure and indulgence cannot easily abstain from it. For this reason, Saint Jerome says: *'The belly, inflamed with intoxicating drink, rushes into fornication.'* If such sins were punished, it would lead to greater evils and cause serious harm or scandal to society."

Master Jiljí supports his argument by citing the early holy fathers, filled with the Holy Spirit—Augustine and Thomas Aquinas—who stated: "If you remove prostitutes from society, you will fill it with lust." The early saints, inspired by the Holy Spirit, considered the welfare of society, believing that prostitutes or their services prevented public unrest. By satisfying the lustful desires of the people, they ensured social stability. Master Jiljí affirms this argument using the teachings of these doctors of the Church.

Furthermore, Master Jiljí states: "There is no contradiction here. Nowhere does civil law claim that relations with prostitutes are appropriate, while divine law condemns them. It is true that divine law, in its general spiritual good—by which one governs oneself in relation to God and neighbor—does not tolerate any mortal sin. However, human law, which is concerned with justice, friendship, and virtue, does tolerate mortal sins. Such great justice and virtue form the foundation of human law that it can tolerate all mortal sins. It is not separate from mortal sins, but rather coexists with them in peace. Therefore, it stands in opposition to divine law."

Master Jiljí further states: "Since everyone who enacts a law has a specific goal, all matters related to that goal should be governed according to its intent or nature. The goal of divine law is eternal blessedness, to which every mortal sin—whether open or hidden—is opposed. Therefore, divine law forbids all mortal sin, not only outward acts but also secret sins within the soul. As Christ the Lord says: *'It was said to those of old: You shall not commit adultery. But I say to you: Whoever looks at a woman with lust has already committed adultery with her in his heart.'*² Thus, human law is in contradiction with divine law, for the goal of human law is the peace and stability of society, which is supported by moral virtues. Consequently, human law prohibits actions that disturb public order but tolerates those whose prohibition or punishment would disrupt that peace. However, punishing public fornication

2 Matthew 5:27-28.

would drive the imperfect toward adultery, leading to significant disturbances or even worse hidden transgressions—offenses that would anger God more than mere relations with prostitutes."

CHAPTER SEVENTY EIGHT

Debate over God's law, its necessity, and human imperfection

Now, in order to understand what has been stated by that master, whoever reads this should consider the following notes. These matters arose in a disputation between opponents at the Council of Basel, between master Jiljí and priest Mikuláš of Písek.¹ One side (*Mikuláš*) defended God's law, arguing that all things among Christians should be conducted according to God's law and that anything contrary to it should be abolished so that Christians would not be like pagans in their wickedness. They highlighted matters that are improper among Christians and are clearly opposed to God's law. But the other side (*Jiljí*) seemed to respond wisely, trying to take a middle path: neither outright rejecting nor fully endorsing the argument of the first side. For a Christian scholar, it would be a disgrace and perhaps even against his own conscience to openly denounce or reject such an honourable cause as God's law. Thus, with cunning reasoning, he found a way to seemingly acknowledge the validity of the dispute over God's law while at the same time subtly undermining it. By dividing people into two groups, he classified some as "perfect" and others as "imperfect," asserting that there are many among the imperfect who can govern themselves. Therefore, he allowed God's law only for the perfect, attributing to it the highest form of justice, stating that it forbids every mortal sin, both visible and hidden, and that it directly leads to the goal of eternal blessedness. However, regarding the imperfect, he spoke differently: they, he claimed, should be governed solely by human law. This law should be established for them by their ruler, tailored to their nature, customs, and country. The only purpose of this law is to maintain the peace of the common good. Whatever can pacify the imperfect society, the ruler should enact into law accordingly. Among various evils, he identified those that would disturb the peace of the imperfect, such as theft, murder, and adultery—these, he argued, should be punished by human law. But other evils, he said, should be tolerated by human law as long as society can agree to accept them peacefully. These include idolatry, blasphemy, heresy, sodomy, pride, debauchery, shameless revelry, scandal, greed, deceit, usury, and similar sins. Since imperfect

¹ See footnote 1 to chapter sixty eight (p. 160).

people can peacefully agree to tolerate these things, they should not be outlawed—so long as such tolerance contributes to the overall peace of society. Of course, the wealthy are excluded from this principle.

Thus, all these arguments, though they may seem wise, are no different from those of pagans. All pagan rulers must lead their people to such virtues as will ensure social harmony through municipal laws, so that the common good can be maintained by the force of the sword among the pagans. These laws have nothing to do with faith, nor with those who follow the faith, but rather with imperfect and paganized people who, under the compulsion of power, must do some good and abstain from certain evils to avoid bringing upon themselves the punishment of the sword. Therefore, if someone were to impose God's law upon such godless people, they would act recklessly and unwisely, for God's law embodies a level of perfection that surpasses the nature and ways of the wicked. Thus, anyone attempting such foolishness—offering God's perfect law to these people—would be like pouring new wine into old wineskins, which would cause the wine to spill and the old skins to burst. For those who are devoted to their old ways and have indulged in sin, if they were forced into a new life of virtue through perfect commandments, they would only fall into even worse conditions.

This, then, is the doctrine of the Church, which has scorned God's law as useless and instead follows the sins of this world, just as the pagans do. Therefore, the master who advocates for this Church finds a convenient excuse for the imperfection of godless people, using it to reject God's law as impractical, claiming it should be given only to the perfect—though he does not even know where these perfect people are, nor does he teach God's law to anyone, nor does he know who within the Church would teach it. Thus, knowing nothing of the perfection that exists through God's law, he sees the imperfect everywhere: in towns, in lands, in entire regions. And so, apparent but deceptive arguments arise in defense of the imperfect, as if by doing so, he has cleverly discarded God's law altogether, throwing it away under the cover of a clever pretense. As a result, he has placed all urban dwellers under municipal laws, governed by city officials, concerned only with maintaining civic peace, in exactly the same way that pagans do. The people, having abandoned Christ, now govern themselves by pagan laws, yet they still call themselves the Holy Church.

Therefore, if this Master Jiljí were a pagan, it would not be a great wonder if someone were to confront him about God's law, and he would mockingly and blasphemously dismiss it or openly ridicule it. A pagan could do this out of unbelief and ignorance, for he would not believe in God, nor in His law, nor would he understand the necessity of God's law, meaning that without it, no one can be saved;

secondly, when someone hears what burdens God's law places upon a person, he may refuse to accept them, and thus openly scorn the law. That would be understandable in a pagan. But when a Christian scholar does the same—especially one who appears to be learned to the highest degree and claims to know God and His law—it is a grave matter. And yet, he casts that law upon people he doesn't even know, leaving the rest of the people subject to secular laws, presenting God's law to them as a trap for hardship and sorrow. He, who should have proclaimed by faith that God's law is absolutely necessary—so much so that no one can be saved without it—does not apply it to those fattened in sin and accustomed to their old ways of life, nor to the townspeople who want a law that suits the liberty of their flesh. He avoids giving them the law altogether, lest it be a burden on their bodily desires. And yet, he still says one true thing about God's law: that it must be followed by anyone who wishes to be saved. And if someone objects, saying they cannot follow it due to their own imperfections, then let that master examine whom he is actually guiding in the faith, and why he is abandoning the very law on which faith stands and which is given to govern believers. If the law of God were to be abandoned due to human imperfection, then it should not have been given by God in the first place, nor should it have been preached by the apostles to the pagan nations in their great imperfection. For all people are, by nature, bound to corruption through their desires and pleasures from birth, and God's law opposes all these desires and evil delights and forbids them under penalty of eternal damnation. That is why the faith of the saints consists in believing God and His law even against themselves—against their desires, pleasures, customs, and even their very lives—so that they would rather surrender their lives than consent to anything contrary to God's law. For as long as a person holds to that law, their faith is living. But without God's law, faith is dead and demonic in people. Therefore, it is entirely inappropriate and contrary to faith to cast aside God's law because of people's imperfections. To do so would be to abandon them to death and deceive them eternally about their souls.

From all this, it becomes clear how deeply those so-called learned men dwell in darkness, being like barrels filled with poisons of the great harlot. They mingle freely among the people, poisoning them while keeping them under secular laws that permit violations of God's law. They baptize people into this state and lay false repentance upon their sinful lives, selling them other sacraments for money and pouring out the poison of the great harlot over them—giving them indulgences and other deadly drinks, and promising them salvation through purgatory even while they burn in hell. This spiritually blind and carnal clergy, strangers to true faith, have revived in themselves and others

2 Cf. Revelation 17:1 and 19:2.

a way of life already rejected by faith. Neither they nor the people they lead have any real foundation or structure based in faith, and so they resort to worldly power, hoping at least to maintain a semblance of peace through force. Whatever they present as good to the people, they must enforce it with coercion. Without that power, they wouldn't even be able to impose the false teachings they claim lead to salvation. For the people, fattened on poisons, have fallen into such wickedness and godlessness—so brazen, undisciplined, and dishonorable—that unless compelled by fear of authority, they would submit to no one, but would gather in bands of rogues, destroying one another. It is a very serious matter that these people have lived for so long in utter devastation, which only deepens over time. They receive no correction through faith and do not accept the light of God into themselves. Thus, like a rotting corpse, they begin to stink—and the stench only grows—until they are consumed by worms.

CHAPTER SEVENTY NINE

Confusion and conflict arise as rulers misuse power, distorting faith

Even this nation, having fallen into utter ruin, keeps growing worse. It lives under the rule of magistrates and the blindest hypocrites, who constantly poison and deaden it with their venom. That's why they can't show any consistent authority, even though they claim to entrust their wellbeing to it. They try to justify one thing through that authority, then undercut it with another argument. At first, they anchored that authority in Scripture, calling it the law of Christian faith, quoting that rulers “do not wield the sword in vain,” and that the ruler is “a servant of God, an avenger who brings wrath on the evildoer.”¹ So they gave that “servant of God” the job of punishing every mortal sin and every violation of God's commandments — because, they said, God is angry at all sin. But when they looked at this more carefully, they realized it wouldn't work in their favor. If that servant of God, in a religious frenzy, actually started carrying out divine justice with the sword — punishing every mortal sin that angers God — he'd end up massacring so many people that the whole land would be left desolate. Hardly anyone in Bohemia would be left alive — not even the very hypocrites who hide behind the sword and stir it up against others, while they themselves are full of mortal sins: greed, simony, heresy, lust, and deceiving people out of their souls and their possessions. If this servant of God, following their own interpretation, were to truly serve God and strike down all the villains in the clergy who sneak around doing evil,² I doubt much of

1 Romans 13:4.

2 Reference to the Gospel of John 10:1.

the corrupt priesthood in Bohemia would survive. Since, by their logic, this “servant of God” is supposed to execute judgment on sinners, then they, the worst offenders, would be the first to fall under his sword.

Realizing this, they had to change the law — they softened the initial standard, seeing that a sword this hungry would destroy the whole land, and land *more* justly on their own necks than even on those of thieves. So they amended the rule, deciding that the sword should only be used on three sins: theft, murder, and adultery — the ones that threaten public order. All other serious sins, the ones that deeply offend God — and which he condemns just as fiercely, if not more — those, the “servant of God” with the sword leaves alone, as if he’s made a deal with them. Even though God is angry about them, the sword remains sheathed. So this servant fails in his divine duty, deceived by the scholars who appointed him to punish only *certain* sins, not *all*. Now suppose a minister of the Church — believing himself a successor to the apostles — tries to obey Christ’s command to call both public and hidden sinners to repentance, saying that Christ came not for the righteous but for sinners, to lead them back to God. If this minister tried to convert sinners that the “sword-bearing servant” is supposed to execute, then he would get in the way of the sword. If the state servant beheaded those whom the Church was trying to lead to repentance, he would destroy the Church’s mission of salvation. So now we have two “servants of God” — one preaching repentance, the other enforcing punishment — getting in each other’s way, both supposedly serving the *same* master. That contradiction within one household is disgraceful to their Lord. And yet this absurdity is exactly what we see. When the city authorities want to hang someone, the Church runs in, trying to stop it, to lead the sinner to repentance, asking for mercy — even when the sword-wielding servant is rightly punishing someone worthy of death, as Paul says. *One* wants to fulfill Scripture by *saving* life, the other by *ending* it. And so they both claim to serve one Lord, but in completely opposite ways.

This contradiction makes it obvious: when people stray from the truth, they grope around in darkness like the blind,

grasping at one justification after another, making do with whatever arguments, scriptures, or scholars they can grab..

And this has caused great harm — a flood of sin and the ruin of the people — because so many “lords” have been created under one faith, though all claim to serve the same Lord and Father in heaven. They should be one family. But instead, there are many rulers, both spiritual and secular, and all of them claim the sword as their tool for serving God. Each tries to shove his sword into the lap of the Holy Church, as if every one of them were meant to tailor her robe with his blade. Every one of them feels justified in using the sword, saying it belongs to the Church by right. But this lie walks around in a robe of righteousness, making each man puffed up with pride, ready to fight with others about every kind of injustice — so that no one deals kindly with his neighbor. Instead, there are endless quarrels, loud disputes, and bitter debates. And so the swords of these many proud rulers — even though they claim to share one faith — have caused endless strife and sin. They’ve become worse than pagans, who have fewer rulers and far less clerical excess. The pagans don’t have the same problem of too many useless “spiritual lords”: crusaders, abbots, bishops, popes — all holding vast power and waging wars with swords like worldly princes. And they all call themselves “servants of God,” wielding the sword not in vain. And it’s true: they don’t wield it in vain — they use it for every kind of injustice, violence, robbery, and oppression of the poor. These many lords have stirred up the people, turning them against each other. Each one drives his followers like a herd into battle against another. That’s why even peasants now are drawn into murder, marching in armed ranks, preparing for combat with weapons and tricks. They’ve been turned into soldiers, not citizens — armed for slaughter at fairs, weddings, and feasts.

Because of this, our faith is humiliated and mocked, even by the Jews. The people are so corrupted and burdened by grave sin, spiritual blindness, and entrapment, that there’s hardly any room left for true faith. It’s not even likely that such a people can be restored to faith — they’re deeply corrupted

by both God's betrayal and worldly greed. What we see, above all, is the poison poured into the Church by the Pope and the Emperor, out of which grew this breed of sword-bearing "servants of God," multiplying until everything was turned to violence, swelling like a festering wound — so disgusting that even pagans are horrified. And the Christian name becomes nothing but an empty shell, painted on the wall, built on this poison.

So in all these things, based on the writings of scholars both past and present, I see nothing but a clear abandonment of the faith. For by their interpretation, the faith of Christ cannot exist — since He came into the world as the true physician for the sick, to call sinners to repentance through his mercy. He proved this by eating and drinking with them, and answering the complaints of legalists by saying that it is the sick who need a doctor, not the healthy. "I came not for the righteous, but for sinners, to call them to repentance."³ And those whom the Old Law said must be stoned, he saved from the hands of spiritual bloodhounds, saying, "Let him who is without sin cast the first stone."⁴ And none dared do it — being guilty themselves — so they fled in shame, and Jesus remained alone with the guilty woman. He said to her, "Woman, where are your accusers? Has no one condemned you?" She replied, "No one, Lord." And he said, "Neither do I condemn you. Go, and sin no more."⁵ That is the law of Jesus, which he fulfilled by action and commanded us to follow, founding faith upon it for all who want to serve him. And whoever does not follow that faith is guilty of unbelief and has returned to paganism, following the scholars instead. For they claimed imperial power and the sword as God's service, assigning it to kill those whom Jesus received with mercy — and saying that when an emperor or soldier kills such people, he serves God and is not a murderer or bloodshedder, but a servant of the divine law, executing God's wrath. And because of that, he should not be counted a stranger to heaven but a citizen of the saints. Thus the killing of sinners with the sword is held to be as honourable as a priest offering mass — even though such service rests entirely on pagan foundations. These are two completely different paths: Christ's way, and the scholars' way. And whoever can't decide whether to trust Jesus or the scholars — that person is left in sorrow and confusion.

3 Luke 5:31-32.

4 John 8:7.

5 John 8:10-11.

CHAPTER EIGHTY

Jesus is poor and abandoned; the world follows wealthy doctors instead

Jesus is now very poor; he has no great crowds following him—only someone rejected or foolish might tag along behind him, like a fly trailing filth, in pitiful misery. But the doctors of the Church are extremely wealthy and renowned in the world; they have brought forth many “servants of God” armed with the sword, and so the whole world looks to them. That’s why, when the wise of this world look at Jesus—seeing that his whole life is abandoned, clothed in poverty, and surrounded by danger—they leave him behind and go to the doctors, who, according to their teachings, serve God with great pomp: in churches, in wars, at the executioner’s side, on the rack, in town halls, under the pillory, and at the gallows. These grand displays of divine service are eagerly embraced by every wise person of this world. But only a simple fool would turn to follow Jesus—and in doing so, make himself a laughing-stock to the whole world.

CHAPTER EIGHTY ONE

Love enemies, reject violence, follow Jesus’ example of selflessness

An even deeper contradiction with Jesus becomes clear when we take the service of the sword as our starting point. That service is primarily concerned with driving away opposing forces through combat or other forms of retaliation and with defending itself from them. The goal of the sword’s ministry is to stand powerfully against enemies, to fight them, to return evil for evil, to kill them in response to injustice, and to secure peace by eliminating the threat they pose. But it always begins with this label: “Not for our own cause, but for God’s.” God knows that label—and people do too. If it truly were for God’s cause that they served him through force, we would see them patiently *endure* wrongs in their own cause, and only *fight* for God’s. Then it would be clear that they love God, if they were willing to be killed in great numbers for His name. But instead, they can’t even bear an insult spoken against *themselves* without seeking revenge, while they *overlook* blasphemy and many other offenses against God. In that, they show their dishonesty and how weak their service to God is through the sword. As I’ve said, the Lord Jesus stands in direct opposition to this path, along with his followers, and He left the other path to the pagans and to the hypocrites painted with faith¹ deceitfully. Instead, he commands his servants to *love* their enemies and to *do good* to those who do them harm. If their enemies are hungry or thirsty, they are to feed them and give them drink, and to pray to God on their behalf, saying, “Lord God, forgive them, for they do not know what they are doing.”²

And so, you don't *provoke* enemies to fight, but instead calm their anger and hostility. And therefore one should consider whether to remain with Jesus in his cause,

¹ i.e. having only superficial faith.

² Luke 23:34.

or side with the doctors in this world. According to the them, in siding with Jesus you open yourself to being slapped, or being hit with a club; but side with the doctors and you will kill people and still serve God gloriously!

But in all these matters concerning the cause of Jesus, those who wish to be certain of the truth should pay the closest attention to his example—how he acted in times of injustice: for he began by doing, and only then did he begin to teach. That's why he first endured injustice himself before commanding us to do the same. And when the Samaritans refused to receive him, James and John said, "Lord, do you want us to call down fire from heaven to destroy them, as Elijah did?" But turning to them, he said, "You do not know what manner of spirit you are of; for the Son of Man came not to destroy people's lives but to save them."³ Here it is clear what must be upheld in God's cause: that when he himself was treated unjustly or without compassion by the foolish, his disciples reminded him of Elijah, who had twice called down fire from heaven to consume a hundred men.⁴ But the Lord Jesus rebuked those disciples, saying, "You do not know what manner of spirit you are of; for the Son of Man came not to destroy people's lives but to save them."

To those who treated him badly by refusing him hospitality on his journey, he still wanted to do good—to save their souls. So then, let an angel come down from heaven and show a better path to salvation for humanity than the one the Son of God has already revealed! But when it is *not* an angel from heaven, but a man raised up by the emperor — a man who does not know Christ but knows the emperor — he simply returns to the emperor what he received from him. Having received worldly authority, he gives back in gratitude the emperor's sword, and confirms divine service as a defense for the emperor's power and for the life of the one who so cleverly "paints" the sword as a tool for serving God, using many scriptures and the cautious reasoning of many minds. Such a man—one grafted into power through the emperor, even if he is called "full of the Holy Spirit" and ancient wisdom—is to be trusted *less* than an angel from heaven. For he may be mistaken, since he has entangled himself in the world and strayed far from the simplicity of Christ, preparing the paths of the emperor with his sword while covering over the barefoot tracks of Jesus Christ, so that no one may see them. And now the "Holy Spirit" sits upon that covering, making sure no one asks about the footsteps of Jesus except through that "Holy Spirit"—just as Laban could not find his idols because Rachel was sitting on them.⁵ Therefore, He is the way. And whoever hides that way with their supposed holiness and is "sealed with the Holy Spirit" is committing an injustice against those who wish to walk that path—because he has overshadowed it for them, or obscured the Holy Spirit with a man who is called "holy and full of the Holy Spirit."

But since the Lord Jesus is to be our way, let us look at how He sets an example for us

3 Luke 9:54-56.

4 2 Kings 1:10-14.

5 Genesis 31:34.

by exercising an ordered love, even toward Himself, when He suffered injustice at the hands of foolish people. He paid no heed to the injustice done to Him but instead turned His love toward those who were guilty, valuing their souls more highly than His own personal suffering. In this way, He elevated the more precious thing—love—above the less valuable thing. The souls of the Samaritans, who rejected Him and denied Him hospitality, were more precious and weightier than the bodily insult of a fleeting moment that they had committed against Him. So He set aside his own great grievance and turned toward their souls, valuing their spiritual well-being more than His own dignity. He wanted to save their souls despite the lack of love they had shown Him; He wanted to do good to the wicked and the ungrateful, to return good for evil. This is what rightly ordered love means: to turn first toward what is more valuable and important, and to set aside what is of lesser worth. That is why the beloved says, “He planted love in me.”⁶

And this is the point: if we are to follow the Savior, we must set aside bodily harm and the wrongs done to us, and love our enemies, doing good to them in return for their evil—grieving more over the harm they do to their souls than over the injury done to our bodies. This is the very heart of the whole dispute over the sword, and it is the root of all the resistance found among Christians who have long since gone astray from Christ. They refuse to leave any wrong unavenged and do not want to follow Christ in humility and patience. It is for this reason alone that they quarrel over the sword, piling up arguments from Scripture and from theologians to justify its use, and raising up worldly power—not for any true purpose, but because they have already rejected Christ and his commandments, and wish to remain in a state of paganism to which they have grown accustomed. So here lies the central burden of Christians who have abandoned Christ: the commandment to love one’s enemies. For if they truly believed in that commandment and gave it a place in their lives, the sword would immediately fall from their hands on its own. All quarrels and wars among them would cease, no one would go to war with another, but rather would return good for evil in love. And if someone did another wrong, they would endure it without retaliation, grieving more over the spiritual harm of the wrongdoer than over their own physical suffering. And thus, peace and quiet would be restored even in the face of injustice. But the world has not known nor accepted the Savior,⁷ nor will it ever accept his most perfect commandments. It will always take up the sword and resort to bloodshed. For the sword always follows after the breaking and disregard of that commandment, like a broom sweeping things away. Everything that comes from ignoring and violating that commandment—every conflict and wrongdoing—is swept up by the sword. Some lose their lives in battles or in other ways. Thus, wars, murders, and the unruly assaults of one person against another—all forms of returning evil for evil—arise from nothing other than a failure to love one’s enemies and an unwillingness to endure injustice. And this comes from

⁶ Cf. Song of Solomon 2:4, and 3:10.

⁷ John 1:10.

inordinate self-love and excessive attachment to worldly things. These are the sources of all conflicts in the world, because people do not believe the Son of God or wish to obey his commandments. And so they are made to suffer bitterly and harshly: when righteousness is cast aside, evil must quickly take its place, and the sword immediately follows, wiping them from the earth. Therefore, among Christians who are blind and cut off from the truth of Jesus—who are, in fact, the world—only these things remain: the breaking of commandments, and the punishment that comes from the sword of vengeance, or other blows sent by God to chastise their disobedience.

CHAPTER EIGHTY TWO

True Christians, united in faith, reject violence and embrace peace

If, on the other hand, we consider the order that belongs to true Christians through faith in Christ, according to their calling and the grace that befits them, the sword is far removed from them, along with its works—namely, wars and other acts of bloodshed that contradict their calling. For the higher they stand in the grace of divine things, the further they must be from things that oppose that grace. They become members of one family through faith, entering together into the same equality of divine grace, and professing together: "I believe in God the Father Almighty, Creator of heaven and earth, and in Jesus Christ, His only Son, our Lord," etc. In this way, they are counted together in one faith and recognize Jesus Christ as the one Lord of all. They share one baptism and other spiritual blessings or good spiritual things. And together, they have been redeemed and washed by the one blood of Christ, praying for one another, saying: "Our Father, who art in heaven, forgive us our trespasses, as we forgive those who trespass against us." ¹ By acknowledging one Father together, they say: "Forgive us, as we also forgive." Therefore, they are made one in God and are related to one another in His grace, participating in His grace. So when they embrace such brotherly participation in the bond of love and peace, who among all the ancient monks, renowned for their holiness, could prove through faith that wars and murders among such Christians—united by the bond of love—are justifiable? But if the imperial priest says: "Not all of them are like this; some are rebellious, disobedient, and otherwise wicked, so that they fight and kill one another," then I will admit this about the wicked—those who have departed from the faith, disobeying God's commandments. They cannot truly be Christians, only in name; following the godlessness of criminals, they imitate the pagans and do such things, following the errors of various pagan

1 Matthew 6:9 and 12; Luke 11:2 and 4.

groups opposed to one another, following many deceitful factions under a single faith—factions that have torn that faith apart among themselves and stirred up conflict between people. Thus, having completely abandoned the efforts of Christian faith and its law, such people turn to a criminal life—engaging in wars, murders, and plundering, quarreling over wealth and worldly honour, committing violence against one another, and trampling upon their brothers in their desire to grow rich through theft. They commit the most detestable injustices against each other, falling away from the grace they should have shared as relatives in faith, having been bought by the one blood of Christ. Therefore, their wars and plundering cannot be the same as those among pagans. For pagans do not share in each other’s faith, nor do they possess such an elevated standing in divine blessings as Christians claim, nor do they have knowledge of God within them. Because of their blindness, caused by pride and greed, they may fight over worldly matters, wage wars against one another, rob each other, and seize each other’s property by force. For them, such actions are of little consequence compared to Christians, who—if they were to act in such a way—would be violating their own faith. However, when Christians are led astray by the Church into great deception, they cannot break free from the ways of the pagans. Furthermore, the wars of Christians are not like the wars of the Jews, for while the Jews were permitted by law to fight and kill in war, we are not only forbidden to kill by the law, but even to harbor bitter anger.

CHAPTER EIGHTY THREE

Jewish wars differ from Christian wars, which dishonour Christ’s sacrifice

Secondly, Jewish warfare differs from the wars of apostate Christians in that the Jews were only to fight against pagans, but were divinely forbidden from fighting among themselves, against their fellow Jewish brothers. For when, after Solomon, the ten tribes broke away from the throne of David and appointed Jeroboam as their king, ¹ Rehoboam, Solomon’s son, wanted to go to war with the ten tribes. But the prophet of God came out to them and said, “You shall not go to war against your brothers; return to your homes.” ²

Therefore, wars among Christians—who ought to be brothers through faith in divine matters—are not only far removed from the perfect law of Christ, but even from the law of the Jews. Thus, having abandoned the truth of both the Old and New Law, they surpass the wars of pagans in criminal godlessness, and by such godlessness bring the greatest disgrace upon Christ and upon their own calling. For when two Christians share one faith and have both been redeemed by the same blood of

1 1 Kings 12

2 2 Chronicles 11:4

Christ, and thus bound together by that blood in a bond of love, so that each should be willing to die for the other: if they depart from that brotherly love and from the participation in the blood of Christ, in which they are both enlightened and washed, each having their own share, they then dishonour that blood upon themselves, quarreling over some trivial bodily matter, turning to a criminal life and desiring to fight and kill each other. What they ought to hold in the highest regard in each other—namely that precious thing which Christ obtained for them by His death, placing that great good upon them and exalting them above all creation—they should honor in one another and for no earthly matter raise a sword or go to war, lest they destroy in one another the work of Christ. For Christ bought each of them for Himself, placed upon them the work of His suffering, and entrusted it to them, that they should guard it—each in himself and in his brother. Therefore, for no reason should anyone destroy the work of Christ in another.

In these matters, faith and the truth of Christ ought to remain firm among Christians—if they had not been led astray by the Antichrist and drunk from the wine of the great harlot.³ But now, being drunk, they have turned away from the faith of Christ and fallen into warring against one another in a criminal way, even surpassing the pagans in their error. For the closer someone is joined in participation with divine goodness, the more they dishonor that goodness when they act against it. And so the pagans are less guilty, even when they go to war with one another, because they have never known God nor partaken in His grace. Therefore, among Christians, nothing is more contrary to the death of Christ than this: to kill a brother out of anger and hatred—the very one for whom Christ died out of great love.

3 Revelation 17:1 and 19:2

CHAPTER EIGHTY FOUR

Christians who wage war betray their faith and Christ's sacrifice

But to these things, someone might say: "Christians who fight in wars do not partake in divine matters, which they neither know nor can share in, given their detestable murders!" I leave these matters to their own judgment, so they may either acknowledge them or renounce them. And if they say: "We have nothing to do with spiritual matters, nor can we understand divine participation; we are too occupied with worldly affairs and military duties to comprehend or inquire much about them," the response is simple:

If someone claims to be a Christian yet participates in sins and is preoccupied with worldly matters, abandoning Christ, they cannot understand the benefits of Christian faith nor seek participation in them due to their other pressing concerns. Then their faith is in vain, their baptism is meaningless, and their belief in purgatory is useless. For if they do not partake in Christ through faith and love, Christ will not deliver them from purgatory. And if they do acknowledge participation in Christ's sufferings and claim the benefit of His blood for themselves, desiring to share in the good that He obtained for believers through His labour and death for their salvation, then—without a doubt—greater punishment and condemnation fall upon them than upon the pagans. By committing murderous sins in wars, they crucify Christ within themselves, and they disgrace all the graces they have received or profess to have. Therefore, either let them wholly renounce Christ along with these disgraceful sins, or let them acknowledge that, with such bloodshed and offenses against His sufferings, they can never have true hope in Him for the future.

CHAPTER EIGHTY FIVE

Christians must avoid conflicts, embrace love, endure injustice, and forgive

Secondly, I have said that conflicts among Christians over worldly matters or other disputes devised about God cannot exist among them according to the order of love, by which they are to be united in the unity of faith and the truth of Christ, following His teaching and example. For in such serious matters, by which Christians may be suddenly uprooted from their faith, they must necessarily recall Christ's words and His examples so that they may safely follow Him, avoiding uncertain and dangerous paths. One necessary teaching for all is this: that no person in the world should commit any wrongdoing against another—whether in body, soul, property, honour, speech, action, or by any harmful means—just as they themselves would not want to be wronged by others. The second teaching of Christ and His apostles is that one should endure harm and injustice without seeking revenge or returning evil for evil. If one cannot peacefully negotiate and reconcile with another over damages, forgiving each other, and remains in dispute with their adversary over any matter, then Christ's command applies: putting aside hostility towards one's neighbor, enduring injustice, loving one's enemy, doing good to them, and having compassion for them, for their spiritual loss is more grievous. Therefore, one should love their enemy's soul more than their own body and their enemy's body more than their own material possessions. In this way,

an enemy can be pacified and reformed. These teachings of Christ's faith serve to quell all disputes and conflicts among Christians and even among pagans over temporal matters and injustices. And to this, God has made promises: whoever suffers harm to their body or loss of their possessions is promised the kingdom of heaven in return. Therefore, for Christians who await the fulfillment of God's promises for their injustices, it would be shameful to fight or engage in disputes over harm to their body or material possessions, for those who patiently endure such losses are promised the kingdom of heaven. Indeed, such losses should not even be considered true losses, since they are rewarded with an increase in heavenly glory. Many people who call themselves Christians are, in reality, no different from the world around them. Even though they claim to be part of the "holy Church," their lives reflect worldly values—ambition, greed, violence—more than the teachings of Christ. And because this so-called Church has become indistinguishable from the world, it cannot accept the true message of Jesus. His words—calling for humility, peace, and self-sacrifice—are a kind of death to the selfishness and pride that the world loves. So, this worldly Church, infected by corruption, will continue to rot from within. It will rush from one moral failure to the next, always justifying itself, until it ultimately collapses—like water draining away—into ruin and judgment.

These teachings of Christ show that the world's worst deceptions — especially wars and bloodshed — have been *wrongly* justified as divine service and for the Church's benefit, supposedly by ancient saints, who were perhaps inspired not by the Spirit of God, but by some other spirit.

CHAPTER EIGHTY SIX

Submit to rulers, pay dues, uphold justice, and obey God's will

Saint Paul then concludes his message by saying: "Therefore, you must submit not only because of fear of punishment, but also for the sake of conscience. For that is why you pay taxes — because they are God's servants, attending to this very task. So give to everyone what you owe: taxes to whom taxes are due, tolls to whom tolls are due, respect to whom respect is due, and honor to whom honor is due." ¹

From these words of Saint Paul, thoughtful readers can clearly understand that this instruction — given to the church of God gathered in Rome, in the midst of a pagan society — does not refer to Christian leaders or fellow believers within the faith, but rather to those outside the faith, who held secular authority. Paul is addressing how believers should relate to rulers who were not part of the Christian community — those who had power over the people, ruled the land, and governed the world. Therefore, since the faithful lived under their authority — owning houses, land, and enjoying other material benefits within their domains — they were obliged to show appropriate submission

¹ Romans 13:5-7

and obedience to these rulers. This is what Paul teaches here: a kind of respectful subordination to those in power, in accordance with God's will — not obeying them more than God, but insofar as it is compatible with His will. So, Christians should give them what is due: taxes, payments, services, customs or tolls. They should also show a degree of fear and respect — appropriate to the rulers' status — but not to the same degree as to God, nor honoring them as one would honor God.

With these words, Paul urges believers to submit not only out of fear of punishment, but also for the sake of conscience.

First, he says "because of wrath." That is, because rulers exercise power over their subjects, and if the people rebel against them for any reason, they will provoke the rulers' wrath — and rightly so, since rulers have the authority to punish them with violence: seizing their property, throwing them in prison, or even taking their lives. This was especially serious because Christians, by their distinct faith and customs, were already separated from their pagan rulers and neighbors. Their different way of life could easily be misunderstood as rebellion — as if Christians refused to recognize any earthly ruler and wanted to set themselves up as rulers instead. Such a perception could lead rulers to execute them simply out of suspicion. This is like what Pilate did to certain Jews who claimed to have no king but God: they separated themselves, offered sacrifices to God alone, and Pilate had them slaughtered — mixing their blood with their sacrifices.² So Paul is warning the faithful to avoid stirring up such misunderstandings and avoid provoking the anger of rulers like the pagan Emperor Nero or others who were known to shed the blood of faithful Christians.

Second, Paul says: "but also for conscience's sake,"³ meaning that if a Christian were to reject obedience to rulers, they would not only bring wrath upon themselves but would also sin against their own conscience, failing to uphold justice, which they are bound to observe before God. For Paul calls this a debt and commands it to be paid — since they are under these rulers and possess material goods within their dominion, and the rulers bear responsibility for their subjects' well-being. Therefore, believers are bound by duty to give their rulers what Paul outlines here. Otherwise, by refusing, they would burden their own conscience with sin. Furthermore, these matters are part of God's order, which governs all people in the world for the sake of maintaining good in this life and in the

² Luke 13:1

³ Romans 13:5

earthly dwelling. Therefore, as long as rulers desire and command good things, resisting and rejecting their commands is the same as rejecting God's command. For God instructs that people should, as much as possible, live at peace with everyone ⁴ and uphold justice, gentleness, and humility toward all.

For this reason, rulers must enforce these principles among their subjects to maintain justice and peace, without which they could not govern effectively. If people were to rise up against each other in rebellious factions, they would destroy one another, and the rulers' authority over the foolish pagans and faithless Christians would collapse. Since such people, lacking love, would not do good of their own will, they must be forced into order by the power of the state—just as foolish pagans are. Therefore, strict and wise authority is necessary to keep them in line. And when justice fails among them, and coercion is needed, rulers wield the sword to punish apostates and hypocrites who have long abandoned Christ.

Thus, Saint Paul's message here is that in matters of justice, believers should submit to rulers for conscience's sake, so they do not sin by resisting the justice they are bound to uphold by God's will. For if they undermine justice and violate their conscience, they would lose God's grace, and their faith would be of no benefit to them.

4 Romans 12:18

CHAPTER EIGHTY SEVEN

Christians wrongly adopt pagan authority, abandoning Christ's true teachings

What matters most is understanding the kind of righteousness Saint Paul teaches as the foundation of the Christian faith. Without this, people can't truly be Christians, nor can they benefit from being united with Christ or share genuine fellowship with one another. Secondly, it's important to understand what he taught must be observed in relation to those outside the faith. Over time, however, the instructions Paul gave for interacting with pagans—meant for practical reasons—were misinterpreted and wrongly applied to Christians themselves. This misinterpretation led to a great fall among Christians—if one could still call it a fall. But now, since they take that fall as a solid foundation of their faith, they are far from seeing it as a mistake. They have taken the distinct practices of pagans and adopted them as if they were part of apostolic faith. If they could recognize this, they would have to

admit that they have departed from the faith of Christ by adopting those pagan customs, and that they now stand in complete violation of the law of Christ. And leading this departure are the priests, along with the multitude of others who claim to be faithful, yet who are entangled in falsehood. They are soaked in blood—because by taking on pagan practices as though they were Christian, they have aligned themselves with violence and betrayal of the true faith.

These words of Saint Paul, in which he instructed the congregation of believers in Christ living in Rome under pagan authority, were given for serious reasons to guide them towards obedience to those pagan authorities. He wanted them to stand before them without reproach, doing their best to maintain justice and act in accordance with the commands given to them. This was not meant to suggest that the relationship between brothers in the faith should be governed by the same rules as those between the people and the pagan authorities. Saint Paul himself said that he did not dare to act, in word or deed, in a way that Christ had not commanded him to. Christ did not instruct him to set up such authorities over the believers so that they would become a burden or fear to one another. The Lord himself prohibited His family from exercising domination in the same way that pagan rulers did. Seeing that they were seeking power, He told them: "The kings of the Gentiles lord it over them, but you are not to be like that."¹ Since Christ's family is meant to live differently and be organized more perfectly than the pagans, it must have a different kind of governance. This governance should foster brotherly unity through love, not make one another a source of fear or burden. Instead, they should bear one another's burdens in order to fulfill the law of Christ.

Had Saint Paul's words been about governing Christ's family, he would have been obligated, according to these words, to appoint a ruler over each congregation he founded from among the pagans and Jews he converted. This ruler would have carried a sword and imposed a fear greater than the one found under the Old Law. Furthermore, the people would have been bound to give him taxes, as required by royal law, which never seems to be enough, and which the ruler could demand as he pleased.

1 Luke 22:25-26

CHAPTER EIGHTY EIGHT

Christian rulers imitate pagans, misinterpreting Paul's teachings on authority

Thirdly, since Paul tells them to pay tolls, it would logically follow that this would give rulers the right to impose tolls at ferries, on roads, and at city gates.

But if this kind of governance were meant for Christ's household—that is, the community of believers—it would actually be harsher than what was required under the Old Law and no more perfect than the systems of the pagans. Yet all such things are far removed from the faith of Christ and from His servants. While the Christian faith teaches believers to bear and endure such things from pagans out of humility, it does not teach that such burdens should be placed by one redeemed brother upon another, whether by an individual or a group. Nor would it make sense to think that Paul, preaching the gospel within the Roman Empire and converting two or three thousand of its citizens, would then appoint one of them as a ruler with the sword against the emperor—and so begin a war over the faith of Christ. These ideas are absurd. And yet, some theologians try to use these very ideas as the firmest foundation for establishing Christian kingship. They argue that Paul, by what he says here about rulers, is laying down principles for Christian rulers. And perhaps in a way that's true—because these Christian ¹ rulers, are following in the footsteps of pagan rulers and are using those same examples as the justification for their authority..

¹ i.e. Christian in name only.

CHAPTER EIGHTY NINE

Christian rulers justify oppression, ignoring scripture for personal gain

But the claim that Paul wanted to introduce royal law to the people of God—a law they had not been subject to before under pagan rule—is simply not true. Paul surely knew that even among the Jews, royal authority did not originally exist. It was only when they demanded a king that God gave them one, as a punishment for their sins. Yet our Christian rulers today imagine that this same royal law was given to them as a divine command—and they base their rule over Christians on it, using it to justify their excessive exploitation. But having power in their hands, they rarely consult the Scriptures that would teach them how to rule justly. Their only guide seems to be their own stomachs, which tell them that ruling is good—because through their rule they constantly indulge themselves in luxury, fed by the suffering labour of the poor. As for considering whether they rule unjustly over Christians and against the true meaning of the faith—that thought never crosses their minds.

CHAPTER NINETY

Jewish kingship led to oppression; Christian rulers repeat injustices

Now, there is a mention of the royal law. And so it happened with the Jews that, before the time of the prophet Samuel, they did not have a king with the rights of a pagan king. When all the leading men of Israel gathered together at Ramah, they said to him: ¹ “Look, you have grown old, and your sons do not follow in your ways; appoint a king over us to judge us, just as all the other nations have.” Samuel did not like this, because they said, “Appoint a king over us to judge us.” So Samuel prayed to God, and the Lord said to Samuel: “Listen to the voice of the people in everything they say to you; for it is not you they have rejected, but me, that I should not rule over them. They have done the same as they have done to me from the day I brought them out of Egypt, even to this day, forsaking me and serving other gods. Now, listen to their voice; however, you shall solemnly warn them and show them the behavior of the king who will reign over them.” So Samuel told all the words of the Lord to the people who were asking him for a king, and he said: “This will be the behavior of the king who will reign over you: He will take your sons and appoint them for his chariots and to be his horsemen, and they will run before his chariots. He will appoint captains over thousands and captains over fifties, will set them to plow his ground and reap his harvest, and to make weapons of war and equipment for his chariots. He will take your daughters to be perfumers, cooks, and bakers. He will take the best of your fields, vineyards, and olive groves, and give them to his servants. He will take a tenth of your grain and your vineyards and give it to his officers and servants. And he will take your male servants, your female servants, your finest young men, and your donkeys, and put them to his work. He will take a tenth of your flocks, and you will be his servants. And you will cry out in that day because of your king whom you have chosen for yourselves, and the Lord will not hear you in that day.” Nevertheless, the people refused to listen to the voice of Samuel, and they said: “No, but we will have a king over us, that we also may be like all the nations, and that our king may judge us and go out before us and fight our battles.”

The scripture here elaborates on how the king, with his royal law, came among the Israelites: that when they were well governed by judges according to God’s law, they had freedom for nearly three hundred years without any royal law, because God Himself ruled over them, doing good to them and protecting them from their enemies, as long as they did not ruin it with their sins. And when Samuel judged them according to God’s law, and when he grew old and could no longer perform the task by himself, he appointed his sons to the position of judges, but they took bribes and rendered unjust judgments. Because of this, the people

¹ 1 Samuel 8: 4-20.

gathered together and immediately asked for a king, as if they longed for the injustice that came from Samuel's sons taking bribes. And so, when they asked for a king because of these injustices, God immediately commanded Samuel to publicly announce the royal law of the king who would reign over them. This law was far heavier than the burden of the bribes that Samuel's sons had taken from them, for it was full of exploitation, violence, and servitude like the Egyptian oppression. God also presented this law to them, hoping to deter them from desiring a king by showing them how oppressive the royal law would be. He said: "He will take your sons and make them serve in his chariots and as his horsemen, and some will run before his chariots. He will appoint captains over thousands and fifties, and will set them to plow his fields and harvest his crops, to make weapons of war and equipment for his chariots. He will take your daughters to be perfumers, cooks, and bakers. He will take the best of your fields, vineyards, and olive groves, and give them to his servants. He will take a tenth of your grain and vineyards, and give it to his officers and servants. He will take your male servants, your female servants, your best young men, and your donkeys, and put them to his work. He will take a tenth of your flocks, and you will become his servants." And you will cry out in that day because of the king you have chosen for yourselves, but the Lord will not hear you in that day. But despite hearing this unjust law, the foolish people did not change their minds; they continued to say: "No, but we will have a king over us, and we will be like all the other nations." Therefore, the people greatly sinned by asking for a king over them. The greatest sin was that they rejected God as their king, preferring to choose a man over God. They placed their hope in the king for something they rarely attained. For through their king, they fell into the great sin of idolatry, and they were heavily burdened by the unjust law, rarely finding peace under their kings. As a punishment for their serious sins, in His anger, God gave them very wicked kings, under whom they groaned heavily, suffering under the royal law..

Thus, these things, with their grievous sins, have been established by the law among us in such a way that power has fallen asleep upon them, with the injustices they impose on the Christian people. Although they are not literally the same injustices listed in Jewish law, they exploit and ravage the people—not as if they are doing evil, but as though they are following God's law, as the masters claim. But it is only called "law" in name, while it follows cruelty, injustice, and violence, through which God intended to warn the people against kingship. But if He had given them that law to be executed virtuously and justly, as the Jewish kings did when they exploited the people, He would not have held them guilty for these cruelties, as the prophet says: "Hear, you princes of the house of Jacob and rulers of the house of Israel! Is it not your duty to know justice, you who hate the good and love the evil, who strip the skin from my people and break their bones? You who eat the flesh of my people and strip the skin off them; you break their bones and chop them as if into a pot, as meat for the cauldron." And therefore, they will cry out to the Lord, but He will not answer them; He will hide His face from them at that time, just as they acted wickedly with their practices." ² Thus, they will be repaid for

2 Micah 3:1-4.

fulfilling the king's law over his people. Finally, the kings, princes, and lords will taste the king's law, under which they exploited God's people and did as they pleased with them. They will realize all the injustice they have done to God's people. It will be measured precisely, and it will be clear how much it contradicts brotherly love and how this injustice dishonored Christ's suffering in every peasant upon whom the proud eye could no longer look with disgust. All of this will be reckoned by God with measure and weight. Now, the king's law is sweet, for it is ingrained in the luxury and indulgence of the body, while those carrying the burdens and standing with bowed heads are mocked, and they are rudely shouted at by the powerful, with the word "pleb"³ on their lips. Therefore, as long as they can abuse the "plebs," the king's law seems sweet. But when the directness of these divine words comes upon them, which expose the violence and injustice of the law, and all the wrongs they have committed relying on that law, all of it will be counted against them in vengeance, and they will face the immense punishment of that law, where they will cry, "Woe, woe, that we were ever born into this world!"

So it is absolutely false to claim that St. Paul, when instructing the Christian community in Rome to pay taxes and tolls to Emperor Nero, meant to bring in or affirm any kind of Christian royal law—a law by which believers could oppress and rob one another. God forbid that St. Paul would ever have introduced such things among Christians! And once this kind of rule, which began with pagans, entered the Christian world, Christians began to drift far from their faith—just as that royal law is completely opposed to Christian love. If rulers want to hold on to that law, let them—though they'll be mocked forever in hell for it, where there will be weeping and gnashing of teeth.

In truth, what St. Paul did command was simply this: that those who had become Christians while living under the Roman emperor should continue paying taxes to him. Why? Because Paul couldn't relieve them of the obligations they had already been under before they converted—especially if they held property within the empire. And he did this so that Christians could live peacefully among outsiders, without stirring up suspicion or slander against the faith. And indeed, they were obligated to do this under God's own order. So for those obligations to outsiders, Paul taught them this: "Give to everyone what you owe them: If you owe taxes, pay taxes; if tolls, pay tolls; if respect, then respect; if honor, then honor."⁴

³ "chlap"; an insult to peasants.

⁴ Romans 13:7.

CHAPTER NINETY ONE

Love fulfills the law; royal power contradicts Christian values

But then, to his close brothers, the servants of Christ, he immediately says: “Owe no one anything, except to love one another; for he who loves his neighbor has fulfilled the law.”¹ This applies to his own. Therefore, the royal law, with all its taxes, forced labour, tithes on all their possessions, and the enslavement of their brothers—forcing them to labour for the king—has been cast out. For love toward one’s neighbor does no such evil to the neighbor. Moreover, there is no fear in brotherly love; it drives out fear. Nor does it require tolls from a brother; for it would rather carry him across the water on its shoulders than take tolls from him.

Thus, from these matters, the works of faith and the works of pagan rule can be clearly distinguished, as the two cannot coexist. Since Christianity has turned into paganism, they now freely share a common order, drinking together from the vineyards of the Sodomites, tasting their bitter grapes; their wine is the dragon's bile, and their drunkenness is the most dreadful, for they now drink from one cup the blood of Christ and from the same cup spill the blood of their brothers. If only they fermented in separate places! One might rejoice, drinking the blood of Christ, while the other would revel in human blood, like a dog in a butcher's shop. But now they do everything together, and now, everywhere, they serve God together, drinking the blood of Christ and spilling the blood of their brothers.

1 Romans 13:8.

CHAPTER NINETY TWO

Faith's prayer overcomes evil rulers more effectively than violence

Some people also try to justify the authority of secular rulers—especially pagan ones within the faith—by pointing to the words of Saint Paul, who instructs that we should pray for all people, including kings and all those in positions of authority, so that we may live peaceful and quiet lives in godliness and dignity. “For this is good and acceptable in the sight of God our Savior.”¹ This is often taken as solid proof for the whole argument we’re having here, as if Saint Paul, having baptized kings and princes, was supporting them with his prayers and encouraging others to do the same—so that, in his time, Christian rulers might defend their mother, the holy Church, with the sword, from which

1 1 Timothy 2:1-3.

they are born, so that she (the Church) might sit upon the Roman throne, leading a peaceful and quiet life, while sitting safely in her castle, sleep undisturbed, with no one to wake her. This, they claim, is precisely what Saint Paul meant: that by surrounding herself with worldly power like a protective wall, the Church could peacefully preach the gospel, safely tucked behind the moats of her stronghold.

But the teachers cannot justify that interpretation about the apostles, based on how they lived. The apostles never claimed for themselves any power of protection, as if they would say after preaching: “Pray to God for the lord of the manor, for his lady, his children, and his loyal servants.” Yet this is exactly what the Church says today in its prayers for those in high positions. And these prayers serve the Church’s own well-being—her sides are kept healthy, and her belly grows fat from such petitions said at the tables of the mighty. So, if Saint Paul had truly meant what the Church now claims—if he had meant to stuff that kind of thing into his “bag”—then he would not have suffered at the hands of secular rulers, nor would the other apostles have suffered, nor would the blood of the martyrs have been shed across the world for more than three hundred years at the hands of pagan rulers. During all that time, Christians had no worldly rulers of their own faith. They remained under foreign powers and endured suffering from them whenever it was God’s will. Therefore, the prayer Saint Paul commanded believers to offer for kings and those in high positions must have had a different meaning. It is clear he intended something other than what the Church now intends—because those authorities were not of the same faith, and the early Christians did not seek protection by their sword. So, when Christians in those days prayed for rulers who were outside the Church and who shed Christian blood, they were looking for a different kind of benefit—not to be protected by those rulers’ strength against other powers, but a greater good through prayer itself. Prayer, after all, can govern even hostile rulers and soften their fury better than any sword. Indeed, the prayer of faithful people has great power before God. He rules even the most wicked authorities and holds them in his hand like an axe. And the axe will strike no one until he commands it. But when he does choose, he can use that axe to defend whomever he wills. So, no matter how much hostility faith encountered among pagans, they could only harm it as much as God permitted. The faithful had this shield: prayer to God—that he might lay trials on them with proper measure, so that they could benefit from them, if they were able to bear them. Scripture ² says that many of the believers raised their voices to God and said: “Lord, you made the heavens and the earth, the sea, and everything in them. Through the Holy Spirit,

2 Acts of the Apostles 4:24-31.

by the mouth of our father David, your servant, you said: *'Why did the nations rage, and the peoples plot in vain? The kings of the earth took their stand, and the rulers gathered together against the Lord and against his Anointed.'*³ Indeed, in this very city, Herod and Pontius Pilate, together with the Gentiles and the people of Israel, did gather against your holy servant Jesus, whom you anointed, to carry out what your hand and your will had already determined would happen. Now, Lord, look upon their threats, and grant to your servants the courage to speak your word boldly. Stretch out your hand to heal, and perform signs and wonders through the name of your holy Son, Jesus." And when they had prayed, the place where they were gathered was shaken, and they were all filled with the Holy Spirit and began to speak the word of God with boldness.

These things belong to true faith and clearly demonstrate it. Since peace ought to come through prayer, there is no better way to prove it than when evil rulers and injustices are subdued through the prayer of faith. It is better and more saving to overcome the injustice of the wicked by prayer than to resist it with the sword, trying to repel evil by force. The example here shows the duty tied to faith: that when kings and rulers gathered together against Christ Jesus to scatter or kill his servants, God, through their prayer, overturned the plans of the wicked. Therefore, seeking peace through worldly power is a worldly matter; but turning aside the injustices of evil rulers by prayer is a spiritual matter and proper to faith. In this, God is sought simply for help: so that, if he wills, he may deliver, but if he wills instead that his servants suffer and be tested through the injustice of the wicked, they may submit to his will. Thus, the servants of God must consider how they pray and how they seek God's help in their trials — trusting that he can rescue them if he sees it for their good. Scripture offers many examples where faithful people, through prayer, were able to win over unbelieving and cruel rulers for their benefit and calm their wrath.

For example, Queen Esther and the Jewish people in their time of trial did so. She spoke to God in her prayer, saying: "Lord God of Abraham, mighty above all! Hear the voice of those who have no other hope but you! Deliver us from the hands of wicked enemies, so that they may not mock our downfall. Turn their schemes against them, and destroy the one who has begun to rage against us. Remember us, Lord, and show yourself in our time of sorrow. O almighty King of the Jews! Place wise and fitting words in my mouth when I stand before the lion, and turn his heart to hatred against our enemy, so that he himself may perish."⁴ This woman, Esther,

3 Psalm 2:1-2

4 Esther 14:3 and 11-13

was able to speak to God in such a way that many were brought to Him — and she understood well that the plans of the wicked are subject to God's will and power. She knew that when evil plots are devised against the righteous, they ultimately fall back on the heads of those who made them, and they perish by their own schemes. That's why she prayed to God boldly, saying: "Turn their plans against them, let them suffer the very harm they meant to bring upon us in their hatred." She also wisely understood that even the cruel heart of a king is in God's hands, and He can incline it wherever He wishes. That's why she prayed, saying: "Change the heart of the lion to hate our enemy" — referring to Haman, who was second only to the king and enjoyed the king's greatest favor — so that the king's hatred would turn against him because of her prayer. And who would have imagined or dared to think such a thing could happen — that the king would come to hate the very man he seemed to trust most, the one in whom all the king's favor appeared to rest? Yet, by her words, she obtained this from God: the king rose hastily from the table and from his joyful feast, and gave orders for Haman to be led away and hanged on a gallows fifty cubits high. And all those whom Haman had plotted to destroy were saved.⁵

Therefore, from these things, wise people can understand that the misfortune caused by wicked people is more in God's power than in their own will or power. And when the righteous face the heavy misfortune brought by the wicked, they should look to God for help, seeking His favor. He, who rules over the misfortunes of the wicked, will cast them into the sea, or He will cause those who dug the pit for the righteous to fall into it themselves. Thus, even wicked rulers can serve the righteous for good, when the righteous know how to seek this from God.

The Jewish prisoners, who were in the power of the Babylonian king, sent a message to the Jews in Jerusalem, asking them to offer sacrifices to God for them and to pray for them. They also asked that prayers be made for the life of Nebuchadnezzar, the king of Babylon, and for the life of his son Belshazzar, so that their days might be as the days of heaven on earth. "May the Lord grant virtue and enlighten our eyes, so that we may live under the shadow of Nebuchadnezzar, the king of Babylon, and under the shadow of Belshazzar, his son, so that we may serve them many days and find favor in their sight."⁶ These were the requests of the prisoners, that the pagan kings might live happily for many days for their own good, so that they, in their peace, could enjoy peace — and remain in their imprisonment for seventy years — and rest under their power as if it were a shadow, finding favor with them as if they were not enemies, so that, by laying aside any unjust grudge against them, they would not be killed, as many of their brothers were killed in the land of Judah. Therefore, in order that they might remain in peace as prisoners under them, they seek this from God through prayer,

5 Esther 7

6 Baruch 1:10-12 (Deuterocanonical)

asking Him to grant them grace with those cruel pagans, for it is God who rules over pagan kings and their hearts. He makes them favorable to whom He wills, and gives them hatred toward those He despises.

CHAPTER NINETY THREE

Christians must pray for rulers to maintain peace and grace

Therefore, from these things that are said, we can understand the intention of Saint Paul in urging that prayers be made for those who hold prominent positions, namely because there were many people throughout the world who believed in the Son of God under the rule of pagan authorities, with a faith that was hated by the pagans. Seeing the constant temptation that this believing people faced while living among the pagans, he encourages them to pray for kings and all those in positions of authority, that God might grant them grace in their sight, so that they might not be stirred to violent hatred against them as enemies. He also prays that God would protect them from the devil's influence, that the authorities would not rise up against each other, causing conflict between people, bloodshed, and chaos. Such turmoil would create great traps for Christians caught in the midst of these struggles. For the devil's hatred especially targets the leaders, kings, and others in authority, because it is easier for him to lead the masses astray through them, stirring them up with pride so that they rise up against one another, falling into the devil's snares, to the detriment of their subjects. Thus, the full force of the battle against Saul was directed, so that the people might be more easily defeated by his fall. Similarly, today the devil's forces especially target those in authority, for through them much good can endure among the people, but when they are led astray by the devil's works, they can significantly obstruct or scatter many good things, even violently harming good people, as we can see today.

Therefore, it was very necessary for the good Christians who lived under pagan rulers to pray to God for those in high places, so that God might preserve them from the works of Satan, who would seek to hinder the goodness in which the faithful wanted to please God, as it is written: "That we may lead a quiet and peaceful life in all godliness and purity."¹ Therefore, they were able to govern even with these authorities,

¹ 1 Timothy 2:2

if they received God's grace, to turn those authorities for a time toward their true benefit, so that the faithful could remain steadfast in their goodness under them and prosper according to God's will. The same thing is necessary for us, under whatever authorities we live. Every wise person must pray to God for them, that they may live happily and well, and be kept safe from the snares of the devil, from strife, from wars, and from other sins, so that such things do not come upon us, and that we may enjoy some peace under them. We must pray for all those in positions of authority, for all faithful people live under them and seek peace under their rule, so that the devil does not incite them to battles or stir them up against justice through traitors of justice.

CHAPTER NINETY FOUR

Christians should not use power to justify violent conflicts

There are also other matters in this issue that we are discussing: worldly authority, when founded on false reasoning, desires to physically conquer through power, each side fighting against its enemies and leading authority against authority into battle. And when one side prays for its rulers, the other side also prays for theirs, that they may win, while the other prays for their defeat. Both sides are Christian, each praying for their own cause. Both Christian sides fight unjustly, praying that the other be destroyed, and vice versa. Which side should God listen to? Therefore, both sides, as Christians, fight unjustly against each other, and their prayer is not of faith; God will not hear it. Hence, the faith of these Christians is shattered, and their prayers are lame when they ask for the shedding of their brothers' blood. If they are not brothers, then they are enemies, and God commands that we pray for them and do good to them; but in this case, the prayer goes in the opposite direction, when each side prays for the destruction of their enemies. Thus, this view is far from the words of St. Paul, who urged prayers for the king so that under him we might lead a peaceful life; when individuals use worldly power against one another to wage wars, this is not in accordance with the way St. Paul instructed us to pray for rulers, hoping for a peaceful life under their rule. By claiming worldly power to fight each other, they pray for rulers in a way that would lead to a life of violence, strife, and murder. In this way, many factions, under one faith, claim power to benefit their faith and to defend justice. One side may claim to defend the holy Church, another to defend the truth of God's law, while others defend God's orders from heretics who seek to destroy them, acting according to their own will and desecrating the ancient holiness. Another side may claim to defend the common good, so that the poor are not so disgracefully destroyed. Kings and princes may go to war defending their land, so that their dominion may not perish; they fight against everyone, for they love rule and worldly glory.

And all these divided factions of sides, calling themselves Christians, say to God together: "Our Father, who art in heaven." ¹ All are friends of God through the destruction of others, thinking that by killing one another, they are serving God. And they continue to say: "Forgive us, as we forgive those who trespass against us." ² Yet each side gathers an army, not intending to forgive anyone over whom they have power. And thus their prayers are a great blasphemy against God. Therefore, such claims of power against power are extremely opposed to the words of St. Paul, who commanded us to pray for all those in positions of authority so that they might lead peaceful lives. For the factions, as was said before, think the opposite: each prepares for war with power against the other; they have no intention of leading a peaceful life but one of thievery and war, and their prayers do not consider the peace of all who hold high positions, but rather each side prays for its own army to defeat the others. Therefore, their prayers do not align with the teachings of St. Paul, for he did not claim any worldly power to win over his enemies and, after defeating them, lead a peaceful life. On the contrary, he did not seek power to fight for peace with a sword but prayed that all authorities everywhere would have peace, that the devil would not stir them up against the truth, and that they would defend the truth. His prayer with the other believers was that God would do this for the benefit of His servants, that He would restrain the authorities, allowing them to freely speak the word of God among the fierce pagans, going throughout the world under their rule, so that everyone in all regions could prosper in their good endeavors, enjoying some measure of peace among such pagan rulers.

Therefore, no imperial priesthood can bring its prayers to the same goal, as each side seeks power, wanting to use power to achieve the purpose they intentionally pursue—thinking that they can serve God by using power to defend and compel others. Nor can a people who have strayed from their faith properly perform prayers to God for peace, because they do not intend to use peace in the way that benefits the true purpose that St. Paul speaks of regarding a peaceful life. He gives the reason why such peace is desired: "That we may lead a peaceful and quiet life in all godliness and holiness," ³ so that in this peaceful life, we may enjoy what is pleasing to God. But this godlessness, on the contrary, seeks to spread in all kinds of wickedness and impurity, so that, while having peace, it walks in crowds at fairs,

1 Matthew 6:9

2 Matthew 6:12; Luke 11:4

3 1 Timothy 2:2

buying and selling, eating, drinking, and fighting at feasts, indulging in affairs and dancing; doing the worst things they can during times of peace. Therefore, the words of Saint Paul are far removed from the people who have greatly strayed from the faith. For this reason, the emperor's priests cannot prove the legitimacy of power in the faith, claiming that he commands prayers for those in high places. However, they can more easily prove it, since they already hold that power in the faith and have strongly established it, long ago defending the hypocrites who oppose Christ. Therefore, having power to defend, they prove the legitimacy of their authority in faith by whatever means they desire. Everything belongs to them: whether it's against pagans, or Jews, whether with torches, or with a vice,⁴ or with swords, their reasons are always considered right — but only by them. But if they presented such reasons without having the power to back them up, anyone who criticized those reasons as heretical could not defend them without power, and they might even feel ashamed of some of their arguments. For in this matter, they cannot find any true reasoning unless they confirm it by using the power that supports their actions, making them appear to be in line with the faith of Christ. However, as has been said, when they have the power to defend themselves, they don't think much about reasoning. Instead, any errors they discuss in councils and assemblies, they defend through power, presenting them to the world as part of the faith of the people they've deceived. Therefore, they focus on maintaining this power to distort the faith and claim that the holy church could not remain in its righteousness unless it was protected by secular power, and that the faith would be destroyed by the wicked. But it is possible that the Roman church could not remain in its righteousness, which it holds with great dominion, if earthly kings did not stand over it with swords to protect it. For this reason, that power is necessary for them.

4 i.e. methods of torture.

CHAPTER NINETY FIVE

Secular authority is necessary, but misused by both rulers and Christians

Some might say that I am condemning secular authority — but that's not true at all. I don't condemn it; in fact, I respect it as it deserves to be respected. I believe it is good, especially when God uses it well to accomplish what He sees as right. What I do not praise is when wicked people use that authority to carry out evil. That misuse is not worthy of approval. So I recognize authority for what it is — I call it by its proper name, according to the role it has been given. Secular power exists to govern the world in earthly and temporal matters. In this sense, it is as essential to society as a strong wall is to a building — without it, the world could not stand firm or flourish. I say this from a human point of view, recognizing the practical need for order and structure in a fallen world.

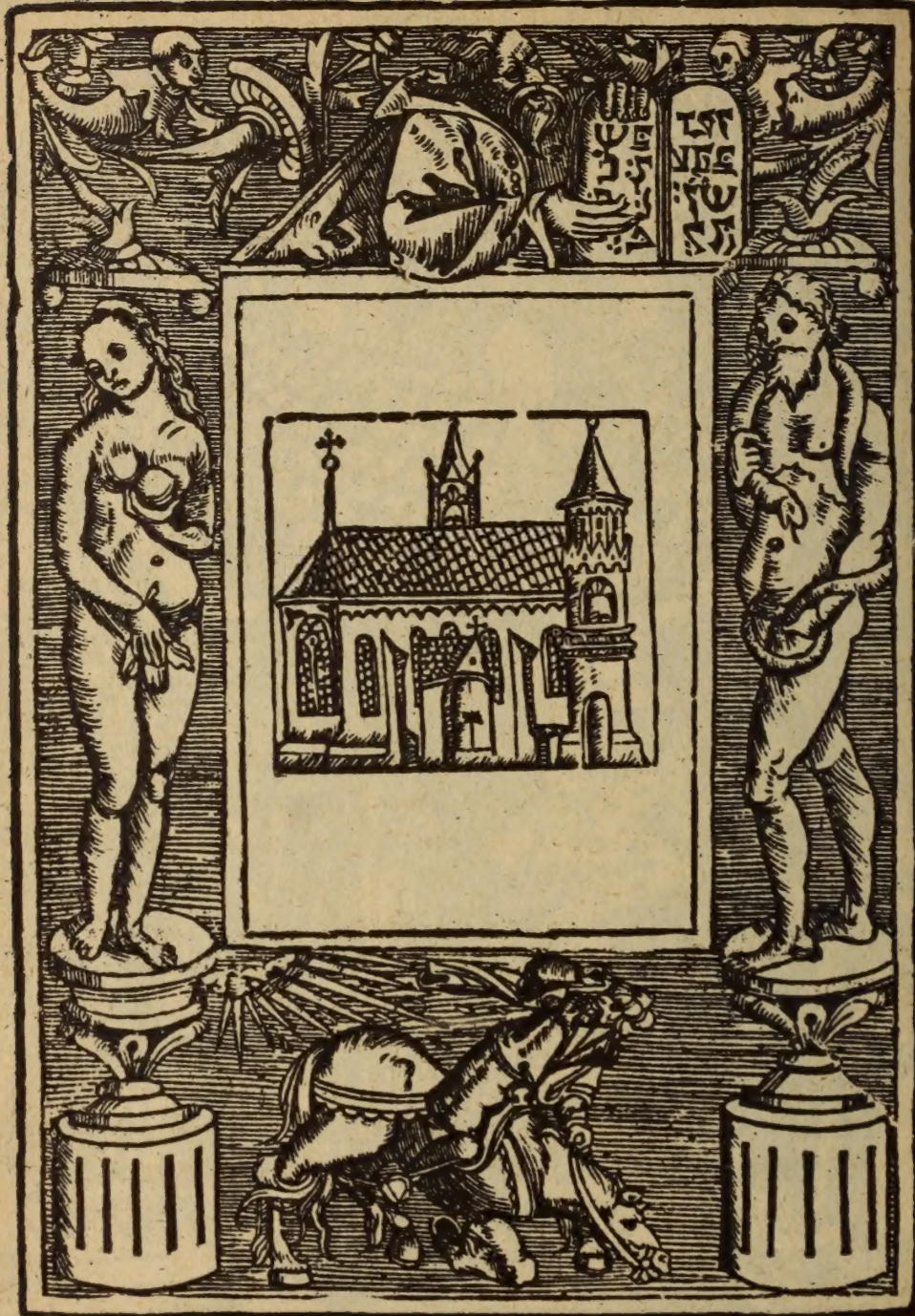
But considering that God is the Lord of the world and could govern and sustain it without any earthly authority if He so desired—yet He chooses, as a foundation of His will, to preserve the world through governing powers—then these authorities, acting as stewards of His rule, are meant to manage the world as His officials. And so, having been given power over the world, they are able to restrain it and issue commands effectively, especially when they direct it toward what they see as good for the world.

But if we were to speak about Christians—are they somehow more noble, more disciplined, or gentler through their faith than the rest of the world? Not at all! In fact, the truth shows that they have abandoned the Lord God and have become the world itself, alienated from God and absorbed by the world, so that now they are fully united with it. For whatever the world finds desirable—whether it be pleasures, indulgences, wealth, prestige, deception, or blasphemy against God—Christians openly embrace all of it together with the world, without shame and without any pang of conscience. They have entirely turned away from God and have become a godless and wicked world unto themselves, unwilling to entrust anything to God, to lean on Him in any way, or to honor Him in anything. And I don't say this about just a few individuals—barely one in a thousand could be found who hasn't become just like the world, who doesn't pull on the same rope of injustice as the world does. Therefore, the power of secular authority is just as necessary for these confused apostates as it is among pagans—for they act no better for their faith than the pagans do. And so, since the world is hostile to God, we must be disciplined by secular power as befits their stubborn resistance.

But if there were true Christians anywhere—people who love God and love their neighbors as themselves—then, out of love for God, they would do no evil. Such people would not need to be compelled by force to do good, because they would grasp good deeds more clearly on their own than if any authority commanded or forced them. They carry within themselves the knowledge of God, they understand His commandments, and they act on His will out of love. They live justly with others according to God's commands, in such a way that the worldly powers would hardly find fault with them. Yet when faith and love disappear from people—those very things through which true grace and decency are formed in them—then, once those gifts are lost, people will fall into such wickedness that not even brutal force will be enough to keep them in even a minimal state of decency. They would be as evil as they please, openly and shamelessly, if left unchecked in the world.

Therefore, faith is a gift from God, given so that people may do good works—works that are pleasing to God and beneficial to the whole world. But when people turn away from faith, they are immediately overtaken by the corruption of this world, and then the sword must govern their ways. For once faith is lost, all that remains in people is sin. And if that sin is not corrected through repentance,

then the sword must step in to deal with that wickedness. If no lawful sword intervenes to punish wrongdoing, then God will send a lawless one —a thief or a bandit with a sword, suddenly and from an unexpected place— to plunder, to rob, to seize, to imprison, even to murder. For God does not allow any sin to go unpunished— whether by the sword or by other forms of judgment. Yet because secular power has now been tied to faith —wrongly, through false interpretations of Scripture— it has become entwined with the Antichrist, as if they were married. And now, all the Antichrist's power is directed against Christ and His chosen ones, using that very same secular authority. Through this corrupted power, the Antichrist has destroyed true faith and turned it into something hollow—nothing more than scraps for the devils to gnaw on. What remains is merely the empty outward signs of faith and false names, while in truth their lives are filled with paganism and evil deeds.

OBSAH

Sít' víry: Předmluva (z tisku roku 1521)	19
Díl I.	23
Díl II.	205

PŘEDMLUVA

(Z tisku r. 1521)

Knih tato v těchto velmi zkažených a zpustlých časech potřebná jest. A obdržela jméno aneb titul Sif víry. Sepsána a složena byla od muže ctného a šlechetného a v naději Boží svatého, k tomu dary Páně a moudrostí Ducha svatého bohatě naplněného, jménem Petra z Chelčic. Tento muž skvěl se vnitř dary Božími za času mistra Rokycany, ¹ s nímž byl velmi známý a s nímž se často stýkal. Tento Petr mnoho jiných rozličných a velmi potřebně užitečných knih ze zákona Páně sepsal a zůstavil církvi svaté k prospěchu proti Antikristu a jeho zavedení. A protož, kdožkoli v knihách těchto často čítati a v ně nahlédati budeš, řici musíš, že všemohoucí Bůh a Pán nad předky našimi neráčil se zapomenouti, ale že ráčil v nich Ducha svého svatého složit i jím je naplniti, aby, Písmům svatým zákona jeho podle ducha Pána Ježíše rozumějíce, jiným také potomním památky těch darů sobě svěřených pozůstavili. Jestliže knihy téhož muže Petra z Chelčic nebyly až dosavad veřejnosti náležitě přístupny, to nebylo zaviněno ničím jiným, než kněžstvem od Antikrista papeže svedeným, kteřížto kněží, sami nepřikladně a nešlechetně mnozí živi jsouce, nepřestávali a ani podnes nepřestávají mnozí Antikristovi kněží knihy téhož muže výborného a dary Božími naplněného haněti lidu obecnému, bludnými a kacírskými je nazývati, a to pro nic jiného, než že jim prebendy s talířův ujímá a od tučné polévky je

1 Jan Rokycana, po Husovi a Jakoubkovi ze Stříbra hlava reformního náboženského hnutí českého, proslulý kazatel, narodil se asi r. 1397 v Rokycanech, zemřel r. 1471 v Praze. Byl zvolen českým sněmem za arcibiskupa, ale papežem přes časté urgencye potvrzen nebyl; přesto vykonával úřad tento až do své smrti. Vybrané posluchače svých kázání seznamoval s učením Petra Chelčického, ti pak stali se zakladateli Jednoty bratrské.

odhání, právě o nich, že umění zákona Božího projedli za tučnými stoly a světlo příkladného života že ulili a udusili drahým a rozkošnickým pitím. Ti a takoví kněží na Petra se hněvajíce za bludného jej z nenávisti prohlašují; ale dobří a ctnostní kněží, ti jej milují a knih jeho užívají. Ale protože všemohoucí Pán a velmi milosrdný Bůh milostí svých hledajícím neupírá, ze štědrého obdaření svého vnuknutí jim ráčí dávat, aby Antikristových pohrůzek a strachů jeho málo škodných nedbajíce, pravdy v knihách těchto sepsané a složené Duchem Páně se chytíce, ji milovali a jí se spravovali jakožto z daru Pána Boha všemohoucího v časech těchto posledních a ve dnech Antikristových.

Tuto knihu i jiné Petra Chelčického mnozí lidé a téměř všech stavů - kněží Kristových, stav panský i stav rytířský, stav městský i mnohých učených i z lidu obecného - oblibují, přijímají a pravdě místo dávají, aniž sobě Petra oškliví proto, že byl laik a v latině neučený; neboť ač nebyl mistr sedmera umění, ale jistě byl plnitel osmera blahoslavenství² i všech božských příkázání i byl také pravý doktor český, v zákoně Páně vyučený bez pobloudění od pravdy. Na něm se vyplnilo písmo proroka: ³ „Blahoslavený člověk, kteréhož bys ty vycvičil, Hospodine, a jehož bys z zákona svého vyučil“; - a opět v jiném žalmu: ⁴ „Bože, učil jsi mě od mladosti mé, a až dosavad budu vypravovati divné věci tvé; až k starobě i do šedin, Bože, neopouštěj mne“; - ano i sám Pán Ježíš dí v evangeliu svatého Jana: ⁵ „Budou všickni učit se od Boha; každý, kdož slyšel od Otce a naučil se, přijde ke mně.“ Ó, co to šťastní a blahoslavení učedníci jsou, kteříž se tak od Pána Boha učí ve škole Ducha svatého, mistra nejlepššího, v zákoně Páně se vyučují a důvtip i rozum Kristův mají! Ti a takoví k Pánu přicházejí a v pravdě učedníci Páně bývají, následující Pána Ježíše v pokoře a v tichosti, jakož tak sám ráčil vysloviti: ⁶ „Rozveseliv se v Duchu svatém řekl: Chválím tě, Otče, pane nebe i země, že jsi skryl tyto věci před moudrými a opatrnými, a zjevil jsi je maličkým; ovšem, Otče, neb se tak líbilo tobě.“ - To se plnilo na prorocích svatých, na samém Synu Boha nejvyššího, Pánu Ježíšovi, na apoštolech svatých ze všeho světa vyvolených, když ne ze školy lidského učení toliko, ani z koleje logikářského a pohanského umění, ale z řádu chudého a z řemesla rybářského, z prostých lidí byli povoláni k apoštolství. Jakož v Skutcích

2 Sr. Mat. 5, 3 tzv

3 Žalm 94, 12.

4 Žalm 71, 17-18.

5 Jan 6, 45

6 Luk. 10, 21

apoštolských o tom svědectví máš: ⁷ „Vidouce stálost Petrovu a Janovu, shledavše, že jsou lidé neučení a prostí, divili se,“ totiž takové moci v učení Páně a v zázracích, kteréž Pán Bůh skrze ně působil; nebo velmi daleké a vysoké jest učení Boží od lidského, jako nebe od země, neboť umění Boží činí člověka tichého a pokorného, ale umění lidské, to nadýmá ⁸ a povyšuje se pýchou.

A protož tento muž výborný, Petr Chelčický, nádoba vyvolená Páně, maje dary veliké a sobě svěřené z milosti Boží, učiv se také v té škole nejvyšší Ducha svatého, vynáší staré i nové věci z pokladů Páně, ⁹ sepsav a složiv tyto přeužitečné a velmi potřebné knihy jednomu každému člověku ze všech stavů. Neboť všech stavů se v nich dotýká, počna od nejvyšších: císařských, královských, knížecích, panských, rytířských, městských, řemeslných i všeho lidu rozličného stavu, ani sedlákům neodpouštěje, a všechny z nepravostí kárá ale zvláště a nade všechny stavů duchovních jméno majících: papežů, kardinálů, biskupů, arcibiskupů, opatů i všech řeholních mnichů a bosáků, také děkanů, farářů, kaplanů i všeho pokolení kněžského neřádného, nešlechtného, pyšného, lakomého, smilného, svatokupeckého, ožralého a všech hříchů smrtelných a bludů kacířských, kteréž jsou a v nichž neústupně kněží leží proti takovým všem Petr píše a jejich zlořády ohlašuje, kazí a ruší je. Dobrých pak a ctných a věrných kněží, těch se nedotýká. Ale proti nálezům papežským a ustanovením lidským nejistým i proti jiným všem nejistotám zmužile píše a mluví; neboť ti a takoví všickni svrchu jmenovaní trhají a dráti nepřestávají síť apoštolské, až s nich hadry a cancoury visí atd.

První pak díl knihy této zavírá v sobě, kudy a kterak zavedení tak hrozné přišlo v církve svatou. A také, kdo by chtěl pravého gruntu a základu a tím jest Kristus Ježíš ¹⁰ - dokopati se, musil by mnoho rumu - to jest nálezků v církve svatou lidmi vnesených a uvedených - ven za město vyvézt, a tak se dobereš pravého gruntu.

Druhý pak díl knihy této zavírá v sobě, kterak povstaly a náramně se rozmnožily stavy mnohotvárné rozličného učení a nekřesťanského náboženství. A ty všechny stavy jsou veliká překážka pravému poznání ve víře Pána Ježíše, neboť oblekli na se ducha pýchy, pokornému a chudému Pánu Ježíši, pokudž mohou, se protiví.

⁷ Skutk. 4, 13.

⁸ Srovnej 1. Kor. 8, 1.

⁹ Srovnej Mat. 13, 52.

¹⁰ Sr. 1 Kor. 3, 11.

DÍL PRVNÍ

KAPITOLA PRVNÍ

„A když přestal Ježíš mluvit, řekl Šimonovi Petrovi: Vez na hlubinu, a rozestřete sítě k lovu. A odpověděv Šimon Petr řekl jemu: Mistře, přes celou noc pracující nic jsme nepopadli; avšak k slovu tvému rozestřu síť. A když to učinili, zahrnuli ryb množství veliké, takže se trhala síť jejich.“¹

Ta slova pověděná jsou v evangeliu napsána jakožto základ těch věcí, kteréž by měly potom užitečně pověděny býti, snad některým k potřebě, a některým k sváru a k potupení a k popuzení hněvů a nepřizní. Avšak nic jiného nebude jednáno v té věci s pomocí Boží, jen to, že my poslednížádáme spatřiti první věci a k nim se přivinouti, jestli nám toho Bůh po-přeje. Neboť již se stal skutkem čas nejhorší, čas bouře, čas volání a pláče hodný a čas všelikého oklamání, tak že by to mohlo býti, aby všickni lidé do jednoho oklamání byli skrze divy a zázraky, kteréž jsou uvedeny od faleš-ných Kristů, před nimiž by žádný neobstál, kdyby Bůh pro své vyvolené těch časů neukrátil.² Protož my nejposlednější jsme jako po vyhoření, když dům spálený se sesype a vznikne hromada ssutin a jen znamení nějaká zde i onde ještě se ukazují, že tu někdy pokoj stál, ale na základ se všechno sesulo a porostlo lesem, v němžto zvířata se pasou a příbytek mají. Protož kdo se základu dobere u toho domu, kterýž jest spálen a základ se hluboko zasypal a na povrchu dávno protivnými věcmi zarostl? A nejvíce proto ne-snadno v tom rumu základ pravý může nalezen býti, že ty věci protivné,

¹ Lukáš 5, 4-6.

² Sr. Matt. 24, 22-24; Marek 13, 20-22.

kteréž na tom zasypaném základu vyrostly, nazvány bývají ústy mnohých základ, aby mnozí, vztahující na sebe ten vzrůst na ssutinách zbořeného domu, říkali: „Totot' jest základ a cesta, již mají všickni jíti," a jiní opět též. A tak při mnohých jest, kteří základ zasypaný v novotách vyrostlých a základu odporujících ukazují, rozdílně základ. Protož to je obtížení k nalezení pravého základu. Neboť, kdyby ho žádný nikde neukazoval a kdyby pravili to, že se základ zasypal a že není nač stavěti, snad by mnozí kopali, chtěce se základu dobrati, aby pravé dílo řádně mohli stavěti, jako po spálení chrámu Božího od Idumejských pohanů Nehemiáš a Zorobabel s proroky, po sedm-desáti letech vrátivše se z vězení babylonského, stavěli nesnadno město a chrám na spálených zbořeninách. Ale tuto tíže duchovní zbořeníště dávno zašlé opraví se a v předešlý stav uvede, ke kterémužto základu jiného nižádný položití nemůže, jen Krista Ježíše, od něhož množství uteklo k jiným bohům a v nich si základů nadělali, zapřevše Jezukrista, Syna Božího, pod pokrytectvím.

3 Ezdráš 4.

4 Sr. 1 Kor. 3, 11.

KAPITOLA DRUHÁ

Ale majíce předložena slova svatého evangelia, o nichž chceme mluvit, tři částky budem v nich znamenati. Jednu, kdež dí Šimon Petr: „Mistře, přes celou noc pracující nic jsme nepopadli." Za druhé to, že dí: „Avšak k slovu tvému rozestřu síť." Za třetí to, kdež se dí: „A když to učinili, zahrnuli ryb množství veliké, takže se trhala síť jejich."

To tělesně položivše, obraťmež se ke smyslu duchovnímu při těch slovech, a zvláště, kdež ta slova duchovně nejsou jako tělesně. Namáhavé lovení Petrovo marné, v němž přes celou noc ve vodách se koupaje nic nepopadl, je znamení i příklad noci duchovní, v níž všeliké práce lidské marné jsou, takže nic k odplatě nebeské žádný uloviti nemůže. Protož nám k užitku se praví: „Noc pominula, a den se přiblížil; protož, odvrhnouce skutky tem-nosti, oblecme se v odění světla, abychom ve dne poctivě chodili." ¹ Noc nevědomosti pohanské a slepoty židovské minula, když Kristus, Syn Boží, pravé světlo, ² přišel na svět, aby osvítil ty, kteříž v stínu smrti bydleli. ³

1 Řím. 13, 12-13.

2 Sr. Jan 1, 9.

3 Sr. Lukáš 1, 79.

Protož z řeči počaté na ty věci k užitku mnohému pohled'me. Nejprve přední řeč, že v noci slepoty duchovní všeliké práce lidské marné jsou těch, kteří nedošli světla v Kristu jako dne jasného. A v tom se dotýče stránky nejpotřebnější, k nížto křesťan rozumný především z víry má zříti. Poněvadž všeliké pokolení lidské zaneprázdněno jest úsilími těžkými, z těch úsilíčekajíc užitků časných, a mnozí věčných užitků nadějí se, ale v noci to vše konají: protož rozumní lidé, kteří věří, že nyní jest čas práce, kterouž se za-sluluje věčné radosti, vždy se mají báti, aby v noci nevědomosti a slepoty díla jejich nebyla dělána, neboť jsou marná. A tu se škoda pozná marných děl, když se přestěhuje člověk na onu stranu s prázdnýma rukama. Čeho se chytí tu, kdež se dí: „Kopati nemohu, žebrati se stydím?" ⁴ Neboť tam bo-hatec nemohl jedině krůpěje míti ani vyžebrati. ⁵ Protož co hroznějšího než to, upadnutí do věčnosti chudoby s prázdnýma rukama? Kteréžto věci líným se přihodí, kteří čas užitečný zameškají pro lenost; neboť líný nechtěl v létě dělati, protož v zimě bude žebrati, a nebude jemu dáno. ⁶ A druhým se přihodí upadnutí do věčnosti chudoby s prázdnýma rukama, o nichž jest již pověděno, kteří, ač mnoho dělají prací těch, o nichž se domnívají, že by radosti nebeské za ně hodni byli, ale v noci hříchů a slepoty přebývajíce, neuloví to, což se domnívají. Protož nejprvnější potřeba jest, aby sluha pečlivý na to pozor měl, aby děláje ve dne dělal.

Ale k těm věcem, které jsou pověděny o nedostatku lovu a práce marné noční, dostatečná jest tato řeč svatého Petra, jenž dí: „Avšak k slovu tvému rozestřu síť." V tom ukazuje moc slov Kristových, že, což noc nemohla míti, to slova Kristova v hojnost rozmnožila. Neboť jeho slova tak jsou dokonalá a mocná, že netoliko ty věci, kteréž jsou učiněny, skrze ně pro-spěch a užitek mohou míti, ale také i ty, kteréž nejsou, k jeho přikázání musíbýti, podle Písma, jež dí: „Slovem Božím nebesa utvrzena jsou a duchem úst jeho všecka moc jejich. Protož boj se Hospodina všecka země a před ním pohněte se všickni, kteříž bydlí na zemi na světě. Neboť on řekl, a stalo se; přikázal, a stvořeno jest." ⁷ Taková slova sama se vykládají, jaké moci jsou, aby mohla přikazovati takovému bytí na zemi a zřízení nebeskému a usta-vení všeho světa s jeho plností. Protož písař tohoto písma dí: „Boj se Hospo-dina všecka země a před ním pohněte se všickni, kteříž na světě bydlí."

4 Luk. 16, 3.

5 Sr. Luk. 16, 24 nn.

6 Přísl. 20, 4-

7 Ž. 33, 6, 8-9.

Nebot', poněvadž přikazuje tak mocně nebesům i všemu světu, aby nebyvše ihned k jeho přikázání ustavily se se vši krásou a plností svou, tím spíše vám, hliněným lidem, kteří jste jako komáři před ním a jako kapky, které s okovu na zem tekou, může přikazovati.

Ale snad slova Ježíšova nejsou tak mocná? Dí svatý Pavel o moci slova jeho:

„Kterýžto jsa blesk slávy a obraz podstaty jeho a nesa všechny věci slovem moci své..."⁸
Všechny věci nosí aneb spravuje, nebo jim přikazuje, aby nebyvše k jeho slovu byly. Nebot' skrze něho svět učiněn jest; protož slova plná moci má. Ale tuto svatý Petr na zvláštní moc jeho slov to vzta-huje dí: „Avšak k slovu tvému rozestřu síť." Spatřiv práci marnou celé noci, má za to, že k slovům jeho rozestra síť hojně uloví. Tyto věci jsou základ, na nichžto má přestati mysl lidí rozumných, že toliko v slovech Kristových jest moc dobrým a záslužným skutkům, na věčnosti k radování dostatečným. Nebot' jen mohla jeho slova přikazovati dobré skutky a moc jim dáti, aby bylo platné to, což se bude dělati.

Za druhé proto jsou dostatečná slova jeho k děláni skutků dobrých, že slova jeho jsou světlo v sobě podle Písma, které dí: „Svítilna nohám mým jest slovo tvé, Pane Bože." ⁹ To jest: kam bych měl kročiti nohama svýma v světle slova tvého, to uzřím, uprostřed temností jsa postaven; spravím kroky noh svých, abych nepadl a nezabloudil. A netoliko cestu dobrým skutkům ukazuje světlo slova Božího, ale také ukazuje to, jakým řádem má člověk dobré skutky činiti, aby s nimi libý byl. „Nebot' kdož v boji bojuje, nebude korunován jinak, leda když řádně bude bojovati." ¹⁰

Za třetí proto jsou dostatečná slova Boží k děláni dobrých skutků, že Bůh nic nemiluje aniž se jemu co líbí, jen to, což on vyvoluje a co chce. Protož nic nemiluje aniž se jemu co líbí, jen to, což on přikazuje, co velí a čemu učí; to zvolil, to chce a to se jemu líbí. Protož nejprve našel sám u sebe sobě libé věci. Ty chce a ty přikazuje a k těm všeliké slovo své vydal, aby činíce je vůli jeho naplnili; a netoliko, aby vůli jeho tak naplnili, ale aby ze slov jeho mohli znáti, kde a v čem jeho vůli plniti mají; a kdyby v čem se vzdálili od jeho vůle nebo ji potupili přestoupením, aby věřili, že ho roz-hněvali, milost jeho ztratili a v hřích smrtelný že upadli. Protož k poznání k naplnění líbezné vůle Boží jest slovo jeho. Protož ať by měl člověk jakékoli skutky veliké svatosti anebo slavné pověsti, nevzešly-li z pravdy slov

⁸ Žid. 1, 3.

⁹ Ž. 119, 105.

¹⁰ 2. Tim. 2, 5.

Kristových, nemůže v nich vůle Boží naplniti ani se jí zalíbiti. Neboť žádný člověk ze všech lidí nebyl v radě Boží, aby se otázel na dobré skutky a uká-
zal lidem správnější cestu než tu, kterouž on prvotně sám u sebe našel, zvolil a v slovech přikázání vydal a oznámil všem, kdož chtějí jeho vůli líbez-nou naplniti a milost jeho nalézt, aby to činili, a pakli tím pohrdají, aby jeho hněv nad sebou vzbudili a jej věčně s ďábly protivnými nesli; na tom jest víra člověku zavázána.

Protož tuto užitečné jest promluvení svatého Petra, jenž dí: „Avšak k slovu tvému rozestřu síť," aby nás naučil pravému užítku v práci dobrých skutků, abychom se nepokoušeli síť pouštět k dílům duchovním, jen toliko k slovům Kristovým, neboť jinak marná práce bude. A těch prací marných nyní je plný svět, které podle výmyslů dávných a slovutných pokrytců tak koná svět a naděje se spasení v nich; a každý podle svých výmyslů hledá Boha v činech podle své vůle, jak chce a kdy chce a v čem chce, nedbaje na to mnoho, líbí-li se Bohu s tím, či nelíbí.

Třetí částka té řeči předložené jest toto: „A když to učinili, zahrnuli ryb množství veliké, takže se trhala síť jejich." Ta slova mají částku divu tělesného z moci slov Kristových v polapení množství ryb, pro něž se trhala síť Petrova. A mohou ty věci zevnější tělesné Petrovy býti příklad jiných duchovních jeho, jako lovu jeho duchovního, sítě jeho duchovních a trhání těch sítí duchově. Neboť zjevno jest tuto i jinde v evangeliu, že Pán Ježíš, povolav jeho od lovu tělesného ryb tělesných, řekl: „Pojďte za mnou, a učíním vás rybáře lidí." ¹¹ Protož, poněvadž Petra a ostatní apoštoly udělal rybáři, aby lidi lovili, tedy i síť k tomu lovení jim dal. A ty síť nejprve jsou Kristovy a potom Petrovy; a ty síť jsou slovo Kristovo anebo zákon jeho a tak všeliké Písmo svaté od Boha vydané, z něhož rozumní lidé mohou naučení býti. Protož ta svatá písma, podobně jako síť rybářská plete se a váže, jeden uzlík k druhému, až veliká a celá síť bude: právě tak pravda Písma svatého jedna k druhé se připojuje, až tak všecy spolu obsáh-nou množství věřících a každého zvlášť se všemi jeho věcmi duchovními i tělesnými, aby, jsa celou zahrnut sítí, vytažen mohl býti z moře tohoto světa. A může ta síť vytáhnouti z moře hlubokých hříchů a těžkých, když se kdo sítí táhnouti dá.

Ale že se trhala síť pro množství, můžem rozuměti, že ne pro množství

11 Mat. 4, 19.

věřících trhala se síť víry, jež jest Petrova síť. Ale jako v moři skutečném do sítě mnohé věci odporné vcházejí, tak i zde se přimísí zatracenců, kacířů a pohoršitelů, kteří nejprve vcházejí do sítě víry, jsouce po vůli některak víře, ale v čas pokušení pohorší se anebo v kacířství se obrátí. A takoví síť víry trhají; a čím více takového zlosynství do sítě víry vejde, tím více tu síť zderou, takže mezi nimi víra Boží spojená se slovy Božími zahyne, takže jen ústy vyzná-vají Boha a Pána Jezukrista a znamení posvátná na nich zůstanou zevně. Neboť d'ábel opatrně zachází s těmi odpadlými lidmi, kteří do sítě víry vcházejí falešně a trhají ji; ale tak, aby některé částky těch sítí na sobě měl, jako křest tělesný a jiné věci posvátné, aby tak docela nahý neostal, jako zjevný pohan; ale jinak všeliké pravdy Písma svatého trhá.

Ale množství věřících a vyvolených může obsáhnouti ta síť. A byť jich bylo bez čísla tisíců, onit přes to množství netrhají síť víry té, spojené z mnohých pravd Písma svatého. Neboť není oslabována ani soužena nebyvá víra množstvím věřících, ale více se posiluje a pevnější i tvrdší bývá; neboť každý z nich sám ze sebe rozmáhá tu víru a tvrdí ji, neboť z víry živ jest ¹² a jest příčina pomocná i příkladná jiným k věření. Pakli by kdo polehčil z nich víry, ihned jiní hledí opravit to. Protož množství věřících jest moc a síla víry.

A tato síť víry jen ty vytáhne z moře tohoto světa a z hlubokosti hříchů, kteříž do konce ostanou v síti, netrhajíce nižádné částky těch sítí. Neboť kdežkoli protrhnou tu síť zrušením některé pravdy, z nichž jest ta síť svázána, tuť pak neostanou aniž mohou ostati v té síti, a hlubokost moře potopí je. Aniž také bude vytažen kdo touto sítí, jen ten, kdož se dá táhnouti sítí tam, kamž správa rybářů Kristových síť míní táhnouti; a nedá-li se kdo táhnouti tou sítí víry, nemůže vytažen býti.

12 Habakuk 2, 4.

KAPITOLA TŘETÍ

Ale tuto jest pochybnost o rybářích, kteří jsou Kristovi. Neboť mnozí jsou, o nichž se zdá, že by Kristovi byli, a pouštějí síť do moře v noci rok, dvě léta, deset let nebo více, a nic nemohou uloviti, neboť v noci loví a sítě mají potrhané a slátané provázky shnilými, s rozumy smíšené

rozličných lidí a nejisté, z nichžto si sítě vážou. A mnozí by mohli říci: „Po vše časy v noci lovíce, nemůžem jisti býti, že bychom jednoho k pokání ulovili.“ A mnozí uloví celou obec sobě k užítu, aby břicho pásli jejich majetkem a aby vlnu stříhali a mléko dojili a stádo na roztrhání nejhorší zvěři dali. Běda jim bude s takovým lovem!

Tuto mluvíme, že sítě Petrovy jest víra Kristova, založená na slovech jeho, kteroužto síť má člověk vytažen býti z moře hlubokého tohoto světa a z jeho nepravosti. Neboť podobně jako v moři skutečném ryby kdes tam v hlubinách temných přebývají, tak i lidé zde ve světě jakožto v husté tmě přebývají, nemohouce viděti ani za sebe ani před sebe anižto nalevo ani napravo, ničehož nic nikde nemohou s jistotou tvrditi ani jednou nohou bezpečně stoupnouti, kdež by pád, úraz a blud jim nehrozil. Protož Petrova síť víry jediná k zachování života ostává člověku v takovém nebezpečí, aby se v takové tmě jako v hlubokosti mořské mohl víry chytiti a utéci před zlým, které obklíčilo člověka na každém místě, aby jeho chytíc v zahynutí postavilo. Neboť člověk naplněn jest proměnami, jimiž jest puzen sem i tam jako loď prudkými větry, jemuž ty proměny nedopustí malou chvíli v témž postáti, vždy jím hýbají a jakás chtění nová jemu přinášejí, aby něco jinak chtěl, pro něco v nevázanost upadal, ze sebe v daremnosti vycházeje, v lehkovážnosti se obraceje, pro něco se vzněcuje horlivostí, bez moci ostáváje v potupě, pro něco se rmoutě, něčeho se boje a v něčem se bláznivě raduje, něčím obtížen jsa, na to sobě stýskaje. A tak tím i jiným zlým vždy hýbán bývá a s tím stojí v případnostech světa, pomocných tomu všemu zlému, a uprostřed d'áblů, kteří patří na člověka, aby jej v těch věcech umrtvili, buď to skrze zlé libosti anebo skrze zisk tělesný nebo skrze nelásku nebo skrze zlou lásku a přízně tělesné nebo skrze stud a ostýchavou skromnost nebo skrze pýchu a smělost nebo skrze bázeň a pochybování nebo skrze nevěru a zoufání anebo skrze jiná přestoupení chtěje člověka od Boha odraziti. To kromě těch osidel, kterážto v světě běží skrze svody a bezpráví smysly vnímatelná. Protož sítě víry Petrovy potřebí jest, již on mnohé vytáhl z hlubokosti moře, ukrutných vlnobití d'ábelských.

Protož kdož jsou v té síti a kdož se jí dají táhnouti z hlubokosti toho moře? A nemůže o jiném to řečeno býti než o tom, kdož chce a žádá z víry živ býti v každé částce svých věcí, aby mohl porozuměti z víry, kam aneb kterými proměnami anebo d'ábly hýbán bývá, aby se v tom na víře Písma

svatého zastavoval jako slepý, který by v husté tmě byl, že by nemohl nikam jistě kročit, leč by kdo jemu ruky podal a vedl ho bezpečně. Tak jest víra, bez níž nemůžeme ničemuž říci zlé ani dobré, leč dříve na to skrze víru pohledíme a poznáme skrze ni, co dobré anebo zlé jest. Tak ani o duchovních a božských věcech nic nemůžeme jistiti správně, jen věřiti, jakož dí svatý Pavel: „Véra jest o věcech neviditelných, k nimžto naději máme.“¹ Věříme, že Bůh jest Trojice svatá, Otec, Syn i Duch svatý, jeden Bůh, stvořitel nebe a země, a že Kristus, Syn Boží, jest pravý Bůh a pravý člověk, Duchem svatým počatý v životě Panny Marie a z ní narozený; a tak i o jiných věcech duchovních a nebeských a o budoucích, o vzkříšení dobrých i zlých. A těch všech věcí dalekých a neviditelných můžeme se dotýkati skrze víru, položenou v slovech Božích, postaveni jsouce jako ve tmě, daleko od těch věcí, ježto ani viděti ani o nich nic s jistotou tvrditi nemůžeme, jen skrze víru mdle. Protož ke všem věcem víry potřebí jest, neboť bez ní nižádný se Bohu líbiti nemůže.² Kamž se bez ní pohne člověk, jako by do temné propasti padl, že ihned v tu chvíli blud se chopí člověka.

1 Žid. 11, 1.

2 Žid. 11, 6.

KAPITOLA ČTVRTÁ

O víře se tato úvaha užitečná předkládá, že na slovech Božích stojí, aby snáze člověku bylo; když věří Bohu, tedy věří i slovům jeho. Jakož věří, že jest pravý Bůh, tak věří i, že jeho slova pravdivá jsou. A jakož věří, že on neproměnný Bůh jest, tak věří i, že jeho slova nemohou se proměnit v tom, čehož potvrzují, a že jinak nemůže býti to, čehož ona potvrzují, totiž v tom: kdo je splní, má milost Boží a jest požehnaný se vším, což má, a kdož přestupuje slova Boží, hřeší smrtelně a upadá v hněv Boží a jest prokletý se vším, což má. A tato jedna částka víry mohla by mnoho dobrého přivést lidem, aby takový závazek drželi z víry, že beze vší pochyby upadají v hněv Boží a do viny hříchu smrtelného zrušením kteréhokoli slova Božího, a zachováním jeho činí vůli Boží a mají milost Boží, a požehnání jeho toliko ti mají, kteří tak věří a tak činí. Ale ty věci mohou státi v těch, v nichž víra rozumná a živá jest, v nichž bázeň Boží a milování jeho přebývá; mrtvá víra a slepá toho nemůže mít.

Svatý Pavel o víře dí, že víra ze slyšení jest, a slyšení ze slova Jezukristova.¹ Tu smysl může býti, že, ač víra na každém slovu Božím založena jest, ale toliko podle úmyslů Kristových užitečně nám víra na nich stojí, to jest: nám křesťanům. Neboť proti zákonu židovskému jest v zákoně Kristově o to méně, že se tu nezabíjejí zvířata k obětem ani nevykonávají jiná práva těla se týkající, která jim zákon starý tělesně v podobenství ukazoval; a jakož ta podobenství znamenala Krista aneb ukazovala svým znamenáním, tak v Kristu pravdu mají. Protož k těm věcem hledíce, můžem rozuměti, že mnohá slova Boží v zákoně prvním nejsou víra nám k následování telat; ale jelikož telata znamenala Krista, oběť pravou za hříchy, protož v Kristu jsou nám víra telata, neboť on nám náležitou víru těch telat přivedl sám sebou. Protož pravé jest, že víra jest ze slyšení slova Jezukristova, aby Písma tak slyšel a tak držel, jakož jejich smysl ze slov Kristových a jeho pravdy nám k užitku potvrdí, jakož všemi věcmi, kteréž se k naučení předkládají, máme se ujistiti v slovech Kristových, aby nám jako víra ostalo, uzříme-li, že nám slova Kristova toho potvrdí, že ta naučení mají spojení se slovy Kristo-vými a v nich jsou založena neklamně. Neboť i písma židovská i jiná lidská mohou zakládána býti v slovech Kristových i v jeho příkladu Istivě s okla-máním, kterážto písma proto přiměšují ke Kristovi a k jeho slovům, aby lhali pod lepším pláštěm lidu v těch písmech a skrze Krista. Protož ne-zbytně musí všeliké učení zkušeno býti skrze slova Kristova a skrze jeho život, shoduje-li se s jeho příklady i slovy. Ty věci opatře moudrý, porozumí, stojí-li ta naučení v slovech Kristových; tehdyť budou vírou.

1 Řím. 10, 17.

KAPITOLA PÁTÁ

Mnohé věci k věření příslušejí a mnohé se o věření praví nebo potvrzují o věření, jež nejsou víra ani k věření pravděpodobné. Neboť čas nejhorší přišel, že se tak zle ve víře lidé znají, že víru pravou křesťanskou za blud a za kacířství mají a ve mnohých částkách pouhé kacířství za víru drží. A o to jest rozdělení veliké v lidu nyní, a dvě strany jsou, jež kaceřují jedna druhou.¹ Neboť hnutí veliké stalo se ode dávna a zabloudění ve víře,

1 Rozuměj stranu pod jednou (katolíky) a pod obojí (kališníky).

že lid tak daleko zašel od víry, že jen obyčejní lidmi zavedené, mrtvé a bludné, za víru má, a víru pravou tak málo zná, že se mu zdá bludem kacířským. A o to již boje a sváry, mordy, pálení a mnohé hříchy staly se mezi tím lidem. A tím více zatvrdili se zlí lidé s těžší nenávistí proti pravé víře. A z té příčiny nesnadně nyní poznají víru, ona již smrdí všelákem kacířstvím a ne-přízní, hanění pro ni všude rozmnožené. Ale tento smysl dávný moudrých lidí potřebí jest zachovati v takových zápletkách, kdež se bludy ctí jako víra, aby hotovi byli rozumně věřiti všemu, což Bůh chce, aby věřeno bylo, a nic aby nevěřili, což Bůh nechce, aby věřeno bylo, a takt' se shodnou s Bohem ve vůli ve věření, nic nechtíce držeti za víru, což jim on nerozkázal za víru míti, a což jim on věřiti velí, tomu věříce.

Pak komuž se zdá v takových věcech pochybnost, že by řekl: „Nevím, co on chce, aby věřeno bylo, a čemu nechce, aby nebylo věřeno," - k tomu má pravého rozumu používáno býti; neboť kdyby to neznámo bylo, tedy nikdy od nižádného nebylo by naplněno. Ale množství věřících již tu bylo, kteří věřili, jak on chtěl, neboť víra, jednou daná svatým, mnoho již násle-dovníků měla, a poněvadž jednou dána jest víra, z tohož může známo býti, v čem a kterak dána jest, a že ne jinde, jen skrze Jezukrista, rozmnožitele víry, a to v zákoně jeho skrze apoštoly jeho. Protož tot' chce, aby věřeno bylo, což v zákoně svém skrze apoštoly své za víru ostavil a co první písmena za víru o Bohu neb o jiné pravdě za víru věřícím v Krista ukázati mohou; tot' jest víra Boží a křesťanská. Neboť při těch při všech věcech, kteréž se přikazují a mají drženy býti, víra musí býti; neboť ani držeti ani plniti nemůže nikdo, musíť nejprve věřiti Bohu a jeho slovům, jakož ona učí vedou člověka. Protož čině člověk tak a drže, jak mu Kristus v zákoně svém přikazuje, z víry jest živ. Protož doptání na víru jest v zákoně Božím ostaveno, a což on za víru ostavil, to chce, aby věřeno bylo, a což nám ten zákon za víru neukazuje, abychom nevěřili. Neboť jako by víra od Boha vydaná pohaněna byla, kdo by jí pohrdal, nechtě jí býti po vůli a ji držeti v skutku, tak bývá pohaněna víra Boží od toho, kdož drží za víru věci cizí, víře Boží odporující. A poněvadž on vydal jednou víru svatým dostatečnou, tedy každá víra, kterou on nevydal jednou svatým, odporuje víře Boží. Protož on nechce toho věření jakožto věci, která jest jemu na odpor; neboť dí Pán Ježíš: „Mějte víru Boží." ²

2 Marek 11, 22.

A poněvadž tak mnohotvárná věření a cizí dávno rozseta jsou a množství lidské jest donucováno k ní a zavazováno pod klatbami k těm novým a za-vedeným věřením, lidem pečlivým o své duše tím pilněji ptáti se sluší na víru Boží v zákoně jeho a k ní se srdcem přivínouti a na ta věření nová pilně pozor míti a jim porozuměti, kam množství lidí vedou. Neboť papež chce, aby věřili jemu, jeho listům a zákonům jeho více než zákonu Božímu. Neboť píše v svých listech zemím a krajinám, posílaje jim v listech za peníze všech hříchů odpuštění a muk zbavení; a kdož by v tom nevěřil a on jeho dosáhl, upálil by ho. Právě tak tomu je s jeho listy a s zákony rozmnožený-mi, že chce, aby jim věřeno bylo více nežli zákonu Božímu; neboť on pro své zákony mstí, ale pro Boží zákon nemstí, ale pálí lidi pro něj ty, kdož jej plní. A netoliko ta věření jsou, ale množství knih jest, které jsou zjevně proti zákonu Božímu, a ty se za víru drží. Co zázraků lživých v passionálech ³ a v jiných záznamech, které za víru drží lidé svedení! A co jest domně-nek nejistých v lidských písmech a rozumů nejistých i nepravých, které jsou za víru utvrzeny lidem! A náramně zapletli lid vírou i těmi rozumy a do-mněnkami nejistými, takže pro dávné držení ty zápletky jako víra utvrzená stojí, a víra živá zatemněna jest a pohrdá se jí pro ně. Protož z potřeby apoštol dí: „Prosím, abyste statečně bojovali o víru, kteráž jednou dána jest svatým; neboť vloudili se někteří lidé bezbožní, kteříž dávno zapsáni jsou k tomuto soudu, kteříž milost Boha našeho přenášejí v smilství.“ ⁴ Napome-nuv anebo prosiv, aby bojovali o víru jednou danou svatým, příčinu uvádí, proč by to měli učiniti: prý proto, poněvadž se vloudili tak bezbožní lidé, milosti Boha našeho přenášejíce v smilství a Pána Ježíše Krista zapírajíce. Ti velmi škodlivě porušili víru. A kdyby dnes měl někdo ohledati, co tako-vých odpůrců se dostalo pod víru a porušili ji mnohonásobně a zapletli, takže jejího počátku ani konce lidé nemohou věděti, a naseli do ní zlých věcí, odporujících té víře, tot' by měl proč říci: „Bojujte o víru jednou danou svatým!“ Ale s kým by o ni bojovali, když jsou to velicí odpůrcové, kteřípanují nad vírou i nad lidem, a víra jest to, což oni chtějí? Protož nebude-li kdo trpěti od nich pro víru, krátký jest svár s nimi; neboť jsou mocní ne-přátelé víry pod pláštěm víry, a malý s nimi nebojuj, nebo nalezneš odpo-věd' rovnou. Ale nemá se tomu rozuměti tak, že by někdo měl zápasiti o víru

3 Passionály jsou sbírky životopisů svatých a světic.

4 Judas 3-4.

způsobem karbaníků, ale může-li někdo pravdou přemoci nemoudré odpůrce víry, bez hanění svárlivých, učíš to. Protož tuto z toho sporu o víru můžem sobě zachovati k užitku, že odpírati máme nepovolující takovým, kteří potrhali síť víry, každý chtě po svém víru táhnouti a nad ní panovati a jiné tak učiti víře, jak ji sobě vhod skrojil a obroubil. Protož takovým nepovolovati, abys chtěl tak věřiti, tak víry následovati, jakož se působitelům zmatků líbí. Znajе správně víru, šel bys za nevěřícím?

KAPITOLA ŠESTÁ

Ale této řeči následuje ihned nepřízeň, poněvadž mocní odpůrcové víry, kteří panují nad vírou a meze jí ukládají a činí z ní, což chtě, nebude-li ubožák věřiti, jak mu velicí odměří, upadne jim v ruce jako své-volný kacír, který po své hlavě v bludech se kálí a staré a plné hlavy zamítá; a tuť pod tím skrytým místem smrt sedí. A bude-li kdo z nás, jehož by z toho skrytého místa smrt vystoupíc uškrtila, zastraší se jiní. Protož v pokoji zdá se některým, že jsou bohatější ve víře nežli velicí kněží, kteří panují nad vírou; ale když budou zrazeni, Bůh vládne tím, kdož obstojí v času pokušení. Než jistě pravím: kdo nebude moci umřít od domácích nepřátel pro víru, neostane ve víře, leč Bůh ukrátí nad kým toho času zlého.

A tyto řeči, kteréž jsou pověděny napřed o věření, na tom jsou založeny, že Petr jest rybář duchovní a síť jeho jest zákon, Kristův anebo víra Kristova na něm založená a na zákonu jeho svázaná nebo spletená uzlíky rozličné pravdy slov Božích, aby celá síť jsouc a dostatečná, mohla uloviti hříšné a vytáhnouti je z hlubokosti mořské hříchů a světa tohoto a konečně ryby připravití svaté lidik užitku Pána nebeského. To držíme z víry o svatém Petru i o ostatních apoštolech, že jsou rybáři ustanoveni takového lovu od Pána Ježíše a že on jim dal takovou síť víry v slovech svých, jakož o nich řekl: „Já jsem jim dal řeč tvou; a oni ji přijali a svět je v nenávisti měl.“¹ A proto jim poslal Ducha svatého, kterýžto Duch svatý způsobil v nich všelikou řeč Boží, v nížto víra dostatečná založena jest v apoštolech k zpravování všeho světa anebo všech, kteří měli naučení býti víře k spasení dostatečně. Protož ti rybáři duchovního lovu, majíce síť zřízené skrze Ducha,

¹ Jan 17, 8 a 14.

posláni jsou od Pána Ježíše, aby jdouce po celém světě kázali evangelium všemu stvoření rozumnému lidskému, a kdož ze všech uvěří evangeliu a bude pokřtěn, spasen bude, a kdož neuvěří a jeho skutkem nenaplní, za-tracen bude; ² neboť víra bez skutků mrtvá ³ a marná jest, prázdná a d'ábel-ská jest; víra skutečná jest živá, užitečná a křesťanská jest. A tak s tou vírou a s tou zprávou poslal Pán Ježíš apoštoly do celého světa, aby naučili každého člověka, skrze pravdu evangelia Kristova hodného, k každému skutku dobré-mu prospěšného. Jakož svatý Pavel o sobě i o ostatních apoštolech vyznává říká: „Kristus Ježíš, jenž jest u vás; jehož my zvěstujeme vám, učíce a kárá-jíce každého člověka ve vši moudrosti, abychom vydali každého člověka dokonalého v Kristu Ježíši.“ ⁴

Protož neztenčeně apoštolé skrze pravdu evangelia naučili lidi věřící. A po-něvadž tak naučili, aby skrze jejich učení byl každý člověk dokonalý v Kristu Ježíšovi, protož, poněvadž jim řekl Pán Ježíš: „Jáť jsem vás zvolil,“ ⁵ abyste šli a užitek přinesli a užitek váš aby ostal, protož, poněvadž Pán Ježíš usta-novil a poslal Petra a ostatní apoštoly s tou sítí víry, aby v tom lovu měli zdar a užitek mnohý přinesli a užitek jejich aby ostal: tu vizme, kde v kom jejich práce padla, zůstala a prospěla k životu věčnému. Kterýžto lid, jsa skrze kázání apoštolské dokonalý založen ve víře i v životě, zůstal vzorem všem věrným budoucím křesťanům, aby se potomní jako k cíli utíkali k prvním, v nichžto neklamně práce kázání apoštolského zůstala a prospěla k užitku na věčnosti trvajícimu a k opoře budoucím na jejich jistotě. Rozum o tom může zprávu dáti, že práce apoštolská v těch jest zajištěna, od kte-rýchžto potomně jest přijata; kteříž víru svatého evangelia od nich přijali a v ní prospěli podle úmyslů apoštolských, v těch zajištěna jest víra Kristova a apoštolská. K ní potomní přistoupíce mohou bezpečně čekati života věčného.

Protož již dále sluší popatřiti, kde by ten lid byl upevněný skrze apoštoly ve víře, a kterak by zřízen byl. To ze Skutků apoštolských a z jiných zázna-mů můžeme poznati, že to byl lid věřící za časů apoštolských, jakož i jejich kázání šlo po všem světě, a nebylo lidu, v němž by nebylo slyšeno hlasu jejich. ⁶ Protož podle toho řečeno může býti, že všudy mezi každým národem a jazykem byl některý, jenž věřil evangeliu v kázání apoštolském. Netvrdím, že všichni všudy věřili evangeliu, kde je apoštolé kázali, ale někteří, které

² Marek 16, 15.

³ Jakub 2, 26.

⁴ Kolos. 1, 27-28.

⁵ Jan 15, 19.

⁶ Sr. Žalm 19, 5.

Bůh vyvolil někde více, a někde méně. Protož podle Skutků apoštolských sluly sbory věřících po městech, po vsích a po krajích světa, kteréžto sbory byly a shromáždění mnohých věřících v jednu víru. Ty sbory vyloučili apoštolé z ostatních lidí nevěřících zvlášť. Ač netvrdím, že by tělesně místem mohli mnozí věřící v jednu ulici v městě odloučení býti, ale v jedno společenství víry že se spojili a společně účast místem v duchovních věcech a v slovu Božím měli. A podle takového společenství a účastenství ve víře a v duchovních věcech nazvány jsou sbory věřících. A za času kázání apoštolského Římané a knížata římská panovali široko po světě, v zemi židovské, v Řecku i v Syrské zemi a jinde, kdež se hlásalo kázání apoštolské, jakož se to shledává ze Skutků apoštolských, že zmínku činí o Římanech a o jejich panství. A s tím také všudy smíšení byli Židé s pohany. Protož věřící třetčástka byli, jakožto podruzi mezi pohany a mezi Židy, platíce daně Římanům. A když apoštolé kázali, tehdy tomu dvojímu lidu kázali evangelium. Protož někteří uvěřili z Židů i z pohanů jejich kázání, a ti věřící, odloučení od pohanů a od Židů, byli třetí lid a jiné víry.

A ten lid věřící v Krista apoštolé zřídili dvojím způsobem aneb dvojístránkou. Jednou zevně k přebývání tělesnému, aby mezi tím dvojím lidem nepřátelským, sobě protivným, mezi pohany a mezi Židy, mohli náležitě přebývat, jakož sluší na svaté. Protož nejprve aby vrchnostem nejvyšším daně platili a jinak v náležitých věcech a služebných jim poddáni byli tak, jakož je i učili apoštolé,⁷ aby odtud útok na ně nemohli učiniti pohané, páni těch statků, řkouce: „Pyšní jsou, chtějí sami páni býti, v našich statcích sedí-ce“; a tak by ihned sáhli násilně na ně i na víru a nedovolili by víru Kristovu na svých panstvích kázati. A protož k tomu pečlivě hleděli apoštolé, aby jim poddáni byli ve věcech služebných těla: daně a mýta jim platili a úctu jim příslušnou prokazovali. Za druhé v obcování mezi pohany a Židy aby pokorně s dobrými příklady byli. Jakož jim svatý Petr takové naučení dával řka: „Dobré obcování majíce mezi pohany, aby v tom, co mluví o vás jako o zlých, z dobrých skutků vás poznajíce, chválili Boha z toho, když je Bůh také navštíví milostí svou.“⁸ Protož tím obcováním pravým a krotkým mohli snáze mezi pohany přebývat i mezi Židy, aby neměli na ně žaloby pro jejich věci, nepokojné a k žalobě podnět dávající, když by jim na čem škodili nebo jich popouzeli k hněvům, rozbroje nepřítelstvá nebo nepoctivé před

7 Řím. 13, 1 nn.

8 1. Petr 2, 12.

pohany jednajíce. Protož dobrotivé přebývání a neškodné i pohany mohlo ukrotiti, aby se nepopouzeli a nesahali na ně. A to přebývání pokorné a las-kavé bylo příčina k obrácení pohanů i Židů k víře, neboť příklady dobré k obcování někdy hnou nevěřícími více nežli zjevné kázání samotnou řečí, neboť obecně skutkům více věří a dojímají se jimi nežli samotnou řečí. A apoštolé těmi věcmi zřídili je zevně, aby mezi tím lidem protivným bez žaloby byli, aby svým nemoudrým zaviněním zlých lidí proti sobě nepopou-zeli k hněvům, ale spíše svou dobrotou aby jim k dobrému příkladem byli; pakli by jim ta dobrota nebyla nic platná, že by z Božího dopuštění na ně sáhli násilně pohané s Židy, aby nebráníce se pokorně trpěli bezpráví od nich.

To tak zevně zřízení jsou, ale k Bohu zvláštními řády jsou zřízení dosta-tečně. Jako sami apoštolé síť víry dokonale měli, tak je v tu dokonalost z hlubokosti moře hříchů a bludů táhli, aby v samé síti víry ostali. Neboť, kohož ta síť vytáhla z hlubokosti moře, jinde ho neostavila než v sobě, aby z víry živ byl, čistě k Bohu víru a lásku zachoval a u sebe svědomí nevinné. Tak se ty věci hojně v učení apoštolském jako v jejich síti nalézají. Ale jakožto první dobrota na obrácené z pohanů ke Kristovi sluší, aby obnoveni byli, svléknouce s sebe starý život Adamův porušený⁹ a prokletý a velmi žaloby plný před Bohem, oblekli se v nového člověka Jezukrista.¹⁰ Jako dříve obtíženi byli modlosloužením a životem nestydatým v smilstvích, v hodová-ních, v opilstvích, v rozkoších těla, v nelásce, v svárech i ve vraždách a v ji-ných zlých činech, jež jsou skutky starého člověka, prvního člověka prokle-tého, skrze něhož všickni mrou a v hněvu Božím se rodí: protož toho hříšníka poskvrněného s sebe aby nejprve svlékali vždy a v nového člověka Jezukrista se oblekli, počestnost života jeho na se berouce, jak kdo nejvíce může podle obdarování milosti Boží. Aby se připodobňoval kdo takové počestnosti života jeho nevinného v pokoře, v pokloně božské, v spravedlivostech jemu podob-ných, tot může někdo hojněji míti nežli jiný, který menší dar má; ale vždy musí přijíti k novotě života, tak aby starý život místa neměl, na němž by hřích smrtelný místo měl. Neboť, kdežkoli ctnost bývá zrušena, kterouž člověk nutně měl zachovati, tu na tom místě vždy hřích smrtelný zůstává. Protož tak mnoho člověk musí starého člověka s sebe svlékati, aby jeho činy nestály na člověku s přestoupením přikázání Božích; neboť kterékoli by pře-stoupil podle žádosti starého člověka, vždy by smrtelně hřešil. Ale v nový

9 Efez. 4, 22-24.

10 Řím. 13, 13.

život se obléci, Krista následuje, může se díti dokonalým způsobem a může se díti nižším obyčejem, držíce přikázání Boží v každé stránce, v které jest zavázán k němu pod pokutou hříchu smrtelného.

Ty věci původně lidu tomu byly předloženy, ale na základ Krista. Neboť by i Žid mohl takové věci nebo k těm podobné činiti, kteréž jsou pověřeny; ale, poněvadž nemá základu Krista, mrtvé by byly Židu. Protož základ Kristus musí založen býti, aby se na něm skrze víru a lásku zřídili, a živé věci naň dělali budou. Protož svatý Pavel ten základ těm prvotním lidem předkládal řka: „Základ jiný nežádáný nemůže položit mimo ten, kterýž jest položen, jenž jest Kristus; ale každý viz, kterak na to staví." ¹¹ Protož základ nejpravější a nejjistější položen jest tomu lidu, aby všeliké dílo dobré a jisté mohlo bezpečně naň bez oklamání stavěno býti. Tak jim předkládá základ, na němž jsou založeni praví apoštolé Kristovi a proroci, kteříž, i ti prvotní, byli na Kristovi založeni. Protož i my poslední tyto lidi prvotní předkládáme k ujištění: poněvadž oni na základu Kristovi a na základu apoštolů a proroků založeni byli, abychom na tom stáli, na čem nezklamaní skrze apoštoly oni založeni byli. Neboť potom jiných základů nejistých mnoho jest založeno, na nichž zle stojí množství, a zle stojí. Papež chce býti základ církve svaté i hlava i kámen úhelný; roty mnišské každá jednoho mnicha prvního za základ své řehole má; a již jest mnoho základů jiných. A lid odpadlý nehledá, jen obyčejů mrtvých následuje, jichžto následují jako i jejich otcové, kteréž našel, narodiv se v nich jakož i pohané v svých modlách. Protož v takých okolnostech moudrým sluší nejbedlivěji hleděti k tomu základu, na němž apoštolé prvotní lidi založili, aby s nimi mohli jistě dobrá díla dělali.

11 1 Kor. 3, 11 a 10.

KAPITOLA SEDMÁ

Dále můžeme viděti, že apoštolé ten lid v rovnosti zřídili, aby ničím sobě povinni nebyli, jen aby se spolu milovali ¹ a skrze lásku sobě sloužili jako jedno tělo spojené z mnohých údů, za hlavu Krista majíce. Jakož jsou učeni tomu, že mnozí jedno tělo jsme, ² kteří z jednoho chleba účastnost těla Kristova přijímáme: protož aby jako mnohé údy jednoho těla

1 Řím. 13, 8.

2 1. Kor. 12, 12.

spolu sobě povolně, bez nucení násilného, sloužili skrze lásku a prospěšni sobě byli, napomínajíce jedni druhé. Neboť v ten čas panování pohanské s mocí donucující mezi tím lidem nebylo, ani těch správců s úřady pohan-skými, rychtářů, konšelů k soudům svárlivým. Ačkoli pod vrchnostmi pohan-skými byli, ty byly stranou od víry; a oni jim s platy poddáni byli. Ale vrchnosti víru a mravy skrze moc pohanskou neřídili; protož úředníků pohanských, katů, biřiců a konšelů, rychtářů ani knížat s panováním pohan-ským neměli ze sebe, kteří by téže víry byli, bratří jejich, spolu účastní Krista, ale cizím knížatům poddáni byli ve věcech služebných podle těla. Neboť ty sbory Kristovy trvaly mezi pohany bez moci světské více než tři sta let až do Konstantina; ten první vmísil se mezi křesťany s panováním pohanským a s úředníky takovými, jací na pohana příslušejí. Ale apoštolé ten lid k věcem vyšším a dokonalejším přivedli, než je pohané mají k svým správám. Tak se z učení apoštolského shledává, které je učí, aby důstojně chodili v tom povolání se vši pokorou, s tichostí, s trpělivostí, shovívajíce sobě v lásce. „Snažte se zachovati jednotu ducha v svazku pokoje, neboť jste jedno tělo a jeden duch, jakož jste povoláni v jedné naději povolání vašeho. Jeden Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech.“³ Ta správa daleko jest od správy pohanské, kteráž se děje skrze práva městská a skrze úředníky pohanské. Ale býti jedno tělo a všickni týmž duchem Božím se spravovati ve věcech božských a duchovních i mravních, majíce jednoho Pána Jezu-krista, tot' jest vysoko převyšnější zákon nežli mocí pohanských, které spravedlnost pozemskou mdlou činí s násilným nucením v lidu nemoudrém, dobrého nechtivém; ale aby skrze lásku a dobrou vůli dělali spravedlnost Bohu milou a lidem užitečnou k přebývání zdejšímu i k věčnosti, tot' daleko přesahuje správu pohanskou a světskou.

3 Efez. 4, 1-6.

KAPITOLA OSMÁ

Křesťané nemohou víry Kristovy následovati podle jiné správy, pohanské a městské, na rathouzech navzájem se žalujíce, nemohli by Krista účastni býti aniž spaseni by mohli býti v tom umírajíce. Ale tento odpůrce, mající ducha pohanského a světského, může to popíráti říka: „Poněvadž ty sbory Kristovy nejsou zřízeny skrze moci pohanské ve věcech víry a mravů,

jen toliko skrze lásku měli všechny věci řídit mezi sebou, kterak tedy, když se jim lásky nedostalo a bezpráví se jim přihodilo, čím to napravili? Vždyť soudy někteří ještě mívali! Protož jim říkal svatý Pavel: „Budete-li míti o světské věci soudy, kteříž jsou nejzadnější ve sboru, ty ustanovte k souzení.“¹ Proto užívali úřadu pohanského i úředníky k tomu stavěli, a tu jim láska nestačila.“

K tomu tato odpověď může býti: že jest pravda to, že apoštolé k dokonalým věcem ten lid přivedli a v nich je ustavili, aby se v nich všechny věci skrze lásku Boží konaly, ale ta správa není proto pohaněna, že jsou vně někteří nedokonalí jako malé děti, které nemohou tvrdého pokrmu jísti, mléka žádající.² Protož ten obrácený z pohanů a z Židů k víře Kristově, zlému navykly a k časným věcem nezřízeně náchylný, i když uvěřil v Syna Božího i pravdě jeho, ale v tom věření nebyl dokonalý ihned. Ale při té víře měli někteří nedostatky po mnohých stránkách, pro něž byli káráni od apoštolů a dílem se jim shovávalo dočasně pro naději napravení potomního těch nedostatků. Jako tuto svatý Pavel, vida zlořád některých těch věřících, ještě mdlých, že křesťan s křesťanem na soud chodí před úředníky pohan-ské, káral je z toho, že oni víru majíce chodí k pohanům na soud s pohor-šením pohanů, a řekl jim: „Zdali nevíte, že svatí tento svět souditi budou? Protož, poněvadž skrze nás svět souzen bude, nehodni jste, abyste o nejmen-ších věcech soudili?“³ A pokárav je těmi slovy, ještě shovívaje jejich mdlobě v naději polepšení, dovoluje jim soudy doma, aby, nechodíce před pohany na soud, některé ze sebe nejzadnější k souzení ustanovili. Poněvadž pro jejich mdlobu nemohl je docela k dokonalosti přivésti ihned, aby, nechajíce těch soudů, bezpráví trpěli na časném statku, aspoň tu vybírá, aby, zlo větší opustíce, menší zlo drželi, dokudž i toho neopustí. Větší zlo jest křesťanům sváry vésti na soudě před pohany o časné věci, ale menší zlo jest doma před svými hanbu svou odkrýti. Ale vždy to zlo bylo. A že jejich hanba byla takové zlo, ihned jim to pověděl, když jim dovolil soud skrze domácí. Dí: „Toť k vaší hanbě pravím!“⁴ Protož vám za zákon věčný nedovoluji soudů, ale hanbu vám dovoluji, abyste ji nesli, dokud by se mysl vaše neobřezaná, k zemským věcem neřádne přichýlená, hanbu nosíc, nezarděla studem a ne-odešla od zlého, pro hanbu jsouc obtížena, takže by potom mohl rozumný

1 1. Kor. 6, 4.

2 Sr. 1. Kor. 3, 2 a Žid. 5, 12.

3 1. Kor. 6, 2.

4 1. Kor. 6, 5 (ostatek nejsou slova sv. Pavla, Chelčický jen rozvádí jeho myšlenku).

samou hanbou od toho odvrácen býti anebo správněji z daru milosti Boží tím pohrdati, což ho k soudům táhlo.

Protož z toho patrné jest, že zákon věčný ty soudy k hanbě jejich nedo-volil. Neboť, kdyby jim za zákon soudy s hanbou zůstavil, tak by věčně chtěl, aby, soudem sváříce se o zemské věci, věčně se za ten zákon styděli, a stydíce se zaň nemohli by naději míti z něho budoucí odplaty, ale strach pekla. Ani svatý Pavel nemohl by se chlubiti ve sborech Božích pro jejich víru a poslušenství, když by vždy tak s hanbou stáli, sváříce se na soudě o statky tělesné. Protož potom jim správnější věc praví a k napravení různic mezi bratřími bližší, praví jim: „Tak není mezi vámi žádný moudrý, jenž by mohl souditi při mezi bratrem a bratrem svým? Ale bratr s bratrem se soudí, a to před nevěřícími? Už to jest jistě hřích mezi vámi, že soudy máte mezi sebou. Proč raději křivdu netrpíte? Ale vy křivdu činíte i ubližujete, a to bratřím.“⁵ „Není mezi vámi žádný moudrý, jenž by mohl souditi mezi bratrem a bratrem?“ Tut' nemá na mysli soud rathouzní pohanský, aby někdo moudrý z nich, rychtářem se učině, na soud zasedl mezi bratrem a bratrem; neboť k takovému soudu musí býti moc donucující, z nutnosti, aby musili úředníkům poddání býti ti, kteří se chtějí sváříti na soudě. Protož skrovnější věc toto jest a pravdy bližší, kterou dí: „Není tak žádný mezi vámi moudrý, aby mohl souditi mezi bratrem a bratrem? Tak jste již chudi v moudrosti?“ A nemíní to, že by tolik rozumu neměli, poněvadž jim napřed dí, Bohu za ně děkuje, že ve všem učinění byli bohatí, v každém slovu i v každém umění.⁶ Protož bohatým v umění každém k pokáránídí: „Proč, majíce moudrost a umění, nesoudíte mezi bratřími podle rozumu evangelia, abyste rozhodli mezi bratry o bezpráví a ukročení toho bezpráví?“ Protož to souzení jest rozeznání bezpráví a ukročení toho bezpráví nejvíce káráním a přivéstí potom bratry k pokoji smířením a odpuštěním bezpráví. Pakli jest takové bezpráví, že je může napravití navrácením hmotné věci, to má učiniti bratr uškodivší druhému. A pakli jsou hanění křivá, že jeden druhého na dobré pověsti zhyzdí před jinými křivě, má k tomu nucen býti, aby pro své svědomí to hanění napravil tam, kdež bratra pomluvil, aby tu pomluvu aneb pověst zlou s bratra sňal, může-li to napraveno býti; pakli jest nemožná náprava, protože se ta pomluva rozšířila po celém kraji, tedy i to zlé mají sobě odpustiti. Neboť ke všelikému bezpráví, kteréž se mezi

5 1. Kor. 6, 5-8.

6 1. Kor. 1, 5.

bratřími přihází, nejvíce kárání má předcházeti vinného, a vinný, poněvadž by nemohl jinak bratru křivdy odčinit, má odprositi pokorně, a s tím majísi odpustiti ze srdce a smíření býti, aby tak zlé věci ukroceny byly a mezi bratřími aby láska a pokoj ostal. Tak rozumnější mezi bratrem a bratrem mají bezpráví rozsouditi a roztržky urovnati. A ta věc jen mezi lidmi dobré vůle může býti, kteří pokoru a bázeň Boží v sobě mají a mohou se pravdě pokorně poddati, kteráž jim od rozumných ukázána bývá o těch rozepřích, kteréž mají mezi sebou. A k takové dobrotě nakloňuje smysl apoštolský ty, kteří mají spolu bratří v Kristu býti, jsouce od světa odloučení. Ale kozlové rohatí, ukrutní, lakomí a mstiví, kteří jsou oděni moudrostí tělesnou, umějíce se z viny na soudech vyvléci, nepravosti své přikrývati a na jiné je sváděti, tiť na rathouz přísluší na soud, kdež je spravedlivá věc potká, aby se zarděli studem, stojíce před bohy, k nimž se s žalobami uchýlili, ani je vyšetřují a pokutu vymáhají, v kládu posazují. Ale první soud mezi bratřími byl by nejpotřebnější v dobrotě, neboť ten by ctnostně s polepšením svědomíbratrských mohl jednat býti.

KAPITOLA DEVÁTÁ

Ale rathouzní soudy s hříchy se projednávají, a jestliže v nich časné statky zase získávají, tedy na svědomí v škody hříchů upadají. Protož svatý Pavel, káraje mladé křesťany jako dítky v Kristu, protože se soudili před nevěřícími pohany o statky pozemské, dí jim: „Již zajisté naprosto hřích jest mezi vámi, poněvadž soudy máte mezi sebou. Proč křivdu netrpíte raději?"¹ Tu zjevně jim klade za hřích, že se soudí o statky pozemské. A poněvadž hřích na ně upadl pro soudy, což tedy víra jim platná jest? Vždyť proto uvěřili v Syna Božího, aby skrze smrt jeho vysvobozeni byli od hříchů a tak z moci d'áblovy; a poněvadž pro zisk tělesný uvalí se v hříchy, již to ztrácejí, čeho dobyli skrze smrt Kristovu, a smrt Kristova není jim nic platná, leč by k ní opět práva dosáhli skrze pokání. A z těch hříchů, do kterých skrze soudy upadli, nemohou jinak pokání činiti, leda když nadobro soudů nechají. Protož z těch věcí může patrně býti, že člověk nemůže křesťanem býti v této straně, o níž mluvíme, leč by křivdy a škody nižádnému nečinil, a kteráž křivda a škoda jemu se stane od jiných, aby ji

1 1. Kor. 6, 7.

strpěl, zlého za zlé nečině podle přikázání Kristova; ani smrt jeho nemá moci v nižádném.

Tyto věci z té příčiny byly obšírněji vyloženy, aby mohlo známo býti, že apoštolé, dokonalé věci uvádějící v ty prvotní lidi, nemohli je ihned k té dokonalosti míti, totiž některé, protož byli k nim dočasně shovívaví, majíce naději, že k lepšímu přivedou ty lidi. Jako ted' svatý Pavel i soudy ty dovoluje aspoň doma, stranou od cizích pohanů, a ještě i ty s hanbou jim ponechal; ale z posledních listů jeho k těm lidem vyplývá, že jest to všechno napraveno na nich. A také tato věc proto se obšírněji vypisuje, aby známo bylo, že všechny strany soudní zákon k soudům a k svárům v soudech si založili na těch slovech, která dí svatý Pavel: „Máte-li soudy mezi sebou, nejzadnějšív sboru vyberte k tomu souzení. To k hanbě vaší pravím.“² Protož tyto strany soudní na té hanbě zákon pro své sváry v soudech našli, jinak v opak to obracející proti slovům svatého Pavla. Nejzadnější nevybírají soudům, ale kteříž se zdají nejznamenitější mezi těmi odpadlíky. A kněz, který by měl býti vůdce evangelia a ten blud měl by skrze evangelium potupiti, vejda na rathouz, pokládá jim tu hanbu za zákon a volí konšely k té hanbě, maje to za prospěch ve víře, když oni moudře tu hanbu pro-vedou.

2 1. Kor. 6, 4 a 5.

KAPITOLA DESÁTÁ

Počátek těchto řečí jest o tom, kterak apoštolé ten lid prvotní ve víře řídili skrze dokonalost práva božského stranou těch řízení, kteráž se skrze moc světskou dějí podle práv pohanských. To může patrno býti v tom, čemu je zákon Kristův učí tam, kdež se zlá věc stane mezi věřícími křesťany, když z vlastních členů se zjeví odpůrci, pohoršitelé, kacíři. A k tomu přikázání Kristovo jest, aby takové učili, napomínali a kárali, žádající napravení jejich. A to moudře učí Pán Ježíš, aby ho mezi čtyřma očima napo-mínal a pokáral, a jestliže uposlechne a přijme kárání, praví Pán Ježíš, získal jsi bratra svého. A pakli by se zatvrdil a nechtěl povoliti kárání, vezmi k sobě jednoho nebo dva, aby v ústech dvou nebo tří plné svědectví bylo; a po-slechne-li těch, získal jsi jeho. Pakli se však neobráti, tedy pověz celému sboru

věřících, aby se množství věřících zastyděl, a mnohou pravdou jejich pře-svědčen jsa, může získán býti. Pakli i mnohých napomínáním a káráním pohrdá, tedy bud' tobě jako pohan a zjevný hříšník, varuj se ho, neměj s ním obcování křesťanského.¹ V témž smyslu svatý Pavel dí: „Psal jsem vám v epištole, abyste se nepřiměšovali ke smilníkům, zejména ne ke smil-níkům tohoto světa anebo k lakomcům nebo k lupičům nebo k modloslužeb-níkům. Ale nyní psal jsem vám, abyste se nepřiměšovali k tomu, jenž bratrem slove mezi vámi, ale jest smilník nebo lakomec nebo modloslužebník nebo utrhač nebo opilec nebo lupič; s takovým ani nejezte.“² Velí s nimi neobcovati ani jísti, ani píti a tak sebe od nich odlučovati a je od sebe; kteříž by nemohli podle první správy Kristovy napomínáním a káráním napraveni býti z takových hříšníků, aby se od nich odloučili a měli je za odpůrce svého stavu a své víry křesťanské. Stejně mluví o zahalecích, kteří by mezi věřícími pobývali lenošíce a vedouce si nepěkně vznešeně,³ aby s nimi neobcovali, nechť-li dělají a s mlčením svého chleba jísti, nehledíce na cizí chléb.

Tyto věci jsou pověděny podle čistoty a dokonalosti Kristovy, kteréž apoš-tolé Kristovi řídili v prvotních lidech, zakládajících se prostě na slovech Kris-tových. Ty věci když se řídí podle dokonalosti Kristovy, mohou rozumnípoznati, kterak ta správa evangelia padlému pokolení lidskému jest užitečná k napravení jejich úpadku nad správu pohanskou skrze krále pozemské a rychtáře městské. Nebot', jak napřed pověděno jest o zlých, podle správy Kristovy k ničemuž zlí po svých proviněních a hříších nemají nuceni býti, ani čím přikazuje nad nimi se mstíti, jen dobrotivostí bratrskou aby napraveni byli a k pokání přivedeni. A to jest prostě dobrá správa, podle níž hříšný může milosti Boží dobýti zase, kterouž ztratil svými hříchy, a může spasen býti, kdežto naopak podle správy městské všudy takovým smrt hrozí za taková proviněni bez polepšení. A jest skutek nemilosrdných lidí tohoto světa, že, želíce bezpráví a škod tělesných, hotovi jsou mnohé lidi usmrtiti pro ně. Protož to usmrcování lidí jest věc světských lidí, kteřížto o svět pečují, svět milují, světa želejí, která křivda se jim na něm děje, kteřížto Krista nemohou účastni býti. Ale v první církvi Kristově, nemůže-li koho dobrota bratrova napraviti, tedy ten bratr může ho beze škody pominouti, varuje se jeho; když mu nemohl dobře učiniti a přivesti ho k pokání, nemá mu také zle učiniti,

1 Mat. 18, 15-17.

2 1. Kor. 5, 9-11.

3 2. Tes. 3, 11-12.

v hříších ho zabíjeje, ale aby se ho zbavil, zůstáváje při tom nevinnen. Ale správa městská a pohanská ta naopak proti tomuto nic dobrého zlému nečiní, jen aby zlého usmrtila a hříchy jeho prvotní uvalila na ty, kteříž zlé za zlé činí.

KAPITOLA JEDENÁCTÁ

Protož, hledíme-li na ty křesťany prvotní, viděti jest, že dosta-tečně ve víře byli zřízeni skrze apoštoly podle zákona Kristova. Neboť ten zákon prostě je užitečný ke správě spasitelné lidu Božímu; neboť toliko skrze správu toho zákona může přivedena býti nevinnost pravá lidu Božímu, kterouž Bůh miluje na nich, aby neomylně, plným srdcem hledali jeho a zachovávali spravedlivost a lásku ke všem lidem, k přátelům i k nepřátelům, nižádnému zlého nepřáli ani nečinili a bezpráví, sobě učiněná od jiných, strpěli bez pomsty, nečiníce zlého za zlé ani dobrému ani zlému, neboť takové věci i k těm podobné pečlivě učí zákon Kristův. A kdož takové věci nechtí zachovávat, nemohou spravedliví býti před Bohem. Protož pravdě nepodobné jest, že by lid světský, který svět miluje a chce živ býti světu, ten zákon vzal na se. Musíť se docela světa zříci, chce-li ten zákon plniti. Neboť tak měli prospěch prvotní sbory Boží v zákoně Kristově, že opustili úplně bludy pohanské i nevěru židovskou a všelikou marnost tohoto světa; a rostli v prospěchu duchovním a rostli ve množství až do každého spravedlivého nebo až do počtu nejvyššího mezi tolika protivenstvími bez práva městského a bez zákona kněze nejvyššího, toliko prostě spravováni jsouce zákonem Kristovým.

Ale potom, když byly tyto dva zákony, městský a papežův, přimíšeny, ihned stav křesťanský v své pravé čistotě upadal a hynul. A na to kladou váhu ti, kteříž píší kroniky, a my to na vlastní oči vidíme, že ty dva zákony jsou nejškodlivější porušení a umrtvení víry a zákona Božího. Protož my poslední, sedíce jako pod skrytým místem těch zákonů, mdle mluvíme o zákonu Božím aneb o správě jeho, protože nám tma těch zákonů zastřela oči. Protož nějak tápajíce a dovtipujíce se říkáme: „Jest-li zákon Kristův dostatečný bez zákonů lidských přidaných založiti a řídití zde na cestě náboženství plné křesťanské?" To snad třesouce se díme, že tak jest, podle

toho, že ten zákon Kristův byl dostatečný zříditi člověčenství Kristovo se všemi jeho učedníky bez přimíšení ustanovení lidských. Protož ten zákon není nyní méně dostatečný, než byl v tu dobu, ani není zeslabován odporem nebo množstvím obrácených k tomu zákonu, ale tím se posiluje. Protož vždy jest dostatečný. Opět, poněvadž dostatečnost zákona Kristova není zrušena z obcování, jímž obcoval lid velmi odporný v prvotní církvi svaté, k životu apoštolskému byl dostatečný obrátiti jich více, a tak až do každého vyvole-ného Božího, neboť nemohou jinak, jen skrze ten zákon obráceni býti. Protož dokavadž byl dostatečný obracet nevěřící na víru, také byl dostatečný v životě i v mravech spravovati, neboť to jest lehčí. Protož zákon Kristův sám sebou byl dostatečný založiti a řídit všeku církev Bohu v každé stránce tělesného způsobu života i duchovního. Správa náboženství Kristova jest lepší nežli správa lidských příměšků. Protož kdo pochybuje, že choť¹ Kristova byla by dokonalejší, to jest podle správy zákona Kristova, než napájějíc se zákony přimíšenými jako jedem, dokonalejší by byla podle správy zákona Kristova? Ani jí život Boží není bezpečný, když se v ty zákony vměšuje, pro něž brzy nemůže porozuměti zákonu Božímu anebo se ho musí zřici, popletena a ze-slabena jsouc zákony cizími. Ten zákon Kristus přikázal zachovati choť své pod pokutou hříchu smrtelného, to jest, že jej nikdy nemůže opustiti anebo zrušiti jinak než s hříchem smrtelným.

1 Chot' = církev.

KAPITOLA DVANÁCTÁ

Protož my tuto, jakž můžem, chabě tak mluvíme o dostatečnosti zákona Kristova, přiměšujíc jej k bolestem raněných, kteří jsou stranou od toho zákona, upadnuvše mezi lotry pro veliké zranění. Ačkoli však ten zákon všudy jako světlo ve tmách svítí jasně, přece apoštolé neomylně dostatečnost toho zákona oznámili tomu lidu protivnému prvotnímu. A v tom je zřídili tak jistě a tak daleko a tak široce postavili je ve správě toho zákona, že potom mohli říci: „Tak stůjte, nejmilejší!“¹ Jinak by to nebyli mohli říci, kdyby byli měli nedostatek ve správě nebo ve ctnostech anebo ve víře nebo v čemkoli; stání bezpečného nebyli by jim mohli potvrditi, kdyby nebyli

1 Filip. 4, 1.

již v tu dobu dobře stáli. A netoliko tak, jakož je pověděno o stání bezpeč-ném, ale ještě výše je zavazují, čemu je naučili. Tak velikou jistotu pravíá říkají: „Ale kdybychom pak my nebo anděl z nebe kázal vám jinak, než jsme kázali vám, bud' prokletý! Jakož jsem napřed řekl a nyní opět pravím: Bude-li vám někdo kázati mimo to, co jste od nás přijali, bud' prokletý!"² Tu netoliko potvrzuje těch věcí, kterým je naučili skrze evangelium Kristovo, aby v něm tak stáli, ale také klatbu vydává na ty, kdo by jimi pohnul od toho kázání nebo naučení, jinak chtě je naučiti. A netoliko ty proklíná, ale, kdyby již sám jinak chtěl je čemu jinému učit, než je dříve učil, aby i sám prokletý byl, a netoliko on sám, ale, kdyby anděl z nebe chtěl je jinak učit, aby i ten v klatbě ostal. Tím utvrzuje to učení v prvotních křesťanech, které se dalo podle zákona Kristova, že by anděl z nebe nemohl lépe učit, nežli Syn Boží učil a apoštolé jeho slovo učili. Protož kde jest to slovo evangelia přijato od nich, tam jest víra jistá a zákon Boží tu byl utvrzen.

Tyto sbory Kristovy mezi pohany stály, následující evangelia, s velikými pokušeními více než tři sta let po Kristovu vstoupení na nebesa toliko v na-učení apoštolském podle učení Kristova. A trvající v tom naučení velmi prospívaly v duchovních dobrých věcech. Neboť skvěly se v častých a vítěz-ných mučednictvích; neboť pro víru trpěli všickni nejvyšší biskupové, kteříbyli od Petra až do Silvestra, jichž bylo v římském městě pětatřicet v počtu na místě svatého Petra, jedni po druhých až do nadání Silvestra trpíce mučed-nictví od knížat římských, a množství veliké kněží a duchovních, také i pros-tých lidí obojího pohlaví. Ti všickni pro jméno Kristovo muky a ukrutenstvísměle až do nejukrutnější smrti s radostí trpěli. A v těch dokonalých skutcích křesťanských jest důkaz pravého základu ve víře; neboť ta jest jistota pravé víry, trpěti mučednictvo pro ni a jiná bezpráví od světa. Jako nyní jistota jest velikého odstoupení od víry, že nechtějí trpěti kněží ani ostatní lid; vesměs jakousi ošemetností a lstí si vedou v tom, což se víry týká, aby v nílecjaks stáli a břicho hojně pásli; přízně a pokoje se světem hledající, aby od něho nic netrpěli, libé věci světu mluví, Protož náš život nyní ve víře jest proti prvnímu jako tma proti světlu nejistý. Protož tuto si přivodíme na paměť ty první, v nichž neomylně víra vštípena jest skrze apoštoly, zdali by se ještě někteří křesťané napravili na ty cesty prvních křesťanů, aby beze Isti víry následovali v trpělivosti a v upřímnosti srdce.

2 Galat. 1, 8-9.

KAPITOLA TRINÁCTÁ

Ale což jsem tuto pověděl pochvaly o první církvi Kristově, to vše smrdí v církvi římské jako ohyzdné kacírství. Neboť takové důvody byly v Basileji odsouzeny od mistra auditora,¹ kdyžto Čechové dokazovali kalich Boží² prvotní církvi svatou, že ta církev v skutku držela tu pravdu o kalichu Božím. Protož ten mistr posluchač soudů papežových³ odsoudil ten důvod jako křehký, slabý a škodlivý a mnoho chytrých námitek a těžkých proti tomu uváděl. A to pravil o církvi první mezi mnohou jinou řečí, že církev svatá prvotní byla hloupá a zarmoucená, ačkoli ve mnohých věcech svatých a v horlivosti víry byla podivuhodná. Neboť jakož po barvených kožích⁴ stánku neb chrámu sláva přišla, tak po prostém naučení první církve svaté skvělost v uctívání Boha a při obyčejích svátostí uhlazená a rozkošná a krása přišla. Netoliko při uctívání Boha a obyčejích svátostí, ale i při víře v prodlení časů mnohé věci byly oznámeny aneb vyloženy, kteréžto v prvotní církvi v pochybnosti aneb v neznámosti byly. Ty všechny věci od církve svaté až do konce světa oznámeny budou a jsou též moci a platnosti jako ty věci, kteréž držela a učila prvotní církev svatá; neboť přítomnost Pána našeho Ježíše Krista pevně zaslíbila řkouc: „S vámi jsem až do skonání světa.“⁵ Neb to vykládá svatý Augustin, jehož cituje svatý Tomáš: „Celé církvi svaté, v níž jedni mřou a jiní se rodí, až do nynější doby i do konce světa řečeno jest: S vámi jsem až do konce světa.“ To vše auditor mluví.

Protož těm věcem pověděným od toho mistra měla by býti věnována pozornost od rozumných lidí. Neboť, když tak důvtipně rozlišuje poslednístav církve od prvotní církve a povyšuje poslední nad první stav ve mnohých věcech slavně a připisuje první ten nedostatek, že hloupá byla, ale potomní že nad ni vynikla moudrostí a že v prodlení časů mnohé věci byly oznámeny aneb vyloženy skrze moudrou církev, kteréžto věci v prvotní církvi v pochybnosti anebo v neznámosti byly: protož jest to nedostatek a škoda na prvotní církvi, hloupost s pochybností, proč bez jistoty stála, poněvadž poslední církev napravuje po ní hlouposti a chyby její.

1 Byl to doktor práv Jan Palomar, arcijáhen barcelonský, auditor (= posluchač, soudníúředník) papežský; na koncilu basilejském hájil proti Čechům světského panství duchovních osob ve velké řeči od 23. do 28. II. 1433, k níž dodatky pronesl 7. a 8. IV. t. r.

2 T. j. že se v prvotní církvi podávala svátost oltářní pod obojí způsobou.

3 T. j. papežský auditor.

4 Sr. 2. Mojž. 26, 14.

5 Mat. 28, 20.

Dále praví ten mistr: „Neboť jako po barvených kožích stánku Mojžíšova ⁶ sláva přišla, že jej okrášlil kožemi rozličných barev, zlatem a jinými okrasami, tak i po prostém naučení prvotní církve svaté nádhera při božských počtách a při obyčejích svátostí uhlazená a rozkošná a krása nastoupila skrze moudřejší církev poslední, která dovedla domyslití pravé uctívání Boha a řádů při svátostech. Prvotní hloupá sloužila bez ornátů a bez oltářů i bez kostelů, ⁷ jen Otčenáš při sloužení říkajíc. Ale poslední, která umí Boha ctíti, obstarala veliké kameny a nákladné kostely a oltáře a ornáty krásné a všechno vysvětila, modlitby a zpěvy na mších rozmnožila, a to vše skvostně ozdobila a zřídila, aby počta Boží hojná byla skrze okrášlené kostely, malo-vané stěny koberci pokryté, se světly, zvony, varhanami, písněmi s vysokými hlasy a s notami prolamovanými. ⁸ To vše opatřila moudrá církev k počtě Bohu. Neboť on velmi žádá tak ctěn býti a je smutný, když málo vosku shoří a stěny se neskví pěkně. Protož v takovém ctění měl újmu v hloupé církvi. A poslední církev řád veliký pro svátosti vymyslela, aby všechno vy-světila, což přísluší k těm svátostem, skrze vážné žehnání a říkání velikých biskupů a po tom po všem požehnání těch svátostí aby je prostým lidem za peníze rozdávala. To jest veliká čest Bohu při těch svátostech, způsob svatokupecký a kacířský, a tím rozumem bludným převyšuje poslední církev moudřejší hloupou církev. Hloupá bláznivě dávala zadarmo svaté věci, ale moudrá dovede s nimi provést obchod, aby své na nich utržila.

A praví ten mistr, že první církev byla zarmoucená. Ale já pravím, že nebyla zlá v svých zarmouceních. Neboť od času umučení Kristova až do času císaře Konstantina všickni ti, nad kterými jméno Kristovo vzýváno bylo, byli živi v opovržení a ve velikých zkouškách byli jak od Židů, tak od pohanů, takže jméno Kristovo i jeho věrných bylo prokleté a všickni věřící Kristovi od jiných národů byli trápeni až do smrti. Protož ty věci měla prvotní církev, jež nemoudrým bez pochybnosti byly by veliké za-rmoucení. Ale poslední církev je moudrá v Kristu, kdežto první bláznivá pro Krista a zarmoucená. Ale poslední potěšená rozkvetla bohatstvím a chvá-lou tohoto světa, potěšená ohradila se mocí a obranou tohoto světa, aby za tím v pokoji odpočívala, když za ni meč snáší pokušení. Potěšená, v kostele

6 2. Mojžíš. 26, 14.

7 V tisku r. 1521 na okraji strany čteme: Tuto posmívá se Petr auditorovi Basilejskému.

8 Písně s notami prolamovanými jsou písně dvojhlasné a mnohohlasné.

zpívající sladce Bohu k počtě, potěšená za stoly rozkošnickými a na ložích měkkých, potěšená a moudrá církví v Kristu, která jsi nejlepší stránku zvolila, dokud od tebe nebude odňata!

A praví ten mistr, že což moudře vymyslí poslední církev, že právě takové moci a platnosti jsou ty věci jako ty, které apoštolé drželi a učili. Kdyby to nebyla lež, náramně by lidem rozmnoženo bylo spasení skrze poslední církev a chvála Boží široce by vzrostla od ní - kdyby ji Bůh přijímal od ní, od té šeredné církve, která jest sama plná nemilých věcí Bohu. A tuto řeč potvrzuje ten mistr, že s tou církví přítomen jest Kristus a Duch svatý a nyní, v Basileji se usadiv v té církvi, řídí skrze ni spasení lidské, Jakož ten koncil píše v listu a praví: „Svatosvatý sněm obecný Basilejský, v Duchu svatém řádně sebraný, obecnou církev představující..., protož ta církev, kterážto se spravuje Duchem pravdy, majíc ho s sebou přebývajícího na věky, a také s nížto Kristus přítomen jest až do skonání světa...” Kdyby nelhal, dobrá by píseň byla. A ta církev, majíc Ducha svatého, má řídit a způsobiti spasení lidské; neboť ta v soudu nepobloudí ani neumenší rozmnožovati čest Boží a chválu jeho, když u ní spočinul Duch svatý a poklady své složil v jejím pokoji, na věky hodlaje své utěšení v jejích stanech zaříditi hojněji než v apoštolech. Ó toho lhaní! Kdo kdy komu tak pěkně lhal, a který čert kdy výše a marně a lživě se chlubiti mohl, jen ten, jenž se povyšuje nade všechno, což slove Bůh? ⁹ Protož, může-li kdo rozuměti, pohled', jaké jsou to zázraky - jimiž množství jako povodní velikou uchváčeno bude takovou slávou a bohatstvím přisvojiti si Ducha svatého, že by všechno jejich dílo Duchem svatým řízeno bylo; a tak všem to spasení neomylně jisté jest, kdežto se Duch svatý s příbytkem věčným uložil. A kdo tu horu přeskočí z nynějšího lidu zapleteného, kterýž po zázracích leze, kterýžto zázrak s takovou září se vleče jako půl nebes otevřených, aby se divili a báli všickni opilí země tak jasnému divadlu? Protož, jest-li kdo maličký, pojď' a viz tak vysoké pozdvižení pýchy. Neboť sbor kurevníků udělal smlouvu s Duchem svatým a Duch svatý spravuje je v zástupech kurev, proléváče krve spravedlivých lidí, a těch správce jest Duch svatý, kteří mají na svědomí všeliká přestoupení přikázání Božích. Avšak ten naháč hanby plný nechtěl se ničím lacinějším odíti, než Duchem svatým, a činí se správcem všech dobrých věcí Kristových ne hloupě, ale skrze Ducha svatého, ne méně, ale hojněji a moud-

⁹ Sr. 2. Tes. 2, 4.

řeji nad apoštoly. Protož se má d'ábel več odívati, přebýváje tu jako pod skrytým místem. A kdož odkryje tvář oděvu jeho, poněvadž ho pod tím skrytým místem Duch svatý chrání, tvářnost svou mu dáváje?

KAPITOLA ČTRNÁCTÁ

Ale již se vrátím při těch věcech pověděných k řeči počaté, jež jest o síti Petrově, kterážto jest síť víry, s níž jest poslán na lov duchovnía do níž množství ulovených vešlo. A kterak ti ulovení v té síti skrze ty rybáře apoštoly byli řízeni, to již napřed pověděno jest. Ale zde jest řeč, že pro množství ryb polapených síť se trhala.

Ale nic v jejich lovu přítomném není známo, že by množství odporujících polapila ta síť víry; neboť dlouho ulovení od Petra a ostatních apoštolů setrvali v celé síti. Ale po nich během časů, když lidé spali a ubezpečili se, přišel nepřítel jejich v noci a nasek koukol mezi pšenici.¹ A potom ten koukol vzrostl a rozmnožil se tak velice, že již přemohl pšenici a zeslabil ji, že stěží může tu a tam nalezena býti pšenice pro množství silného koukolu. Protož kde by tak tvrdé spaní od doby apoštolů mohlo nalezeno býti jako tu, kdež se stalo nadání kněze majetkem a panstvím od císaře?² Ti lidé spali a snem těžkým omráčení byli, že se odvážili po své chudobě, kterou z víry drželi a to kázali o chudobě Kristově i všech jeho apoštolů i ostatních kněží věr-ných po apoštolech, zavrhnouti tu chudobu a přijmouti panství a hodnost císařskou, ba vyšší než císařskou. Tu chudobu přijali za víru z přikázání Kristova i z jeho příkladu. A když to ten kněz snadno a směle učinil, musilo to býti z velikého omráčení snem a zatemnění srdce, aby se pokusil po té ubohosti o takové zvelebení a povýšení ve světě. Předtím po jámách, ve skalách, po lesích se skrýval pro jméno Kristovo, a ejhle, císař ho po Římu vodí, posadiv ho na bílou kobylu anebo at' to byl bílý kuň, vždy to bylo zlé učinil mu poctu na odiv celému světu. Neboť tak praví ti, kteří ty věci pro paměť budoucí psali, že mnozí v Římě běželi se dívat na ten div řkouce: „Papa, papa! Co je to? Co je to? Hle, císař, osedlav koně a vsadiv

1 Sr. Mat. 13, 25.

2 Ve středověku se věřilo - a věřil tomu i Chelčický - že císař Konstantin, stav se křesťanem, přikl zvláštní listina papeži Silvestrovi vyvýšené postavení a obdařil ho světským panstvím. Listina tato ake padelek z VIII. století.

naň kněze, vodí se s ním po městě!" Protož zdá se mi, když to tak směle učinil, že tím velmi pohaněl čistotu a nevinnost stavu apoštolského, že sám nic náležitě a upřímně víry nenásledoval. A pravděpodobno jest k tomu, že sobě stýskal s tím, když se ukrýval po jámách a po lesích před pohany; neboť je zabíjeli pro víru Kristovu v tu dobu, a proto se skrývali, kde mohli.

A to je i dnes těžké kněžím rozkošnickým s teplým srdcem, kteří navykli počtě a svobodě těla, býti jakoby zběhem nejopovrženějším na světě, a jsa nejvyšším správcem v úřadu apoštolském, býti místo psa na světě, skrýváje se před Konstantinem. A k takovému přebývání v úřadu kněžském vzali bychom, kdyby tak dva lidé chtěli v Čechách kněžími býti. Ale sytý a ne-činný život množství jich nasvětí na kněžství. Protož tuto srdci tělesnému Silvestrovu a neplnému ve víře libo bylo, když již císař pod ním koně vedl. Již v tu chvíli se ho nebál jako dříve. Protož tu byla síť Petrova velmi ze-drána, když ty dvě veliké velryby do ní vnikly, to jest kněz nejvyšší s pano-váním královským a se ctí nad císaře, a druhá velryba císař s panováním, s úřady a s mocí pohanskou pod pláštík víry vevalil se. A když se ty dvě hrozné velryby v té síti již obracely, tehdy ji tak potrhaly, že jí máloco v celosti ostalo. A od těch dvou velryb tak protivných síti Petrově narodilo se stavů³ šibalských náramně protivných té síti, od nichž jest tak velmi zedrána ta síť, že jí zůstala jen znamení a jména falešná. A nejprve stavy šibalské mnišské, mnohotvárného kroje a pestrosti, potom stavy školní uni-versitní, potom stavy farářské, pak z neučených mnohé stavy se šlechtickými erby, potom stavy a šibalstva městská, a s těmi stavy šibalskými vešel celý svět do sítě víry Petrovy se vším zlosynstvem, což ho může ten svět míti v sobě. A ta všecka šibalstva těch stavů mnohých osobují si panování po-hanské a světské a táhnou se k němu všemi silami, chtějí každý panovati. Co nejdále může kdo z nich zemi obsáhnouti, o to usilují, jakoukoli mocí nebo lstí nebo násilím si osobují panství slabších, bud' koupí nebo dědictvím, chtějí vždy panovati, což nejšíře kdo může.

Protož v tom panování se rozdělují; jedni jsou páni duchovní a družísvětští. Páni duchovní: papež, pán nad pány, kardinál pán, legát pán, arcibiskup pán, biskup pán, patriarcha pán, farář pán, opat pán, probošt pán. A těch opatů a proboštů tolik jest pánů, kolik jest klášterů o řeholí nadaných

³ Stavy (třídy); těchto výrazů užíváme tu i dále za Chelčického „roty“, názvu přile-havějšího, ale v nové češtině nemáme slova tak výstižného.

panstvím; jest provinciál pán, převor pán, mistr universitní pán. Pak světský pán císař, král pán, kníže pán, páni korouhevní, ⁴ pán purkrabí, pán rytíř, pán panoše, pán rychtář, páni konšelé, pán purkmistr, páni měšťané. A ti všickni páni tak k sobě ta panování táhnou, že netoliko tak zedrali víru mezi sebou, ale i království zemské tak rozsápali mezi sebe, že hlavní pán, král, nemá nad kým panovati, ani majetku nemůže k tomu dosti míti, aby se živil se svou čeledí. Neboť páni opatové zaujali zemi široce, kanovníci, jeptiš-ky města, hrady, krajiny, vsi, a páni korouhevní a panoši na druhou stranu, takže zde v celém kraji ve mnoha mílích ani jediné vsi nemá král k svému panování. Protož ti páni zemané chtěli by krále nějakého cizího, Němce bohatého, který by cizí země dral k svému panství; neboť oni, zmocnivše se králova panství, nepustí se ho, než chtěli by krále takového, který by jim přidával, naloupě to na jiných zemích.

Protož zjevné jest, že mezi pohany lépe stojí království zemské nežli mezi těmito zapletenými křesťany, kteří si osobili ta panství. Neboť mezi pohany není těch duchovních pánů rozmnožených a velmi zbytečných jako v těle hlíz, které jen bolest působí. Proto králové pohanští snáze panují, nemajíce nižádných pánů duchovních, kteří jsou bohatší, zaujavše sami zemi k svému panství. A u Židů také nebylo těch panství rozlitých; býval jediný pán hlavní, král. Pánů korouhevných nebylo, jen rytířstvo aneb lid bojovný, který král držel k své ruce, více anebo méně, a z těch si nadělal úředníky. Ale kněží židovští z příkazu Božího neměli žádného panování míti, ani dědičného majetku na pozemcích, než toliko desátky na lidech jim k obživě Pán Bůh odevzdal. ⁵ Protož u Židů i u pohanů snáze mohlo se dařiti království zemskému nežli mezi těmito zmatenci, kteří se domnívají něco býti v Kristu, nedosahující nejmenší spravedlnůstky s pohany, z nichžto se tak mnoho zvláštních pánů nadělalo všelikému úmyslu Kristovu odpor-ných. A poněvadž panování zemské nemůže existovati náležitě pro množství pánů, tím spíše víra nemůže existovati ani zachována býti pro množství stavů šibalských a pro množství pánů zbytečných a víře odpor-ných, pro něž musí býti rozdělení, nerovnost, pohrdání, utiskování, nenávisti, sváry, násilné sa-hání jedněch na druhé! Ačkoli vyznání jedné víry mají, takže aspoň jedno-

4 Páni korouhevní byla nejvyšší šlechta, nazvaní tak proto, že měli korouhve se svými erby a pod nimi vodili své lidi do války.

5 4. Mojž. 18, 20 nn.

tou jsou nad pohany, ale na různě ji trhají svými šibalskými stavy. Neboť víra naše může zahrnouti množství věřících užitečně k spasení, ale jen takové, kteří jsou jednoho srdce a jednoho ducha, kteréžto věci nikdež nejsou více vzdáleny od jednoty ducha nežli mezi těmi stavy rozdělenými; daleko se liší od ducha Ježíšova, daleko jedni od druhých, daleko mezi těmi pány mnohými, kteří všichni žádají dále a dále povýšení býti v panství nad jiné, pýchou se nadýmajíce, což jest hned samo sebou věc nejprotivnější víře. A ty všechny stavy šibalské a ti páni mnozí všechny zvláštní vlastnosti mají na sobě a každý stav jiné a jiné, jimiž míří na víru, aby ji těmi zvláštnostmi porušili a ze-dráli síť Petrovu. Protož jakož ty stavy podléhají rozličným zákonům a právům lidským, každý z nich jak si zvolil zákon zvláštní nad zákon Kristův, jako by byl správnější jejich než Kristův: tím způsobem couvá každý od zákona Kristova nebo od něho docela odstupuje. A jako každý ten stav skrze svůj zákon odchyluje se od zákona Božího, tak se odchyluje od víry; a jakož se od ní odchyluje a dělí jeden stav od druhého, tak ji trhá aneb ji rozdírá. A jako se může každý stav odchylovati od zákona Kristova pro zvláštnost svých zákonů, tak se odchyluje a dělí jeden stav od druhého, každý svůj zákon velebě nad jiné zákony, protože se mu zdá, že jejich zákon má větší zásluhu pro roucho laciné, které velí jejich řehole nositi, jedni že masa nejedí, jedni že nemluví, jedni že smutnými notami zpívají, jedni že časně vstávají, jedni že se mnoho postí, jedni že dlouhé hodinky odříkávají. Ty i jiné zvláštnosti jejich zákonů dělí na různě ty stavy, aby se každý sobě nejlépe líbil skrze svůj zákon a jiné stavy aby sobě znevážil a jimi pohrdal, špatně o nich mluvil a jich nenáviděl. A jakož se tak s pohrdáním oddělují jedni od druhých, tak se oddělují od jednoty, kterouž víra volí a zaujímá. A jakož se oddělují od pravé jednoty, kterouž víra drží v sobě, tak daleko víru urážejí a ruší ji. Tak i ti všichni páni, kteří vzali původ z Konstantina a postaveni jsou skrze lež pod víru, poněvadž milují panování pohanské i život pohanský sodomský a těmi skutky oddělují se od Krista a nemohou ho účastni býti a nadýmají se jedni nad druhé pýchou více než d'áblové a utiskují se navzájem bezprávím skrze moc a škrtí slabé násilím, ti všichni se svými zvláštnostmi odpornými urážejí víru, trhajíce tu síť vítry tak daleko, jak jejich zvláštnosti nepravé vzdáleny jsou od víry a jí odporné.

Protož i to ocenění a rozsouzení těla Kristova duchovního aneb církve římské nebude správné po této stránce, když je přirovnáme k víře, kdežto

se ta církev na tré dělí, majíc pány, krále, knížata stránku první, která brání, bojuje a hájí; a druhou stránku má duchovní kněžstvo, které se modlí; třetí stránku má robotné dělníky, a ti mají živiti tělesnou potřebou tyto dvě. A jest-li to tělo Kristovo duchovní takovým řádem rozdělené, jaká nerovnost v něm jest! Dvěma stranám je příjemná, neboť obě lenoší a mnoho žerou a snadno utrácují, neboť leží na třetí straně, položivše ji pod sebe, a ona nese na svých bolestech rozkoše těch dvojích žroutů, jichžto náramné množ-ství jest. Neboť jako za velikého vedra touží pocestní po odpočinku pod střechou v chládku, tak žádostivě chvátají k tomu, aby páni byli. A nemo-hou-li páni býti, aspoň žádají sluhy u nich býti, aby byli účastni jejich stolů hojných a rozkošnických, v lenošení postávající a posedající. Také kněžívelmi v kněžství pospíchají, mnozí i slouží rádi u kněží pro syté stoly. Protož ti dvoji lenošící žrouti hojně pijí krev robotných lidí v svých rozko-ších a šlapou je jako psy s velikým pohrdáním. Protož mělo-li by to tělo Kristovo býti neb jeho církev, velmi by to nepravděpodobné bylo, hledíce k řeči svatého Pavla, který mluví o duchovním těle Kristově i o zvláštnosti údů toho těla. A v tom těle neukazuje takových bezpráví, aby jedni druhé utiskovali, násilí jim činíce, ale dí o nich: „Raduje-li se jeden úd, radují se s ním všickni; pakli co trpí jeden, trpí s ním všickni, neboť se milují spolu.“⁶ A protož mají-li co dobrého mezi sebou, rozdělí se o to; pakli co hořkého na ně upadne, pijí spolu, litujíce jedni druhých. Ale v tom těle třírohém jedni se rmoutí plačíce, a druhí se jim posmívají; jedni se potí v těžkých robo-tách, a druhí v nečinnosti leží v chládku. Protož ty všechny nerovnosti a věci pravdě odporující existují v těch stavech šibalských rozdělených. Ty stavy těmi všemi zvláštnostmi odlišují se od slov Kristových, v nichžto víra křesťanům jest založena, a zvláště od těch slov, kteráž mluvil na smrt se připravuje a modle se za své učedníky, aby ve víře zůstali, i za všechny vyvolené, kteříž majíbýti spaseni. Protož praví v té modlitbě: „A netoliko za ně prosím (to jest za učedníky), ale i za ty, kteříž skrze jejich řeč uvěří ve mne, aby všickni byli jedno, jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli, aby svět uvěřil, žeš ty mě poslal. A já slávu, kterouž jsi mi dal, dal jsem jim, aby byli jedno, jakož i my jedno jsme. Já v nich a ty ve mně, aby byli dokonalí v jed-notě.“⁷ V té řeči Kristově dává se znáti, že ten lid, kterýž se má Bohu líbiti a spasen býti skrze smrt Kristovu, za kterýž se tuto modlí, má býti v jednotu

6 Podle 1. Kor. 12, 26.

7 Jan 17, 20-23.

božskou spojen a v té jednotě dokonalý býti, za niž se tuto modlí k Otci, aby ti všickni, kteříž měli věřiti v něho skrze kázání apoštolské až do nás, aby spolu jedno byli a v té jednotě dokonalí byli, podobní v té jednotě; jakož mnohé údy v těle mohou se srovnati láskou, povolností, pomocí, shovívavostí, a což tu může nalezeno býti řádně v takové jednotě, to k nim přísluší, aby měli ti jednoho Boha, jednoho Pána a Otce všech, jednu víru, jeden zákon k své správě. Poněvadž jsou jedno všickni, všem jedna každá věc božská přísluší; neboť jinak by nemohli jedno býti, když by se dělili v božských věcech, nějaké zvláštnosti v nich si osobující nebo se povyšující jedni nad druhé anebo se utiskující násilím. Takovou jednotu z víry Kristovy máme za správu; a což z té víry vybočuje, všechno hřích jest.

Protož ty stavy napřed uvedené, jež se mezi sebou dělí zvláštnostmi svých zákonů a panováním pohanským, žádajíce každý panovati a na jiných se voziti, takoví ani jedni nepřislušejí k modlitbě Kristově, poněvadž nejsou spo-jeni v jeho duchu a v jeho zákoně s ním. Neboť, ačkoli v takové jednoty takoví šibalové vstoupili, nemohou pro ty jednoty Kristovi učedníci býti, ale kterou jednotu může zavést zákon Kristův a srovnati je v pravé dobrotě ctnostné, jakož má býti srovnán lid Boží, skrze pravdu slova jeho ve víře a v lásce jako čedl' jednoho hospodáře, v pravém poslušenství Božím stojíce, toliko všickni jeho za pána majíce. A nic tak nemůže jistě vyjeviti veliké odstoupení od Boha a od jeho zákona jako to rozdělení těch stavů a osobenítěch zvláštností, Bohu i jeho zákonu odporných: každý stav, táhna sobě zvo-lené zvláštnosti, jimiž se dělí od zákona Kristova, uráží jej. A takové stavy, v sobě rozdělené, nemohou vstoupiti pod zákon Boží. Neboť zákon Boží nepotvrdí jejich zvláštnosti sobě odporující, aby každý stav potahoval jej na sebe, chtěje své zvláštnosti potvrditi zákonem Božím. Neboť zákon Boží toliko ty věci může potvrditi, kteréž rostou z něho; a což z jiného kořene roste, to nemůže potvrditi. Zákon Boží jest jeden a jedno má v sobě a má takovou dobrotu, že v ní může množství největší zahrnouti, aby všickni jedno byli. Kdyby celý svět věřil zákonu Božímu a jemu povolil, mohli by všickni jedno býti v Kristu; neboť to uvádí ve množství, aby rovností přistoupil jeden k dru-hému a miloval jeden druhého jako sám sebe, jeden druhého bříme nesl, a což každý chce od jiných, to aby jim činil. A ta věc mohla by učiniti z tisíce světů jedno množství, jedno srdce a jednu duši. Protož nemůže lepší správa býti pokolení lidskému, putujícímu zde na světě; neboť uvádí člověka v nejpra-

věšší život a činí člověka nejmilejšího Bohu a činí člověka člověku v zisk, aby jemu druhý on byl. Protož kdo by jej náležitě poznal, neodvažoval by se jiný zákon ustanoviti ani jej zvoliti ani v něm setrvati; neboť nemůže žádný pravý býti. Když jeden pravý jest od Boha vzešlý, nemůže jiný takový býti, ale jemu odporující. A v tom se odpornost zákonů lidských zjevuje zákonu Božímu, že, když zprvu jeden věřící lid byl pod zákonem Božím, potom, když ty zákony vznikly, nadělaly stavů mnohotvárných pod jednou vírou s domněnkami a s učením mnohotvárného smyslu a zvláštnostmi, následováními od sebe rozdílnými, aby na těch rozdílech a domněnkách mohly mnohotvárné nepravosti vzrůst, jako ze zlého semene aby rozličných snopů koukolu narostlo a všechny aby poskvřnilo. Ale zákon Boží jest neposkvřněný, obrací duše.⁸ Protož jest té dobroty a dokonalosti, že, jakéžkoli poskvřny nebo hříchy nalezne na lidech, přichýlí-li se k němu a uvěří jemu, očistí je ode všech hříchů a zachová je v nevinnosti bez hříchů a obrání je, aby je nemohly přemoci hříchy. A může napravit a srovnati, jakékoli stavy rozdělené kacířské nalezne; jestliže uvěří zákonu Božímu, on je postaví v pravé víře a spojí je v jeden lid, v jednu víru, v jeden smysl víry, v jednu lásku, v jednu naději, aby všickni k týmž věcem svolili, jakož Pán za to prosil, „aby všickni jedno byli jako my“, jakož Otec a Syn jedno jsou. Protož zákon Boží může obrátiti hříšného člověka k Bohu a může ho očistiti od hříchů a všechny věci jeho spraviti a zříditi podle vůle Boží, což zákony lidské nemohou učiniti. Protož ať by se skvěli lidé jakoukoli dobrotou podle správy zákonů lidských, nebudou-li míti tu dobrotu, kterou Bůh zvolil v naplnění svého zákona, pořád zůstanou zběhlí a oddělení od Boha i od jeho zákona. Neboť Bůh zvolil jedinou dobrotu všemu lidu, tomu, kterýž chce míti milost jeho v naplnění zákona jeho, a jiné nižádné zákony neustanovil ani nezvolil, pod nimiž by se rovnaly ty stavy mnohé, od sebe rozdílné domnělými obyčejí, rozumy i skutky.

Tyto věci pověděny jsou společně o stavech mnohých pod jednou koží víry, které odpadly od zákona Božího a potrhaly síť víry, toliko pod jménem víry a vyznáváním ústním stojíce, zakryvše se znamením posvátnými jako pod leskem víry, pod nímž jsou přikryty, jako by byli křesťané, ač jsou domácí nepřátelé víry i Božích vyvolených.

⁸ Ž. 19, 8.

KAPITOLA PATNÁCTÁ

Protož již o těch stavech šibalských o každém zvláště bude řeč, kterak každý zvláště uráží zákon Boží svými zvláštnostmi, jimiž se dělí jedni od druhých a trhají jimi síť víry. Ale nejprve o dvou silných velrybách, které nejtíže potrhaly síť víry a stále ji trhají, to jest o pánu duchovním ¹ a předním a o pánu zemském a předním.

Nejprve o pánu duchovním, který se vevalil v záležitosti života zemské a v panování pohanské, chtě s tím následovati víry apoštolské aneb úřadu apoštolského a chtě vládnouti světem i vírou.

Ten kněz veliký tím nejprve urazil zákon Kristův, že opustil počestnost a nevinnost stavu apoštolského, kterouž měl z povinnosti víry držeti do smrti, aby v chudobě jsa, práci, v kázání a v jiných služebnostech, jež příslušejík úřadu apoštolskému, v těch trval. Protož tu prostotu pracovitou v chudobě a v pokoře zavrhnouti není lehká urážka zákona Božího a stavu apoštolského. A jinak by nemohl uraziti tím tak velmi zákon Boží a stav apoštolský, když by sám nebyl na místě apoštolů v jejich úřadu. A za druhé proto nemohl by tak uraziti zákon Boží odstoupením od prostoty, od chudoby, od pokory a od práce, kdyby k těm věcem nebyl zákonem Božím zavázán, aby je do smrti zachovával; nebo to jest pohaněti zákon Boží, opustiti jej a činiti věci jemu odporující. A že jest zavázán člověk apoštolský k chudobě, k pokoře a k práci kázání zákonem Božím, příkladem Kristovým i apoštolským, to jest v evan-geliu velmi zjevné, že tak povolal apoštoly od věcí pozemských a řekl jim: „Pojďte za mnou, a učiním vás rybáře lidí.“ ² A oni tak přijavše slova Kristova, drželi je do smrti; živnosti pozemské v polnostech a v hospodářských pečlivostech, ani panství světské si neosobujíce, tak zachovávali přikázání Kristovo. Protož i ta povinnost na Silvestra se vztahovala. A protož, čím povinen byl, to pohaněl, opustiv to.

Za druhé kněz veliký uráží zákon Kristův a služebnost apoštolskou tím, že vstoupiv ve věci velmi odporující stavu apoštolskému, domnívá se, že důstojně užívá služebnosti apoštolské, přijav panství císařské a slávu světskou nad císaře, nejvyšší pýchou jsa obtížen, aby před ním klekali, padali jako před Bohem, vplet se ve správu panství, v rozkoše tělesné. A s tím se vším domnívá se nástupce apoštolů býti a jejich služebnost konati, pokálev tak odpornými věcmi

¹ Rozuměj: o papeži.

² Mat. 4, 19.

kněžství své a pohaněv těmi odpornými zvláštnostmi tu služebnost. Neboť čím odpornější věci apoštolům drží, tím více pohanění na služebnostech těch uvádí, jejichž nástupcem se nazývá, kdežto málo jejich služebnosti v skutku koná: mše zřídka slouží a nekáže nikdy, ani jiné práce s lidem nekoná, jen si za práci ustanovil žehnati a klatby vydávati na ty, kdož se mu nelíbí. Protož vůbec leží v rozkoších a žere jako svině, ležící v chlívku. Pakli se zdá, že Silvestr zprvu v své osobě takový sviňský život nevedl, aspoň po sobě všechno pohanství zavedl. Přijav panování pohanské a slávu světskou nad císaře, tu všechno zlé zakořenil v tu stolicí, kterou nazývají stolicí svatého Petra, ač neviděli, že by on kdy tak pyšně seděl na ní. Protož, poněvadž byl štěpován od císaře v takovém panování pohanském k užívání nejvyššího kněžství, to má větší vážnosti býti, neboť v něm jest všechno štípeno, což po něm roste na té stolicí. A o tom štípení císařském téže stolice kněz, papež Melchiades, ³ vyznává, že Konstantin, první přijatý do víry, dal dovolení a svobodu po celém světě těm, kteříž byli v jeho království, aby netoliko byli křesťané, ale aby dělali kostely a aby zřizovali zádušní statky k tomu kostelu. Také týž císař dary veliké dal a kostel první stolice svatého Petra postavil. A tak, stolicí císařskou opustiv, svatému Petrovi a jeho nástupcům budoucím ji ostavil. A tak kořen hluboký, silný a roští všeho jedu zasadil, aby z něho ovoce smrti mnohotvárně silně rostlo a umrtvilo svět.

3 Melchiades (311-314) byl první papež, který bydlil v Lateránu, jež mu císař Konstantin daroval, a poslední, který byl pochován v katakombách.

KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ

Protož z těch věcí i z jiných zjevno jest, že ten nejvyšší kněz skrze císaře štípen jest a v panství uvalen a tak v největším kněžství moc přijal skrze panství císařské tak, aby netoliko prostě nejvyššího kněžství pro svou osobu užíval, ale aby z jeho moci všelikému aneb každému musilo to plynouti, aby jinak nižádný lid ani národ nemohl kněží míti, než toliko z jeho moci a z povolení. A může sesaditi s kněžství, i kdyby to byli kněží nej-hodnější, jakmile by proti jeho pyšné stolicí mluvili. Protož musí býti téhož úmyslu a téhož ducha jako on, panství přijímající s kostely jako on a spravující vždy jeho stolicí, aby všudy se ctí zůstali, a moc jeho vždy povyšující již nad Krista jako synové toho těla. Protož tu jest rána nevyléčitelná víře

Kristově od toho kněze. A lidé bolesti té necítí ani neželejí, umrlí a necitliví ke všem škodám, v nichžto duše hynou. Protož ten kněz veliký jest studnice, z nížto moc kněžství všelikému lidu teče, a netoliko moc kněžství, ale plné spasení všem teče z té studnice odporné Kristu. Protož, jakož on sám počítán jest od císaře skrze panství v nejvyšší kněžství, tak i on kněžstvo v témž duchu štěpuje, aby ve víře Kristově kněžstvo v služebnostech víry šířeno bylo z kořene od císaře založeného na pozemských věcech a na cizím duchu, protivném a vzdáleném od ducha Ježíšova, zato plní ducha Antikristova. Protož, poněvadž cizím duchem vcházejí v ty služebnosti apoštolské a křesťanské z moci toho kněze nejvyššího, kdož může při tom mluvit o škodách víry anebo o úrazech, poněvadž z něho plyne jako ze studnice všeliký stav toho kněžstva škodlivého, které se táhne v kněžství pro pozemské věci, pro sytý život a zahálčivý, aby mohl v tom kněžství uniknouti těm pracím, v nichž si lidé pracně chleba dobývají, kdežto takovému lotrovstvu, mimo dveře¹ v kněžství vešlému, není nižádná péče o duše lidské? Jen, že jest kostelům zdechlina přidána, protož se havranové k zdechlině táhnou. Tu, kdež by měli státi svědkové Kristových utrpení, tu stojí Jidášové, aby Krista a jeho pravdu zrazovali a prodávali a lid aby otravovali jedem bludů mnohých. A to vše stojí velikým knězem a rodí se z něho, neboť on sám takový jest, moc si osobiv mezi křesťany, aby jen z jeho moci kněžstvo křesťanům mohlo se dostat. Protož, jak jest skrze něho v té straně víra urážena, kdo by to vypravil? Neboť již nejsnáze to mohou všickni spatřiti, že již víry není, že takové lotrovstvo odpadlické a z císaře vyrostlé víru umrtvilo na světě; kdež dříve byla, již uhašena jest. Protož hřích hlavy všude po údech rozlit jest.

¹ Ohlas Jana 10, 1.

KAPITOLA SEDMNÁCTÁ

Třetí zvláštnost kněze velikého, již víru velmi pohaněl, a netoliko víru, ale i samého Spasitele, rozmnožitele víry, jest v tom, že v svém kněžství bohatém a velmi pyšném osobil si moc božskou aneb moc samého Spasitele, aby hříchy lidem odpouštěl, což Bůh sobě zůstavil a osobil i lidem dokazoval, že on sám hříchy odpouští a nepravosti lidské shlazuje¹ a Kristus, Syn Boží, jenž za hříchy lidské umřel. O tom jest svědectví víry, že on jest

¹ Izaiáš 40, 2.

beránek Boží, jenž snímá hříchy ² aneb je odpouští světu, má právo vlastník odpouštění hříchů, protože jest spolu Bohem i člověkem. A protož jako člověk umřel za hříchy a tak sebe v oběť za hříchy Bohu dal na kříži. Protož sebou a svými bolestmi dobyl odpouštění hříchů světu. A tak jediný on toliko má moc a právo odpouštět hříchy lidem. Protož kněz veliký loupeží sáhl v to právo Kristovi z pýchy nejvyšší, již se povyšuje nade všecko, což slove Bůh. ³ A to hojně dělá, otevřev pouť do Říma všem zemím, kteréž pod jeho korou-hev náleží, dáváje a dosvědčuje všem k sobě putujícím odpouštění všech hříchů a muk zbavení. Měj kdo jakékoli hříchy nejtěžší a největší, jen je dodej tam, bude čistý od nich právě tak, jako by se ze své matere narodil. To se tak mluví tak se slibuje bláznů, jenž se opil vínem smilství kurvy veliké. Protož ze všech zemí běží zástupy opilé, a on, otec všech nepravostí, pěkně se připravě a natáhna si rukavičky perleťové na ruce, vysoko stojí, dá požehnání všem zástupům, aby měli odpouštění všech hříchů a muk zbavení; což by měli v očištění po smrti trpěti muka, ta již nepřijdou na ty, které on požehnal a vše spolu jim odpustil. Protož on může svou mocí zbaviti pekla i očiště, poněvadž hříchy všechny odpouští; již nemají proč do pekla jíti. A očištěc jen proto jest: kdož zde za hříchy dosti neučinili pokáním, to již musí utrpením v očištění doplniti, aby se přece dosti Bohu stalo. Protož ta muka kněz veliký odpustí, i nepůjde nikdo ani do pekla, ani do očiště. A netoliko tak štědrou pouť do Říma otevřel všem zemím, ale ještě jim domů posílá ve svých listech za dukáty odpouštění všech hříchů a muk zbavení, aby nenamáhajíce se k němu, jen mu peněz dodali; on jim vše odpustí. Pakli se těch věcí nedostane, tedy jest svoboda u něho, aby i jednomu člověku takové odpouštění za dukáty v listu napsal, aby hřešil svobodně kterými chce hříchy po tolik let, jak kdo žádá, aneb jak on léta určí, anebo do smrti člověka. Protož na smrtelné posteli kterýkoli kněz může dáti rozhřešení těch všech hříchů mocí papežovou. Na tu svobodu hřešení takové listy kupují u kněze velikého.

Protož z těch věcí jest zjevné: poněvadž Kristus má právo božské a vlastní, aby hříchy odpouštěl světu, jakého to má úředníka, který se činí úředníkem jeho služebnosti, a uvázal se v právo pána svého? Což pánu vlastní jest, to na sebe oblekl a své moci to přičítá ten úředník a z toho na sebe chválu bere, která pánu přísluší, a tím bohatne podle světa, a obohatě se skrze prodávání odpustků, prebend a jiných záduší, uvede války na to, zaplétá se s králi, vydá

² Jan 1, 29.

³ 2. Tes. 2, 4.

odpustky po zemích, aby mu pomohli penězi na války za ty odpustky. Jako se ukázalo za času toho, když válčil Bonifác ⁴ s králem neapolským a klatbu naň vydal, aby se ani pohřbívati nemohli; ⁵ tak jim zemi proklel. Protož takový učedník Kristův vyplenil pána svého a pošlapal ho. Neboť k čemu jest nám Kristus, když kněz veliký, úředník jeho, může nám odpustiti všechny hříchy i muk nás zbaviti, spravedlivé učiniti, posvětit? Což nám Kristus více přidá? Vždyť nám ke spasení jen hříchy překáží; protož, když kněz veliký nám je odpustí, jak Pán Ježíš chudý ostane! Proč by ho svět tak zanedbal a svého spasení u něho nehledal? Jen proto, že tento kněz veliký svou velebností ho zaclonil a postavil ho jako tmu na světě, a sám ten kněz má veliké jméno a slávu nesmírnou, dostává se mu přijetí od světa, protože činí spasení hojně tomuto světu a snadně, jak sám svět chce; proto Pán Ježíš již ukřižovaný, k posměchu připravený stojí před světem, ale jen toliko sám kněz veliký v ústech světa jest, u něhož svět spasení hledá a domnívá se, že jest tam.

4 Chelčický tu má na mysli Bonifáce IX. (1389-1404), ale je to omyl; ve skutečnosti má tu místo Bonifáce státi Jan XXIII.

5 Bonifác vydal na Neapolské tak zvaný interdikt, jímž mimo jiné bylo zakázáno kněžím asistovati při pohřbech.

KAPITOLA OSMNÁCTÁ

Čtvrtá zvláštnost kněze velikého, již víru pohaněl nebo ji vy-prázdnil, jest v tom, že zákony své rozmnožil, odporující zákonu Božímu a tak i víře, že pro ty zákony jeho zapomněli lidé zákona Božího a tak i víry, a již se nedomnívají lidé, že by něco jiného víra byla než toliko ty zákony kněze velikého. Neboť všechna pobožnost zevně patrná mezi všemi stavy těch duchovních spravuje se anebo řídí podle zákonů jeho. Jako on cestu našel kterým způsobům v pobožnosti, tak se konají v služebnostech svátostí, v náboženských obřadech, v modlení, ve sloužení mší. Protož kněžstvo císařské neumí se jinak modliti ani mše sloužiti, jen podle zákonů jeho hodinky mum-lati skládané, že jich veliké knihy sepsány jsou. Toť mají za modlitby, když odpovídá jeden kněz druhému, honě jeden druhého slovy a verši. Protož světí, postí se i jiné obřady a poklony tak konají, jak jim kněz veliký zákon v tom ustanovil. Protož lid neznalý jest zákona Božího a odpadlý od něho; po mnoho věků nevědí křesťané o zákonu Božím nic. Poněvadž ty zákony papežovy se dějí skrze zřízení nábožnosti, chvály Boží a pod jménem písem

Božích, jiného v tom nedovede viděti lid nevědomý, jen víru křesťanskou dostatečnou. Proto když ty věci ustanovené vyplní, domnívá se, že víru vy-plnil. A není divu, že se tak domnívá lid, neboť ani nikdy nic jiného neslý-chal o víře než to, aby se na Boha podíval v kostele a v neděli aby orat ne-chodil, ani nevěděl, že by někdo jinak víry následoval nebo něco jinak o nismýšlel. Protož, na těch zákonech jsa vykrmen, za víru je má. Protož, ačkoliv se ty zákony skví zřízením velikým, nábožností, poklonou a úctou k Bohu zevně na oko bláznům, však jest pravda, že nebylo nižádného středního místa takového, které by stálo na tom místě: docela Boha zapřítí a od něho docela odstoupiti, anebo docela se ho srdcem přidržeti. A to obojí nesnadno lidé učiní; neboť není tak zlý člověk, aby chtěl docela Boha zapřítí a zbaviti se ho, ani naopak nenalezneš snadno mnoho těch, kteří by se chtěli celým srdcem Boha přidržeti. Protož to střední místo zlořečené poslouží obojím, aby odpočinuli na něm. A to jsou ty dobroty omylné a domnělé, v zákonech papežových zakryté, jež se skví velikými řády, pobožnostmi, poklonami Bohu zevně. Těm, kteří Boha nikdy nepoznali, ty zákony slavně jsou uvedeny, to střední místo, aby všickni Istivě mohli na něm pod vírou státi, vyznávající Boha toliko ústy samotnými, poklony a uctivosti činíce mu tělem zevně, poni-žující těla trpně podle předpisu kněze velikého. To mohlo přivoditi neznalost Boha a odstoupení od jeho zákona takové, že není k tomu nic podobného, co by d'ábel mohl lstí vymysleti; neměl by takovou lest, kterou by, kdyby tak zbavil lidi pravé dobroty, jež tkví v následování zákona Božího, postavil je na dobrotě mylné a klamné, kteráž se skví slavně v zákonech kněze velikého, ozdobena jsouc písmi božskými, aby se zdála pod barvou písem, že se ta písma plní pod tak slavným lhaním skrze ta písma.

Protož z toho je viděti, jak náramně jsou zákony papežovy proti zákonu Božímu; berouce na sebe barvu zákona Božího, sežraly zákon Boží ostřeji než zuby lva. Protož tak velmi pohaněl papež zákony svými zákon Boží, že zákon Boží daleko vešel v zapomenutí a v neporozumění a přestoupen byl skrze následování jeho zákonů. A netoliko tak pohaněl zákon Boží, že roz-množuje zákony své, zákonu Božímu odporující, ale také že sesazuje zákon Boží. Neboť, poněvadž panuje nad vírou, v čemž chce, v tom ji založí. Jako čeládka jeho vyznala v Basileji o kalichu Božím, že, i kdyby pak bylo přiká-zání Kristovo k tomu, aby lid obecný pil z kalicha krev Kristovu, církev svatá může to změnití a zrušiti. Církev svatá může zrušiti to, což zákon má

anebo ukazuje, a může ustanoviti věci tomu odporující, kteréž nemohou býti nalezeny nikde v zákoně Božím. Protož, panující nad vírou i nad zákonem Božím, ruší jej, v čem se jim nelíbí, a činí z něho, což chtí. Protož víra a zákon Boží jest u nich, což oni chtí; a jak o něm soudí, tak o něm mohou jiným mluvit. A protože domácí jsou nejhorší nepřátelé zákona Božího, protož o něm mlčí a lidi pro něj mučí. A proto císař, králové a páni, obdařivše a vyzdvihnuvše mezi křesťany tak velikého kněze s panstvím a se zvelebením v světě nad císaře i nad krále světské, aby všelikou pýchou stoje panoval i nad králi: tak ho obdarovávající skrze pyšného d'ábla svedeni jsou, aby skrze ten blud d'ábla posloužili, takového pána k zboření víry vyzdvihnuvše, aby tak mocně mohl panovati nad vírou i nad zákonem Božím, aby jej rušil a tupil a místo něho aby své zákony odporující zákonu Božímu množil a ustanovo-val, plné jedu a jedovatin, aby jimi lidi umrtvoval a otravoval.

Protož není malá věc pověděna v tom čase, kdy se stalo toto obdarování: ¹ „Dnes jest vlit jed do církve svaté.“ A když ten jed na počátku vlit jest do církve svaté, náramně se rozmohl a roztáhl do celého světa skrze toho kněze bohatého, ve světě zvelebeného, a skrze jeho zákony jedovaté. Proto otekli po něm a nadmuli se nadmíru rozmnoženou nepravostí. Otekl jeho ² život ote-vřený bez studu v nepravosti, život poběhlický, v bohaprázdnost obrácený, život rouhající se všeliké slávě Boží, umrtvený, protože ztratil život božský, a vyrostlý z bludu jedovatin kurvy veliké. ³ Protož svatý Pavel, patře k tako-vým věcem, nemohl hůře promluvit o něm, než to, že jest člověk hříchu a syn zatracení. ⁴ Jako jest Kristus Ježíš člověk ctnosti a přišel, aby zkazil hříchy, tento naopak proti němu jest člověk hříchu, jako břicho, které jiného plodu nemá v sobě, jen hřích. A všemi způsoby svými svět postaviv na cestě hříchů, ve všech svobodách k hříchům, všechny podněty dávaje, aby svobodně celý svět skrze ně hřešil, snadno požehnáním snímaje hříchy s lidí bez pokání, bez proměnění vůle zlé, bez polepšení života, tak vždy odpouští, a lid nemá výčitky svědomí z hříchů ani předtím, ani potom. Protož již hříchy nejsou hříchy, vyňato jest svědomí z lidí o všelikých hříších; a pakli má někdo hříchy z čeho a zlé svědomí z nich, on vše odpustí za peníze. Protož otec hříchů jest, svými úřady i služebnostmi hříchy rodí, a vyprázdnil z lidí zákon Boží, po-nechal je ve všemožném přestoupení, aby jinak nemohli činiti než stále

1 T. j. když císař Konstantin tak obdaroval papeže (tehdy prý bylo slyšet hlas z nebe).

2 T. j. papežův. 3

3 Ohlas Zjevení sv. Jana 17, 1 a 2.

4 2. Tes. 2, 3.

hřešiti, přestupující zákon Boží všemi cestami. Protož pravda jest, že jest člověk hříchu, dav světu všemožnou cestu k hřešení.

Protož ta velryba potrhala síť Petrovu tak, že jí loviti nemohou po jeho potrhání. A pakli ji kdo pracně slátaje se strachem chtěl by jí loviti lidi ke spasení, hledí mu k hrdlu; neboť nenávidí víry, jež jest síť Petrova. Protož, vevaliv se sám do té sítě víry, ne nadarmo ji potřhal, neboť ho hnětla a tísnila. Proto, chtě širokou cestou jíti, zedral síť víry, aby jeho zlou svobodu netísnila. Ani nechce toho trpěti, aby někdo s celou sítí víry lovil, neboť by tím lovem jeho obnažil a zničil; neboť celá síť víry jest hanba tváře jeho a jest smrt jeho pýchy a jeho rozkoše. Protož on, chtě panovati nejvýše a zveleben býti ctí a chválou a panstvím ve světě nad císaře, musí pro sebe tu síť rozšířiti potrhaje ji; jen hadry její pozoruje; kde by se mohla jeho nahota s hanbou ukázati, tu hanbu zakrývá záplatami té sítě. Ale již u něho tak dávno hanba přebývá, že se mu v slávu obrátila, že za nic hanbu nechce míti; neboť Bohem jest, oděn jsa všudy slávou, a sluší mu učiniti, což chce. Protož, kdež může sobě loviti zisk tělesný sítí víry, tu nějakých cárů⁵ užívá, mše a jiné svátosti zpeněžuje cenou trhovou a moci klíčů užívá, klatbu vydává na nevinné a mstě se skrže ně na těch, kdož by chtěli loviti celou sítí víry.

5. T. j. té potřhané sítě (víry).

KAPITOLA DEVATENÁCTÁ

Druhá velryba, která se vevalila do sítě víry a potrhala ji náram-ně, jest císař s panováním pohanským i s úřady pohanskými a s právy neb se zákony pohanskými. A on jest kořen pohanství, v něž se obrátilo křesťan-ství, a on ránu otevřel veškeré krve, kteráž jest vylita mezi křesťany až po-dnes, i té, kteráž se ještě vyleje do konce. Protož, když se vevalil do té sítě víry s takovými věcmi, jak bylo pověděno, zakalil tu nevinnost a čistotu, jež stála na těch, kteří v síti víry byli, jsouce tak ve víře zřízení skrze apoštoly. Jakož v prvních řečech bylo pověděno, ty sbory Boží, obrácené k víře Kristově z pohanů a ze Židů, byly všudy po zemích, po krajích, po národech mezi pohany více než po tři sta let, toliko se spravujíce k vůli Boží a k počtě jeho líbezně zákonem evangelia Kristova bez přimíšení zákonů papežských a zá-konů císařských, nemajíce ze sebe pána krále s právy městskými, ale, jsouce

podruhové mezi pohany pod jejich pány, s daněmi a s jinými služebnostmi, k užitku jejich tělesnému toliko poddáni byli až do císaře Konstantina. Protož když byl přijat do víry ten císař Konstantin s panováním pohanským, s právy i s úřady pohanskými, tehda ta nevinność pravých křesťanů zkalena a pohaněna jest. Jako kdyby lotři a svůdníci v důvěrnou známost s pannami poctivými a stydlivými vešli a moc nad nimi obdrželi, aby jimi vládli, jim cesty v jejich příbytku panenském svými zákony kuplířskými uložili, aby čistotu svého panenství podle správy jejich zákonů držely tu by se v té nehodě panny počestné a stydlivé náramně zarmoutily vidouce, že sotva kdy a velmi nesnadno tu čistotu a věrnost, kterou si uložily nebo slíbily Bohu do smrti držeti, zachovají mezi těmi svůdci, kteří s nimi po domácku bydlí a panujínad nimi a mohou jim přikazovati, aby tak Bohu zachovaly čistotu, jak jim svůdcové přikází málo by tu panen ostalo pravých: tak podobně k tomu, když císař vstoupil do víry s panováním pohanským, s právy a s úřady pohan-skými a přijal společenství a účastnosti s křesťany ve víře a v božských věcech jako jeden z nich. Protož, tvoříce spolu celek, byli sebe účastni, on jich a oni jeho, on jejich věci křesťanských a oni jeho pohanských. Nebot' kněz Silvestr, chtě jeho do víry přijmouti, nežádal na císaři, aby, chtě křesťanem býti, nej-prve pohanství všeho úplně se zřekl, panování pohanského s úřady a se zákony pohanskými, ale s tím se vším jako s jedem vmísil se mezi křesťany. Nebot', jsa již křesťanem, panoval nad pohany; nebot' kromě toho Kristova zvláštního sboru pravých křesťanů v Římě všecken ostatní lid byli pohané. Protož soudy a jiné svády mezi těmi pohany řídil skrze moc císařskou donu-cující podle práv a zákonů pohanských, ačkoli potom dal svobodu všem, kdož chtí z pohanů býti křesťany, že je již usmrcovati nebude, jakož dříve krev křesťanskou proléval. Proto, jakmile vstoupil mezi křesťany do jejich víry s panováním pohanským, s úřady i s právy, tak i dále zůstal a potom ostatnípo něm, učiniv se účastníkem křesťanů i jejich věcí duchovních křesťanských. A bez pochyby v tom on zase učinil je účastny svých věcí pohanských, kterými se vmísil mezi ně, dokudž nebyli docela obrácení větší částí v pohanství. A toho důkazem jsou skutky pohanské; kdo chce, sečti počet té šelmy,¹ a hledaje nenalezne na ní nic, co by bylo Kristovo. Protož v tom vmíšení císaře do víry s tím pohanstvím pověděno jest: „Dnes jest vlit jed do církve Kristovy.“

¹ Zjevení sv. Jana 13, 18. Šelmou připomínanou ve Zjevení rozuměl už Irenacus jako Chelčický zde moc římskou.

KAPITOLA DVACÁTÁ

Ale proto ty věci císařské a pohanské, s nimiž se vmísil mezi křesťany, neobrátily se ve věci křesťanské, ani se neobrátily ve víru v tu dobu ani potom prodlením časů až do této doby. Protož, jako zprvu byly pohanské a z pohanů vzešlé, tak, jsouce přimíšeny k víře ve společenství i v následování křesťanům uvedené, přece jsou proto pohanské. A tím způsobem všeliké přimíšeniny cizí k víře křesťanské a uvedené mezi křesťany jim k následování nejsou víra křesťanská, ale jsou lež klamavá a jsou osidlo zbarvené písmy, aby se skrze ně uhozovali a aby měli příčiny odchýliti se od Boha skrze ně. Protož císař, vstoupiv do víry v obcování křesťanů s pohanskými zvláštnostmi, učinil je účastny pohanských zvláštností a přijal moc nad nimi s panováním pohanským a vložil na ně břímě práva králova, aby jim zůstaly jeho zvláštnosti i právo královo jako nějaké články víry, jakož nyní církev římská všechny ty věci potvrzuje za pravé křesťanům jako víru, skrze apoštoly jednou danou svatým.

Ale tuto může někdo namítnouti: „Vždyť ti křesťané, kteří byli v Římě anebo jinde pod mocí Konstantinovou, když ještě pohanem byl, v tu dobu musili poddání býti jeho panování pohanskému a břímě práva králova nésti; proč by pak mělo jim uškoditi jeho panování pohanské, když byl s nimi křesťanem, aneb co je mohlo břímě práva králova více než dříve zatěžovati?“ Ovšem pravda jest: pokud o právu královu je řeč, tak jest; jako předtím, tak i potom stáli pod břemenem práva králova. Neboť, poněvadž ti křesťané byli v jeho panství a drželi neb užívali jeho majetku, a byli mezi pohany jako podruzi a jako lidé vytržení z jejich mezí, velmi jim protivní, protože apoštolé přikázali jim v těch věcech poddati se mocem pohanským v poslušenství s daní a s tou služebností, která k jejich hmotným užitkům přísluší, aby takovým poddáním dosti učinili tomu zřízení Božímu, kteréž v těch mocech stojí anebo se děje skrze ně, a také aby je proti sobě k hněvu nepopouzeli, odpor činíce v poslušenství jich v slušných věcech. Ale jejich zákonů a úřadů pohanských k soudům aneb k jiným právům neužívali. Neboť ta nevinność na těch křesťanech, která skrze víru byla v nich vštípena, bez žaloby je postavivši před Bohem i mezi pohany, neměla potřeby, aby zlepšena byla skrze spravedlnost úřadů a zákonů pohanských; neboť skrze spravedlnost víry jejich nevinność byla tak dokonale uzpůsobena, aby se skvěla svou jasností

nad spravedlnost, kteráž skrze moc a správu císařskou přichází, jako den jasný nad noc. Proto křesťané, ačkoli stáli pod mocí císařskou, aspoň se nemísili k jejich zvláštnostem pohanským při správě svého života křesťanského. Ale když císař vstoupil do víry s panováním pohanským, s právy a s úřady pohanskými, ty všechny zvláštnosti pohanské přimíšeny jsou k víře a křesťané se vmísili v ty zvláštnosti následováním. Protož tím byli pokaženi. Proč oni prvotní křesťané trpěli od mocí pohanských, toho nyní křesťané následují jako víry. Protož těmi zvláštnostmi Konstantin pohaněl víru, že ty věci, které jsou zvláštní pohanské, z pohanů vzešlé, ty byly učiněny vlastní křesťanské skrze něho, aby ty zvláštnosti pohanské, zprvu nepozorovatelné, během časů snědly víru v křesťanech, aby v nich byla necitlivá a mrtvá, a samy postačitel-nosti pohanské živý byly v nich jako víra. Protož náramná je odlišnost oněch křesťanů, kteříž, trvající pod panováním pohanským, tak byli vzdáleni od jejich zvláštností, pročť stále trpěli od těch mocí nátisky veliké i smrt, kdežto nyní, přivlastnivše si nenáležitě pány pohanské, nemají proč trpěti od nich pro víru, neboť těch pánů pohanských nevěru drželi za víru tak daleko, že pro ni vběhli v neznalost Boha, v neznalost víry, aby již nevěděli, co jest víra, toliko majíce vážnost k zákonům pánů rozmnožených pohanských.

KAPITOLA DVACÁTÁ PRVNÍ

Ale jakož jsem řekl o zvláštnostech pohanských, jimiž jest pohaněna víra a poslušenství k Bohu zavrženo jest, čest jeho obloupena jest a dána jest cizím ty zvláštnosti jsou mnohé, o nichž všech dlouho by trvalo se šířiti. Ale tyto z mnohých, totiž mluvímeli se zřetelem k vážnosti a ke cti pána předního, kterýž by slušně anebo spravedlivě chtěl panovati nad křesťany jim k polepšení a k příkladu dobrých věcí, poněvadž křesťané podle svého povolání měli by převyšovati svatým obcováním pohany i Židy.

Protož jaké pohanění takové cti mezi křesťany skrze Konstantina a skrze takové potomní jeho nástupce, kteří, chtějíce býti křesťany a předními pány mezi křesťany, k nejvyšší cti božské především zavázáni jsou mezi křesťany, proti tomu naopak stojí mezi nimi v nejvyšší bezbožnosti a v nejtěžších od-porech proti Bohu k nejtěžší urážce víry! Také i služebníky a čeládky chovají při sobě nejodpornější životu a počestnosti křesťanské, svrchované prohna-

nosti lotrovské, nečestné, nestydaté, pýchy a ukrutenství plné, jejichž oči jsou otevřeny na vše, což kde vidí, aby si to přisvojili bezprávně, plní rozpustilostí, svěťáctví a nové vymyšlenosti často vynalézající v těch potvornostech krojových a nepočestných svěťáctvích, v lenošení a ve žraní ze zvyku, v řečech smilných, ve stycích nestydatých, tvářnosti vzteklé a nestydaté a pyšné, všechny lidi s po-hrdáním v posměch majíce. Protož když se mluví co se dotýče počestnosti, kteráž přísluší na křesťany a na pány nejvyšší křesťanské i na jejich služeb-níky, naopak jsou pravá zdechlina, z pohanů skrze Konstantina přivlečená mezi křesťany, jež svým smradem může umrtviti každého nemocného, ¹ kteříse jí čichem dotknou, ² plní pohoršlivých úrazů škodných i břemen lidských, od nichžto velmi mnohé pohoršení na mravech mezi křesťany přišlo pro jejich škaredé obcování. A jest těch stran dvorských všudy plno, které tak umrtvují víru vymyšlenými nepravostmi hůře než jiní svodníci, kteří se motají mezi křesťany odpadlými od pravé víry. Tyto strany dvorské všechny ty odpadlíky převyšují. A to všecko s panováním pohanským do víry zavlečeno jest jako ohavně smradlavá zdechlina, na veliké potupení víry. Ale vše to omlouvají kněží a mistrové ³ jako třetí díl církve satanovy, řkouce: „To k jejich stavu náleží; ti lidé u dvora musí tak býti, veselí, svobodní a rozpustilí, a ne božští." Musí tak býti, jakož je mistři spravují a sebe za nimi kryjí. Ale zde je nám řeč o víře, kteráž nestojí podle bezbožnosti lidí u dvora, ale podle pravdy Kristovy, i želíme toho zlosynstva zpohanilého, které do ní napustili a jež učinili účastné víry, a ti toliko všech d'áblů mohou účastni býti s nimi.

1 T. j. každého, kdo nemá dosti síly, aby se ubránil oněm zlým vlivům.

2 T. j. ucítí-li ji jen z dále.

3 Mistrové = doktoři, profesori universitní.

KAPITOLA DVACÁTÁ DRUHÁ

Druhá zvláštnost jest, kterouž Konstantin pohaněl pravou víru a následování Boha v prvotních křesťanech pravých, kterouž já nad jiné za těžkou mám, když vstoupil do víry s panováním pohanským a vzal moc nad křesťany i obcování s nimi, učiněn jsa jakožto jeden domácí z nich, že toho neuvážil nic, že stav těch křesťanů zavázán jest v poslušnosti Bohu tak tvrdě, aby se nemohli odchýliti nikam od zákona Božího, skrze kterýž zákon má křesťan vyplniti poslušnosti k Bohu, k nižádným zákonům jiným se

neobraceje, jirniž by byl odveden od zákona Božího a tak od jeho poslušenství. Protož Konstantin, vstoupiv do víry s úřady i s právy pohanskými a vzav moc nad křesťany, uvedl je pod práva pohanská, aby si podle těch práv městských a pohanských navykli ty potřebnosti řídit, které se v bezpráví přiházejí; kteréžto potřebnosti byli povinni řídit jinak, podle správy zákona Božího takže, když se jim přihodí žaloba anebo pře v některém bezpráví, aby se s těmi žalobami uchylovali k soudům pohanských úředníků, aby se ta bez-právi urovnávala nebo uklidňovala skrze moc a práva pohanská. A netoliko tomu navykli, ale i pomoci hledají u císaře k obraně svých bezpráví, aby se bránili a mstili skrze jeho moc nad těmi, kdož na ně násilně sahají, činíce jim bezpráví na majetku nebo na životě. A když provedou takové věci skrze moc císařovu a skrze jeho úředníky, položí naději v císaře, kterou měli položiti v samého Boha. I budou nešlechtní jako pohané, kladouce naději v člověka a čest na něho vznášejíce, kterou měli na Pána Boha vznést a v něm samot-ném naději míti a všechna svá bezpráví podle jeho zákona řídit, jinak, opačně nežli práva císařská a pohanská řídí, trpíce bezpráví a nižádnému zlého za zlé nečiníce. Protož tomu lidé na odpor činíce skrze moc pohanskou, bezpráví zahánějíce skrze sváry v soudech, tím způsobem odstupují od Boha a od jeho zákona. A navykše tomu křesťané, nyní z těch věcí výčitky svědomí si nedělají. A tu ránu vzali skrze Konstantina, jenž, dostav se mezi ně, přijal s nimi účastnost víry a vložil na ně účastnost bludů pohanských. A stále i podnes učí kněží a mistři křesťany tomu, aby se nedali svěsti cizím učením. Protož toto jest cizí učení, ačkoli skrze moc jest uvedeno.

Protož mistr Protiva ¹ praví, že, kdykoli člověk si volí raději ustanovení nebo zákony lidské nežli zákon Boží, v tom si volí jiné a cizí bohy; neboť, cokoliv člověk miluje, volí raději nežli Krista Ježíše, to jest jeho bůh. A protož člověk, vole sobě práva císařská k svým správám pro lásku k svému majetku, aby ho dobýval nebo bránil skrze práva a moc císařovu, a v tom opouští zákon Kristův, tak si volí cizího boha císaře a jeho zákony. A ta věc se mezi křesťany tak ujala, že netoliko z ní výčitky svědomí nemají, ale nechtí slyšeti ani věřiti tomu, co by jim proti tomu řečeno bylo. Opět dí mistr Protiva, ² že

1 Protiva = Viklef; citát však není přímo z Viklefa, nýbrž je rozvedením myšlenky, kterou do svého volného překladu Viklefova Dialogu přidal Jakoubek ze Stříbra (Dialog vydal Milan Svoboda; sr. tam str. 38).

2 Viklef, De civili dominio, kap. 18.

není pochybnosti, kdyby všechno lidské pokolení zachovalo zákon nebo správu lásky, zbytečné nebo nepotřebné bylo by přidržovati se císařských a městských práv aneb zákonů. Protož, čím více se pokolení lidské vzdaluje od správy evangelia Kristova, tím více potřebuje, aby se přidržovalo těch práv městských a císařských a o ně se opíralo, tak že by se mohlo přihoditi jakožto krmeným jedem, že by toliko ta ustanovení lidská přijal lid jakožto spravedlivá, kdežto zákon evangelia Kristova by proto zavrhl jako neužitečný.

V těch slovech velmi rozumné věci vykládá v tom, že dí: „Není pochybnosti...” Nebot' mnozí z pokolení lidského, kdyby správně zachovali zákon lásky, nepotřebné by jim bylo přidržovati se zákonů městských a lidských k své správě, neboť' zákon lásky tak by je dokonale řídil ve všech věcech, že by jim té správy městské nebylo potřebí. Protož jen přestupníkům zákona lásky jest potřebí kyselého octa správy městské. Protož jen hřích je příčinou, že je potřebí úradů králových a jejich zákonů na pomstu hříchu a neposlušenství Boha. A čím více se pokolení lidské vzdaluje od Boha a od jeho zákona, tím více jest potřebí, aby se těch práv přidržovalo a o ně se opíralo. Nedí, že by v nich stálo náležitě pokolení lidské, ale opírá se o ně, aby docela nepadlo. Nebot', odstoupivši od Boha pokolení lidské, má toliko život tělesný, velmi zesláblý a po všech stránkách ochromený. Protož, nemoha člověk státi ani vpřed jíti, jako nepevnou třtinu práva lidská vezma do ruky, opírá se o ně, aby nepadl v pozemských užitcích. Když mu je potáhnou bezprávně z rukou, poběží se žalobou před moc, a moc zasedne na soudu a přinutí obě strany mocí k soudu a rozsoudí je o to bezprávi podle práv městských. A tak opíraje se o tu třtinu, nepadne docela a neutrpí ve všem škodu, ale ukrotí se hněvy, jako když pes lačný chňapne ohlodanou kost. Nebot', kdyby nebylo té opory tomu pokolení vzdálivšímu se od Boha, padlo by tak v čas bezprávi, nemajíc se čeho zachytiti, padlo by jedno na druhé pomstou a zabilo by jedno druhé, a tak by se navzájem zabíjeli, až by pokolení lidské zahynulo. Protož tou oporou nějak se kolébá a trvá pro prospěch tělesných věcí. Ale kdož stojí podle zákona lásky, ti mají život duchovní zdravý a silný. Protož v čas bezprávi, pokušení a zlých nehod mohou státi pevně, trpíce bezprávi a nečiníce zlého za zlé; nepotřebují soudce žalobných soudů, aby v čas zlé nehody se o ně opírali.

Dí dále mistr Protiva: „Tak že by se mohlo přihoditi jakožto krmeným jedem, že by toliko ty výnosy nebo ustanovení lidská přijal lid jakožto spra-

vedlivá, kdežto zákon evangelia Kristova by proto zavrhl jako neužitečný." - Výklad tento chce oznámiti, že pokolení lidské aneb zmatené křesťanské tolik má těch ustanovení a zákonů císařských, městských a pohanských, že si přivyklo krmiti se jimi jako jedem. Po tom jedu život vnitřní pravý mře, vzdaluje se od Boha a od jeho milosti. A již po té otravě tím jedem, jež stále pítí navykli a jím se krmiti v těch zákonech lidských rozmnožených, vykrmivše se jedem bludů v těch zákonech, přeneseni jsou v to, aby se přidržovali těch zákonů jako spravedlivých anebo od Boha vydaných, aby s chválou a s užitky pod nimi stáli. Neboť, krmíce se jedem bludů z těch zákonů, okoušejí z nich své vůle a svobody tělesné, aby podle nich netrpěli protivenství kříže Kristova, bráníce se proti bezpráví v soudech, nepřicházejíce ke škodě na hmotných věcech, a mohou se podle nich mstít a zlé za zlé činit. Protož vůle tělesná tím jedem krmí se z těch zákonů, aby svobodně prošla v zlých věcech, a ne-může takový řád 'pohanský jinak nazvati, jen že jest dobrý a spravedlivý, protože volně procházejí po svých cestách zřízením těch zákonů. Proto nebude div, že ti, kteří jsou tak otráveni jedem krmeným, mohou potupiti a zavrhnouti zákon evangelia Kristova jako neužitečný. Neboť ten by je naopak obrátil a zarmoutil by je tu, kdežto onen jedovatý je utěší. Zákon evangelia ³ by chtěl, aby trpěli políčky, a kdo by se chtěl soudem domoci své sukně, aby, nechaje soudu i pomsty, přidal i plášť a tak aby škodu k škodě vzal. Protož vykrmení jedem, kterýž vlit jest do církve svaté, potřísní takový zákon jako slinami česnekovými haněními moudrých mužů radničních, kteří smrdímoudrostí radniční jako česnekem na lačný žaludek jedeným, aby moudře uměli pohaněti prostotu evangelia Kristova v jeho správách dostatečných a životných.

Protož vrátíce se k počaté řeči, co řekneme o tom, že císař vstoupil do víry s panováním pohanským a s právy a s úřady pohanskými? A podle skutků se pozná, že jest to ten jed, který byl v ten čas ⁴ ohlášen, že „dnes jest vlit jed do církve svaté". Protož, když jest vlit jed do církve svaté, ne nadarmo vlit jest, ale aby jej pijíce pili, aby se jím krmilo a vykrmilo množství zemí, lidí i národů, aby otráveni byli a zemřeli, aby se z toho otrávení opili moudrostí tělesnou a světskou. Ten jed moudrosti tělesné a světské stojí v moci císařské a v jeho zákonech, aby z nich pijíce tu moudrost jako jed, všecken zřetel

3 Matt. 5, 39-40.

4 T. j. když - jak se věřilo - Konstantin obdaroval církev světským panstvím a mocí.

obrátili k ostříhání těla v jeho svévolné svobodě a k dobytí časných věcí, moudře je zaujímající a získávající a rozmnožující v pohromách nebo skrze privileje ztracených skrze moc královskou zase dobývající anebo se pro ně mstíce, a na to aby moudře obrany a ohrady vymýšleli, aby se za těmi věcmi bránili. Ten jed leje se z moci světské a z jejich zákonů mezi křesťany a obrátil je v pohany. Pro ten jed se nemohou krmení tím jedem poddati zákonu Kristovu, nadmíru protivnému těm, kteříž jsou nakrmeni tím jedem moudrosti pozemské a tělesné. Jest jim to bláznovství směšné ten zákon a smrt jejich tučných břich. Protož netoliko že jím pohrdají jako neužitečným, ale jsou hotovi postaviti se proti tomu každému, kdo by jim podkouřil pod nosem zákonem Kristovým nelibým jako utrejchem. A v tom se jeví jed moudrosti tělesné, kterak raní škodlivě lidi a odloučí je od rozumu Božího nenávistně, aby mohli s hněvy povstati proti pravdě, která se jim zdá nejhorší, těm, v nichž panuje jed moudrosti pozemské, rodící se ze zákonů císařských a městských, který umrtvil křesťanstvo v pravé jejich dobrotě a odvedl je od víry, takže ještě i to můžem říci, že to vstoupení císařovo do víry s panováním pohan-ským jest pravé símě naseté, aby množství přestupníků rozmanitých vyrostlo z něho pod vírou, aby se tak silně ujali a rozmnožili až do nejvyšší míry všechna zlosynství, která si d'ábel mohl vymysleti, a všechny stavy šibalské a po-svátné, na povrchu okrášlené svatostí Istivou, aby tolik přestupků mohlo nale-zeno býti, že by víry málokdo následoval a ostatní všechno množství v pohanství se obrátilo. Neboť se nic jiného nemohlo uroditi, než to, co bylo naseto. Císař s panováním naset byl mezi křesťany, maje silný vzrůst, aby vbrzku vzrostlo, až by se ujalo, a rozmnožilo se to, což bylo naseto, až by se bezmála všechno v pohanství obrátilo, aby pak již ta moc s panováním, s právy a s úřady pohanskými stála uprostřed. Neboť, poněvadž to pohanství zběhlé od víry a od zákona Kristova všechnu víru a evangelium Kristovo zamítá a jí se posmívá, bydlíc v takové smělosti pyšné a v smělosti a v bohaprázdnoti lotrovské beze vší míry a srovnání, již nezbytná takovým odpadlíkům jest ta moc ukrutná, aby trápila, odírala, obírala, věznila, aby mysl neobřezaná takového zlosynstva zběhlého musila se ukrotiti a na slušném přestati. Ale ten život není víra ani cesta spasení, ale toliko užitečný jest k ukročení nespravedlivých lidí v časném životě a v dobrých věcech těla, aby v těch věcech docela nepadli a nezahynuli pro svou náramnou nemoudrost a zlobu.

KAPITOLA DVACÁTÁ TŘETÍ

Třetí zvláštnost, s níž císař, vstoupiv do víry, skrze ni pohaněl víru v těch, kteří následují víry, jest to, že užívá moci pohanské podle své vůle s pyšnou hojností a smělostí, neceně nic toho, že jest křesťan a že moci užívá nad křesťany, kteří jsou koupeni krví Kristovou, aby mu byli sluhý, a že jsou pod mocí nejvyššího pána nad pány a ten nejprve chce nad nimi panovati, jimi vládnouti a je spravovati. Protož pýcha smělá císařů, králů a jiných pánů, kdyby na to pomyslíla, neodvažovala by se nad tím lidem tak podle jejich vůle panovati, jako když si v čem usmyslí - bojíce se ¹ toho, že ten lid má pána nade všechny pány pozemské, a jestliže tito páni budou pano-vati podle své vůle v které věci nad tím lidem proti nejvyššímu pánu, upadnou do jeho moci s tím panováním. Neboť jest patrné, že by toho nezneužívali tolik, kdyby si uvědomili, že jsou křesťané a že pána v nebi mají. Ale svině nebo psa více si cení než člověka. A to v nich stojí z pýchy a z náramného pohrdání tvorem sobě podobným.

Ale já bych nic tak mnoho neměl za zlé, co činí lidem bezpráví ve věcech hmotných, platy od nich berouce anebo dávky na ně vzkládající v služebnosti prací robotnických. Ty věci jsou vzhledem k tělu příčinou k ochuzení a zmen-šení majetku a k namáhavému obtížení těla jejich robotami, ale ty věci by jim na duši neuškodily, kdyby je pokorně snesli. Ale toto má více váženo býti, že ty moci a věci tak jsou odpadlé a od dobroty vzdálené, pokud k víře hledíme; pro tu nic nechťi dělati ani se zřetelem k svému svědomí, ani k těm, jimiž vládou - a to jsou křesťané, z nichž aspoň někteří podle víry dělají špatné svědomí zle činiti zabíjejíce a násilí činiti jiným a olupovati je o jejich majetky. A ty vrchnosti u sebe nemají ty věci za hřích. Protož z pýchy znesváříce se s jinými o statky, o čest světskou, anebo sáhneli jim někdo na majetek, tu oni ihned o to začnou spolu válku, a zajmouce lid jako stádo, ženou je do boje, kdežto se dějí mordy a loupeže jedněch na druhých. Protož jak nebezpečné jest křesťanům dobrým pod takovými vrchnostmi přebývati, aby skrze ně nuceni byli k činění zlého, aby pro jejich rozkazy přestupovali příkázání Boží! A to ještě horší jest, že k těm bojům ženou křesťany, z nichž někteří s obou stran mohou dobří býti, dělajíce si výčitky svědomí z toho, zabíjeti a loupiti jiné. I půjde bratr na bratra, aby mu bezpráví činil; toho,

1 Totiž císařové, králové a jiní páni.

za něhož by měl z víry umřít, jde zabíjet a olupovat, donucen jsa nešlechtnou vrchností k tomu, a rozumu a lásky nemá tolik, aby raději sám od pána smrt podstoupil, než by takovou věc zlou učinil. Protož takové vrchnosti vztekly jsou osídlo dobrým křesťanům; k tomu, což nejhoršího vymyslí, nutí pod. dané, aby jejich zlé výmysly skutkem dokonali.

Ale tuto k nejhoršímu došla ta vrchnost: v největší bezbožnost a v pohanství pod pokrytectvím vběhla v tom, že již byvši mnohostranně odporná Kristovi, naposledy usmrcuje spravedlivé křesťany pro víru a krev jejich pro-lévá. Neboť apoštolé Antikristovi spřátelili se vzájemným lísáním s tou vrchností a osobili si ji k svým záměrům a prospěchům a stále s ní v radách leží. Protož pravé křesťany zradili té moci, z kacířství je hnusně obvinivše. Vrchnost sama, jakož neví, co jest víra, tak také neví, co by kacířství bylo; ale duchovní slídící psi, kteří nenávidí služebníky Kristovy i jeho zákon, což chtějí, to kacířstvím udělají a vnesou je v ucho té vrchnosti a naučí ji, aby ná-božnou příkrostí ta kacířství vyplnila.

Protož ta vrchnost jest síla Antikristova proti Kristovi a proti jeho vyvole-ným. A ani Antikrist skrze odpornosti tajně pod rouškou náboženství nemohl by si tak proti Kristovi násilně počínati, kdyby tak silnou moc světskou sobě na pomoc neměl. Protož ta vrchnost, mající kořen mezi křesťany z Konstan-tina, k čemu z toho kořene dorostla? Aby se skrze ni všechny odpornosti proti Kristu konaly, aby všechna zarmoucení a pokušení stála v ní svatým jeho. Tak daleko zloba Antikristova k hněvům se vzbuzuje proti Kristovi a proti vyvoleným jeho, aby ten hněv Antikrist vyléval na vyvolené Kristovy skrze tu moc světskou, kteroužto moc nadmíru velebí Antikrist, pravě, že církev svatá stojí v své pevnosti a v dobrotě skrze tu moc.

KAPITOLA DVACÁTÁ ČTVRTÁ

Ted' přijdou v této knize jiné výklady o tom, jak někteří křesťané rozumějí a za to mají, hledíce k čistotě víry: že moc světská, nebyvši zprvu v církvi, po dlouhém času potom již přichází k církvi Kristově nebo v ni jest vmíšena po jejím plném a dokonalém bytí. Protož moc světská církvi Kristově jest případná, ¹ neboť, cožkoli přichází k některé věci po jejím

1 T. j. akcidenční, nikoli podstatná.

prvotním a dokonalém bytí, tot' není její podstatné a není její vlastní věc. A protože církev Kristova dříve, než k ní byla moc světská přimíšena, měla své bytí dokonalé aneb plnost svou od času umučení Kristova, v kterémžto stavu a v své neporušenosti trvala po dlouhý čas až do Konstantina císaře, protož chceme tuto říci, aby rozuměno bylo o církvi Kristově toto: Poněvadž o ní tak smýšlejí někteří, že její pevnost a plnost stojí skrze moc světskou, protož tomu odporující jest řeč napřed pověděná, že církev Kristova dříve, než moc císařská a papežská se dostala do víry ve společenství a v účastnost s křesťany, měla své bytí dokonalé a plné a že zcela náležitě stála aneb pře-bývala ve všech věcech, kteréž jí víra ukazovala a ke kterým ji Bůh zavázal zákonem svým; ty všecky neztenčeně měla. A to jest bytí její prvotní, doko-nalé a vlastní, na němž jest od Boha založena dříve, než k ní moc světská byla přimíšena. Protož jest jí ta moc případná, neboť k ní přibyla po jejíplné dokonalosti, a mohla by ta moc odloučena býti od církve Kristovy beze všeho umenšení jejího ve víře a v dobrotě, skrze niž církev Kristova má svou plnost dokonalou, kteréž Bůh žádá od té církve a k níž ji zavazuje. Protož moc světská není vlastní a podstatná část církvi Kristově, bez níž by nemohla míti to, což potřebuje k své dokonalosti aneb k naplnění povinné vůle Boží.

Ale toto, co jest zde řečeno, není bez závady ani lehké, ale zamotané a bolesti plné. Protož tuto budou se dítí řeči ve formě sváru aneb hádky mezi osobami sobě odporujícími: jedna se rodí z čeledi Kristovy, a to bude Pavel jménem a v hádání ² zkušený, a druhá osoba se rodí z čeledi Antikristovy, a to bude kněz svatokupecký, nástupce Jidášův. Proto Pavel potvrzuje a vy-pravuje svár v té při, o níž napřed bylo pověděno, stran toho, že církev Kristova měla své bytí aneb dokonalost plnou ve víře a v pravdě bez vrchnosti světské; ale kněz silně brání vrchnost, pod níž se válí s velikým břichem jako v chládku pod skrytým místem.

Protož ten kněz prudce odporuje Pavlovi, řka o tom: „Kterak můžeš tvrditi, že církev Kristova měla své bytí dokonalé za času apoštolů a ostatních po nich učedníků Kristových, dokudž moc od císaře nepřijala? To zajisté jest zjevná faleš a blud a nepravděpodobné všem písmům, kteráž o tom mluví. Neboť od času umučení Kristova až do času císaře Konstantina všickni ti, nad kte rými bylo vzýváno jméno Kristovo, byli živi v opovržení a bídě a ve velikých

2 Hádání byly učené pře, zejména na universitě.

nesnázích trvali jak od Židů, tak od pohanů, takže jméno Kristovo a jeho učedníků bylo mezi všemi prokleté a všickni jeho věrní od ostatních národů byli trápeni až do smrti, takže netoliko panování neměli, ale ubožejší byli než sluhové; neboť sluhové od svých pánů bráněni bývají, aby nebyli pobiti od jiných, ale křesťané, kteří žili za toho času, i od svých pánů byli mučeni až do smrti, rozličnými mukami jsouce zabíjeni. Protož směšné jest říci to, že církev Kristova měla své bytí dokonalé za času apoštolů a ostatních učedníků. Ale stačí ti říci, odpůrce, že církev Kristova v těch časech prvotních se počínala, nemajíc své bytí dokonalé, ale v tu chvíli církev Kristova počala míti své bytí dokonalé, když moc světskou od císaře přijala. Protož ta moc, od císaře přijatá, zvláště slove podstatná v církvi Kristově, neboť skrze tu moc své bytí dokonalé měla a tak i dnes skrze tu moc má svou dostatečnost dokonalou."

To vše mluví kněz, nástupce Jidášův, proti Pavlovi a ukazuje dobré církvi Kristově v moci císaře. Protož z těch řečí mrtvých Pavel s ostatní čeledí Kristovou chápaje, co leží na srdci Antikristovi i jeho rotám i všemu množství slepých a tělesných křesťanů, protož odporné věci proti knězi Pavel konstatuje, že kněz bludně proti pravdě moc pohanskou tak silně brání a mnoho dobrého v ní skládá, dostatečnost i důstojenství víry i církve svaté v ní ukazuje, a že církev Kristova bez té moci císaře neměla svou dokonalost úplnou. Tomu kněz prudce odpírá, že jest to faleš a blud proti písmům, že by církev Kristova, trvající v chudobě bez panství a ve zkouškách mnohých, měla své bytí dokonalé, ale velmi bídny život že měla. Protož Pavel knězi odpíráje dí, že jest to samo v sobě bludné a víře odporující tvrditi, že dostatečnost církve Boží jest dostatečnost z moci císařovy a z moci jiných králů a pánů, ale dostatečnost církve svaté z Boha jest a z moci kříže Kristova.³ Protož ta domněnka kně-zova, v níž potvrzuje prospěch a dostatečnost církve svaté z moci císaře, příslušil lidem pozemským a tělesným, kteří milují svět, milují život tělesný, milují rozkoše tělesné a milují obohacení a zvelebení v světě a vždy pomýšlejí na to, vyhnouti se zlým věcem na těle i na majetku. A že moc světská a panování jejich k těm všem věcem dopomáhá lidem milujícím svět a chrání je, aby jim nebyly odňaty nižádným bezprávím, protož kněz, toho ducha jsa a napájeje se ze sklepa studeného, potvrzuje moc císařovu církvi svaté k prospěchu a tu stránku zvláště potupuje jako bídnu na prvotní církvi svaté, že, nemajíc ochrany v moci světské, byla opovržena a pošlapána ode všech jako pes na

3 2. Kor. 3, 5.

světě, ode všech mučena, olupována a vždy ode všech prokleta pro jméno Kristovo a v posměch dána; ale jest kyselo píti knězi z toho korbelíka nale-zeno, ježto není žádný lid tak ubohý jako ten; a která sláva aneb dokonalost ve víře jeho, když nelze Bohu posloužiti v pokoji? Ale poslední církev, dosáh-nuvši moci císaře a panství, ode všech těch zlých věcí si oddechla a nebojíse už toho, že by ji vodili před krále pro jméno Kristovo, neboť má dosti měst a hradů pevných a císařovu moc s vojskem, i může dobře život chrániti a brániti se všelikému bezprávní bojem, pomstami. Protož všickni milovníci světa pookřejí ve stínu té církve přemoudré v Kristu, že se tak zaopatřila, aby celý svět ukojila pod vírou, aby nebyl truchlivý, nasazuje líce a trpě loupění majetku, ale aby odehnal od svých vrat toho, kdož chce naň násilně sáhnouti a na jeho věci, maje moc světskou na to, aby se bránil všemu zlému skrze moc a v soudech dobýval těch věcí, na kterýchž škodu bere. Protož v tomto prospěchu pod mocí odpočívají milovníci světa a milovníci rozkoše; neboť v těch věcech, kteréž milují, ostříhá je moc světská. A k této domněnce přistoupí mistři i všechno kněžstvo císařské, neboť to kněžstvo toliko mocí císařskou a královskou stojí nepevně jako na písku a jako pod skrytým místem v chládku, střehouc život a pasouc jej hojně; a kdež se té moci nedostane, ihned se ztratí jako olšové klíny, když zeslábnou; malá rána stačí, a už vy-padnou. Na skále se nezaložili, ale na pozemských věcech nepevně jako na písku.

KAPITOLA DVACÁTÁ PÁTÁ

A toto je moudré, což Pavel odpovídá knězi sytému k jeho výkladům, řka k němu: „To ti připustím, že apoštolé a ostatní učedníci Kristovi od času umučení jeho až do času Konstantina a papeže Silvestra, kterýžto čas trval po tři sta let a ještě více, v tom všem času velmi v zármutku živi byli a ve velikých osidlech a v mukách až do vyhlazení krve život svůj vedli, žádného panství časného nemajíce ani se skrze kterou věc bezprávní bránice, ale nejtvrďší služebnost snášejíce. Ale z těch věcí protivných nemůže se dokázati, že by pro ně církev Kristova neměla své bytí dokonalé anebo důstojenství plné až do té doby, když moc světskou od císaře přijala; to není správné. Protož, jak jsem ti dříve řekl, dobré věci skrze Krista slíbené jsou duchovní toliko, ne časné, a ty dobré věci duchovní zajisté převyšují v důsto-

jenství a v pravém užitku všechny dobré věci časné. Protož vrchnosti anebo království světská prostě anebo úplně jsou pozemská a časná. Protož, jak jsem řekl, Kristus vyznává, že mu nenáleží v jeho prvním příchodu království světské. Proto praví: „Království mé není z tohoto světa.“¹ A o tom zjevněji mluvě učedníkům svým, kteří se svěřili o velikost, takto praví: „Králové pohanští panují nad těmi, kterýmiž vládnou, ale vy ne tak.“² Z toho jest zjevné, že důstojenství církve Kristovy nezáleží ve velikosti časných věcí. A netoliko dosti jest na tom, aby nezáleželo ve velikosti časných věcí její důstojenství nebo pevnost její, ale její dokonalost záleží v protivenstvích bezprávných od světa pro jméno Kristovo trpělivě snášených. A v tom důstojenství církev Kristova nejzvláštněji prospívá. Jako někdy tato slova oni mudrci pro-nesli řkouce: „Tuto má zvláštnost církev svatá: když protivenství trpí, zkvétá, a když je utiskována, roste; když je tupena, prospívá; když je urážena, vítězí; když je kárána, porozumívá, a tehda stojí, když se jí zdá, že by byla přemožena.“ Tím se ukazuje, že Kristus učil slovem i příkladem, že blahoslavenství člověka záleží ve ztrátě pozemských věcí a v přidržení nebeských, kterých v jeho naučeních praví učedníci následovali. V prvotní církvi svaré, kdežto ni žádnou moc světskou věřící neměli, dokonalejší větším počtem byli nebo se nalézali v církvi nežli nyní, když královstvími a vrchnostmi světskými církev se rozmohla aneb jich hojnost má. Protož Kristus zjevně a jasně mluvil a učil tomu, že poslední věci, kterýchž žádáme anebo kteréž žádány bývají od rozumného tvora, netoliko nezáleží v žádné věci časné, ale spíše záleží v opuštění mnohých věcí časných nebo v pohrdání jimi a v trpění protivenství až do smrti pro jméno Jezukrista. Protož blahoslavenství, jež jest poslední věc žádoucí, nezáleží v pozemských, ale v nebeských věcech. A protož učedníky své, v nichžto základy církve záležely, k tomu blahoslavenství vedl skrze duchovní věci, kteréžto v pohrdnutí časnými věcmi pro lásku k nebeským záleží. A to naučení zajisté Kristus příkladem zjevným skrze život svůj a smrt nejsvětější potvrdil. Potom dí: „Z toho se ukázalo, že moc víry a čistoty jest v nich, kteréžto věci jsou pravé a nejlepší dobro duchovní v církvi svaté. Protož v tom času velmi se rozmáhali věřící v dobrou duchovnost v čase těch protivenství, když církev svatá neměla moc světskou, více než potom, když se moc císařská vmísila mezi ně. Ale potom církev bohatla, zapletši se v panství světské a rozmnoživši se široce v království světské.“

1 Jan 18:36.

2 Lk. 22, 25-26.

Těmi slovy Pavel označuje prospěch a plnost i dokonalost prvotní církve svaté v chudobě, v trpělivosti a v jiných skutcích duchovních hojněji nad bohatou církev potomní. To proti knězi velikého břicha tvrdí, kterýžto kněz v odporu proti tomu potupuje církev prvotní v jejích bídách, že byla sklíčena mezi pohany i mezi Židy v nenávisti, v nepřízni, kteří ji tepou, loupí, pronásledují, umrtvují; protož v těch bídách byla umenšena a pošlapána, ale potomní církev skrze moc světskou jest povýšena panstvím světským a skví se ctí a slá-vou ve světě. Z těch řečí tučného kněze jest zjevné, co mu na srdci leží; že mu smrdí, když je církev chuda a se zedranými boky a se zbitou hlavou; tohot' nenávidí jeho život rozmařilý a rozkošnický; ale poslední církev je bezpečná, pokojná, za ni meč císařův pokušení snáší, majíc muže apoštolské, počestné, červené v tváři, plášťů dlouhých a čepic vysokých: tut' jest srdce knězi vychovanému v chládku.

Protož Pavel, hledě k čistotě víry, dí proti knězi, že to byl pravý prospěch té církve první, když ta moc pohanská ukrutná stranou od církve vně byla; majíc církev Kristovu v nenávisti, byla podnětem církvi svou nenávistí a ukrutností, aby, od ní trpíc bezpráví, byla hojná v dobrých věcech duchovních a skvěla se v častých vítězstvích mučednictva. To ukazuje ve vítězství a v trpělivosti prospěch. Protož byla bližší příčina k prospěchu pravému církvi Kristově nenávist a ukrutnost moci pohanské nežli přízeň moci domácí pod vírou. Ted' má s ní pokoj a přízeň od ní. A skrze to zašla v rozmařilost lenivého života a v pokrytectví a v čas pokušení nenese svůj kříž, neboť místo políčku má meč moci císařské a sama již boje vede a brání se proti zlým věcem skrze moc; protož vítězství v mučednictví ztratila. A poněvadž stále do soudného dne zavázána jest církev Kristova, aby v trpělivosti vládla duší svou³ a přemáhala bezpráví trpělivostí, tak i poslední církev stejně jako první pod pokutou hříchu smrtelného a pod pokutou ztráty milosti Boží zavázána jest k tomu, aby svůj kříž nesla a trpělivostí přemohla všeliká bezpráví, kteráž na ni dopuštění bývají. Protož poslední církev, osobivši si moc světskou k obraně v času zlých věcí, svrhla kříž s sebe, opouštějíc trpělivost, a v času bezpráví mstí se sama a činí zlé za zlé; a v tom přestupuje přikázání Boží, neboť užívání obrany skrze moc jest opuštění trpělivosti v té věci, kteráž z povinnosti víry měla strpěna býti; a opustili církev to, což z povinnosti víry měla držeti, zhřeší smrtelně a odstupuje od Boha. Protož každá nevůle k utrpení, pro niž

3 Luk. 21, 19.

se opouští anebo přestupuje přikázání Boží, jest hřích smrtelný a ztráta milosti Boží. Protož církev poslední nemohla dále zahnat od sebe ničím všelikou trpělivost, kterouž z povinnosti víry měla nésti, než tu, kdež si osobila moc světskou k obraně v čas pokušení, aby se mstila a zlé za zlé činila. A tak v každém pokušení, které měla z povinnosti víry trpěti, hřešila smrtelně, a to skrze moc, že od Boha odstoupila.

Protož jsem řekl napřed, že nenávist a ukrutnost knížat pohanských církvi první byla bližší příčina k pravé dobrotě ctnostné, aby, majíc popud jejich nenávisti ukrutné, trpělivostí vítězila a vyzkoušena byla, a skrze to vítězstvím přemáhajíc zlé a bezprávné věci, tak se Bohu líbila a bezpráví trpěla a jeho vůli plnila, zachovávajíc přikázání jeho v čas protivenství.

KAPITOLA DVACÁTÁ ŠESTÁ

Ale proti tomu poslední církev, majíc moc svou doma, má s ním pokoj a přízeň tělesnou. A ta přízeň dává škodlivý podnět k tomu, aby, bráníc se skrze ni proti zlým věcem, odvrhla jeho Boží od sebe, kteréž jí Bůh přikázal nésti; a tak, ztrácejíc trpělivost, i Boha ztratila. Protož ze skutků je znáti, že nenávist pohanských knížat věrné církvi Kristově blízká příčina jest, aby víra jistá a vyzkoušená v ní nalezena byla, ale přízeň domácích knížat církve poslední bohaté a nechtějící trpěti jest příčina nevěry, aby v ní hojně postavena byla a shledána a bez pochyby aby umrtvena víra byla a v zapomenutí přišla. Jako blud zůstala její hořká pověst, neboť skutky pohanské úplně na křesťanech stojí skrze tu moc z pohanstva kořenem vyrostlou. Protož Pavel knězi na konec odpovídá o tom, že církev Kristova prvotní, stojíc ve víře stranou od vrchností světských, měla bytí dokonalé a úplnou dostatečnost v každé pravdě, kterouž Bohu i lidem povinna byla. Protož tím se dokazuje, že moc světská není věc podstatná církvi Kristově, neboť bez ní mohla i nyní může svou pravdu držeti i vésti i svou pevnost i plnost míti bez ní, ale, kdyby byla podstatná věc moc světská církvi Kristově, nemohla by bez ní počítati víru vésti, jakož jsou klíče z podstaty nebo ze základu potřebné biskupům a kněžím, bez nichž nemohou počítati víru vésti, neboť bez nich nemohou oddělovati zlého od dobrého, nemohou zlým zavřítí království nebeské ani dobrým otevřítí. Protož tuto o moci není taková věc. Proto praví, že není z podstaty víry;

jestliže jest přimíšena k víře, proto není vlastní její potřebnost. Neboť moc drží úřad pro skutek jí se hodící, kterýž se skrze moc s donucením koná, a chápe se pomsty pro přestoupení spravedlnosti. Protož jak může potřebna býti svým úřadem skutkům víry, které jsou duchovní a neviditelné a nemohou se konati skrze přízně aneb nedobrovolné donucení vrchnosti, ale toliko z dobré a ze svobodné vůle a z milosti Boží? Neboť skutky víry jsou milování Boha a bližního, plnost zákona jest láska,¹ a tu lásku nemůže zaroditi v srdci lidském meč moci světské, ale sestupuje shůry od Otce světlosti² do srdcí dobré vůle, jimž jest rozkoší milovati Boha a činiti vůli jeho v přikázáních jeho. A opět kterak úřad moci světské přísluší těm, kteříž jsou zavázáni přikázáním Božím, aby v čas bezpráví sami se nebránili zlému, aby, jsouce pohlavkováni a políč-kováni, i druhého líce nastavili a nikomu zlým se za zlé neodpláceli a pomstu Bohu ponechali, nepřátele aby milovali, dobře jim činili, jsouli lační a žízniví, aby je krmili a napájeli a Boha za ně prosili? Tot' jsou skutky víry našia jsou přikázání Boží. Protož úřad moci světské kde se k nim postaví? Neboť následování Kristovo všecko se v pokoře děje a v trpělivosti koná, v poslušenství, v pokoji a v povolení dobrým věcem, v obcování počestném, bez žaloby mezi lidem přebývání. Protož úřad moci světské skrze svou tvrdost ukrutnou nemůže řídití takové skutky následování Kristova. Neboť ne každému řemeslu každý nástroj se hodí, ale každé pro sebe vhodného nástroje potřebuje: kovář vřetenem v ohni nemůže železo držeti a baba nemůže na kleštích přísti; protož kováři kleště dobře náleží a babě vřeten. Tak podobně i moc světská k jiným dílům jest připravena nežli k řízení následování Krista, kteréž se koná v po-koře, v trpělivosti a ve všelike nevinnosti. Než toliko případně může moc světská prospěti v následování Krista, bezprávím utlačujíc sluhy Kristovy anebo je usmrcujíc pro jméno Kristovo; tak nevinně trpící od ní dobře následují Krista. Také prospívá dobrým, pokud jest všem dobrá v obecném dobrém, rovnost a pokoj řídíc a jej chtějíc; tak zlým i dobrým jest dobrá. Ale nejvíce se vztahuje potřebnost té moci k odpůrcům svévolným, kteří si chtějí ukrutně počínati, jiné bezprávím utiskovati, aby takové krotila a pronásledovala, v po-zemských věcech řídila. Proto jest světská, ježto, pro chtivost panování pozem-ského, pro chválu světskou obsáhnouce množství hříšníků, chtějí nad nimi panovati pro své obohacení a zvelebení ve světě a pro své mnohé rozkoše. Protož ta moc, z potřeby chtějíc tak panovati nad množstvím bezbožníků,

1 Řím. 13, 10.

2 Jakub 1, 17.

kteří chtějí nesprávně činiti, jiné kaziti a bezprávím utiskovati, spolu si krásti, bráti, zabíjeti se, sahající násilně jedni na druhé, musí proti nim tvrdě moci užívatí a v těch zlých věcech je krotiti a řídití skrze moc a skrze spravedlnost takovou, kteráž zevnitř k časným věcem dobrým užitečná jest. A tak v těch vrchnostech zřízení Boží stojí pro časné a dobré pozemské věci, za nimiž poko-lení lidská se chrání v časném životě a v časných věcech těla.

KAPITOLA DVACÁTÁ SEDMÁ

Protož ještě i to můžem říci, z víry hledíce na takové věci napřed pověděné, že veliké zlé a rána lidu Božímu stala se tím, že ta moc světská s panováním, s úřady i s právy pohanskými byla připuštěna do víry, kdežto dříve byla stranou od ní, a připojena byla k víře s tím se vším v účast na křesťanských a duchovních věcech s takovými věcmi aneb způsoby nadutými a ukrutnými, v nichž nic počestného podle víry se nemůže viděti než jako i v zjevných pohanech. Protož k nim nepříslušejí křesťanské a duchovní věci, ani jich nemohou spasitelně užívatí, majíce účastenství s těmi pohanskými šerednostmi. Protož ti, kdož první tu moc s jejím pohanstvím do víry přijali, bez viny býti nemohli, poněvadž ta dvoje věc porůznu stála, každá v svých mezích, jak na její stav náleželo: pohané nic neměli s křesťany a křesťané s pohany kromě přebývání tělesného na stejném místě. Protož pohané v slepotě a v bludech a v nepočestném životě podle žádostí svých, jakž se jim chce, tak přebývají. A mohli tak stále býti, k víře se nepřiměšujíce, jakož nyní, do víry vstoupivše, nechť jinak státi než jako zjevní pohané, aniž co chtějí míti Krista z víry, jen křest ve vodě jako kůži ovčí svrchu, a pod tou kožíchtější stále vlci hltaví býti. A křesťané také stáli v té dobrotě, kteréžto dobrotě víra Kristova je učila, a stáli řádně a bezpečně v té čistotě a v nevinnosti, které skrze milost Krista Ježíše dosáhli, odloučení jsouce od všelikého spolku hříšníků, od pohanů i od Židů i od domácích přestupníků, kteříž se mezi nimi ukázali. Ačkoli pak v úzkosti a v nepřízni veliké mezi pohany i Židy zevnitř podle těla byli, ale podle vnitřního člověka z víry živi jsouce v naději budoucího života, tak jsouce ani umíratí od pohanů se nelekali. Protož tak stojíce mohli až dodnes státi, kdyby ten jed nebyl mezi ně vlit, dvoje panování pohan-ské skrze jednání satanovo a slepotu těch lidí, kterými se dostalo to dvoje

panování do víry jako jed, jímž otráveno jest všechno křesťanstvo v církvi římské. Protož jako kdysi Židé, jsouce uvedeni do země zaslíbené, stáli bezpečně v ochraně samého Pána Boha a v dokonalé správě jeho zákona a v svo-bodě, nemajíce žádného pána zemského s právem pohanským, jemuž by platy povinni byli. A trvali v té svobodě, jak se může z Písma doložit, asi po čtyři sta let. Ale potom skrze jednání satanovo a skrze zasloužení jejich hříchů zavrhnuvše Pána Boha svého s jeho ochranou, aby nad nimi nekraloval, prosili krále od proroka Samuela řkouce: „Ustanov nám krále, aby nás soudil, jako ho všickni pohané okolo nás mají." Ta řeč nelíbila se Samuelovi. I pověděl to Pánu Bohu. A Pán Bůh dí k němu: „Uposlechni všech řečí, které k tobě mluvili, ustanov jim krále, jak žádají; neboť, žádajíce krále tak jako pohané, ne tebe toliko zavrhli, ale i mne, abych nekraloval nad nimi podle všech nepravostí jejich, které činili od tohoto času, jak jsem je vyvedl ze země egyptské, až do tohoto dne." ¹ Protož lid, chtěje krále zemského, nejprve zavrhl krále nebeského, aby on sám nekraloval nad nimi dokonale a řádněji nežli král zemský. Protož, tak žádajíce míti krále nad sebou, těžce zhřešili a na znameníjejich hříchu div se veliký stal k prosbě Samuelově na svědectví jejich hříchu: déšť a hromobití nastalo. Pro kteroužto věc řekl ten lid židovský: „Dnes při-dali jsme ke všem našim hříchům tento hřích, žádajíce míti krále nad sebou." ² Protož nemůže to nikdy malý hřích býti, když Pán Bůh lid některý si oddělí od ostatních lidí jako svůj zvláštní lid a chce sám nad ním kralovati a jím vládnouti. Jako zde Židy si zvolil, a oni jím pohrdavše, chtěli za krále člověka, tak podobně anebo docela tak stejně tomuto lidu se přihodilo, který si Pán Bůh vyvolil a vybral ze Židů i z pohanů.

Ale těm slovům, která jsem řekl: „tak podobně se přihodilo tomuto lidu jako i Židům“, sluší vážněji rozuměti nebo s jedné strany jinak v tom, že Židé sami ze sebe dali podnět k tomu, aby, zavrhnouce kralování božské nad sebou, žádali za krále člověka, hnutí jsouce z žádosti nezřízené náklonnosti k pozemským věcem, domnívajíce se, že se jim budou dařiti v pokoji skrze krále zemské lépe nežli skrze krále nebeského; proto řekli: „Dej nám krále, aby nás soudil, jakož všickni pohané okolo nás mají." Ale v tomto lidu není taková věc, aby, pohrdaje Bohem, žádal krále s panováním pohanským, aby mezi ně vmíšen byl s takovým panováním. Ale to jim přišlo jiným způsobem, pod způsobem dobroty, aby císař, přikloně se vírou jejich k nim, uchýlil

1 1. Samuel (= 1. Král.) 8, 5-8.

2 1. Samuel (1. Král.) 12, 18-19.

se mezi ně s panováním pohanským. Protož tuto míním, že se jim přihodilo podobně anebo takovým nebezpečstvím jako Židům, a to jest podle způsobu odloučení a vyvolení Božího. Jako onen lid ze všech národů lidských si zvlášť odloučil a vyvolil, aby sám nad nimi kraloval a správy zvláštní k svému kralování na ně vzložil, aby jim mohl přikazovati to, což chce od nich míti, protož k tomu podobně nebo tak docela stejně jest při prvotní církvi Kristově, že ji odloučil ode všech hříšníků tohoto světa - ačkoli ne místem, ale čistotou a nevinností - a postavil ji jako pannu čistou, jakož k nim apoštolé mluvili, že je zasnoubili jako pannu čistou jednomu choti Kristovi,³ aby již nebyli svoji, ale toho, kterýž umřel za ně.

Protož zde na světě aneb v právech k vůli Boží libosti nemohl lid k lepšímu přijíti než tak, aby v té neporušenosti víry jemu odloučen byl z prostředka hříšníků, zachovávaje plné poslušství k Bohu, každý podle zprávy, kterou jim Kristus, Syn Boží, ustanovil v zákoně svém, aby, tak stojíce k libosti Boží, byli jemu lid a on jim Bůh,⁴ aby jemu byli jakožto chrám zvolený k přebý-vání. A tak stojíce mohli by stále státi; kdyby nebyli zklamáni pod dobrotou a pod přízní společného sdružení ve víře, z toho by vytrženi nebyli. Proto žádný se neměl odvažovati uvést mezi ně to, co od pohanů trpěli, břemeno panování pohanského, aby to jejich vlastní bylo. A jakož na ně to panování uvedeno jest a v ně vmíšeno, tak skrze to poskrvny pohanské k porušení jejich čistoty a nevinnosti. Co císař nemohl mukami zavést, to pak pod rouš-kou přízně zavedl: vírou se s nimi spojiv, zavlekl mezi ně nevěru svého po-hanství. Proto pokud se lidí dotýče ten běh, lidé zhřešili. A kdo zná velikost jejich hříchů a kdy jim konec bude? Oni naseli, a široce po nich roste. A pro-tož Bůh ví, co zlého lidu Božímu učinili Silvestr a Konstantin. Nebot' správně napsali provinění Konstantinovo v tom, říká: „Konstantin nemohl přenést panování císařské na vrchního biskupa." Jiní praví: „Ačkoli to mohl učiniti, ale neměl to učiniti, poněvadž jest to zlé; naprosto neměl učiniti tak veliké zlé." Protož kdo ví, v čí radě byl i s knězem, když to činil? Poněvadž císař pro hřích neměl to učiniti, aby kněze chudého v panování císařské uvedl, a kněz chudý a k chudobě vírou zavázaný neměl nikterak takové panství přijmouti, a poněvadž sám se vpletl v panování pohanské, aby stál s ním jako hlavní správce víry, jed vlít jest, když císař s druhým panováním císař-ským vmísil se k té nevinnosti, kteráž stála na služebnících Kristových.

3 2. Kor. 11, 2.

4 Zjevení sv. Jana 21, 3.

Protož ti dva páni s panováním pohanským byli vmícháni mezi ně, aby jimi vládli podle těla i podle duše. Protož v čí radě stáli oba, tak zlé věci jed-najíce, aby se v jejich osobách neukončily? Ale počátek z nich vzavše, mnoho set let trvají, velmi zlymi díly se projevujíce. Ale to by ještě tak veliký div na nich nebyl, že by jsouce oklamáni bez rady Boží to činili. Ale spíše to pro-tivné jest, že potomní křesťané, kteří se zdají nejlepší a nejmoudřejší v poro-zumění víry, kteří ji převrhli na ruby i na líce svými rozumy, jako jsou největšímistři, ti to panování potvrzovali i sami v něm byli a tak velmi moc světskou potvrzují ve víře k užitekům víry, že by bez té moci nemohla víra v své pev-nosti a v dobrotě státi ani církev v své spravedlnosti, kdyby ji moc císařova neštěpovala a nehájila. A ještě dále dokazují, že, kdož by tak nesmýšlel anebo proti tomu mluvil, že jest kacír a tak oddělený od víry. Protož méně může divné býti na Konstantinovi takové jednání, že by je skrze blud jednal, ježto tolik knih o víře nepsal jako mistři, Protož tou řečí čího jsou ducha ti mistři, tak silně potvrzujíce to pohanství mezi křesťany?

KAPITOLA DVACÁTÁ OSMÁ

Protož mistr Protiva ¹ pozoruje, kterak škodlivě ta panování po-hanská vmíšena jsou do víry, že již bezmála všechna víra zahynula skrze ta panování a všechno veliké množství křesťanů opilo se jedem a umřelo a od víry se vzdálilo a někteří jsou tak zemdleni od toho jedu, že se stěží kolébají podle víry, ještě pochybujíce o čistotě víry, ježto se jim zdá v své čistotě spíše bludem než vírou a jed vypitý zdá se jim, že víra jest, protože jest obarven svatostí mýlivou, protož mistr Protiva přeje si, aby někdo tak škodlivému vmíšení těch panování porozuměl, rozlišuje ta panování, že jsou jedna podle pravdy Kristovy a jiná podle vmíšení těch pánů z pohanů vyrostlých, škodlivě vmíšených do víry. A praví: ² „Jiné jest panování božské, jiné lidské a jiné andělské. A lidské se dělí na dvě, neboť jiné jest městské donucující a jiné evangeliem spravující. Prvním způsobem, městským s donucením, nemá pano-vati duchovní, to jest správce evangelia. Protož prorokové byli králové těch, jimž byli Bohem ustanoveni aneb za správce dáni, a prelátové praví za času zákona milosti jsou králové těch, jimžto duchovně jsou ustanoveni aneb ke

1 Viklef.

2 Ve spise De civili dominio (O světském panství) kap. 11.

správě dáni, a tím větším právem správu vykonávají nežli králové světa, poně-vadž úřad správcovský konají vzhledem k duším, kdežto králové vedou správu vzhledem k věcem tělesným. A jakožto králové pohanští a světští užívají práv městských k své správě, tak mají i králové duchovní užívat k své správě zákona evangelia svatého nesmíšeně. A tak má se rozuměti Písmo, kdežto se připisuje Kristu titul správy aneb jméno královské, neboť on vyvýšeně slove král, jakožto syn přirozený v přirovnání k jiným synům, vyvoleným."

Nejprve z té řeči jako ještě nezcela jasné potřebné jest rozuměti, že správci evangelia jsou duchovní králové a že správu evangelia připisuje samému králi Kristovi, neboť od něho jest ta správa vydána. A král jméno má od spravo-vání jiných aneb mnohých. Protož Kristus největším právem jest králem, neboť nejlépe spravuje člověka k spasení, aby se mohli ještě někteří postaviti na té správě přes ten jed vmíšený se dvěma pány. Protož tuto nazývá králi ty duchovní, kteříž mají spravovati lid ve smyslu evangelia Kristova. To se má rozuměti, že drží úřad krále nejvyššího, Krista, a od něho správu vykonávají jako úředníci jeho služebností. Protož, jakož král nejvyšší správu položil, tak i úředníci mají spravovati duše lidské evangeliem svatým a páni aneb králi jejich býti. Protož těm pánům praví, aby lid evangeliem spravovali nesmíšeně. A tuť má býti řeč o nebezpečném oklamání ve vměšování dvou pánů se zákony pohanskými, kteří se vměšují k evangeliu Kristovu jako jed. Protož to přidal těm, kteříž mají spravovati lid Boží evangeliem Kristovým, aby k němu nepřimíchávali správu těch pánů pohanských.

Protož jejich dva zákony jsou přimíchány do víry: zákon městský aneb pohanský a zákon papežský, aby ten, jenž má evangelium kázati, namíchal do evangelia těch zákonů jedovatých, pro něž lid od víry evangelia odstoupil a otrávil se jimi smrtelně. Protož nesměšuj jed s medem; neboť jed, i když s dobrou věcí bývá požit, nepromění se v lékařský pokrm, ale vždy jedem zůstane. A nic jiného nemůže učiniti jed, jen lidi usmrcovati. A tuť se ho nejtíže vystřehou, když se do evangelia vměšuje a když evangelium tomu jedu svou tvářnost dává, aby jej pili jako zprávu evangelia, k níž se napořád každý věřící táhne a na ní by chtěl nakonec odpočinouti; a nemůže-li to pro-zkoumati, kdž se pod slovy evangelia smysl falešný a jedovatý vylévá, tedy skrze evangelium jedu se napije. Protož jest s namíchaným jedem zpráva evangelia. Nerozumný, táhne se k ní, neunikne jedu; vypije jej jako evange-

lium. A protož nyní, mísíce tolik jedu do evangelia, více ho mohou dáti vypít než kdyby načali samotný jed, a mohou pod jménem Ježíšovým všechn svět v pohanství uvést, neboť skrze něho napájejí svět jedem. Protož praví správ-cové evangelia neměli by tak přiměšovati jed do nejdražšího pití, jako apoš-tolé Antikristovi všeho ducha Antikristova, odporného duchu Ježíšovu, vyče-pují skrze evangelium. Protož panování městské s donucením podle práv městských nenáleží těm, kteří panují skrze evangelium, neboť správa pohanská byla skrze císaře uvedena mezi křesťany jako jed.

KAPITOLA DVACÁTÁ DEVÁTÁ

Ale v této řeči jest počátek o králi Ježíšovi, jehož správa docela jest v rozporu se správou králů světských a se správou městskou. A jeho správa jest správa života a království jeho právem božským zřízené a všeliké dokonalosti plné. Protož jeho království od Boha opověděné jest, když skrze anděla zvěstován jest matce jeho. Řekl anděl: „A budeš nazývati jméno jeho Ježíš. Ten bude veliký a syn Nejvyššího bude nazván; a dá jemu Pán Bůh stolic Davida, otce jeho. A bude kralovati v domu Jakobově na věky, a krá-lovství jeho nebude konce.“¹ A jinde dí Pán Bůh: „Onť bude spravovati lid můj Izraelský.“² A on sám to vyznal. Když Pilát mu řekl: „Ty jsi král židovský?“, odpověděl Ježíš řka: „Ty pravíš, že já král jsem. Já jsem se k tomu narodil a proto jsem přišel na svět, abych svědectví vydal pravdě. Každý, kdož z pravdy jest, slyší hlas můj.“³

Ta všechna Písma potvrzují všemu světu, že Kristus Ježíš jest pravý král nad králi a pán nad pány a že jest král na věky a že má kralovati v domu Jakobovu. Dům Jakobův byli nejprve synové Izraelští podle těla a podle slibů, a nyní jsou dům Jakobův duchovní vyvolení Boží z křesťanů, jsouce v drženíslibů, Božích. Protož, kdekoli jsou z víry Kristovy živi, jsou vespolek dům Jakobův. Protož on jest králem v tom lidu nejvyšším právem, neboť jest Bůh a stvořitel všech, král nad králi zemskými, a souditi bude všechny podle spra-vedlivosti své. A jest zvláště králem věčným v domu Jakobovu mocí života pravého, obživiv a dobyv sobě toho lidu v krvi své, v nejsilnějším vítězstvítrpké smrti. A dobyl jich sobě z moci d'áblovy a ze všeho vězení jeho i ze

1 Luk. 1, 31-33.

2 Matouš 2, 6; sr. Micheáš 5, 2.

3 Jan 18, 37.

všech nepravostí tohoto světa, dav se sám za ně, aby je vyprostil od každé nepravosti a očistil je v krvi své, lid sobě vzácný a následující dobrých skutků.⁴ Protož, kraluje nad tím lidem s velikou mocí života duchovního, mrtvým život milosti dal a stále dává a může brániti lidu svého od bezpráví lidského i d'ábelského úplně, aby vlas s nich nespádl bez jeho vůle. A ten král Ježíš má správu k tomu lidu, nad nímž chce kralovati, přivázanu tak, aby skrze ni jen k němu samému přivázání byli, aby jemu samému živi byli, nikam se neuchylující, vši silou těla i duše k němu se obrátíce, všechny věci těla i duše k němu a jemu v službu poddávající, a nejsnažněji aby mu celé srdce s milo-váním poddali. Protož taková správa jeho k tomu lidu ostříhá člověka, aby pod žádnou moc neupadl jemu protivnou, pod moc d'áblovu, pod moc hříchů, pod moc tvorstva, kterékoli mohlo by odejmouti člověka Kristu, aby on nekra-loval nad ním; neboť všeliká moc aneb tvor, který by se domohl vlády nad člověkem s přimíšením nepravosti odporné Kristovi, ten by odňal člověka Kristu skrze poskvrnu hříchu, kteráž se přiměšuje k člověku skrze tvora pod-daného pod moc hříchu. Tak mnoho a tak daleko svou správou král Ježíš sahá na ten lid, nad nímž chce kralovati, že každou cestu zastoupá jim svým učením, kterouž by se mohli od něho odchýliti. Protož i vrchnosti světské mohou to způsobiti, aby skrze ně odňat byl člověk Kristu. Protož v časných věcech má jim člověk poddán býti s vůlí Kristovou. A pakli obdrží právo aneb moc nad člověkem, kterýmžto právem a mocí má Kristus panovati nad člověkem, tím moc světská odejme člověka Kristu, a ostane člověku ta moc bohem, to v něm obdrževši, což na Boha sluší,

Protož, jak prve pověděno jest, učení aneb správa Kristova zastoupá člověku každou cestu, kterouž by od něho mohl odejiti a kralováním jeho nad sebou pohrdati. Protož, cožkoli člověk myslí o svém spasení, to má mysliti o tomto kralování Ježíšovu; neboť, nádkým stojí jeho království aneb kralování, tomu se dostane Božího spasení. A to vše jest zavázáno na pravém poslušenství- krále Ježíše. Jinakť nemůže kralovati podle dobroty a užitku nad nikým, jen poddá-li se člověk pravému poslušenství; a za to poslušenství jest spasení. A v kterékoli stránce zruší kdo poslušenství jeho, ztrácí spasení; neboť „kdož odstupuje a nezůstává v naučení Kristovu, ten Boha nemá.“⁵

Protož z těchto řečí rozumný může znamenati velikou dokonalost krále Ježíše, a s jakou snažností každý měl by ho za krále míti, poněvadž každé

4 Titovi 2, 14.

5 2. Jan 9.

dobro člověka i všech lidí v jeho rukou jest, aby všechno dobro se stalo každému skrze moc a dokonalost toho krále zde, na tomto světě, i v budoucím. A také mohli by lidé z těchto věcí snadno poznati rozdíl mezi panováním králů tohoto světa a mezi panováním Kristovým, kterak jest nadmíru vznešené a živoucí, polepšuje člověka na duši i na těle a mocně ho spravuje na cestě putování jeho, aby bez úrazu i bez bludu mohl dojít do své vlasti ⁶ a bezpečen jsa, všudy pod jeho ochranou stoje. Ale kterak malé a jalové jest panování králů pohanských proti Kristovu panování! Neboť více břemene a bolesti přichází skrze ně pod-daným nežli svobody a utěšení; a velmi zřídka se s tím potkají, co v nich hledají; a čeho se nadějí obyčejně, to utíká před nimi ta věc. Ale panování Kristovo tak jest mocné a dokonalé, že když by celý svět chtěl jeho za krále míti, mohl by pokoj míti a všechny jejich věci dobře by se zdařily. A ani by jim králů zemských potřebí nebylo; neboť by všickni stáli podle lásky a pravdy. Neboť na zlé provinění je potřeba králů pro přestupníky, kteří by chtěli mnoho zlého činiti, kdyby je vrchnost nepotřela. Ale kdyby král Ježíš panoval, všechno zlo by padlo. Neboť té moci a dobroty jest kralování Kristovo, že skrze ně hřích zahyne; neboť on na zkažení hříchů přišel i království přijal. Protož, kdekoli jeho království stojí, tu musí hřích vyvržen býti; ne s donucením moci pohanské vymítá se hřích v jeho království, ale z vůle svobodné se zanechává, aby každý sám od sebe zanechal hřichu pro lásku ke králi, chtě dáti místo kralování Kristovu v sobě. Protož buď jeden nebo dva anebo jich více, kteříž by se chtěli poddati jeho kralování, musí dobrovolně od hříchů odstoupiti; neboť on tak chce panovati nad lidmi s jejich polepšením, aby dobrovolně k jeho přikázání hříchů zanechali a je nenáviděli.

Protož počátek jeho kralování v lidech jest hříchů dobrovolné vyvržení. Neboť proto sobě dobyl lidu z moci d'áblovy, aby jej omyl od hříchů jejich v své krvi ⁷ a postavil je v milosti své, aby vždy skrze milost odlučovali hřích od sebe. Protož jeho kralování působí, aby bylo dobrovolné hříchů vyvržení skrze lásku, kteroužto láskou mají se ho přidržovati ti, nad nimiž on kraluje. Ale když se pohrdá kralováním jeho, tak hřichy hned vzrostou a rozmnoží se. Protož ihned bude potřebí panování králů pozemských, kteréž na pomstu hříchů zavedeno jest, aby se skrze moc ukrutnou ukrotila taková bezpráví, aby se všechno nepobilo, aby lid na lid nevpadl násilím, až by všickni jedni od druhých zhynuli. Protož moc ukrutná to ukrotí a trestá ukrutníky bez milosti.

⁶ T. j. do království nebeského.

⁷ Zjevení sv. Jana 1, 5.

To již potom, když se pohrdne královstvím Kristovým, kteréž se mělo díti podle lásky s užitkem spasení, ihned přichází ukrutné trestání královské, jež často bývá počátek zatracení. Jako se přiházelo Židům tvrdé šíje, kteří, pyšně pohrdnuvše kralováním Božím nad sebou a sobě k velikému dobru, chtěli za krále člověka i musili mnoho zlého trpěti. Jim k pokárání Pán Bůh dí: „Zhynutí tvé, Izraeli, od tebe jest, ale ode mne jest toliko pomoc tvá aneb spasení tvé. Kde jest král tvůj? Nyní vysvobod' tě ve všech městech tvých! A soudcové tvoji, o nichž jste řekli: Dej nám krále a knížata!? Dám ti krále v hněvu mém." ⁸ Protož, poněvadž tomu lidu dával krále v hněvu svém, tedy za trest pro jejich mnohé a těžké hříchy, aby byli káráni po lidsku odpůrci zákonů božských v lidu izraelském, zavedena byla moc královská, neboť vůbec pro hříchy lidu rostla ukrutenství královská, že netoliko domácí králové trápili je svou ukrutností, ale i pohanské krále na ně přivedl, aby je soužili násilím a nedali jim žádného odpočinutí. Ani pokrmů nemohli míti někdy, ježto jim je shltali pohané jako kobyly. A pro hříchy modloslužebné i pro jiné byli ve vězení krále babylonského sedmdesáte let. ⁹ Protož tot' jest dílo králů zemských za ta nevděčná pohrdání, jimiž pohrdali králem Ježíšem s jeho královstvím božským, milostivým a spasitelným, pro kteréžto pohrdnutí a potupení hřešení proti Kristu netoliko spasení nebudou hříšníci, za milosti jeho mnohé nevděční, ale i tělesně musí mnoho trpěti. A mohl by i svět zahynouti pro jejich mnohou nepravost. Protož vrchnostmi ukrutnými kroceni bývají anebo zachovávaní jako plotem opletení, aby ten svět mohl do vůle Boží potrvati. A někdy Bůh pro hříchy i tu pomoc odejme světu, aby ani ta dobrota nemohla nalezena býti, kteráž se děje skrze moc knížat, aby jedni proti druhým povstávali, aby se navzájem utiskovali násilím, útisky si činíce, jímali se, olupovali se, zabíjeli se, ve statky se uvazovali jedni druhým, jakož to zjevné jest nyní v této zemi, ¹⁰ a to vše pro mnohé hříchy toho lidu odpadlého od Krista, nevděčného za jeho mnohé milosti. I dopouští na ně Pán Bůh násilníky pokrytecké, aby je odírali mezi sebou, aby panovali nad nimi k jejich zatracení. A někdy žádné nedá, aby se sami navzájem rvali, kdož s koho může býti, aby se neměli o koho opírat, ježto opustili Pána Boha svého a pomocníka doufajících v něho. Protož nic, cožkoli takového bezpráví trpí ten lid nemoudrý od těch vrchností násilných, nespomůže jim k spasení, poněvadž odvrhli kralování

8 Ozeáš 13, 9-11.

9 Jeremiáš 25, 11; 29, 10.

10 Nejspíše narážka na události roku 1441.

Kristovo nad sebou. Nebot', jakož napřed pověděno jest, jest v něm život věčný dán toliko lidem dobré vůle. Protož, nad kým on kraluje, tomu může prospěti k spasení dobrota i zloba králů zemských. Nebot', budou-li dobříkrálové, mohou svým podnětem dobrotivým pomocni býti k pokoji časnému, kterého spravedliví dobře užijí k prospěchu časnému. Pakli jsou zlí králové nebo jiné vrchnosti a protiví se dobrotě spravedlivých, strpí-li je pokorně, budou jim příčinou k velikému zasloužení. Ale nad kým nekraluje král Ježíš ukřižovaný, tomu nebude nic platno, i kdyby sám svatý Petr nad ním kraloval po způsobu králů zemských.

Protož ani zlí, ani dobří páni zlým lidem neprospějí; přece po tom po všem musejí do pekla jíti. Protož nic na světě jiného není užitečné člověku rozum-nému, jen to, aby byl na službě u krále Ježíše, aby se připojil k jeho dvoru a rád mu sloužil a za krále ho měl, věda, že se mu dobře stane, setrvá-li v jeho službě.

Protož z těch věcí pověděných může se poznati, co jsou ta panování světská a co jest panování Kristovo, které staví v pravé dobrotě člověka k Bohu zde na světě a řídí ho ve věcech duchovních i v tělesných i v světských správněji než řád králů zemských.

KAPITOLA TŘICÁTÁ

Ale nyní jsou mnohé spory a těžké pře o tu moc s panováním pohanským a mohou ještě těžší býti. A ty spory z toho se rodí, že nyněšíkřesťanstvo oslepené své dobro toliko se zřením k časným věcem do té moci skládá, ačkoli ani toho prospěchu z ní nemá tak, jak se domnívá. A ještě větší příčina a těžší stojí v duchovním kněžstvu a v mistrech, že tu moc mají za podstatnou věc víry z nejvyšší potřeby víry, a že by bez té moci prospěchy církve svaté nemohly existovati. Protož podle takového názoru položili tu moc za třetí částku církve svaté a tak ji do sebe vpočetli jako podstatnou věc víry z nejvyšší potřeby, aby se víra skrze ni řídila a zachována v své pravdě byla. A poněvadž na ní stojí prospěchy církve svaté, tedy ze tří částek těch tato nejpotřebnější jest, aby skrze ni víra silně stála.

A dělí ty části, čím která prospívá: Páni, aby chránili a bojovali a páli a věšeli, aby nikdo víře nepřekážel; kněží, aby se modlili; a sedláci, aby pra-covali a krmili tyto dva Bály tlusté a nadmíru nenasytné, kteří žerou a požirají

celou zemi. Jeden Bál vykrmený a rozmnožený: páni svěští; druhý Bál vykrmený a rozmnožený: páni duchovní. Ti dva Bálové společně hltají zemi a pijí krev potu z třetí částky, kteráž, potom se zalévajíc, naplňuje rozkoše obou dvou Bálů.

Protož z prvního předpokladu ti duchovní mistrové a kněží dále myslí, aby ti králové, knížata a jiní páni rozmnožení byli dobří, k zákonu Božímu přichýlení, jak se sluší na věřící křesťany, aby skrze věrné vrchnosti prospěšně se děl řád Boží a chvála Boží, jakož od starodávna od starých svatých zaveden jest; nejprve skrze Ducha svatého řád Boží zaveden jest a nyní skrze moc s panováním pohanským. Protož zdá se jim podle toho předpokladu, že by nejlepší křesťan měl býti králem mezi křesťany, aby víra prospěch největší skrze krále vzala. Tuto pozoruj pečlivě, kdož má rozum, co ten myslí a v čem se brodí. Protož, vidouce takové předpoklady v lidech, stůjmež v takové rozepři podle víry, a seznáme, že nám víra takové výmysly nepotvrdí, a nejvíce toho základu se držíce, kterýž již vyneseno jest o králi Kristovi, že ten král Bohem opověděn jest aneb osvědčen církvi Kristově tím svědectvím, že on bude kralovati v domě Jakobově na věky a bude spravovati čeled' Jakobovu." ¹ A tu se nemůže nic jiného rozuměti pod domem Jakobovým než toliko sbor spravedlivých, to jest ovce Kristovy, které jeho hlas slyší. A tak on, králem se vyznávaje, praví: „A kdož z pravdy jest, ten slyší hlas můj.“ ² A opět: „Ovce mé slyší hlas můj.“ ³ Protož kozly smradlavé aneb křesťany odpadlické nemůže spravovati, poněvadž hlas jeho neslyší ani mu nevěří. A protož svět nemůže jeho správu přijmouti pro vznešenou dokonalost; neboť nemůže nikde tak užitečně spravován býti člověk v tom, což k Bohu náleží, ani v tom, což k lidem náleží, ani v tom, což k duši i k tělu náleží, jako může spravován býti skrze krále Ježíše. Protož správa královská nemá nižádné stránky k tomu podobné v svých správách, což má král Ježíš. A ty věci z víry můžeme o něm vyznávati.

Protož jakožto dříve řečeno jest o dobrém křesťanu, kterýž z víry živ jest a následuje Krista v skutcích, a že podle první řeči mistrů měl by takový křesťan králem býti s panováním pohanským nad jeho ovce: nemůže se slušně srovnati s jejich řečmi fakt, že pominuli krále Ježíše s jeho plností, jenž jest hlava církve svaté, ⁴ jejížto všeliká dostatečnost i správa pochází od té hlavy jakožto vlastním údům těla té hlavy. Ty věci mistři pominuvše, pomýšlejí

1 Luk. 1, 33.

2 Jan 18, 37.

3 Jan 10, 27.

4 Efez. 1, 22-23.

krále křesťana dobrého zjednatí s panováním pohanským, aby skrze něho jednány byly užitky a prospěchy církve svaté. To se hodí církvi římské, která na to moc královskou hledá, aby ji král hájil mečem a zahnal od ní protivné věci, nepřátele její silně bil, neboť ta církev nechce nic protivného trpěti, vždy chce zpět bítí a krev z lidí cediti. A k tomu prospěchu jest jí lepší král šibalský, člověk, který se opil jedovatinami jejími; také pevněji udeří pro ni nežli po-korný křesťan. Neboť křesťan dobrý neodvážil by se s panováním pohanským uvázati v úřad královský k spravování a k prospěchům církve Kristovy, aby ji chránil mocí světskou od nepřátel, věda křesťan dobrý, že král Ježíš jinak chce mítí církev svou, aby ona svou krev prolévala pro jméno jeho. Protož pravý křesťan neodvážil by se tak odporné věci proti Kristu činiti. Předně proto, že by rozum nemohl mítí k tomu. Za druhé proto neodvážil by se to učiniti, že to učiniti nesmí, k čemuž moci nemá. Za třetí proto by se neodvážil, jako by se neodvážil pro hlas svědomí dělati to, čím by mnoho zlého způsobil a mnoho dobrého zahubil nebo zkazil. Také proto by se neodvážil, jako by se to pro hlas svědomí učiniti neodvážil, čím by velmi Boha potupiti měl. Protož věrný sluha Kristův kterak by mohl, hledě na krále pána svého, který náležitě kraluje nad svým lidem vyvoleným, chtítí nad tím lidem osobiti si království s úřady i správami odpornými tomu králi i lidu jeho? Chceme-li to jako lidé porovnatí se světskými poměry, neodvážil by se opatrný takovou věc učiniti proti králi člověku; neboť o to války bývají, když se jeden pán uvazuje druhému v jeho lidi a chce nad nimi panovati. Ale tuto větší hněv bývá, kdyby některý člen z čeledi královny lstivě chtěl se uvázati v království pána svého; neboť pro takový skutek Absolon zabit jest, že, lstivě si získav lid židovský, chtěl otce zbaviti království a sám místo něho kralovati chtěl.⁵ Protož tím spíše pravý křesťan pro čest pána svého Krista Ježíše jemu na potupu neodvážil by se to učiniti, aby s panováním pohanským chtěl kralovati nad jeho lidem, nad nímž on sám kraluje náležitě a dokonale jakožto pravý Bůh a pravý člověk, aby pak směle chtěl v ten lid vkročiti s panováním pohanským, nad nímž on sám kraluje náležitě a dokonale. Protož kdyby chtěl král pozemský kralovati nad takovým lidem s panováním pohanským, s takovou mrzkostí, aby mu lid zprznil tím panováním, neboť úřady pohanské jsou odporné správě Kristově a nehodí se pro ně zřízení království Ježíšova: protož člověk Ježíšův, chtěje se spravovati právy pohanskými, poskvrnil by se jimi.

5 2. Samuel 15.

A protož nižádný z křesťanů pravých pro ty věci pověděné neodvážil by se v takovou odpornost Kristovi protivnou vplést. Než úředníci jeho duchovnípotřební jsou k správě duchovnímu království, jakož dříve o nich řečeno bylo, že také jsou králové praví správcové evangelia Kristova, majíce správu povzne-senou nad správu králů pohanských, aby spravovali rozumné duše lidské, nic jiného jim nemluvíce než slova života krále jejich Ježíše, aby je tomu králi v poslušenství uvedli a známým učinili jim krále jejich v jeho mnohých milostech, které jim ukázal umíraje za ně, a kterak jest dokonalý v těch věcech, kterýchž ten lid potřebuje od toho krále. A těmi zprávami mají těšiti ten lid, aby se rád držel svého krále, aby lásku měl k němu a naději plnou položil v něm jakožto v mocném králi, který může všechno hojně učiniti, což ten lid žádá a potřebuje od něho, může dary dávat i ochrániti je před každým a vy-svoboditi je z rukou nepřátel jejich, aby ani jediný vlas nespadl s hlavy jejich bez vůle královny. Protož takových duchovních moudrých úředníků potřebuje král Ježíš k správě království svého; neboť úřady pohanských králů nepřislušejí k správě těch věcí. Protož co hýbá tělesnými a slepými kněžími a mis-try, aby ty věci potvrzovali a za víru je mezi lidem rozsévati, velebíce moc pohanskou pro takové užitky víry? Nic jiného, jen to, že se s tělem rozkošnic-kým schovávají za tou mocí jako pod skrytým místem, aby na ně nemohlo nic protivného přijíti pro tu moc, s níž se slili v jednoho ducha, pravíce, že v ní je prospěch církve svaté, zatím co z té moci má prospěch jen jejich tělo. A za druhé proto, že správu mají smíšenou k lidu; práva papežská a práva městská hnusně spojivše s vírou, drží lid v mezích tělesných podle toho smíšení na tělesných obyčejích mrtvých, které jim nadělali z těch zákonů smíšených. Protož panujíce nad vírou i nad lidem tělesně, podávají lidu víru v tom smíšení, jak chtějí, neboť ta smíšení nejistá jako víru v nich tvrdí. A jestliže by ji někdo nechtěl tak držeti, jak ji oni vhod světu připravili, aby naň mohli dolehnouti mocí, nařknou ho z kacířství, že řády Boží nedodrží a chválu Boží tupí. Protož vědouce, že by ani lid tělesný k té správě a k těm břemenům, která na ně uvázali, nestál, kdyby se jejich moci nebál, předkládají jim moc světskou jako velice potřebnou církvi svaté. Neboť ty věci, které oni tak konají na veliké oklamání světu tomuto, mají za prospěch církve svaté, neboť sami i se všemi těmi řády a služebnostmi mohou skrze moc státi a k tomu, což za víru ohlašují, mocí světskou donucovati. Za druhé proto pravý křesťan by se neodvážil uvazovati v království pána svého Ježíše vzhle-

dem ke správě protivně, kterou mají králové s panováním a s právy pohan-skými, neboť ta správa jejich docela aneb úplně jest odporná správě krále Ježíše Krista.

Protož věrný sluha Kristův, který by z víry měl čeled' krále Krista napo-mínati i ochrániti, aby se vystříhala toho, aby nepřijímala správu odpornou svému králi, tím spíše sám takový neodvažoval by se králem býti nad lidem pána svého s tou správou, kterou se pohané spravují, aby skrze moc nutil je tak živu býti, jako jsou živi pohané, mající zákony odporné zákonu Krista krále Ježíše.

KAPITOLA TŘICÁTÁ PRVNÍ

To mistr Protiva široce vykládá, odděluje správy městské, jež jsou správy králů pohanských nebo světských, od správy evangelia Krista Ježíše, jímž on spravuje své království vhodně k libosti Boží a k spáse lidu jeho.

A nejprve v tom se ukazuje neshoda správy králů pohanských se správou krále Ježíše, t. j. s jeho evangeliem, že Bůh jest její ustanovitel i Syn jeho jednorozený, jenž tu správu ustanovil lidu svému zvláštnímu a jinou pohanskou správu zavrhl. Proti tomu správa pohanská má svůj původ z výmyslu aneb z domněnky slepých hříšníků, kteří podle moudrosti pozemské chtějíce se uchovati v pokoji a prospěchu časných věcí, vynalezli zákony těm věcem posluhující, aby skrze moc mohli přinutiti lid k řádu pod ty zákony. Protož Bůh takový způsob zavrhl jako slabý nebo docela nespravedlivý vzhledem k správě toho lidu, kterýž si za zvláštní lid vyvolil a zákon svůj vznešené spravedlnosti k správě tomu lidu ustanovil, aby, plníce ten zákon, mohli se úplně Bohu zalíbiti. Ale onen zákon, který jest vynalezen skrze rozum hříš-níků slepých, nechal pohanům, aby řídíce se jím zachováni byli při životě tělesném některak namáhavě, jako nemocný, který sotva leze, opíraje se o hůl. Protož nad to zákon Boží má býti veliké vážnosti, že Bůh jej ustanovil s tako-vým úmyslem, který nalezl v radě své, s takovou závažností, aby jinak žádného člověka nepřijal, aby se mu žádný člověk nemohl zalíbiti ani spasen býti jinak, jen přijma ten zákon a plně jej.

A na tom zákonu má dosti každý člověk k svému spasení i k časnému přebývání na světě, nepleta se do jiných zákonů. A Bůh a Kristus, Syn jeho, nežádá nic více od člověka, jen to, aby setrval v tom, což mu přikazuje. Protož

Kristus, pravý Bůh a pravý člověk, v němžto všechna plnost a dokonalost přebývá, nic nežadá od člověka, jen lásky a prostředků k ní. Ale všechny ty prostředky spravuje úplně a mocně zákon Kristův. A protože, cožkoli Kristus žádá od člověka, to jest dokonalé a úplné. Neboť, poněvadž Kristus jest mistr nejlepší a soudce nejspravedlivější, cožkoliv má činiti, o tom bývá zpraven nejmocněji zákonem Kristovým, neboť on nejmistrněji dovedl naučiti člověka tomu, čím by se Bohu zalíbil ve všech věcech, kteréž má činiti, a čím by člověk sám sobě prospěl. Protož mluvíme-li o dokonalosti umění jeho mistrovství, netoliko bývá všemu naučen úplně, což má činiti, člověk, v jeho zákoně to nalezne, ale také i to, čím by se oddálil od pravé dobroty, to zví. Neboť nemůže žádný hřích spáchán býti, jen tak, když žádáme těch věcí, které Kris-tus odsoudil, anebo vyhýbáme se těm věcem, kteréž on podstoupil. Neboť jistě veškeren život jeho na zemi jakožto člověka, kterým na zemi ráčil býti, počest-nost neb naučení mravů byl. Poněvadž tedy všechny věci, které činil v skutku, učil v řeči, jak evangelium ukazuje, a každý hřích, který zakazoval, učil, jak se ho máme varovati: tak i každou pravdu, kteréž žádá, učil naplniti. A z toho plyne naučení, že nejúčinněji a nejpilněji učil v zákoně svém varovati se nespravedlnosti a ctnosti konati. Protož, poněvadž jiný zákon nemůže stejně ani více učiniti, z toho vyplývá, že žádný zákon nemůže býti dokonalejší, než jest zákon Kristův.

Protož křesťan věrný, znamená pevnost utvrzenou a dokonalost zákona Božího, kterouž Bůh nalezl v radě své a přivázel tím zákonem k sobě lid svůj, aby se jinam nemohl hnouti pod ztracením milosti jeho, pravý křesťan neodvážil by se s panováním pohanským kralovati nad tím lidem, nad nímž on sám kraluje, s tou správou, která jest vynalezena od slepých hříšníků, proto, aby v tom lidu neporušil správu samého Boha správou hříšníků slepých, podle níž pohané nuzně život vedou.

KAPITOLA TŘICÁTÁ DRUHÁ

Druhý rozdíl mezi správou zákona Kristova a mezi správou pohanskou. Praví mistr Protiva¹ o tom rozdílu dvou správ: „Právo městské aneb králův pohanských jest právo z důvodu hříchu od lidí vymyšlené k uči-nění spravedlivé věci obecné s donucením skrze moc vzhledem k dobrým

1 Viklef ve spise De civili dominio, kap. 18.

věcem těla a majetku tělesného; ale právo evangelia svatého spravuje člověka podle duše ctnostně v dobrých věcech lásky a prospěchů duchovních v zasluhování blahoslavenství." - Protož ty dvě strany v rozdílu těch správ daleko jsou od sebe. Ta správa městská a královská, poněvadž záleží v tom, že donu-cuje šetřit spravedlnosti s donucením jen v dobru tělesném a majetku hmot-ném, tedy i pohané na té správě stojí pro dobré věci tělesné a majetkové, neboť' jen ty věci milují a za své dobré je mají. Tak i křesťané odpadlí, v pohanstvíobrácení a nejhorší, zapudivše Boha od sebe i zákon jeho zavrhnuvše, moc pohanskou hledají s jejími právy. Neboť', poněvadž jsou hmotařští a podle žádostí tělesných chodí jako pohané, hledající rozkoší tělesných, svobody a pokoje na světě i obohacení hojného, protivných věcí se střežou a varují se jich, kde mohou a jakkoli mohou, protož na to založení moci světské žádají hledají, že ta moc slouží jejich žádostem, ačkoli jen tak, jak a pokud vůle Boží přivolí k tomu prospěti v žádostech jeho skrze moc neb jinak. Ale jen k tomu jest zříši, že hmotařský lid tak žádá moci a někdy se jim vyplní jejich žádost, aby v tuku rozkoší leželi pod mocí, pokoj a prospěch sloužící jejich roz-koším majíce, jak žádají, a pakli se přihodí protivenství a bezpráví na životě nebo na majetku, aby se proti tomu bránili skrze moc královu bojem anebo jiným odehnáním zla, pomstami, jakož práva ukazují; pakli domácí bezpráví sou-sedské se přihodí, to před vrchností obžalují a soudem se sváří o to a dobývajízpět svého práva skrze moc podle práv městských. A nad to jiné ctnosti ne-uvádí správa městská a královská na ty, kteří jsou dobří toliko podle správy královské, kromě této věci, že jim zabraňují bezpráví jiným činiti: zlodějství, násilí, aby jedni na druhé násilně nesahali, tepouce je nebo jinak bezprávíčiníce jedni druhým; neboť to již musí král sám v svém zájmu učiniti, aby mu království nepadlo; když by jeden lid druhý zničil, tak by jeho panstvípřestalo. Kromě takových hříchů jiné všechny mohou přestupníci činiti pro ně ani moc králova, ani práva městská nesáhnou na člověka; všechno zlé může činiti přes ně. Protož tu jest naučení potřebné, kdež se praví, že právo městské jest k učinění spravedlnosti v těch věcech, které prospějí toliko tělu, chráníc je v jeho svobodě a majetku, aby nebyl odňat bezprávím. Protož křesťané odpadlí od Jezukrista i od jeho zákona pod těmi právy mohou jen tolik dobříbýti a jen potud chtějí spravedliví býti jako pohané, pokud jim to páni na radnici odměří. Ale se spravedlností Ježíšovou nic nechtějí míti, ani ji na sobě nositi, neboť jim zkysla protivnou nechutí; spravedlnost Ježíšova nic

jiného není než bláznovství pyšných, odpornost, pohoršení, bolest a hanba.

Ale toho potřebí jest si všímati: čím jest správa Kristova lepší, než ta po-hanská správa těla? Tím, že se člověk řídí podle duše v ctnostech skrze ni a uvádí v takovou nevinnost člověka, že se skrze ni může člověk Bohu líbiti a na věčnosti odplaty si zasloužiti. Neboť umění, kteréž tento skutek, to jest spasení duší, spravuje a jej rozsuzuje, jest nad jiná umění nejvlastnější a nej-dokonalejší. A to jest umění evangelia Kristova, jež může od duše odloučiti škodu a poskvěru a může ji učiniti dokonalou skrze dary milosti Boží a tak ji uvést v účastnost Boha, aby jeden duch spolu byli. Ale když duše přijde k umění podle správy evangelia, kterak opačně si vedou při škodách na čas-ných věcech proti oněm, kteří se řídí právy a mocí pohanskou při svých ško-dách! Neboť takoví, majíce umění podle evangelia, proto městskou ochranu zamítají a všecku péči na Boha vzkládají. Městská ochrana se týká časných věcí, nedati se oklamati o ně; pakli budou ošizeni o ně, tedy mocí v soudě zase jich dobývají. Proti tomu ten, kdož umění podle evangelia má, jenž tak nedbá věcí pozemských, raději na nich škodu trpí, než by, městským právem nápravy hledaje, uškodil tím duši. Protož se přidává, aby takový všecku péči Bohu přenechal, maje naději v něm, když ztratí bezprávím časné věci, že Bůh to napraví, opatří a uživí ho i po těch škodách. Ta správa prostě duše ochraňuje, aby skrze škody na pozemských věcech neuškodil své duši a ne-uvalil na ni takovou škodu, kteráž převyšuje škody na statcích celého světa. Protož takový čistě aneb prostě nade všechny jiné věci Boha miluje a časné věci jako za tím leží. Protož pro pozemský majetek se pracně nenamáhá, neboť za ním nejde, ani ho zpět nedobývá v soudech se svárem a s právem podle práv městských; ale jsa si vědom toho, že těmi věcmi vládne ne těmi právy ani podle těch práv městských, když se mu stane loupež na nich, z lásky radostně to přijímá, neboť nedí, že jest to zbavení majetku; když lásku za-chovává, strpí bezpráví, bude míti za časnou škodu věčný zisk. Protož všechna kupectví městská a jiná ziskná zaměstnání zamítá, aby v nich nedošla úhony duše.

Protož tuto se prostě odchyluje správa k zachování duše od úhon mnohých, pohrdá-li pozemskými věcmi a utrpí-li na nich škodu, aby se pro ně nedostal do svárů a v jiné zápletky osidel. Protož ta správa jest odporná správám měst-ským a pohanským, neboť ostříhá ctnosti na člověku, aby duše, ostanouc v nevinnosti, zachovávala milost Boží.

KAPITOLA TŘICÁTÁ TŘETÍ

Ale ona správa jen škodám na těle a na majetku zabraňuje ne-zřízeně s hříchem. A protož potom žádný zisk nemá člověk z té správy, když ho skrze hřích Boha zbaví. Protož tato správa podle zákona Kristova proto lepší jest, že, čím více správa v stavu pádu bližší jest stavu nevinnosti, tím lepší a dokonalejší. Ale správa ta podle zákona Kristova byla by stavu nevinnosti podobnější než správa městská. A tuto se dotýče stavu pádu a stavu nevinnosti, to jest, že jsou lidé poraženi pádem a že jsou skrze ten padlý život stále hotovi padati a od nevinnosti se vzdalovati. Protož v tom mají vratký život, jímž se chýlí zlými žádostmi k rozličným nepravostem, k pozemským věcem, aby se jich zmocnili nezřízeně, zle jich dobývali, zle užívali, po ztra-cení zle jich zpět dobývali lakomou žádostí skrze boje, tepouce se, mstíce se jedni nad druhými, zabíjejíce se a v soudech o ně svárem se hanějíce, Isti proti sobě vymýšlejíce, křivých svědectví, přísah jedni proti druhým se dopouštějíce. Ty i jiné hříchy z prvního pádu lidského rostou. Protož padlý stále padá a z jednoho pádu ve mnohé pohlčení se řítí. Protož správa městská a králů pohanských tomu pádu lidskému slouží a v pádu je rozmnožuje a od nevinnosti je vzdaluje, neboť skrze správu městskou vždy koná svůj pád, ulakomujíce, soudí, mstí, zlé za zlé činí, křivých svědectví, Istí, lží, přísah se dopouštějíce, v nenávisti a v sváry upadajíce, trpělivost ztrácejíce. A kdo by ta padání lidís početl, kteřížto, nemohouce a nechtějíce bezpráví trpěti na životě nebo na majetku, poddávají se těm právům, která slouží jejich vratkým žádostem, jež mají k pozemským věcem?

Protož toto můžem souditi netoliko o správě městské, že ona slouží upadání lidí, aby skrze ni rostli v pádech mnohých, ale můžem to souditi o každé správě, o každém zákonu, o každém naučení, o každé radě, když ta naučení nebo rady zeslabují a tlumí pravou čistotu a schopnost ke snášení kříže Kristova, pod nimiž ten úpadek lidský může pokoj míti a odpočinouti ve věcech slabých, nejistých. A takovými věcmi roste ten úpadek a rozmáhá se, neboť, kdekoli nic protivného neruší ten úpadek, tu pokoj má, a kdež pokoj má, tu roste, a čím více roste, tím více od nevinnosti se vzdaluje.

Protož základ těchto věcí jest, že správa zákona Kristova lidem v stavu pádu nejpotřebnější jest, neboť ta správa je odporná tomu úpadku lidskému, a jak dalece odpírá tomu úpadku v nich, tak se mohou mnoho přiblížiti k ne-

vinnosti. Ten úpadek má v lidech kořen smrti, z kteréhožto kořene všechny smrtelné věci rostou: náchylnost k zlému, chtivost žádosti, zalíbení ve zlu, nestydatost, oplzlost, náruživost k hříchu, hněvy, sváry, nenávisti, pomsty, lakomství, pýcha, vraždy, lotrovské bezbožnosti, nevěry a všelike převrácenosti v tom úpadku stojí. Protož správa evangelia Kristova postavena jest proti tomu úpadku i proti všem činům, které se rodí z toho úpadku; ty všechny správa evangelia zapovídá a velí je nenáviděti, umrtvovati a křižovati je a jim umřítí. A v těch slovech všecka odpornost jest obsažena: „To vědouce, že náš starý člověk spolu ukřižován jest až do smrti hříchů.”¹ Protož ta správa jest smrt toho úpadku a zdraví života pravého, neboť, když hyne moc toho úpadku skrze správu evangelia, tehdy novota a nevinnost života roste, ona nepravost pádu poddaná ukřižovaná pod nutnostmi stojí v mukách, a život milosti roste a rozmáhá se. Protož ta správa docela jest dobrá, jež tak člověka polepšuje, aby se skrze ni Bohu líbil a blahoslavenství skrze ni dojíti mohl. Protož náramně jest protivná ta správa správě městské a daleko od ní i od každé jiné správy, pod níž život pádu poddaný může státi na svých cestách.

1 Řím. 6, 6.

KAPITOLA TŘICÁTÁ ČTVRTÁ

Třetí zvláštnost, již se zásadně odlišuje správa evangelia od správy městské a od správy králů pohanských, záleží v tom, že, což žádá pra-vého správa městská aneb královská, k tomu mocí nutí proti vůli. Protož slove moc světská donucující, že ona donucuje k té dobrotě, bez níž by svět nemohl státi v své neporušenosti ani trvati. A i to může ona jen tehdy učiniti, když chce tomu svrchovaná moc božská, aby svět stál v své neporušenosti. Ale když Bůh chce zničiti ten svět na zemi pro jeho nepravost, žádný král zemský tomu nezabrání svou mocí, Protož oni jen chrání svět v pokoji, do-kudž se naň hněv boží nevyleje. A ta dobrota, kteráž se skrze krále k užitku světu může díti, ta skrze nedobrovolné přinucení se děje a proto není dokonalá k zasloužení blahoslavenství. A proto proti tomu odporné správy evangelia Kristova si všimněme, že on dokonalou dobrotu chce míti od svého lidu, nad nímž kraluje, a tu dobrotu aby každý z lásky a z dobré vůle činil, a nechce k ní nikoho proti jeho vůli nutiti. Protož všem, kdož chtějí u jeho dvora slou-žiti, ponechal tu službu na vůli každému řka: „Jestliže kdo chce za mnou

přijíti, zapři sám sebe a vezmi svůj kříž, pojd' za mnou,"¹ máje v tom svobod-nou vůli, chce-li to učiniti; jáť tě nutiti nebudu. A nechce-li tvá vůle tělesná a odpírá tomu, sám ji k tomu donut', zapři sám sebe, odejmi se sám té vůli, následuj rozumu, drž se Boha skrze lásku a naplň jeho vůli dobrou, odejma se své vůli zlé pro lásku k Pánu Bohu svému. Protož u každého na dobré vůli trvá Ježíš bez donucení k pravé dobrotě, aby ta sama od sebe přinutila vůli zlou, aby neměla moc odvésti vůli rozumnou od následování Pána Ježíše. Proto nemůže jíti za Pánem Ježíšem nikdo, leda když chce sám z lásky a z dobré vůle. Pakli v sobě má k tomu odpor, sám jej kaz a protiv se mu. A nebude-li sám v sobě ten odpor kaziti a nezkrátí-li jej, kdo jiný mohl by jej zkrátiti? Protož sám, chce-li moci své užívati nad tělesnou zlou vůlí, může ji podrobiti spravedlnosti, neboť dí Pán Bůh: „Pod tebou bude žádost tvá a ty nad ní panovati budeš.“² Jinak ji nikdo nepřinutí k tomu ani nemůže, co ona nechce, leda když sám nad ní panovati budeš; žádná moc ji k tomu nepřinutí, aby nepravosti zanechala, k níž jest libostí a zvykem přivázána, nezanechá-li jísama od sebe. Život může moc odejmouti, ale vůli přeměnit v jinou nemůže. Protož ani Bůh nechce nutiti nikoho proti jeho vůli k své dobrotě, neboť jemu není ta dobrota vítaná, kteráž by mušením vynucena byla. Neboť tou dobro-tou, kterouž on chce, nemůže nikdo dobrý býti, jen když ji z dobré a svo-bodné vůle chce učiniti, aby svobodná jsouc, z té svobody si zvolila pravé a nejlepší dobro nebo nejhorší zlo. To obojí před člověkem položeno jest. K nejlepšímu dobru Pán Ježíš volá a známo to činí, a k nejhoršímu zlu d'ábel a svět volá. Protož zvol radost anebo peklo; máš volbu obého v své ruce.

A protož z těchto řečí porozumíme, kterak správa Kristova spěje k dobrotě dokonalé, kterážto ne všem napořád se hodí aniž k ní všickni přivolí. Protož na onom ohlášení andělském správa Kristova zůstane, které v den narozeníjeho provoláno jest: „Pokoj všem na zemi skrze Jezukrista, kdož jsou dobré vůle,"³ kdož z lásky podrobí svou vůli Kristově vůli a jeho pravdě, tak dobrou vůli majíce, aby všelike dobré a libé tělu, kteréž jest s hříchem, vypustili z vůle a zvolili míti libost a utěšení v samé dobrotě božské a v Kristu Ježíši ukřižo-vaném. Těm a takovým provolán jest pokoj na zemi skrze něho, nikoli jiným. A to se stane jen ovčím jeho, kteréž radostně hlas jeho slyší a následují ho a zde na světě jen v tom hlasu pastvu nalézají, a jinde všudy jed smrtelný vidí, v němžto svět mře, jím se napájeje ve všech cestách svých. Ale ovce jeho

1 Matt. 16, 24; Luk. 9, 23.

2 1. Mojž. 4, 7.

3 Podle Luk. 2, 14.

hlas jeho slyší a následují ho, ⁴ a on jim dává život věčný, a nikdo je nevyrvé z rukou jeho; hlas jeho slyší a pastvu v něm nalézají vši chutnosti, všech ctností a následují ho v času zármutků a radují se, jdouce ze shromáždění rady, z toho, že hodni učinění jsou trpěti pro jméno jeho pohanění, potupení. ⁵ Protož tot' jest pokolení těch, kteříž dobrou vůli mají, za malou věc majíce mnoho zlého podstoupiti pro jméno Ježíšovo, neboť dobrou vůli a láskou pravou přivázáni jsou k Ježíšovi, vědouce, že jen v něm odpočinou a v něm život věčný obdrží. Protož i ono Písmo nám ten výklad potvrdí, které dí: „Synové moudrosti jsou shromáždění spravedlivých, a jejich rod jest poslušenství a milování," ⁶ aby známi po svém rodu byli. To jest sláva jejich, jejich rodu poslušenství pravé přikázání Kristových a milování pravého. Tot' jsou synové té moudrosti vtělené a jsou shromáždění těch spravedlivých, které on spravedlivé učinil v krvi své. ⁷ Opět ona řeč přísluší k tomu, kterou dí Písmo: „Kdož doufají v Pána Boha, porozumějí v pravdě, a věrní v milování přivolí jemu" ⁸ k tomu, což chce král Ježíš. Kdo jest, aby to učinil? Ten, kdož jest věrný v milování, může přivoliti k úmyslům jeho; a kdož není takový, nechť jej rychtář přivede k tomu vězení, aby přivolil k Ježíšovi ...

Protož z těchto řečí můžem poznati rozdíl správy městské a králů pohan-ských, že jináč jejich správa zahnala jako šfáva, že by neměli žádné moci v poddaných, kdyby je mocí nepřinutili k tomu, což chtějí. Ale správa Ježíše, krále nebeského, na těch zůstává, kteří z lásky přivolí k jeho pravdě nesmrtelné a vděčně a rádi přivolí jemu. A to jest pravá ctnost, kterou Bůh vděčně přijímá od lidí, přivoliti z lásky jemu a pravdě jeho. Protož věrný křesťan, sluha Kristův, co se týče té správy dokonalé, neodvážil by se tu králem býti s pano-váním pohanským, s právy odporujícími právu Ježíšovu, aby v sluhách jeho nezakalil utěšený vinný kvas pomýjemi smrdutými. Tak veliký jest rozdíl mezi úřady pohanskými a městskými a mezi těmi úřady, jimiž se řídí králov-ství Ježíšovo podle správy evangelia jeho.

4 Jan 10, 3-4.

5 Skutk. apošt. 5, 41.

6 Sirach (Ecclesiasticus) 3, 1

7 Řím. 5, 9.

8 Moudr. 3, 9.

KAPITOLA TŘICÁTÁ PÁTÁ

Za čtvrté se praví, že křesťan dobrý, sluha Kristův, neodvážil by se v to uvazovati, aby králem byl v tom lidu, nad nímž sám Kristus kraluje, s panováním pohanským, chtěje povýšen a zveleben býti mezi nimi; to by neučinil se zřetelem ke zřízení toho lidu, neboť v tom lidu, v němž on sám kraluje, jest vznešené zřízení nad jiné lidi. Ač mnohým způsobem to zřízení jiné lidi převyšuje, však zvláště v rovnosti postavení jsou, aby se jedni nad druhé nepovyšovali žádnou nadutou pýchou ani také aby mezi sebe neza-váděli úřady s panováním pohanským k pohrnutí a k obtížení mnohých. Protož dobrý křesťan, jsa jeden z nich, neodvážil by se pomysleti na nic jiného než na to, aby se všemi rovnost držel bratrskou, nemaje žádného jiného skutku, s nímž by pravou rovnost bratrskou držel s každým, jen aby každého z nich miloval jako sám sebe, ¹ a netoliko tak, ale aby se předcházeli cti a jeden druhého za důstojnějšího sebe aby měl. ² A ty věci máje na mysli, kterak by se odvážil povýšiti sebe úřadem krále nad ty, kteréž za vhodnější má, než sám jest? Spíše by dobrý křesťan vhodnějším, než sám jest, chtěl sloužiti nežli nad nimi panovati.

A opět mezi dobrými křesťany toto přikázání stojí: „Jeden druhého břímě neste, a tak naplníte zákon Kristův.“ ³ A poněvadž dobrý křesťan, to přikázání drže, měl by břímě bratrské nésti, o jejich těžkosti se s nimi sdíleje, kterak by jim sám chtěl břemenem býti, když by na ně uvalil úřad s právem králů pohanských? A že ten úřad jest břímě těžké s právem králů pohanských i židovských, to se ukazuje na Šalomounovi: Ten, když umřel a syn jeho měl po něm kralovati, přistoupil lid židovský před něj prose, aby jim byl milostiv a ulehčil příkazy a břemena těžká, kteráž otec jeho na ně vzložil. A on, poradiv se s blázny, jakým sám byl, odpověděl lidu tvrdě řka: „Můj prst bude vám těžší než hřbet otce mého,“ hodlaje ještě více břemen na ně uvaliti nežli otec jeho. A pro tu odpověď nemoudrou deset pokolení odstou-pilo od něho, a on jediného pokolení králem zůstal. ⁴ Protož z toho viděti jest, že i nejmoudřejší Šalomoun s tím úřadem břemena těžká na lid uvalil.

A protož křesťan dobrý, máje břímě bratrské nésti, neodvážil by se sám na ně břemeno králů pohanských uvaliti. A netoliko pro tyto řeči, kteréž jsou

1 Mat. 22, 39.

2 Filip. 2, 3.

3 Galat. 6, 2.

4 1. (3.) Král. 12.

pověděny, neodvážil by se to učiniti, ale nad to ještě pro zjevný zákaz Kris-tův. Když se stal svár mezi učedníky o to, kdo by z nich větší byl, vece jim Ježíš: „Víte-li, že králové pohanští panují nad nimi, a kteříž moc mají, úřed-níci slovou? Ale vy ne tak; ale, kdož větší jest mezi vámi, bud' jako menší, a kdo vůdce, bud' jako sluha." ⁵ Tu zjevno jest, že vida Pán Ježíš, že se učedníci jeho sváří o povýšení aneb o velikost, kdo z nich nad jiné měl by povýšen býti, řekl jim: „Víte-li to, že tak králové pohanští panují nad lidem, povýšení, cti a obohacení v světě hledajíce? Protož žádají kralovati, neboť pohané to za dobré mají zde v světě, aby cti a slávy hledali a bohatství velikého, aby v roz-koších byli a silně aby panovali." A protož Pán Ježíš zapovídá to učedníkům, to panování pohanské s jejich úřady, s právy i s jejich pýchou a s ukrutností, skrze niž nutí poddané své k tomu, co si usmyslí. A ty věci nepřislušejí na učedníky Kristovy, aby se v takové panování pohanské pletli. Předně proto, že on jest králem nad nimi vhodněji nežli pohané, kralující nad pohany. Za druhé proto, poněvadž král Ježíš tak zřídil čeleď svého království, aby po-korně a v souladu, jak se sluší na bratry, spolu se milovali, nepovyšující se jedni nad druhé pýchou, cti a chvály hledajíce a úřadů pohanských k svému zvelebení v světě. Za třetí proto, aby se nepletli v panování pohanské, aby pohanům rovni nebyli; neboť s kým rovnost kdo v skutcích a v záměrech drží, s těmi jho nosí a těm roven jest a v tytéž věci vkročil jako ten, jemuž se rovná. Protož křesťané dávno odpadli od Krista i od jeho zákona, hledajíce se uvésti v pýchu všemi cestami, kterýmiž by se mohli v ni vevaliti, podobni jsou d'áblům pyšným i pohanům, poněvadž pohané po d'áblech nejvíce lezou v pýchu, chtějíce zvelebení býti v světě. Protož křesťané již nadmíru ztuchlí, v nichž téměř žádné vláhy Kristovy není znamenati, ti již nad pohany dále utonuli v pýše, jen o to stojí jeden nad druhého, aby se nadýmali pýchou a povyšovali se nad jiné. Protož na to myslí ti lidé zpohanilí, kde by kdo kterého úřadu pohanského mohl dosáhnouti, aby tím zvelebení v světě došel. Protož takový lid d'áblům i pohanům rovný jest pýchou i jinými bludy.

Protož Pán Ježíš, vida učedníky své, jak se sváří o povýšení a chtějí seděti na pravici a na levici vedle krále a knížaty nejvyššími býti u něho, řekl jim: „Víte-li, že králové pohanští tak činí? A vy chcete jim rovni býti v tom? Nevíte, zač prosíte, ani to, oč stojíte." Protož zapovídá jim to praví: „Ale vy ne tak."

5 Luk. 22, 24-26.

Ale takové panování pohanské nesluší na čeled' Kristovu, která má v rovnosti bratrského milování státi a která má nad sebou krále Ježíše. A to nám věrný Žid potvrdí, Gedeon. Byl věrný Žid. A když velikého vítězství v boji nad pohany dobyl, potom lid, vysvobozen jsa z moci pohanů skrze něho, přišel k němu, žádaje toho, aby nad nimi kraloval on i synové jeho po něm. I řekl jim: „Nebudu já kralovati nad vámi ani synové moji, ale Pán Bůh váš bude kralovati nad vámi.“⁶ Viz šlechtnost v člověku věrném, kterak si to cenil, že sám Bůh kraluje a že on sám kralovati má, jakož nad nimi kraloval, neboť v tu dobu žádného krále zemského neměli, než samého Boha za krále. Protož, když na něj vzneseno jest to, aby on kraloval nad těmi, nad nimiž sám Bůh kraluje, odmítl to tím od sebe, že proto nechce nad nimi kralovati, poněvadž sám Bůh kraluje nad nimi dokonale, aby on svým kralováním nezabral místa Bohu jako noc temná polednímu světlu. A to jest právě uctívání Boha od člověka věrného, kdež on sám místo drží v panování nebo v přebývání anebo v kterém konání, aby do toho nevcházel anebo se do toho nepletl, což sobě Bůh osobil a k čemu on právo božské má. Protož z toho může býti jasné, že nesluší křesťanům panování pohanské v tom lidu, v kterém sám král Ježíš kraluje, maje právo od Boha, aby nad těmi, které si koupil, sám kraloval. Protož Pán Ježíš zavrhl nemoudré myšlení pohanské učedníků a praví jim: „Ale vy ne tak jako pohané; ale, kdož mezi vámi jest větší a chce býti první, budiž sluha ostatních.“⁷ Jakožto Syn člověka veliký, avšak nepřišel, aby mu sloužili jako králi pohanskému, padajíce před ním, ale aby on sloužil a dal duši svou na vykoupení mnohých. Protož opačnou řeč klade k naučení učedníků proti životu pohanskému. Oni svou dobrotu nebo všecku důstojnost v tom mají, když moc a panování mají a podrobí si jiné mocí a dělají se jako bohové nad nimi, aby třesouce se padali před nimi; ale vy ne tak myslíte o svém důstojenství, ale kdož více vyniká rozumem a ctností a chce býti úředníkem mezi vámi, ten buď sluha ostatních a buď nejpokornější a uměj jiným prospěti svou služebností, ať tebou rostou a prospěch vezmou v dobrotě duchovní. Králové pohanští čekají skrze poddané dovršení své dobroty, aby stále strojili jejich pýchu, rozkoše a bujnosti, nosíce jedno tam a jiné pryč, obcházejíce jako okolo modly; ale tito svou pokornou službou táhnou ubožáky z jejich bídy a postavují je v dokonalosti ctnostné. Tak opačně učí Pán Ježíš dobrotě; a příklad toho na sobě ukazuje, že on v tom své dobroty užíval, že,

6 Soudc. 8, 22-23.

7 Marek 10, 43-44.

jsa veliký, k potupeným věcem přistoupil, aby ubohým posloužil, dav se na smrt za ně, aby jich z moci d'áblovy dobyl.

Protož z těch nepřemožitelných řečí Spasitele můžeme poznati, jak daleko jest od pravých křesťanů panování pohanské, třebaže nyní víře křesťanské tak k užitku přičteno jest, že by ona bez něho nemohla státi v své pevnosti a v dobrotě, a to ještě Duchem svatým zapečetěno jest skrze staré a plné⁸ až do vrchu. Než vlk oblekl se v kůži ovčí i hltá a dává; avšak mléko jako ovce dojiti nebude.

8 T. j. staré učence církevní a plné Ducha svatého (praví Chelčický ironicky).

KAPITOLA TŘICÁTÁ ŠESTÁ

Za páté ještě námitka, že by se dobrý křesťan neodvážil kralovati ani nad zlými, jako jsou nyní křesťané bezbožní. A to pravím, předpokládaje úmysl nejlepší, aby tím kralováním prospěl těm zlým lidem a napravil je anebo navedl k nějaké dobrotě, odvrhna od sebe všechny věci nenáležitě, kte-rých se drží králové pohanští. A to pravím, že by to proto učiniti se neodvážil ani s dobrým úmyslem, že by viděl takovou odpornost a protichůdnost, že i jeho nejlepší úmysl marný by byl, a netoliko marný, ale i sám by mohl za-hynouti zapleta se do osidel, z nichž by snadno nevyvázl. A měl-li by jim prospěti k polepšení s dobrým úmyslem, musil by se přidržovati některého zákona, jež by přikazoval, přikazuje takovou věc, kterou by je polepšiti mohl; neboť bez toho žádný král nemůže kralovati, ale musí vždy nějaký zákon míti, aby podle něho přikazoval, přikazuje takovou věc, kterou by je polepšiti mohl a řídil lid v té spravedlnosti, kteráž skrze krále bývá. Protož dobrý křesťan, chtěje býti nad zlými králem pro jejich polepšení, k tomu cíli nemohl by míti jiný zákon než Boží, neboť jinak žádný nemůže polepšen býti na svědomí skrze jiný kterýkoli zákon lidský než toliko skrze zákon Boží, který obrací duše k Bohu protož pravím: tím polepšením, s nímž by se mohl Bohu zalíbiti. Jiná polepšení, o nichž se lidem zdá, že by se někdo polepšil, to může před Bohem odporné býti, že v pokrytectví a v slepotu nejškodlivějšívběhl, i má za to, že polepšen jest. A protož pravé polepšení zlých lidí nemůže se jinak díti, než skrze bezpečnou správu zákona Božího.

A protož ten, kdož chce králem býti pro polepšení zlých lidí, vezme-li

zákon starý k správě? To jest zákon dobrý, neboť jej Bůh vydal svému lidu zvláštnímu. A někteří králi židovští dobře sami stáli, plníce ten zákon. A úřad svůj mohli dobře vzhledem k lidem vyplniti podle slov zákona Božího, soudy spravedlivé činíce, jak jim zákon Boží ukázal, též i tresty nad přestupníky. Též i bojovati mohli podle naučení toho zákona a tak zlé mohli přinutiti k tomu, aby zákon plnili; pakli nechtěli, mohli je zabíti. Protož úřad králův mohl býti úplně vyměřen zákonem Božím, a protož sobě i jiným mohl král k polepšeníužívatí toho zákona. Avšak křesťan, chtěl-li by se tím zákonem v úřadu spravovati anebo k němu lid nutiti mocí, aby jím polepšen byl, nemůže, neboť jest zákon změněn a konec zákona židovského jest Kristus k spravedlnosti věřících. Protož svatý Pavel dí: „Kdož se obřezuje podle toho zákona, Kristus jim neprospívá“; a dí, že vypadli z milosti Boží.¹ A poněvadž pro jeden skutek zákona starého, pro obřezání, ztratil by milost Boží a Kristus by jim nebyl nic platný, tím spíše, když války vedou a mordů i loupeží se dopouštějí podle správy toho zákona aneb jakékoli pomsty to jsou vesměs těžší věci a potupnější nežli to obřezání tělesné. A poněvadž ti lidé věřili v Krista, jen toliko té obřízky užívali podle zákona židovského, a přece těm lidem ta víra v Krista neprospěla a všechno ztratili jen pro tu obřízku, takže jim Kristus svou smrtí nic platný nebyl, tím spíše boje, mordy, loupeže a jiná krveprolévání, jež se dějí podle toho zákona, ty věci mnohem více odloučí od Krista, aby těm vražedníkům nebyl nic platný Kristus k spasení.

Protož křesťan pravý, chtěje králem býti pro polepšení zlých lidí, nemůže to učiniti podle správy zákona židovského. Neboť již jest zákon Kristův zůstaven k správě a k polepšení zlých lidí i dobrých; neboť ten zákon má moc pohany obrátiti na víru a má moc hříšné a pobloudilé obrátiti k pokání a napraviti je v životě úplně. Protož, jestliže by král chtěl napraviti a polepšiti zlý lid, v tom by dobrý skutek učinil podle toho zákona; neboť jen ten zákon mezi všemi zákony jest, který polepšuje a může polepšiti lidi na svědomí. A ten zákon všechen záleží na milování Boha a bližního svého. Protož král, při-vede-li zlé lidi k tomu, aby milovali Pána Boha z celého srdce svého a bližního svého jako sami sebe, tedy beze vší pochybnosti velmi polepšil zlé lidi.

Tuto je obtíž té věci, že k milování Boha nucením skrze moc nesnadno může zlý člověk přiveden býti, neboť to milování Boha ve vůli svobodné záleží na srdci Boha milovním, jež se rodí ze slova Božího. Protož ve zlé

¹ Galat. 5, 2 a 4.

lidi nesnadno se přivede nucením, neboť zlí lidé mají v sobě slepotu, pro niž nemohou chápati milování Boha, a mají k vůli přivázanu nepravost. Protož, když král nemůže donucením jim dáti světlo vnitřní v duši, aby pochopili to milování, ani nemůže donucením proměnit jejich vůli, aby zanechala ne-pravosti a dala místo milování Boha, protož skrze donucování nedostává se mu moci, aby lid přivedl k milování Boha a tak jej polepšil, leda že by chtěl kázati slovo Boží lidu zlému, aby, světlo moudrosti Boží přijma skrze slovo Boží, z toho pochopil milování Boha a napraven byl ve vůli; neboť může vůli napravit, protože slovo Boží jest jako oheň zapalující, jenž může vůli zapáliti ohněm milosti Boží, aby se v ní ihned láska k Bohu zrodila. Protož král tak, káže slovo Boží, může zlý lid některý přivesti k milování Boha; jinak, nucením, nic v tom nesvede. A má-li kázáním tak polepšiti lid zlý, téměř aby knězem byl, nechaje toho úřadu, skrze který nemůže zlé polepšiti, než je zvěšeti. Nebot' jest dříve pověděno, že se nemůže takový úmysl uskutečniti žádným králem, i kdyby byl nejlepší, aby chtěl zlý lid napravit jinak než skrze zákon Kristův, poněvadž on jediný tu moc má, aby lidi hříšné na svědomí napravoval. Pakli král nemá moc přinutiti lidi k tomu zákonu, také nemá moc přinucením je na svědomí polepšiti, tím spíše pak nemá tu moc, aby je napravoval skrze práva císařská a městská; neboť jako rozkveteníštěpů v času zimním s mrazy velikými nemá moc ani prospěch, tak pravá dobrota nemá moc skrze práva císařská, pod nimiž pohané vedou své dobré ne proto, aby dobře živi býti uměli pod nimi, ale aby méně truchliví byli skrze ně, když upadnou ve škody na majetku tělesném, bráníce se škodám skrze ta práva.

Protož křesťan, hledě k svědomí svému, neodvážil by se plésti v ten úřad, poněvadž jiné napravovati nemůže, tím spíše, aby nic zlého ke škodě svědomí nevykonal skrze ten úřad, totiž soudy nespravedlivé aby nekonal, které jsou pohotově podle nespravedlivosti lidské. Nebot' i nejmoudřejší soudce je na rozpacích o nespravedlnosti toho, jenž žaluje, i o spravedlnosti toho, kterýž se brání proti žalobě, proto je na pochybách o spravedlnosti soudu i žaloby. Ale že nikdo bez poznání spravedlnosti by neměl souditi, to jest patrné z Božího zákona, neboť to Pán Bůh prikazuje soudcům, aby spravedlivé soudy vydávali ² sirotkovi, vdově i všem ostatním. Protož soudce neb pán hlavní, král, v osidlo padá při soudech pro neznalost spravedlnosti. Nebot', nevěda

2 3. M. 19, 15.

o nespravedlnosti toho, kdož žaluje, ani o spravedlnosti pře toho, kterýž se proti žalobě brání, jest odkázán konati soud podle výpovědi svědků, kteréž vede na soudě každý k svědectví svého práva, a ti mohou všickni lháři býti. Ten, kdož žaluje na soudě druhého, může křivě žalovati a na to křivě svědky vésti najaté aneb pro přátelství nápomocné ke křivdě; stejně na druhou stranu může tak učiniti ten, kdož se proti žalobě brání. Jakož takové případy nyní se objevují mezi tak přezlými a pálenými chytráky, kteří znají soudnízpůsoby, že si zaopatří taková svědectví a převýší jeden druhého pravděpodob-nějším svědectvím, jsa křivý jako d'ábel, až se soudci zasteskne s tím soudem, že jej nemůže snadno skončiti, ježto se brání jedni chytráci proti druhým skrze svědky křivé. Protož soudce kterak může takové soudy konati a je po-tvrđiti, stoje při nich jako ve tmě? A netoliko neznalost může uškoditi soudci, pročez může poblouditi v soudu, ale i přízeň anebo nenávisť, lakomství mohou v něm porušiti spravedlnost soudu. Jsou-li to jeho přátelé aneb druhové a stojípřed ním na soudu, žalující na někoho, tu přátelství naklání srdce soudce, aby těm vítězství přiřkl a právo soudu přisoudil proti spravedlivějším; a tuť přízeň ruší v něm spravedlnost soudu. A pakli se soudí před ním ti, z nichž některé nenávidí, také soud spravedlivý pryč bude pro nenávisť. A jest-li lakomý, tehdy podle darů bude se dítí soud, neboť dary oslepují oči moudrých³ a převracejí slova spravedlivých, a není-li moudrý ani spravedlivý a jest la-komý, tehdy ještě převrácenější soud povede; chtěje někoho odříti, uloží mu platy, jakéž chce, a obsadí soud proti němu a položí žaloby na něj a posadíkonšely takové, kteří, bojíce se ho, odsoudí podle vůle jeho a dopomohou mu soudem k platu.

Protož k těmto věcem máme-li základ tento, že by se dobrý křesťan uva-zoval v úřad královský nad zlými lidmi pro jejich polepšení, k tomu jest po-věděno, že skrze službu toho úřadu nemůže zlé polepšiti a je napravití jinak, leda když je přivede k tomu zákonu, který může hříšné na svědomí polepšiti a je napravití, a že na tolik nemá moci, aby je k tomu zákonu přivedl nucením nebo hrozbami. Protož jeho úmysl nemůže se uskutečniti. Tehdy takový, zanechaje toho úmyslu, setrvá v tom úřadu podle práv císařských a městských. Tak již sám padá v osidla mnohá tak, jakož při tom úřadu mnohá osidla mohou upadnouti na člověka skrze zlé užívání moci, skrze zlá příkazovánía skrze soudy převrácené. Neboť nikdy nelze uniknouti spravedlnosti a jas-

3 Ecclesiasticus 20, 31.

nosti zákona Božího; ať je člověk kde chce, měj stav nebo úřad nebo zákon jaký chce, všechno to na něm změřeno jest zákonem Božím. Protož, cožkoli nepravého koná skrze ten stav, úřad anebo zákon, zákonu Božímu odporu-jící, to vše zákon Boží odsoudí jako hřích přestoupení jeho. Protož neskryje se před zákonem Božím král, knížata, páni se svými právy, úřady; cožkoli skrze ta práva, úřady atd. konají odporujícího zákonu Božímu, to jest hřích, neboť to není z víry, a vše, což není z víry Kristovy, jest hřích.⁴ Protož dobrý křesťan by se neodvážil v ta osidla plésti a ty hříchy na sebe bráti, které se při tom úřadu mohou člověku přihoditi. Neboť bříme těžké jest ten úřad; za-těžuje hříchy netoliko svými, ale i hříchy poddaných na jeho hlavu padnou, které na jeho rozkázání nebo donucení páchali a které dovolil, moha jim zabrániti. Protož podle těchto řečí pravděpodobným se zdá, že v těch úřadech s panováním pohanským jen ti s utěšením pokoj mohou míti, kteříž spravedlnosti nedbají a milosrdenství nemají, aby jim moc byla zákon nespravedlnosti, aby dělali, což se jim líbí a což podle moci a bohatství mohou, nedělajíce si z toho žádné výčitky svědomí, aby je nermoutilo ani v jejich vůli nepřekáželo; cožkoli ukrutenství a násilí konají a kterákoli přestoupení páchají, ta na jejich stav slušejí. Protož jejich stav nepřipustí, aby si dělali nějaké výčitky svědomí. I kdyby je někdo mnoho haněl pro jejich četné přestupky, však stav jejich je utěší v tom a říkají: „Pane, tak na Vaši Milost sluší, tot' jest váš řád.“ Tu pak ani Bůh ani jeho apoštol nepřistupuj s jiným naučením! Protož takovíukrutníci odpadlí od víry největším právem náleží k tomu panování pohan-skému, aby lid nemoudrý, od Krista zběhlý, za všechny milosti jeho ne-vděčný, který v ničem Boha nectí ani se ho nebojí, dřeli ukrutně, obírali, odírali a rozkoše sladké si zjednávali z jejich bolesti. Protož právem může o nich státi toto podobenství v zákoně židovském napsané, kteréž takto zní: „Smluvily se stromy mezi sebou, aby ustanovily nad sebou krále. I řekly olivě: Kraluj nad námi! Ta jim odpověděla: Zdaž mohu zanechatí tučnosti své, jíž bohové užívají i lidé, a přijmouti, abych mezi stromy povýšena byla? I řekly stromy fíkovému stromu: Pojd' a přijmi nad námi království! Ten jim odpověděl: Zdaž mohu zanechatí sladkosti své i ovoce přechutného a jíti, abych nad jiné stromy povýšen byl? I mluvily stromy k vinnému kořenu: Pojd' a kraluj nad námi! Ten jim odpověděl: Zdaliž mohu zanechatí vína svého, kteréž obveseluje Boha i lidi, a nad jiné stromy povýšen býti? I řekly

4 Řím. 14, 23.

všecky stromy bodláku: Pojd' a kraluj nad námi! Bodlák jim odpověděl: Protože jste mě vpravdě králem ustanovily sobě, pojd'te a ve stínu mém odpočívajte; a pakli nechcete, necht' vyjde oheň z bodláku a pohltí stromy cedrové libánské." ⁵

5 Soudc. 9, 8-15.

KAPITOLA TŘICÁTÁ SEDMÁ

Nejprve stromy k olivě přišly chtějíce, aby nad nimi kralovala. Ale oliva nechtěla; má tučnost, která se v pokrmech lidem hodí a pro léky jest užitečná; a znamená lidi tučné v milosti Boží, v níž nasycení ducha mají jsou lékem zármutků a bolestí lidských. Ale fík přechutné ovoce má, jež množství jadérek má a medem sladkosti své v jedno je spojuje; a znamená lásku bratrskou, aby mnozí jedno tělo Kristovo byli. Vinný kořen má obvese-lení; a to náleží k dobrému svědomí, aby toliko v tom ostalo obveselení božské jakožto hodování kvasu na víně, neboť to samo svědomí jest ustavičné hodo-vání a mysl tu bez péče může býti. Protož ta přechutná ovoce nechtěla kralo-vati a povýšena býti nad jiné stromy plané proto, aby své tučnosti a sladkosti a svého obveselení pro povýšení neztratila.

Vizme, co dobrého by mohlo to podobenství ukázati že ti lidé, kteří jsou božských darů účastni, neopustí je pro dobré věci tělesné, pro panství povýšení a pro rozkoše zde na světě, vidouce, že se děje v tom panování ukrutenství, nemilosrdenství, násilí, odírání bratří. Protož fík, který má své potěšení v milování bratrském, nechtěl přivolit k takovému panování hodí-címu se pro lupiče, kteří jsou násilím lidským živi. Ani oliva k tomu nepři-volila, aby se posmívala bolestem lidským, ježto navykla je léčiti a hojiti a nad nimi se rmoutiti. Ale bodlák, jako hloh ostrý a ukrutný, ten směle praví: „Po-něvadž jste mne za pána zvolili, zvíte, že jsem já pán váš a že nad vámi tak panovati budu, že na některých kůže celá neostane; okradu ho, odřu chlapa jako lípu." A druhý praví: „Dři sedláky, neboť se zotaví brzy jako vrba u vody stojící." Protož taková bezbožnost, která stranou od lidského pokolení s d'ábly ducha přijala, může takové ukrutnosti s chutí páchat a stále jako hloh ostrý bodati a hroziti.

Ale dí k těmto věcem člověk rozkošnický, širokého břicha a tukem pro-

roslého: „Však jsou to naši lidé; předkové naši je koupili nám za věčné dědictví; máme je zapsány v deskách zemských a zápisy pevné na ně. Proč bychom neužívali moci a panování nad nimi? Kdo nám teď může bránit, abychom nad poddanými sedláky svými kázně nevykonávali, jak se nám hodí?" Ta řeč s jedné stránky může být docela správná, že právem dědičným náleží ty statky a panství jim, kteráž jejich předkové získali a zápisy pevné na ně zajistili vám, aby nazí se z nich rodice nazí odsud šli. A k tomu smrt a peklo v zápisech zůstavili, a vždy z těch zápisů nestálost, bída, prokletí, bolest a hanba, zármutky, dokudž smrt nerozloučí s těmi bídami. To dědictví při-rozené máte od svých předků: bída a hoře, smrt a po ní peklo. Tu vám předkové erby zavěsili. A mimo to ani jediné niti dědictvím na zemi nemáte. Pakli předkové vaši koupili vám lidi s dědictvím, s polnostmi, to cizí a na cizím koupili vám, neboť toto jest pravdivá řeč Boží: „Páně jest země i plnost její, hory i doly, země, krajiny, neboť on jest Pán, který vládne zemí i nebem největším právem jako jejich stvořitel."¹ Protož co předkové vaši dali za jeho zemi, aby vás dědičně nám jako nepřátele jeho usadili? Však kdož sám není Boží, nic Božího nemůže právem užívat ani držeti, než jako násilník cizíbezprávně drží a užívá. Protož proti právu na cizím koupili vám předkové vaši, neopatřivše vám propuštění u Boha k dědictví. A s tím se shledáte v den smrti vaší. Za to napomenuti budete, že jste neprávem Boží věci drželi a užívali jich, tupíce pravého pána těch statků, k jeho veliké potupě jeho dobrých věcíužívající. Protož Pán Bůh obleče to všechno tvorstvo ve zbroj a bude bojovati s nepřáteli svými, kteří, jeho dobré věci si osobivše, jako zrádové jeho zle těch věcí užívali k rozkoším svým a k jiným hříchům na jeho potupu. Kdež mu měli chválu vzdávati za dobré věci jeho a více ho milovati pro ně, to naopak na zlé věci je obraceli a tím většími nepřáteli jeho se udělali. Protož nechlubte se, že vám to předkové koupili na cizím, neočistivše vám to žádnými listy ani svědectvím, že vám Bůh své dobré propouští za svobodné a vašemu rouhavému životu, abyste jej vedli na jeho panství a skrze jeho panství.

A tvrdíš, člověče tukem prorostlý: „Předkové naši koupili ty lidi i s pozemky k dědictví." Tu docela zlý obchod udělali a těžkou koupi. Neboť kdo může lidi koupiti s takovým bezprávím, aby je tak poroboval a trápil bezprávími jako dobytek k zabítí připravený a tak se pásł rozkošnický na jejich bolesti a tak jimi pyšně pohrdal, se psy vlídněji zacházeje než s těmi lidmi koupe-

1 Žalm 24, 1–2.

nými, „chlapů“ jim nadávaje, frkaje na ně, tepa je, zavíraje do klády, obíraje, plazy lově? A psu svému řekneš: „Lovecký, pojd' sem, lež tuto na polštáři!“ Protož, když tak lidi kupuješ, pohled', tlouštíku, koho jsi koupil a co jsi koupil. Vždyť ti lidé dříve jsou Boží, než jsi ty je koupil! Bůh je sobě k libosti stvořil, jak chtěl, a váží si více jednoho člověka nežli všeho majetku, což ho má celá země. A Kristus Ježíš, ten si koupil lidi ty ne stříbrem ani zlatem, ale krví svou drahou a bolestmi těžkými.² Protož kdo měl právo takovou koupi kupovati tak protivně vzhledem k prvnímu koupení? Dříve pán ne-besk, i sám skrze sebe je kupuje, umřel za ně a tou smrtí ukrutnou koupil je sobě k dědictví. A druhý pán, pozemský, opět je kupuje k tomu, aby jejich bolestmi své rozkoše rozmnožil, aby si z nich most udělal, postel měkkou ustlal jimi a stůl bohatcův skvostný zařídil a oděvy světlé a měkké a všecku libost tělesnou tu aby v nich složil. Protož pohled', tlouštíku, na čím lidu jsi založil tak sodomský život! Co řekneš v ten den, když on na soudě se posadí proti tobě a všechna ta bezpráví postaví proti tobě, která jsi činil tomu lidu, kerý on sobě stvořil a koupil krví svou? A řekne tobě: „Co jsi mému nej-menšímu učinil, mně jsi učinil;“³ jdiž do pekla.“ Protož beze vší pochybnosti, poněvadž tu lidé z lehkých slov musí počet vydati, tím spíše z takových tvrdých věcí, kteréžto soudce sobě přičte řka: „Mně jste učinili.“ Protož ty všechny věci tak tvrdě souzeny budou, jakož byly oceněny tou smrtí a bolestmi Kristovými a jak velice odporovaly přikázáním Božím. A nepomůže tu nic koupení ani zápisy v desky zemské vepsané, ani to nespomůže, že se lidé velikými pány udělali, a to v takových koupích lidí, dříve od Krista vykou-pených krví jeho. Všecko tu bude souzeno na těch pánech a kupcích lidu Božího, a změřeno bude každé jejich bezpráví přikázáním Božím. Co tu proti němu učinili lidu Božímu bezpráví ti mocní páni, tu budou odhadnuti v těch ukrutnostech podle přikázání Božích, a ta Bůh postaví na jejich odsouzení.

2 1. Petr 1, 18-19.

3 Mat. 25, 40.

KAPITOLA TŘICÁTÁ OSMÁ

Ty všechny věci, o nichž tuto od počátku jednáme, byly pověděny proto, aby bylo známo, v jaké čistotě a nevinnosti byla řízena církev Kristova prvotně skrze apoštoly podle správy evangelia Kristova. A v té správě evangelia Kristova stála v té nevinnosti tři sta dvacet let. A po těch letech vmíšeno

jest do té církve dvoje panování pohanské, dva páni velicí jsou vmíšeni mezi ně: pán světský, císař, a pán duchovní, kněz veliký, papež; a ti dva páni panují nad vírou i nade vším lidem podle zařízení satanova odporně proti Kristovi. A ti dva páni svými odpornostmi pohanskými tu církev porušili, její panenský stav a čistotu, zprznivše ji tím jedem, kterým otrávena jest ta církev. Protož má známo býti, že to vmíšení těch dvou pánů s tím panováním pohanským, ačkoliv jest přijato od lidu mnohého dávno jako užitek víry a prospěch, však přesto to pohanství odporné a ten jed k otravování vylitý, jakož hned na počátku nebyl vírou ani pomocí víry, tak ani nikdy potom ne-bude vírou ani pomocí víry, ale vždy bude jedem k otravování lidí a k umrtvení víry. A to má býti pamatováno, že křesťané víry následující a vírou se spravující nemohou v pravdě panovati jedni nad druhými po způsobu panování pohanského, jak napřed jest pověděno, aby pán křesťan kupoval jiné křesťany a panoval nad nimi jako jiný pohan s ukrutností, odíraje je a jiné bezprávíčině a věře spolu s nimi, že je všechny spolu koupil Kristus a cení si tak mnoho pastýře jako pána, neboť právě tolik krve vylil za pastýře jako za pána. Protož nijak z víry to nemohou dělati, aby si jedni druhé kupovali a vozili se na nich tak svévolně a s tak potupným pohrdáním a činili si takové rozkoše z jejich bolestí. Protož má známo býti, že se to již děje podle převrácenosti a podle bezbožnosti lupičské a podle odstoupení od víry, že v tom samého pohanství následují. A apoštolé Antikristovi takové násilníky, kteří posedli lid křesťanský s takovými bezprávími, položili za třetí část církve svaté - jako vlky za pastýře ovcí.

KAPITOLA TŘICÁTÁ DEVÁTÁ

Ale tyto věci pověděné jsou posmívání a rouhání a k hněvu po-pouzení pro dávný stav církve pod vedením slavných mužů církve římské. Protož zde dále již budou uváděny věci odporující tomu, co jest napřed pověděno o moci světské donucující. Neboť církev římská naopak proti tomu všechno vede o moci světské donucující. A na evangeliu ji zakládají a na písmech apoštolských tak tvrdě jako úřad apoštolský, ve víře potřebný, a hlásají, že by ta církev nemohla bez té moci trvati v své pevnosti a v spravedlnosti. A to připustíme církvi římské, která se jedem opila a chce války vésti a z lidí krev točiti a zlé za zlé činiti, i jest jí veliká moc královská potřebná, aby s celou

hlavou mohla zůstat a z bojů do měst a na hrady se vrátiti. Protož z potřeby se v tom na evangeliu zakládá. Nejprve tuto si na základě evangelia cestu stele k bojům, kdež vojáci se tázali Jana: „A co my budeme činiti?“ Řekl jim Jan: ¹ „Nikoho neutiskujte ani nehanějte a dosti mějte na svém žoldu.“ ²

1 Jan Křtitel.

2 Lukáš, 3, 14.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ

Ale ty věci samy o sobě nic by nemohly nabrousiti meč křesťanům, aby jím hojně krev cedili z lidí. Ale veliký sloup církve římské, ¹ který ji silně drží, aby nepadla, dal tomu evangeliu ducha ostrého meče mezi křesťany, řka takto: „Kdyby křesťanská kázeň vůbec boje zavrhovala, spíše tato rada spasitelná prosícím v evangeliu dána by byla, aby zbroj složili a službu vojenskou opustili; ale protože jim velí, aby měli dosti na vlastním žoldu, vojenství nezamítá a boje netupí.“ - Tak vytáhl ten sloup veliký z evangelia místo mléka krev. A kdyby naše víra byla založena na takových krveprolitích, kterých se vojáci dopouštěli a co krve vylili po tomto naučení, tak by tedy správný výklad tento byl. Pakli víra naše zavazuje ránu, aby z ní krev netekla, skrze evangelium, tedy násilím bez práva táhne se krev z lidí na základě evangelia.

I mluví tuto o kázni křesťanské. Kdyby ta kázeň aneb dobráta měla vůbec boje ve víře tupiti, tedy Jan byl by vojáky tomu naučil anebo jim poradil, aby té služby vojenské nechali, že se nehodí kázni křesťanské ta služba vojenská se zbrojí železnou; ale poněvadž Jan je ponechal při té službě vojenské i při žoldu, marně se staví kázeň v popředí odsuzujíc řemeslo vojenské; neboť, když jsou řemeslníci dovední některému řemeslu vyučeni, kdož by jim odsuzoval jejich dílo potřebné?

Protož podle těchto důvodů dílo potřebné jest církvi římské bojovati a krev z lidí vylévati a mečem pokoje dobývati. Protož k takovým dílům potřebí je vojáků, aby bojovali za církev svatou a za svou vlast. A podle toho již jest dobrý boj mezi křesťany a na evangeliu založený. Protož nečin námitky, kázni křesťanská, aby ses odvažovala boje zavrhnouti zakládající se na evangeliu, neboť tak bys musila i evangelium zavrhnouti, chtějíc býti více nábožná,

1 Sv. Augustin.

nežli tobě evangelium ukazuje. Proto, když tento sloup stál v Římě, drže a podpíraje církev římskou a staraje se o ni bojem v evangeliu, jako by obmýšlel dobro té církve v bojích, proto někteří za jeho časů vytasili se s tou kázní, zavrhuje boje a jiná krveprolévání mezi křesťany, ale on je odsoudil za kacíře a prohlásil jejich kázeň za kacířský blud. Protož i nyní s tou kázní těžko se dýchatí bude, bude-li v kom kteréžto kázní se boje a jiná krveprolévání nelíbí neboť tento sloup silně drží boje na evangeliu založené, že všechno to kněžstvo císařské, ramenem se o něj opřevši, drží silně boje, po-máhajíc tomu sloupu, aby nepadl se svým naučením. Protož nevíme, co se kázní přihodí od toho množství, které se topí v krvi na základě evangelia o vojácích.

Ale vždy sluší z potřeby k evangeliu hleděti, i když mu třeba velmi moudrého ducha krvavosti vdechli. A toho jediného jest potřebí: ačkoli máme velmi evangeliu věřiti, ale s tím smyslem, abychom ty všechny věci, kteréž jsou v evangeliu napsány, moudře ohledali, co nás učí a k čemu směřují a že ne všechny nás k následování Krista vedou. Neboť některé věci v evangeliu jsou napsány, které tam ostaly, komu a o kom pověděny jsou, ale potom v jiných nižádné platnosti neměly. Jako když Pán Ježíš, očistiv malomocné, přikázal jim, aby se kněžím ukázali a obětovali dary kněžím podle zákona Mojžíšova.² Protož takový skutek stal se tělesně na těch, k nimž mluvil a o čem mluvil, ale potom žádný apoštol nic takového neučinil, aby posílal malomocné k biskupům židovským, ani nikdo z křesťanů potom nebyl zavázán obětovati takové oběti podle zákona Mojžíšova za své očistění. Protož, ačkoliv jest to v evangeliu napsáno, není to k činění budoucím křesťanům, neboť to jest skutek kněží starého zákona a jest to skutek moci Kristovy v uzdravení malomocných. Ale oběti biskupům náležely podle toho zákona. Proto potom, když kněžství přeneseno jest, žádné lidi nezavazuje k takovým věcem.

Tak i o Janovi i o jeho vojácích je třeba rozuměti, že on zvláštní věci měl činiti i mluvit, které Pán Ježíš nemluvil ani nečinil ani činiti nepřikazoval svým apoštolům. Protož jen potud jsme povinni řeči aneb skutky Janovy držeti, pokud Pán Ježíš, po něm přišed, nám je k činění potvrdil řečí nebo příkladem. A z toho můžeme rozuměti, že Jan poslán jest před Pánem Ježíšem, aby mu cestu jeho připravil, to jest lid uzpůsobil k pokání a k poznání Pána Ježíše, pravě, že má po něm přijíti silnější, nežli on jest, a že má dokonalejší

2 Lukáš 17, 14.

skutky činiti, nežli činil Jan. ³ Protož Jan, předcházaje Pána Ježíše časově, byl ustanoven pod zákonem Mojžíšovým, kterýžto v tu dobu měl zachován býti se všemi skutky svými i s řeči, kromě křtu a svědectví, které měl vyznávat o Pánu Ježíšovi; to bylo na něm zvláštní nad zákon. Ale co měl obecnému lidu židovskému mluvití potřebných věcí, to nejvíce o pokání a o křtu, kterýž k pokání byl formou. Ale aby stavům nebo úřadům zákon některý jiný usta-novil než ten, pod kterým sám byl a který lid v tu dobu měl zachovávat, to Jan nemohl proměnit ani jiný nemohl ustanovit stavům a řádům ani k vi-nám ani k spravedlnostem jiným, než jim zákon učil. Protož jen ten, pod nímž lid stál, potvrdil jim a k němu napomínal, dokudž živ byl, v němž lid měl státi, dokud evangelium Kristovo nebylo ohlášeno skrze apoštoly.

3 Jan 1, 15 nn.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ PRVNÍ

Protož vojáci, kteří se tázali Jana na to, co by měli činiti, byli ještě mimo víru křesťanskou, A on vida, že jsou to lidé, kteří moci požívají a slouží vyšších pánů nebo u vladařů, k tomu stavu vhodné poučení jim dal podle zákona Mojžíšova, aby žádného moci a násilím neutlačovali, ani z pýchy nikoho nehaněli, ale dosti aby na svých platech měli, aby neloupili na cestách ani jinak moci chudinu neodírali, neboť ty hříchy nejvíce těch se drží, kdož moci požívají. Proto jakož viděl, čím ti lidé nejvíce Boha hněvají, proti tomu jim zákon Boží položil; neboť takové věci zákon Mojžíšův zapovídal, aby násilí činili jedni druhým a aby moci sužovali někoho. Jan je neodtahoval od vojenství; neboť Židé podle zákona mohli vojenství užívat aneb moci a skrze moc mohli boje vésti a proti nepřátelům se bránit, proto nepoložil za zlé žoldnéřství, ale byl proti jejich hříchům, kteréž mohli páchat skrze moc vo-jenskou. Protož odkázav je na přikázání zákona Mojžíšova, dále je pod žádný zákon nemohl vésti ani jim zákon jiný ustanovit, neboť on nebyl zákonodárce; neboť evangelium jej chválí v tom, že byl poslán od Boha na to, aby svědectví vydal o světle, ale to ihned popírá evangelium řkouc: „Nebyl on světlo, ale aby svědectví vydal o světle.“ ¹ A Pán Ježíš sám, chvále ho, praví o něm, že byl svítlna hořící a svítící, ale „vy jste se nechtěli veseliti na čas v světle jeho.“ ² Praví se o něm, že byl svítlna hořící a svítící na čas; ale světlo

1 Jan 1, 8.

2 Jan 5, 35.

světa nebyl; to již samému Pánu Ježíšovi ostalo, aby on byl světlo světa, moha všem na světě svítiti dokonale jako slunce životem svatým a nevinným a uče-ním nejpravějším zákona svého. Protož toliko jemu jakožto Bohu náleží zá-kony ustanovovati všem lidem o všech věcech jejich: k stavům, k úřadům i ke všem skutkům; neboť on proměnil zákon židovský tělesný a ustanovil duchovní dokonalý.

Protož Jan nemohl říci vojákům: „Nechajíce vojenské služby, pojd'te za mnou." Ale Pán Ježíš knížeti řekl: „Prodej všecko, což máš, a dej chudým a pojd' a následuj mne." ³ I stav na něm mohl změnit knížecí i od ženy ho mohl odvésti a za sebou mu kázal choditi. A nepřikázal mu, aby on mečem oháněl církev svatou, aby na ni zlý vítr nevanul. Protož tu je o vojácích říci, že tak velikou jistotu mají ve víře s boji a s krve proléváním, jak daleko je Pán Ježíš potvrdí s těmi krvavostmi anebo s tím mečem k obraně pravdy své s boji a s pomstami. Tak-li on lid svůj stavěl, aby skrze moc vojenskou se bránil proti svým bezprávím? Ale to nesnadno kdo pravdou Ježíšovou do-káže, leda když to bude mečem a žalářem dokazovati.

Proto již by dosti bylo pověděno o těch vojácích, kterým Jan naučení dával podle zákona Mojžíšova, jakož v tu dobu mu příslušelo i těm vojákům, Kdo by chtěl, mohl by porozuměti, že to není proto v evangeliu napsáno, aby z toho vojáci mezi křesťany základ měli, leč by dříve z víry Kristovy dokázáno bylo, že jest potřebí vojáků k obraně víry nebo některých lidí při víře. Neboť nej-prve to musí býti dokázáno z víry, na čem služba vojenská státi má. Učí-li víra bojovati, moci se proti bezprávím brániti, zlé za zlé činiti, tedy snadný důkaz bude o vojácích podle zprávy Janovy; pakli přípustnost bojů a prolévání krve svých nepřátel z víry nedokáží, marně vojáky k tomu hledají. Neboť, hle-díme-li v té věci k samému Kristovi, co on tu o vojácích myslí, když políček káže strpěti, když v jedno líce udeří, aby hotov byl totéž i na druhém trpěti? ⁴ A káže, aby se nebránili proti žádnému bezpráví, aby nikomu zlým za zlé se neodpláceli; velí nepřátele milovati a dobře jim činiti; ⁵ jsou-li lační a žízniví, velí je krmiti a napájeti. V těch věcech ustanovil Pán Ježíš lid svůj. Což tedy u těch lidí vojáci s mečem učiní? Vždyť právo zabíti v nich padlo, poněvadž se proti zlým věcem nemají mečem ani palicí brániti! Protož dokazující potřebu vojáků k obraně takovému lidu, opustili břeh a plovou bez vesla, kam je vítr nese.

3 Mat. 19, 21.

4 Mat. 5, 39; Lukáš 6, 29.

5 Mat. 5, 44.

Protož co nám již prospěje odvolávati se v takové při na základ Krista, když ten sloup, který drží církev římskou v jejích krvavostech, chce, aby kázeň křesťanská se neukvapovala s odsuzováním bojů? Ten prostě široce dokazuje oprávněnost bojů ve víře křesťanské poukazem na krále židovské i na jejich zákon a ještě i na krále pohanské a to náramně široce vypisuje, uče krále křesťanské příkladem králů židovských užívati moci k obraně církve svaté, aby se bojem postavila proti zjevným nepřátelům a domácí kacíře s bázníkřesťanskou vytínala, aby boje bláznivě nezavrhovali. Protož již protrhl síť široko, lově v evangeliu z rozumů tu i onde, aby na evangelium postavil to zvíře s desíti rohy a s sedmi hlavami ⁶ s jeho krvavostmi, aby, jsouc ohledáno skrze Zákon Starý i Nový, nelekač se cedilo krev z lidí, když mu lidé plní Ducha svatého dosti Písma na to shromáždili.

Protož zde jest obtíž, když již nemůže prospěti lidem to, aby se postavili na základu Kristovi s pravou dobrotou, poněvadž pouhé pohanství pevně odpočívá na ní tvrdě, když mu jest již také základem Kristus tak pevným jako stavu apoštolskému. Poněvadž Duchem svatým štípeno jest pohanství na ten základ, kdož tedy co ušlechtlejšího může na tom základu chváliti, než to pohanství chválí? A již tak silně stojí na tom základu Kristovi to pohanství, že chce již samo chválu míti na něm, jako by ono samo víry následovalo, stojíc na základu Kristovi. A jestliže by někdo chtěl něco jiného stavěti nebo chváliti na tom základu, již to oslavené pohanství na základu Kristovi bude ho utiskovati a praví o něm, že bloudí, vytrhuje se z pravých šlépějí církve svaté. Protož co jest mluviti a komu, když již není chvála pravému Kristu, ale ti, kteříž se dopouštějí hříchů, zvelebeni jsou v něm?

⁶ Srovnej Zjevení sv. Jana 17, 3.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ DRUHÁ

Nyní po tom budem se svářiti skrze svatého Pavla o smysl těchto slov, jež praví: „Každá duše vrchnostenské moci bud' poddána, neboť nenívrchnosti, leč od Boha, a které věci od Boha jsou, řádné jsou.“ ¹

V těch slovech totiž hlavní základ mají císařští kněží té moci světské ve víře křesťanské, z toho vyvozující, že slova tato vyšla od svatého Pavla k věřícím

¹ Římanům 13, 1.

křesťanům římského města a že podle nich mají se spravovati knížata křesťanská v svých úřadech. A to chtějí mistrové, aby tak drženo bylo za víru ode všech křesťanů. Jako mně to řekl jeden mistr pražské university, že tak mám věřiti; pakli bych tomu nevěřil, že jsem kacír.

Protož tím pilněji mělo by býti rozuměno těm slovům svatého Pavla, což on tu mluví, že to správné jest, že sboru věřících lidí, kterýž byl sebrán v Římě v Kristu z pohanů a Židů k víře křesťanské Kristově, těm psal napomínaje je, aby vrchnostem svým poddáni byli, císařům pohanským, kteříž v tu dobu v Římě panovali, nemajíce křesťanskou víru.

Protož rozdíl veliký jest mezi tím: učiti tomu věrné křesťany, aby poddáni byli v slušných věcech těm vrchnostem pohanským, v jejichž panství přebývali, a jiné jest, aby tomu učil apoštol ty křesťany, aby ze sebe jednoho křesťana vyzdvihli za pána aneb za krále, aby nad nimi kraloval po způsobu králů pohanských, bráně je proti bezpráví. Ty věci nenajdou mistři v slovech sva-tého Pavla. Neboť něco jiného jest učiti věrné křesťany, aby poddáni byli vrchnostem cizím v slušných věcech, a něco jiného jest panovati a pány usta-novovati protivné těm pánům, pod nimiž dávno přebývali. Protož najisto odporuje smyslu apoštolů vyvozovati z toho oprávnění k panování, kdež oni přikazují pokornou poslušnost pánům. Protož divná jest věc a nadmíru hrozná od těch mistrů některých, že tak slavně mohou kázati pravdivé věci z víry Jezukrista světu protivné, že jsou blízko k mučednictví, a učí křesťany, aby byli hotovi podstoupiti smrt pro víru, a hlásají jim, aby nedoufali v knížata, neboť v nich není spasení, a že lépe jest doufati v Pána Boha než doufati v knížata, jakož Písmo ty věci praví. Ty i jiné věci dokonalé mluvíce k lidem, chápou se falešně pravých Písem, aby v nich vytáhli věci pravdě odporující, aby na nich založili oprávnění moci světské donucující s panováním pohan-ským mezi křesťany, aby je posedla jako lev a prodávala je jedna druhým jako hovada k zabítí. Protož musít v nich veliká tma býti z toho důkazu. Protož podle těch kázání tak slavných zdá se, že křesťany i sami sebe při-pravují od knížat velmi zlých k smrti pro víru, ačkoliv ta knížata mají již pravou víru, a vidí v nich nebezpečenství smrti pravých křesťanů pro víru, na což mohli vlastníma očima hleděti, jak je stínají pro víru a v žalářích drží, a někteří z těch mistrů spáleni byli pro víru od těch nejhorších knížat, která jsou pod pláštěm víry hotova k vyli-tí krve svatých, když by jim Bůh dovolil. Avšak i dnes ochotni jsou mistři s kněžími císařskými, zapomenuvše na všechno

to bezpráví, ještě Istivě z Písma dokazovati oprávněnost takových knížat ve víře, ačkoliv ji již tak sežrala ta knížata v nepravosti nadmíru rozmnožené stojíce ve víře, že, což na jejich zlobě záleží, již by pro ně nezůstal na živu žádný křesťan pravý. Neboť tak jest zrazena pravá dobrota křesťanů věrných před těmi knížaty a vrchnostmi skrze apoštoly Antikristovy, že již tu majísna, aby mohli vyplniti ta kacířstva jim nelibá. Neboť jim jinak nevoníta pře pravých křesťanů, než toliko kacířstvím.

Protož těch všech zaslepeností na mistrech i na jiných kněžích a lidech není žádná větší příčina, než staří a plní ducha něčího, kteří nadmíru oslavili tu moc nejhorší pohanskou pod pláštíkem víry na věčné osidlo spravedlivých křesťanů, že jim nebude lze ostati s vírou jinak, leda když se odtrhnou od těch plných ducha něčího a vzeprou se proti jejich jednáním mnohým a důkazům falešným. Protož těch důkazy ve veliké tmě stojí, kteříž chtějí vrchnost světskou s panováním pohanským upevniti mezi křesťany k jejich prospěchu ve víře, stavějíce ji na těch vrchnostech, kteréž tu svatý Pavel jmenuje a napomíná věrné křesťany, aby byli poddáni těm vrchnostem pohanským v slušných věcech.² Neboť ty vrchnosti císařské v Římě v tom času byly pohanské, stranou od víry, protož panování pohanské má pravý základ v pohanech. Protož to panování pohanské založiti ve víře k užítku víry jako by čerta založil ve víře k prospěchu víry. Neboť, když někoho budou pokoušeti d'áblové, přemůže-li jejich pokušení, tedy prospějí mu d'áblové, že bude skrze ně vyzkoušen ve víře a bude prokázáno, že jest dokonalý ve víře. Tak i vrchnost ukrutná s panováním pohanským, osidly mnohými naplněná, křesťanům ravým zakryvši se vírou Istivě, může býti věrným příčinou k utrpení a k mučednictví, jako věrnému Husovi a Jeronymovi král uherský, vydav je na smrt, byl jim neposlední příčinou, aby skrze ruce jeho došli slávy nebeské.

2 Římanům 13, 1.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ TŘETÍ

A že jest toto tak, že ty vrchnosti v Římě, kterýmž svatý Pavel poslušenství přikázal, byly vrchnosti pohanské, vraždící křesťany pro víru, ukazuje čas, v němž trvaly ty vrchnosti pohanské v Římě. Jak praví ti, kteří mají v pamětech zapsáno o mučednících a o těch událostech, jež v těch časech byly, od kázání apoštolského třinácté císařů, jeden po druhém až do Konstan-

tina trvajíce v Římě v pohanství a křesťany věrné vraždíce pro víru Kristovu, nejprve apoštoly pro kázání evangelia zabili a po nich nástupců svatého Petra, nejvyšších biskupů, pětatřicet do Silvestra; ty všechny povraždili pro víru; a jiných kněží i obyčejných lidí množství, jejichž počet těžko lze říci, jak knihy jedné prorokyně dosvědčují i jiné záznamy. A čas ten, v němž ti císařové pohanští žili, trval tři sta dvacet let až do Konstantina. V něm věřící Kristovi žádné moci světské neužívali, ani ze sebe nevolíce pána zemského, ale všudy po světě mezi pohany a pod jejich mocí žijíce s mnohými zármutky a zkouškami, toliko v naději radost svou majíce skrze víru Jezukristovu.

Protož na těch slovech, která tu svatý Pavel promluvil o vrchnosti císařů pohanských v Římě panujících, založiti vrchnost světskou ve víře Kristově a ji těmi Písmy dokazovati to pravdě nepodobné jest. To může býti toliko od těch kněží tvrzeno, kteří se opili jedem vlitým do církve Boží, kteří dokazují tu moc sobě k užitkům a skrze tu dovozují, což chtějí, protože je nikdo nemůže kárati pro jejich důkazy, neboť oni panují nad vírou a činí jí úklady rozličnými důvody jako o Ježíšovi v radním domu židovském. Oni zvítězili proti spravedlnosti chudého Ježíše a ven ho vystrčili; již on ničím nevládne. A oni z jeho víry nadělali si rozkoši tělesných, panství a chvály na světě a vždy a všudy v právu jsou skrze moc, kterou si dokázali.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ ČTVRTÁ

Ale svatý Pavel říká: „Každá duše vrchnostenské moci buď poddána,“¹ těmi slovy napomenul ten sbor věřících křesťanů v Římě, z pohanů i ze Židů k víře Kristově obrácených, pod mocí císařů pohanských žijících; ty učí, aby poddáni byli. A to učinil svatý Pavel z důležitých důvodů tomu lidu, vida jejich potřebnost, která při nich byla v tom přebývání mezi pohany a Židy a pod mocí pohanů, aby se tak opatřili spravedlností mezi nimi, aby žádná žaloba na ně nemohla padnouti před ty vrchnosti ani před jiné lidi jejich zaviněními nemoudrými, nepřikladnými. Neboť, jsouce odloučení od pohanů i od Židů zvláště vírou a obcováním, v nenávisti byli, a brzy pro tu nenávist mohli je chytiti s vinami, i kdyby nebyli vinni, neboť nenávist brzy nasbírává zavinění a žaloby křivé. Protož tu bylo potřebí opatrně se chovati před

1 Římanům 13, 1.

těmi, kteří jsou vně, stranou od víry, aby svou neopatrností nezavdali příčiny proti sobě pohanům zlobiti se a popouzeti je na sebe. A pokud nestačili svou dobrotou ukrotiti zlobu pohanskou, to již musili ostatek dotrpěti. Tak trpěli a mřeli od nich, nebijíce oplátkou pohany, neboť je tomu učil v epištole svatý Pavel, aby se sami nebránili a nikomu zlým za zlé se neodpláceli.² Protož pak s tou opatrností, s níž si počínali mezi pohany, aby některak mohli existovati v těch zkouškách, k tomu je vede, aby poddáni byli těm vrchnostem, a to ve věcech spravedlivých, jež by neurazily pravou poddanost a čest Boží, jako jsou služebnosti tělesné a dávání platů, kteréžto věci neurážejí svědomíani víru v dobrých lidech, když těm pánům daně platí, těm vrchnostem, a jiné služebnosti jim prokazují, kteréž příslušejí k dobru těch pánů. Taková poddání dobrých lidí pocházejí z pokory a z trpělivosti, jsouce v sobě pokora. Ty věci služebníkům Božím příslušejí, aby z pokory poddáni byli těm, kteří povýšeni jsou, nejen dobrým, ale i zlým v těch věcech spravedlivých, které slušejí na lidi poddané a které neruší poslušenství k Bohu v nich, než toliko pokoru ukazují v nich jako v služebnících Božích. Z toho jsou ty služebnosti obtížné tělesné a zmenšení majetku, když se rozmnoží právo královo, že časté daně vybírají od lidí; někdy chtějí dva platy najednou a berně časté a nových výmyslů vyplňování ustavičné: „Jdi, přines ono, udělej to!“ A těmi břemeny ochudí lidi chudé a zatíží je velmi. A zvláště k takovému poddání zavazuje je svatý Pavel vrchnostem pohanským, ty věřící lidi, jakožto právem, poněvadž, v jejich panstvích přebývající, užívali ho, domy, dědiny a jiné užitky tělesné majíce u nich. Tím způsobem z práva byli zavázáni pánům pohanským, aby je za pány měli a daně jim platili z jejich panství a jiné služebnosti i pocty náležité jim prokazovali.

2 Římanům 12, 17.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ PÁTÁ

Druhá příčina nutná byla a ještě jest, pro niž mají poddáni býti vrchnostem, totiž pro to dobré, kteréž se děje aneb mělo by se dítí skrze ty vrchnosti, že oni někdy dobré věci chtějí na poddaných, aby pokoj měli spolu, jedni druhým nepřekážejíce a bezpráví žádná nečiníce, silnější slabší neutlačující. A to tím spíše poddaní mají činiti, že i víra takovým věcem učí, jíž se od Boha učí věřící křesťané. Ale páni pohanští takové spravedlnosti přikazují

a k nim nutí a pro ně trestají pro své panování; neboť, kdyby nepřinutili poddané k takovému spravedlivým věcem, nemohla by existovati jejich panství, neboť lid proti lidu pozdvihna se zničil by jeden druhý a tím by jejich panství zahynulo. Ale ti lidé, kteříž víry následují, bez donucení vrchnosti z lásky a z víry takové spravedlivé věci i vyšší činí, dříve Boha v tom poslouchajíce nežli pánů pohanských.

Než pak ještě tato příčina byla s strany těch lidí věřících, pro niž je napo-míná svatý Pavel, že nadřazeným vrchnostem mají poddání býti, ¹ totiž pro to dobré, které se děje aneb mělo by se dítí skrze ty vrchnosti, že oni někdy dobré věci chtějí na poddaných, aby pokoj měli spolu, jedni druhým v ničem neško-díce. Neboť někteří z nich vzpouzeli se poddati těm vrchnostem odvoláním na svobodu, v nížto jsou postaveni skrze Pána Jezukrista, jsouce skrze něho vysvobozeni z moci d'ábelské a ze služebnosti břemene zákona starého, kte-rážto břímě těžce nesli, až byli z něho vyproštěni skrze milost Pána Jezukrista, v svobodu povoláni jsouce. Protož z toho mohli se odvolávati i tuto k svobodě, aby pánům pohanským nebyli poddání a jejich břemena aby na sebe nebrali. Takovými myšlenkami mohou i podnes podněcováni býti dobří lidé i zlí, chtě-jíce svobodu velikou; a mnozí zamýšleli pány bítí a sesaditi je se sebe, aby se na nich nevozili. Protož svatý Petr, vida v té straně takovou svobodu, na-zývá je zástěrou nepravosti, ² že, zastírajíce se pravou svobodou neprávem, vběhli by ve zlé věci: chtějíce svobody Kristovy příliš tělesně užívati, odpírali by vrchnostem nadřazeným poddání býti i upadli by do jejich rukou s vinou a ztratili by každou svobodu, v svědomí i tělesnou. Protož, vida to svatý Pavel, co by zlého vzešlo, kdyby se nepoddali, vede je k poddání, neboť ihned po-hanům a vrchnostem jejich z té příčiny byla by víra v nenávisti, tak že by pohané za to měli, že ti, kdož se k nim táhnou, chtějí svoji páni býti, protož nedovolili by ji na svých panstvích hlásati, aby jim nenarostlo množství panství takových pánů skrze to hlásání, a tak by všechny hubili napořád s tou vírou. A protož velmi vhodně jin. přikazuje to poddání, kteréž od dobrých může ctnostně zachovááno býti a bude příčinou i pomocí k zachováování dobroty i ctnosti, poněvadž by, zavrhnouce to poddání, byli příčinou a protivenstvím ctnostem i víře, kdyby ji pro to neposlušenství pohané nedovolili kázati na svých panstvích.

Proto i pokračováním v řeči ještě více v nich utvrzuje toto poslušenství

1 Římanům 13, 1.

2 1. Petr 2, 16.

k nadřazeným vrchnostem říká: „Nebot' není jiné vrchnosti, jen od Boha; a které věci jsou od Boha, řádné jsou. Protož, kdo se vrchnosti protiví, Božímu zřízení se protiví; a kdož se protiví, sami sobě zatracení dobývají.“³ A těmi všemi řečmi v těch věřících lidech utvrzuje poslušnost k nadřazeným vrchnostem, pod trestem zatracení právě jim, že, kdož se vrchnosti protiví, zřízení Božímu se protiví a proto sobě zatracení dobývají.

A dále: „Není jiné vrchnosti, jen od Boha.“ To jest, že ze sebe není žádná vrchnost, ani nemůže být, dobrá ani zlá, pohanská ani kacířská, neboť nic nemůže být, co on nechce, podle Písma. Avšak ne každý, kdož se v moc uvažuje anebo jí užívá, Bohem jest v to veden, že i při tom z dopuštění Božího toliko může se uvažovati v moc. Nebot' některé vrchnosti od Boha jsou k řízení země, ale některé povstávají k zničení země, aby Bůh hněv svůj skrze ně vylil na zemi jako pohromu krupobití k zničení osení na zemi. Jako hle, zde za nás to stalo se: téměř patnácte let vztekla moc ukrutná směřuje k zničení všech věcí, nedbajíc aneb péče o to nemajíc, aby dědiny osazeny byly a soudy aby se konaly k srovnání lidu spravedlivě, ale spíše o to usiluje hněv té moci, aby vše zničila, bořila a pálila, zabíjela, loupila, do vězení zavírala a všecko jako kobylka shltala a zpusťovala; neboť Pán Bůh dopustil takovou moc, aby hněv svůj vylil na lid hříšný, který v ničemž Boha necítí a ve mnohém pokrytectví stojí tupě Boha. A ta moc nemohla by povstati ani trvati, kdyby on nechtěl; neboť dříve prorok, že nebude zlé v městě, jehož by neučinil Pán.⁴ Kněžstvo císařské nechce připustiti, že by jiná vrchnost v pohanstvu aneb jiná jim protivná byla od Boha, jen ta, která je a stolicí římskou hájí, pod níž oni sedí jako ve stínu; tu si zvolila církev římská. A tak každé šibalství upevněné od jiných osobuje si moc řádnou od Boha a chtějí jiné stavy skrze ni potírat, jako by Bůh každému stavu zvláštní moc pořizoval, aby spolu války vedli, majíce moc zřízenou a spravedlnost napřed, aby tím lépe bili jedni druhé.

Protož v těch slovech svatého Pavla již nejsilnější oporu mají vrchnosti světské mezi křesťany pod pláštěm víry a dokazují to z toho, že praví: „A které věci od Boha jsou, řádné jsou. A kdož se vrchnosti protiví, zřízení Božímu se protiví,“⁵ majíce za to, že k žádné vrchnosti, kteráž dříve stranou od víry před tím byla, nevztahují se ta slova svatého Pavla, že by od Boha byla zřízena, než že toliko tu přítomno jest zřízení Boží vrchnosti, když křesťané zběhlí od Krista chtějí se v krvi brodit a jedni z druhých krev točiti

3 Římanům 13, 1-2.

4 Amos 3, 6.

5 Římanům 13, 1-2.

skrze moc tu již těm vrchnostem přítomno jest zřízení Boží a ty jsou od Boha; a že toliko na té vrchnosti stojí zřízení Boží a již zrovna tolik zmůže jako blahoslavenství; a že jinde neexistuje nikde ctnost zasluhující blahoslavenství, jen mezi křesťany. Protož takové zřízení ctnostné a zasloužilé a od Boha pocházející nikde jinde nemůže trvati než na vrchnostech, které nazvali nejkřesťanštější, které svatou církev mají spasitelně řídit a ji brániti před zlými lidmi, aby svatou matku naši nezarmucovali a nerušili její pokoj a v sva-tých pobožnostech a v božských řádech aby ona na věky zpívala Bohu ke cti. Protož těmi slovy nejslavněji může moc do víry vmíšena býti, jako by ona byla podstatnou částí víry, poněvadž v ní jest přítomno zřízení Boží jako ctnost zasluhující blahoslavenství. A poněvadž taková ctnost stojí na té moci, s nížto může vejíti král do blahoslavenství, tím způsobem žádný z těch, kdož moci požívá, nebude zatracen, neboť zřízení Boží stojí v něm s tou mocí od Boha pocházející. A tak ono Písmo odpadne, které dí: „Mocní mocné muky trpěti musí.“⁶ Neboť mnozí násilníci seděli na stolicích povýšení, Bohu nemilí, i dnes sedí, protož není přítomna ctnost zasluhující spasení v tom zřízení, kteréž na vrchnostech stojí, leč by dříve tu moc od Boha měli, aby jim dal syny Božími býti. Neboť víra Kristova jest vyšší nežli to zřízení, kteréž na vrchnostech světských stojí, a nebude-li na kom synovství Boží státi, nebude spasen, i když věřil v Syna Božího.

Protož může tuto spor býti o to zřízení, a brzo bude shledáno, že i na pekelnících⁷ může státi, když přijdem k slovům svatého Pavla, který praví, že není vrchnost jinak, jen od Boha, a kteréž věci od Boha jsou, řádné jsou.⁸ Protož těmi slovy i na vrchnostech pohanských potvrzuje, že je to zřízení Boží; neboť v tu dobu žádných vrchností křesťanských nebylo, než jen pohanské, od počátku vládnoucí, a v těch vrchnostech stálo nicméně zřízení Boží, jakož i moc jejich od Boha vždy byla. A kdyby tak nebylo, nemohl by svatý Pavel lid věřící v Římě zavazovati k poslušenství císaře římského, pohana Nerona, a říci jim: „Neníť vrchnost jinak, jen od Boha, a které věci od Boha jsou, řádné jsou.“ Protož to zřízení, kteréž skrze ty vrchnosti jest, jakkoli je chtějívelebiti mnoho aneb je povyšovati ve víře, však nemohou více nad vrchnosti pohanské jim dobroty dáti skrze to zřízení Boží, kteréž skrze moc v nich stojí, leda když skrze víru kdo z nich něco více dobroty by dosáhl, že by Syna Božího přijal živou a skutečnou vírou, aby mu Bůh dal moc synem Božím

6 Moudr. 6, 7.

7 T. j. na lidech peklu předurčených.

8 Římanům 13, 1.

býti; tím by mohl lepší býti než pohan s tou mocí. Ale ve skutečnosti to ne-vidíme, že by takovou dobrotou nad pohany vynikli, ale spíše zlobou nad pohany vynikají. Neboť, ačkoli ve víře zevně jsou obcováním, vyznáním ústním Krista Ježíše, nicméně vpravdě víru nenávidí a nic nechtějí Krista na sobě míti, jen vodu řídkou, aby se v ní máčeli ve jméno Ježíšovo a tou vodou jen aby se přivázali k němu jako k umrlci, když ho k hrobu nesou; tak se ho drží, žádajíce, aby spíše do kostela došli a tu jej postavíce do země aby jej spíše zahrabali, a tak ho velmi rádi mají pryč s očí. Tak i ten lid bohaprázdný, jemuž Kristus jako mrtvý jest; všudy jim zapáchá, všudy se jim oškliví, všudy jim hanbou jest, všudy jako bezpráví jejich života, protož jako pách-noucí pohřbený umrlec odvržen jest od srdce jejich. Pakli jim bývá na paměť uveden, tu nejvýš k sváru, aby se hned ven vytahovali řády a právy svými, že na ně sluší pýcha, lenost, nečinnost a všeliká bezbožnost a že nemohou býti tak pokorní, jak se sluší na křesťany, a kdyby tak mělo býti, tedy že by nikdo spasen nebyl. Proto se ho zbaví jako dluhu, jehož nemají čím platiti.

Protož zřízení Boží samo v sobě, kteréž v jejich moci stojí, nemůže předčiti pohany, v nichž též zřízení Boží stojí, neboť jejich moc s týmž zřízením Božím stojí. Poněvadž nic nad pohany nemají, tedy nemohou skrze to zřízení Boží spaseni býti, nebudou-li ho z víry hledati, neboť dí Písmo: „Nepravým jest král a nebude spasen král v moci síly své.“⁹ Praví, že jest nepravý, i když zřízení Boží stojí v jeho moci; i s tím zřízením může nepravý býti, a pro tu nepravost nebude spasen.

9 3. Ezdr. 4, 37.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ ŠESTÁ

Než, když mluvíme o tom zřízením Božím, to jest ve velikém zapletení. A proto lze se chybiti pravdy při něm a škodu vzíti, neboť má jakýsi vztah k dokonalým věcem, k nimž Ine smysl tělesný těch, kteříž své dobré v moci světské hledají v křesťanském přebývání. Protož těchto slov chytajíse ty vrchnosti k svým záměrům, jako by ta slova úplně sloužila jejich zájmům hmotným. Protož, hledíme-li k slovům svatého Pavla, který praví: „Není vrchnost, jen od Boha, a kteréž věci od Boha jsou, zřízené jsou“¹ ta slova netoliko k moci světské patří, ale ke všem věcem, kteréž jsou od Boha zřízené,

1 Římanům 13, 1.

a jsouce zřízené, řády dělají anebo zřízení nějaké v nebi nebo na zemi, v lidech nebo v jiných tvorech. Protož, poněvadž strach jest při tom, musí se tím obšírněji pojednati o tom a o některých zřízeních, která od Boha jsou, aby se jim porozumělo. Neboť ta slova „zřízení Boží“ někdy se vztahují k věcem doko-nalým nebeským a duchovním a pravým; a někdy také k duchovním a pra-vým, ale níže stojícím nežli nebeské; a někdy se ta slova vztahují ke všem tvorům, neboť všickni stojí a trvají podle zřízení Božího a nemohou z něho ničím vyjímání býti, neboť v tom řádu, v kterém je Bůh postavil, přirozeně trvají, nemohouce se proti své přirozenosti ve zlořád změnit.

Protož o těch zřízeních Božích mnohých nemíním ani nedovedu se šířiti, jen o lidech zde přebývajících, u nichž by mělo dokonale zřízení Boží existo-vati ve věcech duchovních i v nižších pozemských. Jak je Bůh nejprve od počátku zřídil, ten řád již ztratili; proto po ztrátě toho řádu ostali ve velikém zlořádu. A i v tom zlořádu jsouce, ještě potřebují nějakého zřízení aneb řádu, aby, nemůže-li je částečně uzdraviti anebo docela, aby skrze něj mohli existo-vati a zachováni býti při životě tělesném. Neboť, poněvadž Bůh chce, aby svět trval tak dlouhé věky, a chce, aby na něm lidé žili po všechny věky, dokud ten svět trvá: protož k takovému trvání dlouhému nutně pokolení lidskému ně-jaký řád od Boha měl zjednan býti, aby to pokolení skrze ten řád existovati mohlo, dokudž Bůh chce míti ten svět s tím pokolením lidským.

Protož toto jest první zřízení od Boha tomu pokolení k životu dlouho-věkému, aby se rodilo ze dvou lidí, aby jedno hynulo a druhé povstávalo skrze rození, až by tak potrvало po všechny věky skrze rození. A to by jinak existovati nemohlo, kdyby toho zřízení nebylo, totiž dvou lidí, aby každým dětem zůstali otec a matka, aby, je zrodivše, živili je a vychovali je, až do-rostou, a i dále se o ně starali, aby je k témuž přivedli, co jsou sami, totiž aby se jejich synové pojímali s ženami jiných rodičů a dcery jejich s muži jiných rodičů. A tak půjdou tím řádem pokolení lidská jedna po druhých, majíce základ takového zřízení v otci a v matce. Neboť, když by všechny děti neměly manželsky otce a matku, kteří by svazkem jednoho těla byli v manželstvíspojeni, aby sobě vlastní byli jako jedno tělo, nemohly by jinak ty děti odcho-vány býti ani jistého otce míti, lečjaks by přebývaly jako psi, a což by se z nich narodilo v tom psím způsobu života, nikdo by nechtěl ty děti živiti, maje za to, že nejsou jeho, poněvadž jejich matka tělesně obcovala s jinými muži. A tak by nikdo nechtěl syna dědicem po sobě zůstaviti ani o něho pečovati.

A tak by se pokolení lidské spletlo tím zlořádem, že by musilo zahynouti. Protož k tomu nejzazšímu trvání na dlouhé věky pokolení lidskému nutné bylo zřízení manželské, aby otec a matka byli sobě vlastní jako jedno tělo a děti aby měly otce a matku vlastní, aby je milovali a odchovali a postarali se o jejich bytí k dalšímu trvání v dobrých věcech časných. A měli by se pilněji postarati o jejich dobré věci věčné, kdyby je sami znali a z víry v nich stáli. A to mnozí činili z víry dětem svým. Protož po této stránce takové zřízení od Boha jest, jenž zřídil pokolení lidské skrze rození tak, aby mohlo stále existovati.

Ale poněvadž v hříchu se rodí ta pokolení a jsou naplněna nepravostí, takže d'áblové si je osvojují a vládnuou jimi, protož svatý Pavel dí o d'áblech, že jsou knížata vzdušných mocností, kteříž dělají nyní svou nepravost v synech nevěrných,² a jsou knížata temnosti a vladaři světa a jejich nenávisti vešla ne-pravost a smrt na okrsek celé země protož dí o nich Písmo: „Nešlechetní jsou všickni synové lidští a nešlechetné jsou všechny skutky jejich a není v nich spravedlnosti, a v své nepravosti zahynou.“³ A protož podle takové vrozené nepravosti d'ábel dělá v nich nepravosti rozmnožené, a zvláště nenávisti, nesvornosti, roztržky, svády, boje, zabíjení a povstávání lidu proti lidu, takže, kdyby žádné pomoci a zamezení neměli, ten lid by zhynul jeden od druhého, takže to pokolení lidské pro takové nepravosti přestalo by býti na zemi. A protož k tomu jest vrchnost světská Bohem zavedena, aby mohla pokolení lidská skrze ni setrvávat ve vezdejším životě, dokudž vůle Boží chce. Protož v tom smyslu mluví svatý Pavel, že není vrchnost jinak, jen od Boha, a které věci od Boha jsou, zřízené jsou.⁴ Protož poněvadž zřízené jsou, tedy zřízení se drží, aby skrze jednoho mohl se lid shodnouti a k něčemu jednomyslně tíh-nouti. Protož Pán Bůh poddal králům a knížatům pozemským krajiny i s lidem k panství, aby se mohlo množství zástupů shodnouti v svých přebýváních a ve věcech vezdejších pokojně. Neboť jinak by řád v lidu nemohl býti, kdyby všichni měli jednostejně rovnou moc, a nic by se porovnati nemohli ani by si uvoliti nechtěli. A nemohouce se porovnati, znesvářili by se a srotili jedni proti druhým a nebyl by žádný řád ani by to nikdo nemohl zastaviti a ukrotiti. Protož takovému lidu, který se láskou a pravdou Boží nemůže srovnati ani na ničem spravedlivém přestati, musí býti jeden hlavní pán, kníže nebo král s mocí velikou, aby, což on všem k užítku bude chtíti, mohl je mocí

2 Efezským 2, 2.

3 3. Ezdráš. 4, 37.

4 Římanům 13, 1.

přinutiti k tomu. Neboť jinak takové zlosynstvo bezbožné a svévolné nedbalo by ani krále, kdyby se nebálo moci jeho.

Protož slove moc světská donucující, nutíc všecky svévolné, aby na tom, co je spravedlivé, přestali. Pakli se někdo vzepře, ihned ruka moci světské naň dopadne s trestem, a někdy musí i hlava dolů. Protož skrze moc se za-braňuje, aby jedni proti druhým nemohli povstati k svádám a k vraždám, aby se stavy nepozdvihly a násilím slabé neutlačovaly. Protož porovnává lidi, aby svorně v pokoji mohli žíti, bezpráví jeden druhému nečiníce. A musík tomu práva městská míti, aby žaloby a bezpráví skrze ně soudil a svády a žalobám konec učinil a pře rozsuzoval mezi tím lidem nemoudrým, maje rozum lepší a moc k tomu, aby, těmi věcmi ukroceni jsouce, nepovstávali jedni proti druhým a měli dosti každý na svém. A tyto věci musí každá vrchnost pohanská míti k správě lidu, aby tím lid nemoudrý řídila a krotila, aby mohl skrze moc královu při životech a při statku do vůle Boží zůstávati, jakož se ukazuje, když král Asverus, jsa pohanem, avšak dobře to znal, kterak skrze jeho panování množství národů koná své věci v pokoji; protož dí: „Když mnozí národové mým rozkazům jsou poddáni a celý svět mému panství jest podroben, naprosto jsem nechtěl moci velikosti své s ukrutenstvím užívatí, ale laskavě a dobrotivě spravovati své poddané, aby oni beze všeho strachu, svůj život pokojně prožijíce, žádoucího všem lidem odpočinutí užívali.“⁵

5 Ester 13, 2.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ SEDMÁ

Protož z toho patrně jest, v čem a k čemu ti králové pohanští pokolení lidská řídili skrze ty moci své: aby je v pokoji zachovali, až by žádoucí věc všech smrtelníků přišla, to jest, aby je v pokoji zachovali, až by odpočinuli skrze smrt od způsobu svého života nynějšího. A tak se skrze tu moc může zachovati pokolení lidské ve vezdejším životě do vůle Boží; neboť, kdyby to pokolení lidské ztratilo pro svou nepravost všelikou spravedlnost, musilo by zahynouti; nepravost by je zničila. Protož, poněvadž jinou spravedlnost nezná ani by ji nepřijalo, tedy té spravedlnosti musí poddáno býti, kteráž se skrze moc provádí. Protož každá vrchnost, když chce panovati, musí mezi lid tu spravedlnost zavéstí, aby se skrze ni lid mohl porovnatí v životě pozem-ském a v té dobrotě aby jedni druhým nečinili křivdu hříšně, násilím bezpráví

slabším činice a jedni druhým aby musili v právu státi po spáchání křivdy podle soudního rozhodnutí spravedlnosti královské a městské. A pakli kdo překročí hranice spravedlnosti jejich, na to oni meč nosí a moci užívají, aby trestali smrtí přestupníky svých zákonů.

A protož to zřízení Boží, kteréž se děje skrze moc králů zemských a pohan-ských, jest takové dobro, skrze něž se řídí a zachovává pokolení lidské ve vezdejším dobrém těla a majetku, bez kteréhož dobra pokolení lidské, již tak padlé a otrávené a d'áblům poddané, od Boha odloučené, nemohlo by na živu na zemi pro náramnou nepravost zůstat. Neboť dva vlastní bratry ¹ prvních lidí zavedl d'ábel v tu nepravost, aby jeden druhého zabil z nenávisti; a potom v jiných pokoleních vždy tak dělá, veda je k vraždě. Protož zřízením Božím ta moc světská zavedena jest jako plot aneb ohrada, skrze kterou se může uchovati to pokolení padlé jako ovce ztracená podle povrchního života a dob-roty lidem pohodlné vzhledem k času nynějšímu, těm, kteří o životu pravém a budoucím nic nevědí. Ale to tvrdím, že nikterak jinak nemůže vrchnost světská zachovati v tom dobru vezdejšího života a v prospěchu časných věcí pokolení lidské, jen tak a dotud, dokudž pokolení lidské nepopudí proti sobě hněv Pána Boha všemohoucího svými hříchy těžkými; dotud moc královská jim prospívá k pokoji a k jinému řízení zemských věcí. Ale když na sebe hněv Boží přivolají, tehdy se od králů počne jejich zboření, aby přičiněním d'áblovým králové, jedni s druhými se znesváříce, proti sobě boje zdvihli, a shromáždíce množství vojsk, táhli jedni proti druhým a spolu se povraždili a mnoho tisíců jich najednou aby zhynulo, aby svůj lid zhubili na těle i na statku, zničili a zloupili krajiny, země do záhuby, jakož o takových věcech zjevno jest v knihách Královských i jinde a před očima nám se děje.

Protož to zřízení Boží skrze moc královskou jen potud chrání pokolení lidské ve vezdejším dobrém, pokud hněv Boží nebude vzbuzen proti nim jejich hříchy; neboť Pán Bůh jest král nad králi vší země a nad národy všech zemí, on ustanovuje krále a sesazuje. Protož v rukou Božích jest moc pozemská a ohavná jest každá nepravost národů, a užitečného správce neb krále svým časem ustanoví nad nimi. Protož on ustanovuje krále národům k dobrému časem svým a také ho sesadí pro nepravost ohavnou národů proto, že jeho samého, krále nejvyššího, nechtějí a věděti o něm nechtějí to, že on jest král nad králi pozemskými a nade všemi národy panuje a vládne nad nimi a že jím

1 Kaina a Abela; sr. 1. Mojž. 4.

toliko trvá všechno dobré všech národů. A když pohrdnou všemi dobrodiními jeho a vzbudí proti sobě hněv jeho, král pozemský neodvede hněv Boží od nich, ale i s nimi zahuben bude. Jakož prorok řekl lidu židovskému: „Hle, toť váš král, kterého jste chtěli; a nebudete-li se Boha báti, zahynete vy i s králem vaším.“² „Protož ubozí jsou všickni lidé,“ i s králi svými, „v nichžto není známosti Boha,“³ kteří, opouštějíce Boha, krále nebe i vsí země, kladou naději svého dobrého v krále, člověka smrtelného. A když se nebojí krále nejvyššího, málo a zřídka kdy naleznou to v králi pozemském, čehož se nadějí do něho; spíše jeho metlu tvrdou uzří nad sebou.

Ale může k těmto věcem řečeno býti: „Kterak ti králové pohanští, slepoty a bludů plni jsouce, mohou řídit lid sobě poddaný v té dobrotě, v níž by mohl aspoň v časném dobrém zachován býti? Vždyť oni s tím nehledí k Bohu ani ho neznají!“ A k tomu může býti naučení, že jest to správné, že on je ustanovuje s tou mocí k řízení běhů zemských a pokolení lidských, i když oni na to ani nemyslí, což skrze ně Bůh zamýšlí. Protož při téže věci bude se díti podle Boha, a počnou ji lidé; Bůh něco jiného zamýšlí při té věci a lidé něco jiného; avšak při té věci provede se úmysl Boží. Ale lidé v tom hledají své věci pozemské. Králové pozemští, chtějíce kralovati nad lidem, žádají bohatství a mnohého povýšení vysoko nad mnohé, žádají cti, chvály a zvelebení ve světě, žádají rozkoši sladkých hojnost bez nedostatků míti a svobody tělu ve všem.

Protož mistr Protiva⁴ praví, že počátek moci královské a městské počal se z chtivosti panování, neboť v prvních knihách Mojžíšových psáno jest, že Kain pro vraždu bratra svého udělal město.⁵ Vzdělání toho města podle kroniky Josefa příčina byla ta, že, loupeží a násilím majetek shromažďuje, svých měst k zločinům užíval, města zdmi ohrazoval, a boje se těch, které poškozoval a zloupil se svou bandou, v svých městech to shromažďoval. Protož počátek moci aneb panování s strany žádosti lidské hned loupeží a násilím kvetl. A Šalomoun králům dí: „Protož slyšte, králové, a srozumějte, učte se, soudcové krajin zemských, nachylte svoje uši vy, kteří panujete nad mnohým lidem a líbí se vám prvními býti v zástupech národů.“⁶ V tom ukazuje, co vábí k panování nad mnohými národy krále a knížata. Nic jiného než to, aby prvními v největší cti a v rozkoši byli. Protož něco jiného myslí, chtějíce

2 1. Samuel. (1. Král.) 12, 13 a 25.

3 Moudr. 13, 1.

4 Viklef ve spise De civili dominio, kap. 21.

5 1. Mojžíš. 4, 17.

6 Žalm 2, 10; Moudr. 6, 2-3.

kralovati, nežli Bůh. Ale měli by docela tak mysliti spolu s Bohem, aby podle jeho vůle kralovali. Neboť tím budou přepadeni naposledy, když se otáže na jejich skutky a přeptá se na jejich myšlení a obviní je z toho, že nespravedlivě soudili a zákona spravedlnosti neostříhali.⁷ A to jim těžší bude po libém panování, nežli kdyby zde stádo sviní pásli.

⁷ Moudr. 6, 5.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ OSMÁ

Než když hledíme v tom k předešlé řeči, že oni, jsouce vzdáleni od záměrů Božích, když chtějí kralovati, avšak toho nemohou pominouti: vždycky musí lid sjednotiti k té spravedlnosti, v níž by se mohli upokojiti vespolek skrze jejich donucení, aby, pod jejich bázní stojíce, neodvažovali se jiným úklady činiti ani škoditi. Bez takové spravedlnosti nemohli by kralovati ani lid sobě poddaný zachovati, kdyby lid nebyl ukrocen mocí pod práva soudní a pod tu spravedlnost, kterou se může lid srovnati pokojně pod vládu jednoho pána hlavního. Protož bez toho byl by křik a rozdělení v lidu, jak-mile by žalobné pře neodklízel trestáním těch, kdož činí bezpráví, soudem spravedlivým rozhoduje žalobné rozepře podle práv, skrze něž řídí lidi v soudech. Protož buď pohan aneb jakýkoli odpadlík, bez těch věcí nemůže kralovati ani lid porovnat pro své panování, než vždy se musí mocí postavit proti zlým o všechny poddané až do nejmenšího člověka, aby mu žádným bezprávím od jiných nezhynul, aby mu panství nebylo na něm. Protož ten král pohan aneb kterýkoli zběhlý křesťan v takových zřízeních lidí, své věci v tom hledaje, také při tom zachovává, což Bůh chce skrze něho míti, totiž zachování lidu veездеjším dobrém. A to pravím jako nejnižší: v tom veездеjším dobrém. Ale David i jiní králové spravedliví, kteří měli známost Boha v sobě a lásku k němu, následující zákona Božího, mohli i podle svědomí lid řídit skrze zákon Boží, učíce mu lid, a podle zákonů mohl král spravedlivý užívatí moci donucující proti neposlušným. Neboť zákon židovský tělesný byl, protož tělesně mohli k němu nutiti mocí neposlušné.

KAPITOLA ČTYŘICÁTÁ DEVÁTÁ

Též tuto jest řeč o králích, kteříž, jsouce pod zákonem starým, mohli lid řídit i podle svědomí, i o těch, kteří stranou od víry i pohané byli, mohouce lid řídit zevnitř pro dobré věci těla a statku tělesného. Protož pak ty vrchnosti, kteréžto stojí pod vírou toliko jménem, ty nedrží ani zákon starý, ani nový ani v trestech ani v soudech, neboť to všechno stejně s pohany rovnajíaneb dělají podle práv městských a císařských. A ještě by to za něco stálo, kdyby se s králi pohanskými srovnali v řádu soudním. Nebyl by takový křik od vdov, sirotek a od jiné chudiny, kterým se téměř nižádné spravedlnosti nemůže dostat od těch vrchností, jen nejvíce trestají zlodějství věšením a tou pomstou, kterou zákon starý pominul. Neboť v tom zákoně nedal Bůh usmrco-vati zloděje, ale škodu nahraditi: to čtvernásobně, což ukradl, aby nahradil, když v tom byl dopaden.¹ A v zákoně novém jest naučení: Kdož kradl, již aby nekradl více, ale pracoval rukama svýma to, což dobrého jest, a z toho vý-dělku k potřebě nuzným dával.² Ale ty vrchnosti, kteréž slovou křesťanské, žádnému zloději nedovolí se káti všechny pověsí. Protož ani starého ani nového zákona se nedrží v trestech ani v soudech ani v bojích ani v mravech, ale všechno dělají podle zákona svých ukrutenství a podle zákona lakomstvínestydatého a podle zákona rozkoši tělesných a podle zákona pýchy Lucipe-rovy. Protož to zřízení Boží, kteréž v jejich vrchnostech stojí, po mnohých stránkách mdleji stojí nežli ve vrchnostech pohanských, neboť v některých není často ani tolik rozumu, aby dovedli dva sedláky v malé svádě rozsouditi. Protož hádky a sváry stále mezi jejich lidmi jsou a vždy zlořádů plno na jejich panstvích jest.

A protož to obé zřízení, skrze manželství a skrze vrchnost světskou, jež se děje na pokolení lidském pro dobré věci časné a tělesné, nedosahuje dokona-losti, v níž by mohlo pokolení lidské spaseno býti, a proto s takovým zřízením, skrze něž se spasení koná, poslal Bůh Syna svého, spasitele světa, abychom skrze něho živi byli. A kdož má Syna Božího, má život věčný.³ Protož on dokonaleji skrze živoucí pravdu řídí království své nežli králové pozemští, množství věřících uváděje v takovou jednotu, aby byli jednoho srdce a jedné duše, aby si navzájem sloužili skrze lásku a činili spravedlnost k Bohu i k lidem

1 2. Mojž. 22, 1.

2 Efezským 4, 28.

3 Jan 3, 16.

bez donucení proti vůli, ale z lásky a z dobré vůle. Protož o takové zřízení měl by každý snažně usilovati, aby podle něho řídil život svůj tou spravedlností, kterouž Kristus řídí lid svůj, kdož chce život věčný míti a zahynutí věčného se uvarovati.

KAPITOLA PADESÁTÁ

A to zřízení Boží chápe se člověka na duši i na těle, aby se celou duší i celým srdcem oddal lásce k Bohu a k svým bližním a celé tělo i síly jeho aby poddal pod kázeň zřízení jeho, aby celý člověk zřízen byl ke cti Boží. Protož to zřízení, skrze Syna Božího uvedené do pokolení lidského, jest ži-voucí, ctnostné a zasluhující života věčného a uvádí člověka v přátelství s Bo-hem a činí člověka jednoho ducha s Bohem, snímajíc všecku mrzkost s člo-věka, kteráž postihla pokolení lidské skrze prvního člověka, a uvádí pravý život milosti v člověka hledajícího milost. Protož závazkem všeliké povinnosti jest pokolení lidskému, aby se poddalo tomu zřízení Božímu skrze víru Kristovu a život jím zřídilo se zřetelem k vůli Boží, neboť jest malá věc zachovávat život tělesný pod krytem zřízení Božího, kteréž se skrze vrchnosti - světské koná, nebude-li potom naděje věčného života v blahoslavenství. Tento život rychle zhyne, ale onen věčně ostane. A zřízení Boží, kteréž skrze vrchnosti existuje, nejvíce anebo úplně hledí k časnému životu tělesnému; ale zřízení, kteréž jest zavedeno skrze Syna Božího, málo hledí k časným věcem a někdy vůbec nic. To zřízení praví: „Majíce pokrm a oděv, na tom dosti mějte;" ¹ pakli se přihodí bezpráví na oděvu a na jiném majetku a chce-li se někdo sukně zmocniti soudem, nech mu sukni a přidej mu raději i plášť k té škodě. ² A poberou-li ti násilím statek, raduj se věře, že to není ztráta, když v nebi hojnější statek ostává za ten časný.

Protož to zřízení Kristovo zůstavuje člověka v naději Boží, aby, všecko pečování do Boha slože, nikdy nehřešil pro majetek vezdejší, věře, že má péči o člověka. Protož beze všeho přirovnání jest dokonalejší zřízení skrze Syna Božího zavedené nežli to, kteréž skrze vrchnosti světské se koná; neboť ono, kteréž skrze Jezukrista se děje, může úplně uzdraviti lidi na duši i na těle, v plné spravedlnosti Bohu libé i světu užitečné, a nic nemůže přidati k tomu ta spravedlnost, kteráž se skrze vrchnosti koná, těm, kteří se řídí skrze Jezu-

¹ Timoteovi 6, 8.

² Matouš 5, 40.

krista. A to zřízení, jímž se pod přinucením svět řídí s nátlakem vrchnostísvětských, to oni spravedlivěji a ctnostněji s zasloužením plní a nesou a nebý-vají horší, když zajde zřízení skrze vrchnosti; neboť zřízení vrchností svět-ských jest nejvíce pro přestupníky, kteří by chtěli mnoho zlého činiti, kdyby se nebáli vrchnosti.

KAPITOLA PADESÁTÁ PRVNÍ

Ještě dále oprávněnost té vrchnosti řečí potvrzuje svatý Pavel řka: „Protož, kdož se vrchnosti protiví, Božímu zřízení se protiví; a kdož se protiví, sami sobě zatracení dobývají." ¹ Aby to rozumně pochopeno bylo „kdož se vrchnosti protiví, Božímu zřízení se protiví": tak se protiví škodlivě, když to zavrhuje, což vrchnosti podle zřízení Božího konají, a čím by byl povinen poslouchati vrchnosti podle zřízení Božího, to poslušensství kdo by pohrdavě zamítal, zatracení by sobě sám dobýval. Ale což by ty vrchnosti činily z bludu, z pýchy a z kterékoli jiné nepravosti zvrácené proti Bohu, to není zřízení Božív nich, ale pyšná smělost v páchání bludu a v nepravém užívání moci proti zřízení Božímu a jest samo v sobě hřích. Všeliké užívání moci jest nepravé, v čemkolivěk ruší člověk přikázání Boží skrze moc; vždy jest to nepravé užívání moci a vždy hřeší smrtelně. Hřích smrtelný nemůže jinak skrze vrchnost spáchat, jen přestoupením přikázání Božích skrze vrchnost, do-pouštěje se lakomství, násilí, vraždy, msty.

A praví: „Kdož se protiví vrchnosti, zatracení sobě dobývají." To moudrý vždy na těžkou váhu má bráti, čímkoli by si mohl zatracení dobývati. Za celý svět neměl by si zatracení dobývati, ani za svůj život, neboť nic mu neprospěje svět ani život, upadne-li pro něj v zatracení. Protož ani to protivenství ne-prospěje, kterým by - vrchnosti se protivě - upadl proto v zatracení. A chu-dému pak není zdrávo takové protivenství; někdy se zprotiví slovem ne-moudrým, i sedne si pro ně na den nebo na dva do klády anebo bit bude i utracen pro ně. Ale těžším způsobem protivenství proti vrchnosti může býti, když z nenávisti pochází, tak totiž, že, poněvadž od Boha jest každá vrchnost řádně zřízena na trestání hříchů, nebere-li někdo vážně této věci, ihned i úctu těm vrchnostem přestane dávat; zavrhná takovou vrchnost, zřízení Božímu se protiví, utrhá, haní, proklíná, nenávidí, ošklivost má k nim a zlého žádá

1 Římanům 13, 2.

těm pánům. A to zlé ze slepoty může dělati, neváže si Boha v tom ani těchto slov, kteráž praví: „Zřízení Božímu se protiví,"² a u něho jest jako zlá věc a škodlivá. A příčina takového protivení někdy může býti, že se mu někdy stane něco nelibého od vrchnosti. Protož žádným zlehčováním nemá tupiti vrchnost z nenávisti, maje za to, že jest nepotřebná anebo škodlivá.

2 Tamtéž.

KAPITOLA PADESÁTÁ DRUHÁ

Opět v tomto jest těžké protivení vrchnosti, když vydávají spravedlivé příkazy poddaným, aby pokoj a svornost mezi sebou měli a spravedlivost si činili, smlouvy si navzájem dodržovali, a když jim vrchnost zapovídá, aby žádného bezpráví jeden druhému nečinil, a přihodí-li se mezi nimi nějaké bezpráví, aby neběhali hned se vším k pánu žalovat nebo se soudit, ale sami mezi sebou o to se v dobrotě dohodli a odpustili si a oni z pýchy pohrdají takovými příkazy a zákazy. Tut' netoliko pánem pohrdají, ale i Bo-hem, neboť takové věci Bůh přikazuje lidem. Protož k tomu pohrdání, když uvažujeme, nejvíce se budou vztahovati slova: „Kdož se vrchnosti protiví, zřízení Božímu se protiví," neboť k té stránce nejvíce zřízení Boží se vztahuje skrze vrchnost, srovnati lid v dobrém přikazování dobrých věcí a spravedlivých, přestupníky pak mocí nutíc k tomu, aby se neodvažovali bezprávně činiti něco a jiné hubiti.

Ale tuto jest největší příčina, pro kterou se mnozí protiví vrchnosti, že jim jest těžká svým ukrutenstvím a že je utiskuje platy velikými, poplatky, robotami těžkými a mnohými bezprávími, pro něž ti, kdož nechtějí trpěti, sténají, reptají, hanějí a proklínají, a, kdyby mohli vymysleti jakékoli zlé pánu svému, to by jejich radost byla. A i v tomto hřeší netrpěliví, mstíce se na svých pánech a proklínajíce je; a nic si nevyklejí. Páni hřeší na nich, bezpráví jim činíce; a oni hřeší, na pánech se mstíce. Ale ten poměr mezi pány a poddanými jest těžko v rovnováhu uvést a to sobě podle vůle libě upravit. Kdyby měl někdo nějakého člověka, kterého by jednou rukou krmil a druhou ho políčkoval, něco by si musil vybrati: buď to krmení opustiti a políčků se zbaviti, anebo se krmiti a políčky trpěti. Chce-li kdo ujíti ukrutenství toho pána, nemějš nic pod ním; ale pakli se ti líbí dědiny a správa pod pánem, trp roboty a platy. A budeš-li pokorně trpěti, ta bezpráví přijdou ti k dobrému; pakli nebudeš

trpělivý a budeš se protiviti, klíti, nic tím nevyléčíš ten neduh, ale nebude dbáti toho, že ty reptáš. Nechceš-li jeti do lesa v čas metelice zpívaje, tedy musíš pláče jeti, když ti do hlavy bije. Protož marně se protivíš proudu řeky; ne-užiješ-li ho pokorou, nic ho reptáním neoslabíš.

Protož pro takové příčiny protiví se mnozí vrchnosti a někteří se i mstí vrchnosti, hledajíce jinou vrchnost proti nim. Proto lidé zle živi jsou, nechtějí Boha v ničem ani ho nechtějí míti za pána v některé vrchnosti, nikdy mu nechtějí nic k rozhodnutí odkázati. Protož takový lid bezbožný a po všech stránkách odešlý od Boha zaslouží si pro své hříchy pánů tak ukrutných a nemoudrých jako kdysi lid židovský, aby je utiskovali a odírali rub na líc a vše jim činili, což oni nechtějí a co nenávidí a čehož vždy reptajíce želejí. A z toho vzrostou opět nové jejich hříchy, aby, netrpíce pokorně bezpráví, hříšně se protivili vrchnosti; a tak sobě zatracení dobývají neužitečnými hříchy. Protož tu ledva pokorní a trpělivi lidé uvarují se zatracení; neboť ty vrchnosti ukrutné jako trest za hříchy bývají uvedeny od Boha a tolik mnoho bezprávise od nich bude díti, že, nebude-li trpělivosti v lidu, budou se protiviti těm ranám, v nichžto se posmívají jejich bolestem, a nepřestanou proto, že je bolí velmi.

KAPITOLA PADESÁTÁ TŘETÍ

Také mnozí se protiví vrchnosti i my se protivíme vrchnosti z ně-kterých příčin, o nichž se domníváme z víry, že jsou to náležité příčiny. Neboť nepřejem té moci tu, kdež není a kdež nebude a kdež býti nemůže; a tu jí přejem, kdež jest, a tu, kdež má býti, a tu, kdež musí býti z nutnosti. Neboť, poněvadž kněžstvo císařské, skrze císaře ve světě zvelebené, obohacené a skrze císaře štípené, spojilo se s tou vrchností a schovává pod ní svůj zlý a pokrytecký život: tak tu vrchnost pro užitky víry velebí a chce ji vpočísti do víry jako podstatnou část víry, jako takovou dostatečnost víry, že by bez té vrchnosti víra v své pevnosti a v spravedlnosti nemohla obstáti, kdyby ji ta vrchnost nechránila. Ale to jen nastrkuje jako cizí líce to kněžstvo císařské na místo pocty Boží a řádů jeho i víry; prý to vše dobře stojí skrze vrchnost, to oni praví. Ale spíše jest to jen užitek, že oni pod tou vrchností břicha svá tukem rozšiřují a hojně je pasou. Protož my v tom smyslu vrchnost nepřijímejme s nimi, neboť to není pravda, že by takové užitky víry a pocty Boží v moci světské

byly; neboť víra a pocta Bohu existovala dříve, když ta moc stranou od víry byla a zjevně se víře protivila, ale nyní, jsou ve víře, mnohá osidla víře i těm, kdož se jí přidržují, nastražila a množství křesťanů v pohanství obrátila. Protož my díme, že jest to moc světská, jakožto jméno ode všech má, že jest světská moc donucující. A ta nejen že by nemohla víře mnoho prospěti, ale velmi mdle řídí ten svět v jeho bězích nebo v malých dobrotách, aby docela nepadl ten svět bezbožný pro svou rozmnoženou nepravost, jenž odvrhl jeho Boží od sebe.

Protož světu jest ta moc jako základ a pevnost, nějaký velmi slabý základ, na němž stojí svět, dokudž vítr neudeří na něj, jenž hory boří a základy zem-ské z kořen vyvrací. Protož někdy může po nějaký čas ta moc pozdržeti ten svět, aby docela nepadlo jedno na druhé, a může lapiti hříšníky tohoto světa mečem svým, aby se nevytili jako povodeň veliká z břehů svou mnohou ne-pravostí. Takové věci moc krotí do jisté míry. Ale někdy mnohým nepravostí svoboda a pomoc jsou věci, kteráž jest jí k utěšení aneb k obohacení.

Protož vzdálena jest ta moc od prospěchů víry, mnohá osidla a úrazy víře činíc aneb strojíc. Protož kněžstvo Istivě a křivě nastrkuje na to místo víru a poctu Boží a užitky církve svaté, že prý ty věci stojí dobře skrze moc svět-skou v svém pokoji. A to může býti tak, jakož oni smýšlejí o církvi svaté, nazývajíce všecko množství hříšníků, obklíčené světem, že prý takové množ-ství zlosynstva jest církev svatá. A jest-li to církev svatá, náramně daleko jest od skutků víry, že ji již žádní kněží nemohou ukrotiti ani ukázniti skrze víru, aby stála v pokoji a v spravedlnosti víry; již stěží moc s mečem, s ukrutností bezbožností toho zlosynstva trochu pokrotí, aby se nezničilo navzájem. A jest-li to prospěch té církve, tedy moc světská toliko té církvi jest k správě nutná, ale úřad kněžský, jenž by měl skrze víru církev svatou spravovati a ukrotiti, ten odvržen jest. Kněží! Nejezte chleba marně, svěřte stádo pánům, ať oni skrze meč pasou kozly smrduté! A vy, synové oholení,¹ sed'te, kajte se z toho, že jste lid klamali o duše i o statky! A páni s mečem lépe upasou tu církev nad-míru vzpurnou, neboť jim toliko přísluší to dílo mocí potlačovati zpupnost nebojácnou takových hříšníků.

1 Narážka na kněžskou tonsuru.

KAPITOLA PADESÁTÁ ČTVRTÁ

Ale ještě tu řeč uvážíme, kterou praví svatý Pavel: „Kdož se vrchnosti protiví, zřízení Božímu se protiví; a kdož se protiví, sami sobě zatracení dobývají.“¹ Tu jsem napřed řekl, že, což vrchnost podle zřízení Božího chce aneb přikazuje, tou mocí pohrdati neposlušně - jest se zřízení Božímu protiviti. Ale co by ta vrchnost z bludu, z pýchy a z jiných nepravostí dělala aneb přikazovala něco proti Bohu nebo nutila k některým bludům nebo nepravostem, nic z toho není zřízení Boží na té moci, ale odporuje to zřízení Božímu a jsou to jejich vlastní hříchy. Protož člověk, protivil-li by se vrchnosti v takových špatnostech zvrácených, nehřešil by ani by si nedobýval zatracení, neboť z Písma můžeme míti příklady o tom na dobrých lidech. Nabochodonozor, král pohanský, pýchou jsa zachvácen, kázal sochu vysokou v poli udělati a posvěcení slavné kázal jí učiniti; všelikou hudbu i na píšťaly jí k poctě připravil a lidi všecky na posvěcení k sobě přivolati kázal, a když počali pískati a hráti k poctě sochy, aby všechen lid padl před sochou a modlil se k ní, a kdož by nechtěl v tom krále poslouchati, aby byl uvržen do pece hořícího ohně. Protož všichni uposlechli krále v tom, jen tři mládenci nechtěli se klaněti soše. Proto kázal je vhoditi král do pece hořícího ohně. A ti mládenci protivili se vrchnosti, ale nezhřešili; a kdyby byli krále uposlechli v tom bludu, byli by modloslužebníky a upadli by v Boží hněv. Proto raději se odvážili život všanc vydati, než aby upadli v Boží hněv.² Jiný příklad máme na Mardocheovi.³ A takto se praví: Tehdy král Asverus vyvýšil Amanu, syna Amadaty, jenž byl z rodu Agag; a postavil stoličku jeho nade všechna knížata, kteráž měl. A všickni komorníci královi klaněli se Amanovi, klekajíce na svá kolena; neboť tak jim přikázal císař. Jen Mardocheus neklekal před ním na kolena ani se mu neklaněl. I řekli mu sluhové královi, ti, kteříž hlídali dveře síní králových: „Proč ty jediný nezachovááš příkazu králova?“ A když mu to řekli a on jich nechtěl poslouchati, pověděli to Amanovi, chtějíce zvěděti, setrvá-li proti příkazu královu. A když to uslyšel Aman a zjistil, že Mardocheus nekleká před ním na svá kolena a že se mu neklaní, rozhněval se velice. A z toho hněvu umínil si netoliko na Mardochea násilně sáhnouti, ale i na všechny Židy. A tak si vymohl povolení od krále svou Istivou a mnohou řečí, aby všichni Židé po celém panství Asverovu byli v jednom dni povraž-

1 Římanům 13, 2.

2 Daniel 3.

3 Ester 3, 1-6.

děni, kdyby to byl Bůh jinak nezměnil. Protož vizme víru svatých lidí, kterak jediný člověk zavrhl příkaz krále velikého, jehož ústům celý svět se neodvažoval vzepříti; on jediný jím pohrdal, nechtěje vznésti poctu na člověka hříšného. Právě tak král Antiochus, ⁴ ukrutník veliký a nepřítel Židů, vjev s velikou mocí do jejich země, způsobil u nich velikou záhubu a mnoho lidí z nich povraždil. A zapověděl jim vykonávati zákon Boží, obřezování dítek, obětování obětí, a svátky přikázané od Boha světiti nedovolil a přikázal jim držeti zákony, které drželi národové pohanští, aby, zanechajíce zákona Božího, srovnali se s pohany. A mnozí, bázní jsouce donucení skrze jeho ukrutnost, přivolili k bludům pohanským. Ale mnozí také z lidu židovského, kteří úplně věrnost Bohu zachovávali a zákon jeho milovali, zvolili si raději zemřítí nežli od zákona Božího odstoupiti, a bludy pohanskými pohrdali; a proto byli povražděni od ukrutníka.

A tak z těch příkladů svatých lidí je zřejmé, že se moci královské protivili v tom, což oni podle svých bludů odporně proti Bohu přikazovali. Ale takový odpor klásti vrchnostem ukrutným není dáno lehkovážným a bláznivým lidem, které ovládá bázeň a strach mýlí těch věcí, o nichž nevědí, přijdou-li a porazí je. Protož takoví v malé věci nemohou se vrchnosti v zlém protiviti; polezou za ní, i kdyby jim kázala stolici Trojice svaté zvrátiti, kdyby to mohlo býti, a před sochami klekati. Co tu bylo tisíců lidí, když Nabochodonozor, sochu postaviv, kázal před ní padati! A jen tři neklekali před ní. ⁵ Pane Bože! Ty víš, kdo dnes nalezen bude, aby se ze strachu před smrtí neklaněl šelmě a obrazu jejímu, ⁶ pohrdaje v tom přikázáním vrchností nejhorších, neboť tu jest modla taková, převyšující sochu Nabochodonozora, v těžším bludu postavená.

4 2. Makabejská 6.

5 Daniel 3.

6 Sr. Zjevení sv. Jana 13, 15.

KAPITOLA PADESÁTÁ PÁTÁ

Také někteří z církevních doktorů o těch věcech učili lidi řkouce: „Pokorní napomenuti mají býti, aby ne více nežli sluší poddáni byli, také aby hříchy jejich donucením ctíti nebyli povinni, když by chtěli, aby byli více poddáni, nežli lidem sluší; neboť je třeba vědět, že skrze poslušenství nikdy nemá zlé činěno býti." - A opět k témuž naučení jest: „Učiniti jakékoli zlé, jestliže

přikázání velí, zjevné jest, že to poslušenství není, ale spíše neposlušnost proti správě; v nenáležitých věcech nikdo není povinen poslouchati." A opět: „Jestliže ten, kdo nad jiné povýšen jest, přikázal by něco, co jest od Boha zapověděno, anebo učiniti bránil, co Bůh přikazuje, svatého Pavla soud vydán bud' proti němu, jenž praví: Kdybychom my nebo anděl z nebe jinak vám kázal, než jsme my vám kázali, bud' prokletý." ¹ Z těch řečí může býti patrné, že Boží zřízení ve vrchnostech světských není v rozporu s vůlí Boží, jestliže se ty vrchnosti samy spravují zřízením Božím podle vůle Boží. Pakli něco proti Bohu přikazují, to jest jejich smělost zpupná a výmysl bludný, se zřízením Božím v rozporu.

A protože v těch odporných věcech poslouchati vyšších knížat neb prelátů znamená jejich hříchy ctíti a tak i d'ábly, protož, připomeneme-li si tyto výklady doktorů o tom, že nemají poddaní poslouchati v tom nadřízených, co Bůh zapověděl, s kým by páni na vojnu jeli? Neboť na vojny běží, aby činili to, což Bůh zapověděl, bližním, co by od nich neradi doma trpěli. Neboť to přikázání Boží jest: „Což chcete, aby vám jiní činili, také i vy jim činite." ² A protože by každý chtěl ode všech, aby mu dobře činili, tak i on všem by měl dobře činiti. A běže na vojnu, činí zlé takovým, od nichž by chtěl vždy rád dobré; a čemu by doma byl nerad, to jiným činí z rozkázání svých pánů. Protož snadno jest hýbati přikázáním Božím bez vážnosti. Ale, kdyby měl lid křesťanský docela se řídit přikázáními Božími, musily by potoky krve téci z mučedníků od těch vrchností zpohanilých. Nehonilit' by se s nimi jako se stádem k hradbám, k útokům a k bořením, k vraždám a k loupežím; neboť podle víry raději by šli pod meč, než aby takové věci odporující zákonu Božímu činili. Ale tento dobytek bláznivý, v boží vodě omočený, ³ odpadlý od Boha i od jeho zákona, všecko to zlo s radostí činí, protože jsou dávno svedeni od církve římské a opilí z vína kurvy veliké, ⁴ kteráž skrze slavné muže postavila svět v krvi a ve všem svodu nepravosti.

1 Galatům 1, 8.

2 Mat. 7, 12; Luk. 6, 31.

3 T. j. pokřtěný; Chelčický ironicky tak mluví o křesťanech jen jménem, nikoli skutky.

4 Sr. Zjevení sv. Jana 17, 1-2.

KAPITOLA PADESÁTÁ ŠESTÁ

Potom dále dí svatý Pavel: „Nebot' knížata nejsou k strachu dobře činícím, ale zle činícím. Protož chceš-li se nebáti vrchnosti, čiň dobře, a budeš mít chválu od ní, neboť služebník Boží jest, tobě k dobrému." ¹ Tu všudy vezíme jako mezi ploty zapleteni, hledíme-li k výkladům církve římské, z císaře vyrostlé, i nesnadno můžeme praviti tyto řeči podle smyslu svatého Pavla, o nichž se církev římská domýšlí, že jí vhod knížata řídí těmi slovy, jako by o jiných nic nemluvil než o těch, skrze něž se ona krvaví a z lidí krev točí, jako by dříve knížat v Římě nebylo, než se ta církev na stolici císařské rozhostila. Ale všechna slova svatého Pavla, pověděná v této epištole, jsou o těch knížatech, kteráž od počátku římského města byla v něm dávno před narozením Kristovým, stranou od víry v pohanství stojíce, a o křesťanech ještě nic nebylo slyšeti. Protož z této epištoly svatého Pavla církev římská nemůže pro sebe jinak knížata dokázati a k víře je připočísti, leda když chce mít ve víře také knížata, která pohané v Římě měli, o nichž jsou ta slova v epištole. Jak je viděti ze skutků, má ona právě taková knížata, jaká mají pohané. Ale jiné jest při těch slovech svatého Pavla rozuměti, že ona mluví věřícím lidem o cizích knížatech, která nebyla ve víře, a jiné jest věřiti to, že on řídí těmi slovy život těch knížat, kteráž uprostřed věřících stála nebo státi měla spolu s ostatními křesťany, zákona Kristova následujícími. Nebot' měli by všickni připustiti, kdyby chtěli, že žádný lid zprvu nebýval přijímán do víry, leda když dříve svolil pod zákon Boží se poddati. Protož, jsou-li ty správy k následovníkům zákona Kristova, to by mělo rozsouzeno býti, bylo-li by od koho. Ale z toho, co se dalo apoštolům, když osobně přebývali v Římě a kázali tam evangelium, musili by připustiti, že ta knížata, o nichž tuto mluví svatý Pavel, byli pohané, stranou od víry Kristovy, usmrcující věrné křesťany pro víru. Těm knížatům zavázal svatý Pavel věrné křesťany poslušenstvím ze slušných příčin, poněvadž přebývali na jejich panství. A tomu je učil, kterak se mají nim míti opatrně s dobrými skutky, s dobrým obcováním, aby jim nebyli k postrachu, ale snad k užitku, aby se tak spravedlivě chovali před nimi jako před cizími ve víře a před svými pány, aby je ničím nepohoršili ani je proti sobě nepopouzeli k hněvu nějakou svou nemoudrostí.

Ale toto nejbedlivěji by mělo chápáno býti při této řeči, že dí, že knížata

1 Římanům 13, 3-4.

nejsou k strachu dobře činícím, ale zle činícím. A poněvadž byli pohané, kterak mohli znáti skutky dobré nebo zlé, aby se zlým protivili a dobré chvá-lili? Ta slova potřebují delšího výkladu, neboť rozličně může rozuměno býti i mluveno o dobrých skutcích. Některé skutky jsou dokonalé, jimž víra učí; a některé jsou, bez nichž by ani pohané nemohli býti aneb státi v spravedlnosti života tělesného. Protož knížata pohanská a zvláště římská měla známost dobrých skutků té spravedlnosti, skrze niž knížata musí lid řídit i porovnat k pokojnému životu. Ačkoli skrze moc musí donutiti k té spravedlnosti, skrze niž mají lid řídit a srovnati pokojně v jednotu - to se stane, v tom zkrotí každé bezpráví: násilí, zlodějství, svády, vraždy, bandy šibalské a lupičské, lotrovské i cizoložstva. To musí každý kníže znáti a kaziti ty věci mocí, neboť by jinak nemohl panovati, kdyby popustil uzdu těm zlým věcem; povstal by lid proti lidu, město proti městu, a zhynulo by mu království. Protož tot' může snadno znáti kníže, kdo jsou bez úhony na jeho panství; neboť každé bezpráví aneb křivda nespravedlivá vyvolává žalobu a křik. A ty všechny věci musí kníže nebo jeho úředník věděti a slyšeti a skrze moc krotiti a skrze práva městská je souditi; neboť, což se kde bezprávného přihodí nebo stane, s tím běží žalovat na soud před úředníky knížecí. Protož znají lidi sudíče, kteří si navzájem bezpráví činí, svády jednají, tepou se, lají sobě, hanějí se, vyhrožují si, zabíjejí děti nebo sluhy jedni druhým, škody si činí navzájem na poli pastvami, krádeží, meze jedni druhým porušují, ploty boří, přeorávají, přesekávají meze v lukách a jiná bezpráví těm podobná si činí, ženy cizížádají k cizoložství, a to vše k svádám a k svárům vede, a pro ty věci stále běží žaloby před úředníky knížecí, ježto to smutné pokolení kvasí jako zlý kvas v svých nepravostech, bez pokoje, bez dobrotivosti, bez spravedlnosti, v samých d'áblech přebývající. A protož knížata s mocí a s velkou moudrostí pracně na soudech musí ty zlé věci projednávat, rovnati a rozhodovati mezi tím nemoudrým lidem skrze práva ustanovená k ukrácení těch bezpráví, aby mohli panovati pokojně nad lidem. Protož i mezi pohany jest to vzácná ctnost, kdož bez žaloby může mezi lidem žíti pokojně, spravedlivě a poctivě. Neboť i v evangeliu svatým lidem Zachariášovi a Alžbětě z toho chvála jest, že oba spravedliví byli před Bohem i před lidmi, chodíce ve všech přikázáních a v spravedlnostech bez žaloby.² Tak spravedlivě přebývali, že žádná úhona nebyla nalezena na nich, ani nikomu neškodili ani nikoho nepohoršovali;

2 Lukáš 1, 6.

proto nikdo nemohl na ně žalovati pro vinu, leč by to činil z nenávisti Iživě.

Protož k takovým skutkům dobrým bude se vztahovati řeč svatého Pavla, kdežto dí, že knížata nejsou k postrachu dobrým, ale zlým; chceš-li se nebáti vrchnosti, čiň dobře, a budeš míti chválu od ní.³ Nebot' on nemůže se protiviti takové dobrotě, ale chválí ji. Nebot' ta dobrota činí pokoj a svobodu knížatům a zbaví je mnohých teskností a lopoty i námahy. Nebot', když není žalob, není potřebí seděti na soudě půl dne nebo celý den a slyšeti žaloby, sváry, svědectví nepravá jedněch proti druhým, kdežto zasednou někdy potíce se, nemohouce urovnati svárlivé lidi, a někdy rokovati musí o jejich svády a o vraždy s jinými vrchnostmi, s námahou a s náklady. Pakli trest vykonává nad kým, musí se s nimi mučiti, až se mu to znechutí. Protož kdož jest bez žaloby v takových spravedlnostech, ten veliké břímě a práci snímá s knížat a s jiných soudců, kteréž sudičský lid jim způsobuje. Protož oni takovým způsobem pokojně a snadno panují, když žaloby uilknou na jejich panství; ale když žaloby vzniknou a křik se rozmnoží v jejich lidu, tehdy jsou tím zatíženi, krotíce, rovnajíce, soudíce, rokující a někdy i bojující. Protož nepadá strach od nich na toho, kdož jest bez žaloby na jejich panství podle těch spravedlností, jimiž pokojně stojí jejich panství, ale více chvály má od nich i milosti.

Protož správně dí: „Chceš-li se nebáti vrchnosti, čiň dobře a budeš míti chválu od ní.“⁴ To pak pověděl svatý Pavel o té spravedlnosti, skrze niž mohli pohané v Římě i jinde pokojně panovati nad lidem a řídit je v takových věcech, o nichž jest napřed pověděno, a poddaný jejich, čině takovou spravedlnost, mohl se jim zalíbiti skrze ni.

3 Římanům 13, 3.

4 Římanům 13, 3.

KAPITOLA PADESÁTÁ SEDMÁ

Ale s tou spravedlností, kteráž z víry Kristovy jest, a s těmi dobrými skutky, kteréž Bůh přikazuje, nemá se to tak. Ač jest to dokonalá spravedlnost, takže by ji i pohané měli ctíti, ale neznají ji, daleko jest od nich, a pro jejich nemoudrost zdá se jim zvrácená a škodlivá, protož hotovi jsou pro ni usmrtiti nejnevinější lidi. A tuť nelze říci: „Čiň dobře, a budeš míti chválu od ní.“¹ Kristus i jeho apoštolé dobře činili, a nezalíbili se těm vrch-

1 Římanům 13, 3.

nostem, ale zabiti jsou od nich pro své dobré činy. Svatý Pavel dobře činil, vyznáváje jméno Kristovo v Římě; a nezalíbil se císaři Neronovi ani chválu neobdržel od něho, ale hrdlo ztratil od něho za své dobré činy. Sbor ten spravedlivý v Římě, který svatý Pavel přivedl k víře kázáním evangelia a kterému psal tuto epištolu, dobře učinil podle víry Kristovy; ale nedošel chvály ani nenalezl milosti u císařů římských pro své dobré skutky, neboť ti císaři po-hanští v Římě nejprve apoštoly usmrtili za jejich dobré činy a po nich dále vylévali krev těch křesťanů věrných, po tři sta dvacet let ty vrchnosti v Římě od apoštolů trvající v pohanství a stále prolévající krev nevinných pro jejich dobré činy. Protož těm skutkům, které jsou z víry Kristovy, zbytečné je říkati to: „Čiň dobře, a budeš míti chválu z toho." Neboť ty skutky z víry Kristovy daleko jsou od mysli knížat pohanských, a netoliko pohanských, ale i od těch vrchností pokryteckých, kteréž ve víře jsou. Neboť ty vrchnosti dávno usmrcují lidi spravedlivé, pro jejich dobré skutky je upalují, stínají a jinak usmrcují zjevně pro evangelium Kristovo. A nyní, v tento čas, velmi blízko se k tomu míří: kdyby Bůh dovolil těm vrchnostem, mnoho krve spravedlivých bylo by od nich prolito. Protož o nic více nemají známost o dobrých skutcích, které jsou z víry Kristovy, než knížata pohanská. Proto svatý Pavel daleko odlišuje spravedlnost víry od knížat tohoto světa a praví: „Ale my pak moudrost mluvíme mezi dokonalými; ale ne moudrost tohoto světa ani knížat tohoto světa, kteříž hynou; ale mluvíme Boží moudrost v tajemství, kteráž jest skryta, kterouž Bůh před věky k naší slávě zjeviti uložil; a tu žádný z knížat tohoto světa nepoznal; neboť, kdyby ji byli poznali, nikdy by nebyli Pána slávy ukřižovali." ² A protož tu příčinu nejzávažnější uvádí, proč ten lid svatý knížata pohanská v Římě usmrcovala: jen proto, že ta moudrost víry Kristovy skryta jest před nimi a žádný z nich ji nepoznal, ani z jiných knížat tohoto světa, ani celý svět nepoznal Spasitele ani jeho moudrost. Proto neuctili ani samého Spasitele s nejspravedlivějšími činy; ačkoliv i mrtvé křísil, přece ho ukřižovali. A potom koho ušetřili z jeho čeledi? A proto tak jest protivná ta moudrost víry knížatům pohanským i všem zkaženým křesťanským, že by je úplně v nic obrátila v tom panování pohanském; kdyby se jí poddali, musili by toho panství násilného a dravého zanechat.

Protož ten sbor v Římě po mnohých stránkách musil se lišiti od knížat pohanských i od jiných pohanů pro svou víru, kterou od Boha poznal, a v tom

2 1. Korintským 2, 6-8.

především a zvláště, že podle své víry nemohli se poddati jejich poslušností bludných věcech pohanských, jako jiní pohané poddávají se knížatům beze všech výčitek svědomí, k čemukoli je vybídnou, i k nejhoršímu. Tak i Nabochodonosor nutil všechny lidi i Židy, aby se jeho soše klaněli, padající před ní.³ Stejně Asverus přikázal, aby se jeho nejvyššímu úředníku klaněli, klekající před ním na svá kolena jako před Bohem.⁴ Též i Antiochus lidu Božímu zapověděl plnit zákon Boží a přikázal jim, aby následovali zákonů pohanských.⁵ Protož v Římě, aby tolik krve svatých bylo vylito od těch císařů pohanských velikého panství a veliké pýchy, nebyla hlavní příčina a tak blízká k vylévání krve ta, že chtěli mít, což nejhoršího si usmyslí, ale hněv, že ne-poslouchali takových zvrácených příkazů těch pyšných císařů. Ačkoli bez meškání jich poslouchali v slušných příkazech, ale, kdyby se jen jedinkrát vzepřeli nespravedlivému příkazu podle své víry, tedy ta pýcha tak se rozlítla, že mnoha tisíců krev prolili proto. Jako Aman tak se rozhněval náramně proto, že jediný Mardocheus nechtěl klekati na kolena před ním, že si to předložil za maličkost netoliko na samého Mardochea své ruce vztáhnouti, ale na všechny Židy, co jich bylo v říši Asverově ve sto dvaceti sedmi krajích.⁶ Co tu krve prolito bylo proto, že se jediný neklaněl!

3 Daniel 3.

4 Ester 3.

5 2. Makabejská 6.

6 Ester 3.

KAPITOLA PADESÁTÁ OSMÁ

Také ta byla příčina¹ kterou víra Kristova učinila na těch křesťanech v Římě pro niž upadli v nenávist císařů i všech pohanů, totiž tak veliké odchýlení od nich všemi zvláštnostmi, jelikož křesťané na pohanech na všechno chování nepočestné hleděli jako na mrzkost a nečistotu a od těch jejich zvláštností se odchylovali jakožto od nečistot, majíce jejich bohy za d'ábly a všechny jejich život bezbožný za cestu k ztracení prohlašující. Proto se mohlo jen málo lidí proti množství pohanů velikého města římského oddělit od takových odporností a žítí uprostřed nich; tedy podle jejich nepravosti div jest, že vůbec kdo z křesťanů mohl živ zůstat. Ale i tu byl Bůh pánem a vládl i pohany i jejich mocnými císaři. Proto bez jeho vůle nemohli věrným docela nic uškodit. Proto i vraždění byli podle vůle Boží jen tolik, nakolik

1 T. j. aby bylo prolito tolik krve svatých.

on chtěl vyzkoušeti služebníky své a slávu jejich rozmnožiti skrze pomíjející muka, a jakož více nebo méně viděl stálosti na nich, aby s pokušením učinil prospěch, aby je mohli užitečně snést.²

A protož z těchto věcí můžeme znáti zvláštnost skutků víry, jak daleko jest skryta před knížaty i před celým světem a tím spíše před zkaženými křesťany, kteřížto zkaženci slavní skrze Boha v d'áblech postaveni jsou, cestu nejvyšších bludů nazývajíce svou spásou. Před takovými, kteří se Boha drží jako obraz stěny,³ a před knížaty i před celým světem daleko jest skryta znalost a moudrost ve víře Kristově, kteréž z víry jsou. A protož žádný to skrytí nemůže poznati, jen samým darem Božím, shůry od Boha daným. Protož ta moudrost, jsouc skryta a lišíc se od světa a jsouc v odporu k němu, musí vždy býti světu protivná. A což se jí drží svět, na jehož povrchu je zdánlivě Bůh, to jen zevně kůru hlodá jako koza na vrbě, ale tajnost, moc a užitek víry skryty jsou před jejich očima.

Protož o pravých skutcích víry daleko jest říci: „Čiň dobře, a budeš míti chválu z toho," leč by ten sám z víry živ byl; u toho by chválu měli věrní z dobrých skutků, ale ne u císaře Nerona.

2 Sr. 1 Kor. 10, 13.

3 T. j. jen povrchně.

KAPITOLA PADESÁTÁ DEVÁTÁ

Protož ještě k tomu přidává svatý Pavel: „Neboť služebník Boží jest tobě k dobrému."¹ Tuť na tom slovu všecko ujištění církve římské i s církevními učenci stojí i všecko kněžstvo císařské utěšení své skládá v slovech svatého Pavla, že jim těmi slovy ohlásil, potvrdil i ujistil ve víře Kristově služebníka Božího s mečem, pána hlavního císaře, k velikému dobrému té svaté matce, církvi římské,² i všem jejím synům, kteří se z ní rodí, aby církev se svými syny protivenství kříže netrpěla, neboť služebník Boží mečem ji ochraňuje před zlým větrem, aby nesl za ni pokušení na svém meči, aby ona v pokoji svaté hodinky³ říkala, řády Boží a chválu jeho zpívala a řídila. Protož služebníka Božího s mečem nekářej nikdo, neboť služebník Boží jest k ná-

1 Římanům 13, 4.

2 Na okraji tisku z r. 1521 se tu čte: Petr (Chelčický) se posmívá tuto církvi římské.

3 T. j. modlitební.

ramně velikému dobrému církvi; neboť meč služebníka Božího jest život pokojný té církve. Nekárej nikdo množství oděnců, neboť jsou k dobrému církve. Nekárej nikdo rychtáře, konšely, biřice, katy, rathouzy, šatlavy, klády, skřipce, neboť to vše jsou nástroje služebníka Božího, aby tím a skrze to Bohu sloužil k dobru církve. Protož ty věci rathouzní a katovské skrze služebníka Božího jsou bohatství a dostatečnost církve. Apoštolé a prvotní církve Kristova nástroje rathouzní a katovské a meč služebníka Božího nosili na svých hrdlech, na bocích i na celém těle, jsouce v krev obaleni i v smrti postaveni pro jméno Boží skrze nástroje katovské; a nyní jsou k dobru církve, vylévající krev z těch, kteříž se protiví církvi, hanějící její lakomství svatokupecké skrze pravdu evangelia Kristova.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ

Než, ještě přistoupiče k těm slovům, která praví: „Nebot' služeb-ník Boží jest tobě k dobrému," ¹ naučení víry písem Božích k tomu užívejme. Nebot' ta slova „služebník Boží" nemohou se k jedné věci vztahovati, ale ke mnohé. Jakož Písmo praví: „Postavil jsi zemi, i stojí; zřízením tvým trvajídnové; neboť všechny věci slouží tobě." ² Tak všechny věci slouží jemu, když konají to, což on chce. Než ta služba Bohu, v níž oni činí líbeznou vůli Boží, zasluhující si blahoslavenství, ta jest zvláštní. A nemůže býti nikde, než tam, kdež ji ukázal Kristus, Syn Boží. Jiné služebnosti Bohu mohou býti po ně-kterých stránkách i na císařích pohanských v Římě i jinde, a tím způsobem všechno tvorstvo může sloužiti Bohu, když koná každé to, což on chce v něm míti. Tak Bůh chce, aby ptáci do skonání trvali; a pták, upravě si hnízdo, nanese vaječ a vysedí mlád'ata, i poslouží vůli Boží, která chtěla, aby ptáci do skonání světa rodíce se jedni z druhých trvali. Chce Bůh, aby lidé trvali skrze rození; protož žena, rodící děti lidí, činí vůli Boží a slouží Bohu. A tak o všech věcech vezměm, že jemu slouží činíce to, což on chce, a musíce to činiti.

Protož lidé zlí i dobří slouží Bohu. Ale velmi nestejně a daleko od sebe vyplní vůli Boží; a zlí vyplní vůli Boží, nevědouce o Bohu; vyplní pravou vůli Boží, hledající svou vůli, i vyplní s tím vůli Boží a poslouží jemu. A tak tytéž věci můžem shledati v těchto slovech svatého Pavla, která praví: „Nebot'

1 Římanům 13, 4.

2 Žalm 119, 90-91.

služebník Boží jest tobě k dobrému." ³ Tak jako z předešlých řečí můžeme za jisté mít, ta knížata v Římě byla pohanská, o nichž tato slova svatý Pavel pověděl: „Nebot' služebník Boží jest tobě k dobrému." A protož kterak římský císař pohan, modloslužebník nevěřící, vražedník a prolevatel krve svatých apoštolů i jiných mnohých křesťanů, takový kterak může býti služeb-ník Boží? Tak chápejme ta slova o takových služebnících Božích, že i ti nejhorší mohli mít velkou částku, v níž služba Bohu mohla býti podle těch věcí, které jsou napřed pověděny, totiž v řízení lidu v spravedlnostech zevních a pozemských, řídíc lid v spravedlnost soužití, aby pod jejich obezřetností množství národů běh života nynějšího pokojně konati mohlo, kteří by jinak bez nich tak žítí nemohli. A protož v takovém užívání moci velkou službu Bohu mohou prokazovati nad jiné lidi. Ačkoliv se jinak v své slepotě protiví Bohu mnohými bludy, ale tím, že skrze ně řád zemský trvá v pokoleních lidských, slouží Bohu. A jsou-li živi z víry, tedy dokonale a líbezně slouží Bohu.

Protož když vezmeme za základ z víry nejprve, že sám Bůh jest nejmoc-nější na celém světě i nad králi celé země panuje silně a chce panovati nade všemi - protož on králům jako úředníkům poddal svět, krajiny, národy. Jakož dí Písmo: „Slyšte králové a přichylte svoje uši vy, kteří panujete nad lidem a líbí se vám býti prvními v houfech národů, poněvadž vám dána jest vláda od Pána a moc od Nejvyššího, a když jste byli úředníci jeho království, nespravedlivě jste soudili: protož otázka se na vaše skutky a zeptá se na vaše myšlení." ⁴ Ta slova se vztahují na krále a knížata celé země, o nichžto Písmo vyznává, že panují nad mnohými národy a že jest jim to panování svěřeno od Pána Boha nad množstvím národů a že oni jsou úředníci jeho království. On sám králem celého světa jest. Protož skrze ně kraluje, aby lidsky vládli a řídili to království. On skrze ně může činiti cožkoli chce s těmi národy, kterého neznají a nectí: bud'to je řídit anebo je zničit a se světa shladiti pro jejich hříchy. A proto Písmo praví: „Srdce královo v ruce Boží jest; a kamžkoli chce, tam jím pohne" ⁵ - napravo nebo nalevo; bud'to postaví anebo zničí skrze něho, což chce. A protož zřejmě může býti služebník Boží jako úředník jeho království; slouže jeho vůli, řídí to království v běhu zevním podle spravedlnosti k tomu nutné. Ačkoli snad mnohý ani nezná jeho, krále nebeského, nejvyššího pána nad sebou, avšak jest jako pluh v rukou oráče, který nechápe, co jím oráč dělá. A někteří také znali vůli Boží a z dobroty sloužili Bohu těmi

3 Římanům 13, 4.

4 Moudrosti 6, 2-6.

5 Přísloví 21, 1.

úřady, řídíce království jeho podle spravedlnosti dokonalé. A ti stáli pod zá-konem starým. A tato stránka má největší potřebnost jejich služebnosti: hřích nadmíru rozmnožený a bezbožný v pokolení lidském. Nebot' tak jest Bohu protivný, že, kdyby je ta moc donucující nijak nezkrotila a netrestala, netrpěl by Bůh ty národy přezlé na té zemi a ani oni sami nemohli by vládnouti tou zemí pro svou nepravost, ale jedni druhé by zničili. Ale, ježto on sám kraluje nad nimi a chce, aby lidé trvali do skonání světa, přiložil ten flastr k tomu nežitu, aby nemohl tak svévolně a bez překážky kvasiti hnisem svých šered-ností rozmnožených, které chce dělati, aby se krotili skrze moc ukrutnou královskou, aby nemohli tak daleko dospěti v svých nepravostech, jak by chtěli. Pakli ani ten lék neprospěje takovému pokolení přezlému, tedy pošle na ně jiné krále, aby je jako pomyje nečisté splákli se země i s jejich králi, jako to dělal tvrdohlavým Židům, aby je pohané povraždili i s jejich králi a do vě-zení vodili.

Protož on jest králem nad celou zemí a sám rozumí, kterak to pokolenímá spravovati, a on sám ví, proč tu zemi stále trpí, naplněnou bezbožnými hříšníky, kteří ho jen potupují.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ PRVNÍ

Ale že králové pohanští ukrutní v takových okolnostech jsou služebníci Boží, to máme slovy Božími doloženo. Nabochodonozor, král baby-lonský, byl veliký král a velmi zlý ukrutník. A Pán Bůh přikázal vší zemi, aby se poddali moci krále babylonského; pakli by se kdo vzepřel, že jej Pán Bůh zničí mocí krále babylonského. Proto když se Židé zatvrdili a nechtěli býti poddáni Bohu, toto přikázal proroku Jeremiášovi, aby mluvil k Židům: „Pro-tože jste neuposlechli slov mých, aj, já pošlu a pojmu všechny čeledi od severnístrany, praví Hospodin, a Nabochodonozora, krále babylonského, služebníka svého, a přivedu ho na tu zemi i na obyvatele její i na všechny národy, kteříokolo ní jsou, i zbiji je a položím je na podívanou a na posměch a v pustiny věčné a zahladím z nich hlas radosti a hlas veselí." ¹ Tak posloužil Bohu král Nabochodonozor, potřeb a zničiv to zlé pokolení, nevděčné za vše dobré Pánu Bohu svému, položiv zemi jejich v pustiny a na posměch, aby každý, kdož

1 Jeremiáš 25, 8-10.

půjde přes ni, podivil se a s posměchem nad ní pronesl: „Proč učinil Pán Bůh tuto zhoubu zemi této? Proto, že neposlouchali hlasu Pána Boha svého.“

Protož představ si rozumný člověk služby takové Pánu Bohu, a že v té službě Boží nepřekáží nepravost králova. Neboť tento zlý král byl, jehož Pán Bůh nazývá služebníkem svým; to vězňové u něho jsoucí vyznávají, pokořují se ve vězení Bohu, řkouce: „Učinil jsi to spravedlivým soudem tvým a poddal jsi nás v ruce nepřátel nespravedlivých a nejhorších hříšníků a králi nešlechetnému a přezlému nad veškerou zemi.“ Avšak ten nejhorší, převyšující všechny na zemi nepravostí, mohl býti služebníkem Božím v takových okolnostech. Protože Židé nechtěli z lásky Bohu sloužit, ustanovil si za služebníka krále nejhoršího, aby mu v tom posloužil, a to tím, že zmordoval ty svévolné a tvrdohlavé Židy a zkazil je do konce aneb do kořen. Neboť v ta-kové službě Boží čím ukrutnější jest, tím lépe poslouží Bohu, beze všeho smilování zabíjejíce, pálice, stínajíce, oči vylupujíce, po kusech sekajíce, ty trýzně činíce té naduté a nepoddajné bezbožnosti, která se nechce báti Pána Boha svého. A v tom jest viděti služebnost králů pohanských i císařů římských, že v těch věcech konají služby Bohu, že provádějí pomstu jeho nad těmi, kteříž se protiví Bohu.

Protož svatý Pavel v tom smyslu nazývá ty císaře římské, pohany ukrutné, služebníky Božími, že jsou postaveni od Boha jako úředníci jeho království za trest hříchům a neposlušnosti mnohých v takových národech, které Boha neznají, nectí a protiví se jemu. Nejprve dobrotivě řídí je v tom, co je náležité, a v pokoji podle spravedlnosti tomu zřízení vyhovující; pakli hříchy vznikly ke zkáze obecného dobra anebo ke zkáze lidu, to trestali podle zákonů městských a císařských.

O těch věcech široce je psáno proto, aby porozuměl, kdo chce, v čem ta služba Bohu záleží císařů pohanských v Římě i jinde, a že jsou ti služebníci Boží daleko od služebníků Božích, kteříž pro naději budoucí slouží Bohu jiných věcech než tito. Proto žádná tato věc neprospěje kněžstvu císařskému, že tu moc pohanskou vpočtli do víry a velebí ji jako nejpečlivější služebníky Boží ve víře k obraně církve svaté, aby ji bránili před jejími nepřáteli a před násilníky, aby nezahynula.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ DRUHÁ

Ty všechny důkazy aneb výklady, co jich ta církev se všemi doktory má, dokazujíc, že jí jest moc pohanská k obraně, nejsou nám víra křesťanská. I kdyby takových císařů mnoho vstoupilo do víry s panováním pohanským, přes to by nebyli tvůrci té víry ani jejími základy. Proto nemá nikdo od Kristovy cesty odstoupiti a císaře s jeho mečem následovati, neboť není odvolána cesta Kristova proto, že jest císař křesťanem. A protož, jakož předtím byli křesťané zavázáni následovati Krista Ježíše v trpělivosti a v pokoře, tak i za císaře jsou povinni. Pakli zavrhlí trpělivost a pokoru pro obranu císaře, tedy jsou svedeni od víry skrze císaře a již nemají víru Kristovu, ale císařovu, a on mečovou víru přijal mezi křesťany a uvedl na ni křesťany. Dříve políčky snášeli a políčky vykoupení jsou od Krista; ale nyní s mečem stojí, císařovy odplaty čekajíce. A kdež císař bude, tam oni s ním. Komu kdo věřil, čím ten bude platiti, ta odplata jeho bude.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ TŘETÍ

Těchto řečí počátek jest o služebnících Božích. Tu by výkladu potřebí bylo, zvláště proto, poněvadž církev římská celý svět s jeho bezbožnostmi zřídila slavně ve službě Boží a množství rozličných stavů natvořila ve víře a přiznala jim zvláštní služby Bohu. Protož pravá služba Bohu velmi jest skryta mezi takovým množstvím, přerozmanitým pokolením služebníků Božích. Proto se má rozumný člověk pilně ptáti na tu službu Boží, v níž se může líbiti Bohu jako syn otci, v naději budoucích slibů čekaje. A taková služba Bohu není jinde ukázána lidem, leč z víry Kristovy živu býti. A ještě i když to předpokládáme, mohou oklamáni býti někteří. Neboť církev římská, řídíc celý svět i s mnohými stavy v spasení, tak do toho mísí víru Kristovu a všechno své klamání zavěšuje na Kristu, na jeho slovech, že ta klamání tak jsou okrášlena slovy Kristovými, Písmy i Duchem svatým, že se zdá úplně, jako by ta slova Kristova byla a tak i služba Bohu zvolená od něho. Jediná tato opora k jistotě zbývá těm, kdož by se chtěli v takových tenatech vyvarovati oklamání, že to množství stavů lživých, ať jakkoli své služby slavné Bohu vedou, zákony povýšené k nim vymýšlejí a velmi se Kristových slov dovolá-

vají a Duchem svatým je zbarvují, že se zdá jejich služba Bohu ve víře Kristově jako lesk světla andělského že všechno to množství, vyrostlé z té církve s těmi službami, v tom se kolísá, že jest daleko od šlépějí Kristových a od jeho příkladů. V svět a v hříchy se nadmíru všechno zapletlo, v pýchu, v povýšení, v la-komství, v panství, a protivenství kříže Kristova nechtějí snášeti; všechno chce bít od sebe, zlé za zlé činiti, moc proti moci hledá všechen lid. Protož, at' jakkoli slouží Bohu, však tak nechtějí sloužiti, jak Kristus přikázal a příklad na sobě dal. A přikázal těm, kdož jemu chtějí sloužiti, řka: „Kdož mně slouží, následuj mne; a kdež jsem já, tu i služebník můj bude.“¹ Protož sloužiti Bohu z víry Kristovy jest následovati ho v trpělivosti, v pokoře, v chudobě a v práci spasitelné. To jest tak zvláštní věc, že ji svět nijak nemůže poznati ani přijmouti, ani žádný zlý člověk, jen vyvolený jeho; neboť záleží ta služba Bohu v pravém milování Boha, jehož svět nemá ani nezná ani ho v sebe přijmouti nemůže, neboť jest naplněn zlými milováními, protivnými milo-vání Boha. Jako sud nečistý s pomyjemi smrdutými nehodí se k vínu novému, tak službu Bohu, láskou mu poddánou býti a vůli jeho líbeznou v tom činiti, tu svět nemůže znáti ani přijmouti.

Protož pravá služba Bohu toto má v sobě, že lidi odloučí ode všech věcí poskvrněných tohoto světa i těla a postaví je v pravé nevinnosti svědomí i ži-vota podle správy Kristovy a podle příkladu jeho. Jiné všechny služby Bohu daleko jsou od této, neboť stojí na těch lidech s poskvrněným srdcem a pře-stupujících přikázání Boží a stojí na špatných výkladech Písem a na základu lidí slovutných. Knížata a rytířstvo povrchní víry má základ své služby na pohanu, císaři římském Neronovi, a na tom základu se utvrzuje v své službě těmito slovy svatého Pavla, o níž zde řeč máme, že „služebník Boží jest tobě k dobrému“;² neboť o něm a o jeho nástupcích tu řeč svatý Pavel pověděl, že oni s mečem Bohu sloužili jako úředníci krále nejvyššího. A všechno mniš-stvo na dávných mniších slavných, kteří jim ty řehole zvláštní vymyslili, za-kládá oprávnění své služby Bohu. A jiné množství na papeži a na jeho záko-nech rozmnožených má základ pro službu Boží.

1 Jan 12, 26.

2 Římanům 13, 4.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ ČTVRTÁ

Potom dále dí svatý Pavel o těch služebnících: „Pakli zle učiníš, boj se, neboť' ne nadarmo vládne mečem; neboť' jest služebníkem Božím, vykonavatelem jeho hněvu na tom, kdož páchá zlo." ¹ A tak jest nyní zjevno: co tuto sv. Pavel pověděl věřícím křesťanům o pohanu, císaři římském, hodícíse na ty křesťany, to již jest naše vlastní; což dostačovalo pohanům k jejich řízení, to již dostačuje křesťanům k řízení jich, meč císaře římského pohan-ského, aby sláva jejich mravů byla vyměřena mocí pohanů, aby zle nečinili právě jako pohané, bojíce se meče. Ale to pověděl svatý Pavel těm věřícím lidem z nutného důvodu, že se to jim hodilo, tak, jak jim náleželo v tom obcování s pohany a pod jejich mocí ukrutnou, ne aby v nich jen v tom dobrotu ochraňoval, aby bojíce se meče císařova dobré věci činili a zlých se vystříhali; neboť' to by byla malá dobrota, pohanům podobná, dobře činiti pro strach z meče císařova, aby proto dobré věci činili a zlých se vystříhali. Kdyby byl svatý Pavel neznal lepší základ k dobrým skutkům v těch lidech, také by je nebyl mohl užitečně k spasení v té dobrotě založené na meči ochraňovati, aby, toliko meče se strachující, spravovali se v dobrotě křesťan-ské. Neboť' napřed v epištole psal o bázni právě jim, že tak dříve ve strachu stáli; i dí jim o vyšší dobrotě: „Nepřijali jste zajisté ducha otroctví, abyste se zase báli, nýbrž přijali jste ducha synovství, jehož mocí voláme: Otče, Otče!" ² Věděl tedy, že v nich jest základ ducha lásky synovské, aby jako synové z lásky k Otci nebeskému dobře činili. Neboť' jen takové dobré skutky se líbí Bohu a stačí k spasení; ale kdož dělá dobrotu pro strach z meče, ten chrání svůj život tělesný, aby nebyl zabit mečem.

Proto jsem řekl, že svatý Pavel, maje v těch lidech lepší základ z Boha k dobrým skutkům, toto se zřetelem na okolnosti pověděl o strachu z meče císařova, pokud zevně slušela jim opatrnost zvláštní dobroty pro pány, pod nimiž přebývali. Ale kdyby ti lidé byli v zemi zaslíbené, jako byli synové Izraelští zprvu v svobodě, nemajíce žádného pána světského s právem králov-ským, nebyl by jim psal svatý Pavel v tom smyslu, aby bojíce se meče dobré činili a zlého se vystříhali; neboť' k tomu, aby se zlého varovali a činili dobré, nadmíru dokonalé směrnice měli od apoštolů, cožkoli přísluší k dokonalým skutkům dobrým i ke vši úctě k Bohu bez donucování mečem. A nebyl by

1 Římanům 13, 4.

2 Římanům 8, 15.

v takové svobodě lidem Božím svatý Pavel ustanovil krále s panováním po-hanským a s jejich právem násilným; neboť prorok Samuel želel takové věci, když nemoudrý lid židovský, neváže si té svobody, kterouž měl bez krále, žádal stále krále s jeho právem.³

Proto tuto svatý Pavel se zřetelem na okolnosti ukládá lidem věřícím, aby se báli moci světské, poněvadž to byli jejich páni a oni na jejich panství měli vezdejší statky a přebývání své; proto aby pod nimi přebývali s dobrými skutky bez žaloby, aby žádnou vzpurností se jim nevzepřeli ani žádnou žalobu před nimi neprojednávali. Neboť oni, chtějící pokojně panovati nad lidem, proto mečem vládnou, aby pomstili žalobu smrtí, kterážto žaloba k smrti odsouzerna jest jejich právy. Proto pohané, bojíce se smrti nebo jiného trestu od jejich meče, neodvažují se přestupovati práva královská. Protož oni tím způsobem pokojně panují, že drží lid ve strachu před mečem, a tak i Bohu slouží, pokud trestají hříchy. A tím také zachovávají pokolení lidské padlé a stále padající, aby mohlo trvati na zemi časným životem, a tím velikou službu Bohu činí, že ostříhají ta pokolení mečem, když je on chce míti; ont' ví, proč ta pokolenív pohanství zadržena chce míti.

3 1. Samuel (1. Král.) 8.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ PÁTÁ

Tak i tito ještě pod vírou stojí v slepotě s každou nevěrou; s každým přestoupením, stěží pod mečem drženi jsou, na zemi stojí. Ont' ví, nač má takové množství bezbožných, po všechny časy svět plnících. Protož tuto dále svatý Pavel vystříhá dobré lidi, aby jim s žalobou v ruce neupadli a jejich meč na sebe nepřivedli. Neboť škodlivější věc by byla, aby upadli v ruce ne-věřícím lidem ti lidé, kteří se z víry učí takové dobrotě, aby s ní bez žaloby byli před Bohem i před lidmi, než kdyby táž žaloba na pohanech byla. Neboť žaloba nevěřících před nevěřícími nepůsobí takové popuzení, ale tuto způsobuje netoliko hněv proti věřícím pro žalobu, ale i pohoršení nevěřících a po-hanění víry od nevěřících, poněvadž věřící, učící se dobrotě z víry, upadajído žaloby, kterou i pohané nenávidí a trestají pro ni; tím zlehčí svou dobrotu před pohany.

Proto sv. Pavel, znaje ty věci, které činí žaloba lpící na věřících před ne-

věřícími, tyto věci věřícím napomínaje k opatrnosti psal o moci knížat pohan-ských, aby se snažně varovali žaloby před nimi, té, kterou by meč jejich na sebe uvedli, dokudž by mohli, po jejich vůli činíce, ale od vůle Boží aby se nepohnuli; a zejména aby věřící ta věc neodtrhla od poslušnosti knížat po-hanských, jak napřed jest pověděno, totiž svoboda, které věřící dosáhli skrze Krista Ježíše, aby je neodpuzovala od poslušenství knížat, jako by je Kristus i z moci knížat vysvobodil, poněvadž je z moci d'áblovy vysvobodil i z břemene zákona starého, ježto s tím tak smýšlejíce o svobodě veliké skrze Krista tělesné, pohrdali by i knížaty, a vzeprouce se jejich náležitému poslušenství, kteréž by k nim měli zachovati, upadli by jim v ruce a ztratili by svobodu, kteréž by chtěli nezřízeně dobýti se zpupností ducha a se zrušením zřízení Božího, které ve vrchnostech světských existuje. K tomu jsou tyto řeči sv. Pavla k věřícím lidem o vrchnostech pohanských.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ ŠESTÁ

Ale již jsou naše vrchnostenské moci pohanské. Proto se jich drží kněží císařští pevně jako břehu, neboť pod nimi ustlali cestu svým roz-koším a svobodám tělesným nad pány. A tak se s tou vrchností spřátelili příznitělesnou, že jim nic není potřebí tohoto naučení, které svatý Pavel poslal sboru věřících, v Římě přebývajících pod mocí Neronovou a jiných císařů pohanských. Neboť již nelze těmto říci: „Chceš-li se nebáti vrchnosti, čiň dobře.“¹ Tak předně proto, že kněží skrze císaře dosáhli moci světské a sami se udělali pány nejrozmanitějšími, aby byl pán papež, kardinál pán, legát pán, arcibiskup pán, opat pán, probošt pán, pán farář. A touž měrou všickni chtějí moci užívati a pány býti. Protož se jiné moci nebojí zle činíce, neboť se mohou brániti svou mocí moci sobě protivné a mocí moc zahnati. Protož nepřistupuj k nim, svatý Pavle, pravě jim: „Pakli zle činíš, boj se, neboť ne nadarmo mečem vládnu.“² Jižť se pro svou nepravost žádného meče cizího nebojí, majíce svůj na obranu hříchů svých, aby ni žádného meče se nebojíce páchali všechny nepravosti svobodně, směle a bez studu: kurevnictví, cizoložství, opilství, hodování, kacířství svatokupecké a všeliké balamucení lidu o duše i o statky. A za druhé proto není potřebí říci: „Chceš-li se nebáti vrchnosti,

1 Římanům 13, 3.

2 Římanům 13, 4.

čiň dobře," poněvadž tak převedli vrchnost na svou stranu svými dobrými skutky, že již ta vrchnost nemá jim proč hroziti za přestoupení dobrých skutků, protože s jiné strany nemá naděje k svému spasení, jen toliko skrze jejich dobré skutky, skrze jejich mše, žaltáře, vigilie, církevní hodinky a skrze jiné nábožné úkony. Na to na vše spoléhá ta vrchnost svým spasením netoliko na tomto světě, ale i po tomto životě, když sestoupí do pekla v očistec. Tu již plnou naději zavěsili na jejich mších a na věčných prosbách, že oni věčně za ně zpívají žaltáře za jejich duše a přece je konečně vyzpívají z pekla. A pro tu naději i statky své jim dávají, aby tím silněji modlitby jejich táhly k Bohu za duše panské, čím sytější bude břicho kněžské. Proto již ta vrchnost nemá proč hroziti jim, že by opouštěli dobré skutky, poněvadž je z pekla mohou vykoupiti svými dobrými skutky.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ SEDMÁ

Proto když nyní k těm slovům hledíme, která se zřetelem na potřebné okolnosti svatý Pavel pověděl věřícím křesťanům Kristovým v Římě přebývajícím o vrchnostech pohanských, kterak ony stojí s mečem k pomstě zlých a ke zřízení lidu odporujícího dobrotě a spravedlnosti aspoň takové, bez níž pokolení lidské nemohlo by trvati na zemi na dlouhé časy, ta řeč svatého Pavla o těch vrchnostech pohanských jest základ těch vrchností, o nichž se zdá, že jsou křesťanské a že tak mají víru křesťanskou s mečem doprovoditi, aby jdouc na dlouhé časy neupadla nikde do bláta, když by jí vrchnost cestu neklestila mečem. Proto, aby tak zajištěna byla ve prospěch víry mezi křes-t'any, tak jest moc ta na císaři římském, na pohanu založena. To utvrzení pevnost má skrze doktory nejmodřejší, nejsvětější a o Boha nejpečlivější. Ti ji především ve víře mezi křesťany zakládají na té řeči svatého Pavla o vrchnostenských mocech pohanských, na císaři Neronovi a po něm na jiných založenou. A potom ji odívají písmi Starého i Nového Zákona tak hojně, aby ve víře křesťanské stála tak užitečně a počestně jako některý apoštol, řídící pomsty a boje podle písem pro sebe upravených skrze moudré doktory. I když nevidíme, že by některého následovala zákona ta moc v pomstách a v bojích, nicméně má v něm základ. Jakž chce a jakž může více nebo méně šiků sobě míti na pomoc, tak tepe a zabíjí.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ OSMÁ

Ale k těm potvrzením, kteráž má od doktorů ta moc, poznáme v disputaci, která se konala mezi mistrem Jiljím v Basileji a mezi knězem Mikulášem, biskupem píseckým,¹ na ten artikul o stavení hříchů,² jaké důkazy a přesvědčování skrze doktory a jiné výklady činil ten mistr Jiljí, ustanovený od koncilu proti knězi Mikulášovi. Těch věcí některou část povím, aby ty věci lépe poznány byly, kteréž byly tak dávno tkány, „ale ne skrze Ducha mého," dí Pán.

I praví mezi mnohými důkazy mistr Jiljí, že zákon lidský může trestati některé věci skrze moc donucující právem smrti a v tom neprotiví se zákonu evangelia. A toho jest důkaz ten, že výklad³ dí na slovo „Nezabiješ“, že soudce nezabíjí vinného, ale zákon, povoluje aneb ukazuje to, že moci spravedlnosti sluší zabít vinného. Neboť, kdyby žádnou mocí to neslušelo učiniti, nadarmo by dodal výklad: „protož může Bůh zabít, poněvadž jest rozmnožitel života i smrti, jakož sám praví: „Já zabiji a živa učiním." ⁴ Protož králové, jimž Bůh propůjčil, aby kralovali, to mohou učiniti skrze spravedlnost, to jest usmrco-vati. Také sv. Pavel Římanům píše, že kdož činí takové věci, hodni jsou smrti.⁵ A o soudci praví, že nadarmo meč nenosí, v tom Bohu slouží.⁶ Proto kteréž Bůh odsoudil k smrti, může soudce náležitě zabít, a zvláště ty, kteříjsou zákonem Božím odsouzeni k smrti, jakož dí evangelium: „Nepřátele mé, kteříž nechtěli, abych nad nimi kraloval, pobijte přede mnou." ⁷ Potom cituje

1 **Jiljí** Karlier byl profesorem v Paříži; **Mikuláš** z Pelhřimova, řečený Biskupec, byl v letech 1421-1452 prvním a posledním biskupem táborským. Jeho přičiněním byl na valném shromáždění táborského kněžstva v Písku r. 1422 učiněn konec svárům v tábor-ské věrouce; r. 1443 se připomíná jako správce duchovní v Písku. Biskupcovu obranu vydal F. M. Bartoš pod názvem „Řeči Mikuláše z Pelhřimova, biskupa táborského bratr-stva, a Oldřicha ze Znojma, strany sirotčí, pronesené v Basileji 1433 na obranu husitského programu čtyř artikulů" (Archiv Tábor-ský I., Tábor, Jihočeská společnost 1935). Sr. i F. M. Bartoš, Mikuláš z Pelhřimova (v knize Světci a kacíři, Praha 1949, str. 175 až 196).

2 Týká se to čtvrtého artikulu pražského, aby všechny hříchy smrtelné a zvláště zjevné a jiné zlořády, zákonu Božímu odporné, řádně a rozumně od těch, kdož úřad k tomu mají, v každém stavu byly stavovány a kaženy". Biskupec mluvil 20. a 21. ledna 1433, Karlier 13-16. února 1433.

3 Výklad glossa ordinaria, běžný výklad k Písmu sv., který napsal opat Walafrid Strabo (+849). Jeho spis požíval téměř stejné vážnosti jako Písmo sv.

4 5. Mojž. 32, 39.

5 Římanům 1, 32.

6 Římanům 13, 4.

7 Lukáš 19, 27.

Cypriana, kterýž mluví na to písmo Starého Zákona, kde Bůh přikazuje lidu: „Uslyšíš-li v jednom z měst tvých, že dí jeden druhému: Pojd' me a služme bohům cizím!, ztepeš ho a zabiješ; všickni, kteříž jsou v městě, ranou meče ho zabijí." ⁸ To vykládaje dí na ta slova: „Příkázání si připomínaje, Matatiáš pobil ty, kteří na oltáři modlám obětovali." ⁹ A poněvadž před příchodem Kristovým tyto věci přikázány jsou, tím spíše po jeho příchodu mají zachováno býti. Pakli někdo ví, že jest to soudní přikázání, které již nemá zachováno býti, neboť nemá platnosti: tedy budiž si podle toho výkladu, že soudní jest, nemá býti zachováno, avšak se zřetelem k tomu, že jest v Zákoně Novém založeno, má zachováno býti, jak jest již odůvodněno řečí svatého Pavla: „Kdož se dopouští hříchů, hodni jsou smrti."

8 5. Mojž. 13, 6 a 9.

9 1. Makabejská 2, 24.

KAPITOLA ŠEDESÁTÁ DEVÁTÁ

Již pak svatý Augustin, mluvě o městě Božím, postavil se v krvi a praví: „Když někdo bývá zabit spravedlivě, zákon ho zabíjí, ale ne soudce." Svatý Jeronym praví: „Není ukrutnost hříchů pro Boha trestati, ale laskavost." A že má na mysli trest smrti, jest zjevné z toho, že uvedl pomstu Fineesovu ¹ a Eliášův hněv, ² Šimona Kananejského, který na dva čarodějníky ohnivé hady poslal, ³ Petrovu odvahu proti Ananiášovi a Zafiře, ⁴ stálost sv. Pavla, kterýžto čarodějníka Elmiáše zahanbil, ⁵ a potom tato slova přidává: „Jestliže bratr tvůj nebo příbuzný nebo žena tvá chtěli by spravedlnost potupiti, do-padniž ruka tvá na ně a vyliješ krev jejich." To Jeronym. Shrnuli staří svatí, plní Ducha svatého, stravu meči, aby nebyl lačný krve. A již se tuto spustili onoho služebníka Božího s mečem v prolití krve. Již bratra na bratra i na příbuzného, muže proti ženě popouzejí ke krveprolití, kteříž spravedlnost potupují. A nyní málokterý člověk na zemi by živý zůstal podle jejich učení, neboť na zemi spravedlnost potlačili všickni. Svatý Augustin, mluvě o hoře Boží, postavil se dole nízko; praví: „Eliáš mnohé usmrtil vlastní svou rukou

1 4. Mojžíš. 25, 7-8.

2 1. (3.) Král. 18, 40; 2. (4.) Král. 1.

3 Doklad není z Písma sv., ale z legendy o Šimonu Kananejském (sr. staročeský Passionál ke dni 28. října).

4 Skutky apošt. 5, 1-10.

5 Skutky apošt. 13, 8-11.

a ohněm od Boha vyprošeným; a o něm je jisto, že byl Duchem svatým naplněn, protože se čte o Janovi Křtiteli, že on předejde ho v duchu Eliášovu.⁶ A jiní mnozí svatí velicí, týmž duchem radíce ve věcech lidských, nečinili to všetečně. Tu již Duch svatý a svatost velikých svatých otvírá ránu krve. Čeho by se vrahové s velikým vztekem někdy zalekli, tu na ně Duch svatý ruku vzkládá, aby nelekajíce se krev lidskou prolévali. Svatý Jeronym praví: „Kdož zlé zabíjí se zřetelem k tomu, že jsou zlí, a má důvod anebo moc zabíti, aby zabil nejhorší, služebník Boží jest.“ Blaze nám pro ty služebníky, které Duch svatý vyseděl!

6 Lukáš 1, 17.

KAPITOLA SEDMDESÁTÁ

Svatý Řehoř praví: „Zakazuje se aneb zapovídá tímto přikázáním, Nezabiješ!', aby žádný se svou silou nechystal k zabítí jiného, ale neza-kazuje se přikázáním zákona vinné na smrt vydati. Nebot' kdo, zjevné meci užívaje, přikázáním zákona zlé trestá, ani nepřestupuje to přikázání, Ne-zabiješ!', ani za cizího pokládán nebude ve věčné vlasti.“ Svatý Augustin, mluvě o městě Božím, v krvi se brodí řka: „Voják, když, posluhuje vrch-nosti, pod níž podle práva postaven jest, zabije člověka, naprosto žádným zákonem vinen vraždou nebude; ale jen když by nezabil, vinen bude, protože rozkaz nevykonal. Voják má zákon, aby vždy zlé lidi bez milosti zabíjel; pakli se slituje, přestoupí zákon.“ Toť praví muž plný Ducha svatého. Opět svatý Augustin praví, že dům Davidův nemohl míti pokoje, dokud nebyl Absolon usmrčen; i praví: „Poněvadž muži svatí, zjevně boje pro vrchnost vedouce, nepřestoupili to přikázání, Nezabiješ!', ačkoli některé hříšníky trestali zaslouženou smrtí, protož, když voják své vrchnostenské moci slouží, není vinen vraždou, jestliže na její rozkaz každého hříšníka zabije. Poněvadž vražedníky a smilníky zabíti není prolítí krve, ale služebnost zákonů, když se zjednáva pokoj církvi, když oni hněvem matky církve svaté zapálení jsouce prokleté a vražedníky zabíjeli, a proto nejsou souzeni aneb nemají souzeni býti za vražedníky, z toho zjevno jest, že zlé netoliko mrskati, ale i zabíti jest dovoleno.“

Těch i jiných důvodů mnoho uvedl ten mistr Jiljí, potvrzuje doktory moc světskou za oprávněnou k prolévání krve. Těch nějakou část jsem tuto vy-

psal, že by bylo nač hleděti, kdyby byl někdo, kam až krev sáhla mezi křes-t'any skrze doktory.

A ti doktorové, jakkoli bez závady a široce prolévání krve dokazovali mezi křesťany, však se v tom důmyslně ohrazují a výhrady takové činí v tom, aby jim žádný za zlé ty věci nevyčetl. Nejprve králům, knížatům, rytířům a rych-tářům a jiným radničním mužům to přikázání „Nezabiješ!“ s očí uvolnili, aby zabíjejíce nebáli se přestupníci jeho býti. Jiný zákon k zabití v slovech Kris-tových a apoštolských položivše tam, kde dí Pán Ježíš:

„Nepřátele mé, kteříž nechtěli, abych nad nimi kraloval, pobijte přede mnou,"¹ to již mají za při-kázání samého Krista, aby zabíjeli nepřátele jeho; kdožkoli mu není přítelem, aby živ neostal. A postavivše tu moc na tom přikázání, velmi pilně se o to starají ti doktorové, aby po zabití vina vraždy na nich neulpěla ani hřích vraždy na svědomí, ale svalují to na účet naplnění zákona a na služebnost Bohu. A tak chtějí učiniti Boha se dvěma ústy, aby jedněmi řekl: „Nezabiješ!“, a druhými: „Zabiješ!“ Kdo by věděl, co Bůh chce, položí-li se dvě cesty navzájem sobě odporující lidem? Daleko jest to od něho.

1 Lukáš 19, 27.

KAPITOLA SEDMDESÁTÁ PRVNÍ

Za druhé se ohrazují při svém učení o prolití krve velikými a slav-nými muži a vysoké svatosti a těmi, kteří byli plni Ducha svatého a kteří svými rukama zabili mnohé, ne nerozvážně to konajíce, a tak Duchem svatým zapečetili všelikou krev, co jí ta církev prolévá a co jí prolévají milovníci její, zapálení jsou hněvem jejím; pro pokoj svaté matky církve té všelike krvi Duch svatý žíly otevřel.

Protož, aby ty důkazy doktorů slušně a jistě obstály mezi křesťany, moudře založili zákon k jistotě svých učení na slovech svatého Pavla, který, mnohé hříchy vypočítávaje, praví: „Poznali sice Boží spravedlnost, ale neporozuměli, že ti, kteří činí takové věci, jsou hodni smrti.“¹ Tu chtějí míti doktorové, že svými slovy „hodni jsou smrti“ vydal rozsudek nad přestupníky a tak jasný zákon k zabíjení. Ale tak by byl i na sebe rozsudek smrti vydal, protože byl veliký protivník Kristův a hoden byl smrti i pekla, jakož každý přestupník zákona Božího hoden jest smrti i pekla. A jestliže Kristus Ježíš poslal Pavla

1 Římanům 1, 32.

svatého na to, aby provolal nad hříšníky rozsudek smrti, kde by mělo místo pokání, k němuž všudy všechny lidi, hodné smrti i pekla, volal svatý Pavel, aby pokání činili, dávaje se jim sám za příklad, že byl vražedník, protivník a že nad ním Kristus Ježíš ukázal všecku shovívavost, přijav ho na milost pro naučení těm, kteříž uvěří v Syna Božího a pokání budou činiti za to, zač zasloužili smrti i pekla? Protož, vydán jsa za příklad kajícím hříšníkům, ne vhodně by nad nimi rozsudek smrti provolal. Protož doktorové nepravý základ mají k usmrcování lidí v těch slovech a zákon z nich učinili k nevázanému prolévání krve a přivlastnili ten zákon úředníkům všeliké krve.

KAPITOLA SEDMDESÁTÁ DRUHÁ

Druhý důvod o úředníku krve také zavěšen jest na té řeči svatého Pavla, kde dí: „Pakli zle činíš, boj se, neboť ne nadarmo vládne mečem. Je služebník Boží, vykonavatel hněvu Božího nad těmi, kteří zle činí.“¹ Tuť žádného zákona jistějšího nemohou té vrchnostenské moci podati než ten, který Nero, císař pohanský, v Římě jsa držel; neboť o něm i o jiných císařích to pověděl sv. Pavel vyznávaje, že on jest se svým mečem služebník Boží a vykonavatel trestu nad těmi, na které se Bůh hněvá; i on sám, rozhněvav se na Pavla, zkrátil ho o hlavu. Než malá jest naše řeč proti široké církvi a proti jejím doktorům přemoudrým. Onať s nimi může založiti na čem chce usmrcování lidí. Poněvadž spravedlivé lidi pálí pro kázání evangelia, tedy v jejich rukou je soud smrti proti všem, kdož obnažují její kurevnictví. Protož snadné jest u ní zákon založiti na Neronovi pohanu ke všelikému prolévání krve a nazvati to založení v Zákoně Novém, v naučení apoštolském a v tom ustanoviti úředníky krve ve víře Kristově a tu je ujistiti, že tak trestající a krev lidskou prolévající, že tak slavně Bohu slouží a že v tom žádného oklamání nemohou míti, když jim apoštol Kristův potvrdil oprávněnost trestu za zlé skutky proti Bohu. A kdo jest ten, jenž by se odvažoval říci, že knížata zle činí, zabíjejíce zlé, poněvadž tím slavně Bohu slouží a v té službě Boží utvrzení jsou skrze apoštoly, skrze doktory a skrze všecku církev? Proto nemůže žádná vina padnouti na vojáky, když plní zákon sobě daný od Boha skrze apoštoly, vůli jeho v tom činíce. Bezpečně mohli odvrhnouti všechny výčitky svědomí rych-

1 Římanům 13, 4.

táři a jiní soudcové věsíce, stínajíce, pálice a na skřipcích mučíce, poněvadž je tomu učí doktorové a v tom je bezstarostné činí, řkouce jim k utěšení: „Ne ty zabiješ, ale zákon, který velí zlé usmrcovati.“ Též vojáci tu žádných výčitek svědomí nemohou si připouštět, poněvadž vražedníky, smilníky, kacíře aneb kterékoli hříšníky pobíti není prolítí krve, ale služba zákonům těm, které učí zabíjeti, a tak i Bohu slouží. A na to na vše jako zámky tvrdé přijmouti svatost velikých svatých a plných Ducha svatého - to vše odejme zlé svědomí, ale je v naději postaví, takové radniční služebníky Boží.

KAPITOLA SEDMDESÁTÁ TŘETÍ

Nyní pak bude řeč o trestech Velikého Alberta ¹ nějakého dok-tora, a ta rovně na nás upadne a nadělá z nás žab. Praví, že z hlubokosti pro-pasti, to jest z hlubokosti d'ábelského výmyslu, vzešla za našich časů křesť'an-ského hovoru neb štěbetání žabka mající smělost skřehotati proti Boží spra-vedlnosti a zákonu, že by nižádným způsobem a z nižádné příčiny neslušelo zabít člověka. Protož jako velmi kárání mají býti a velmi nespravedliví majíbýti nazváni ti, kteří spravedlnost činiti odpírají, a za nespravedlivé a nepřátele spravedlnosti mají pokládání býti, tak velmi mají kárání býti, kteří trestániza nespravedlnost popírají a kázni odpírají. Protož všecka spravedlnost a kázeň proti té nespravedlnosti a nekázni vši snažností a všemi silami jako ve zbroj má se obléci; neboť co jiného chce bláznovství tohoto bludu, leč aby každá spravedlnost byla nespravedlnost a každá kázeň byla nepravá ukrutnost? Neboť poněvadž není spravedlivé - jak oni praví ale nespravedlivé, tedy beze vši pochyby každá spravedlnost bude nespravedlnost." A takové věci velmi obšírně vede pan Albert proti žabce, která mu tak nelibě skřehotá.

Ještě dále praví: „Ale každý vzal život od Boha, a když se jemu protiví, má jej ztratiti. Ale každý, kdo jest zle živ, protiví se Bohu, a zvláště kacíř nebo pohan, neboť ti se zjevně Bohu protiví, odnímajíce mu dědictví duše své i jiných, jeho chválu a čest rušíce, Protož takovým má býti odňat život tělesný, i duše, kdyby byla smrtelná, ještě více. Poněvadž smrt věčná se dává za hřích, tím spíše tělesná může učiněna býti. Protož ptáme se žabky, má-li se bojovati proti nepřátelům Božím čili nic? Jestliže má, tedy jest boj proti nim spravedlivý

1 T. j. Alberta Velikého (žil od r. 1193-1280), slavného scholastického filosofa.

a tak dlouho se má bojovati proti nim, jak dlouho se protiví. A jestliže bojují až do smrti těl svých, nechtějíce zanechatí bezpráví Božího, má se bojovati proti nim až do smrti, jak dlouho se protiví. A proto je jasné, že spravedlivým bojem mají pobiti býti. Pakli řekne žabka, že se nemá bojovati proti Božím nepřátelům, tedy se má před nimi utéci nebo ustoupiti. Protož z toho vzejde vyhlazení cti Boží. A tak, ustoupí-li, mohou upadnouti a zničení býti." A to jsou věci nenáležité a rozkošnickému hřbetu velmi těžké. „Protož z toho zjevné jest, že takové žabky bludné, pod pláštěm falešné lásky chtějíce trpěti na svých tělech, tuto nejnešlechetnější bezbožnost zamýšlejí zavést, kazíce zjevně chválu Boží a křesťanské náboženství z lidí chtějíce vyplniti. Neboť o to se snaží ta bezbožnost té žabky, aby město Boží zůstalo bez obrany a aby bylo vydáno lupičství a drancování násilníků a aby byla dána přednost životu těl smrtelných, každý den mroucích, životu bídnému před životem blahoslaveným." Dále dí pan Albert: „Je-li tomu tak, že drahota života jest příčinou, aby nebyl zmařen, tedy mnohem dražší jest život du-chovní, pro nějž, aby byl zachován, nemá se odpouštěti tělesnému."

KAPITOLA SEDMDESÁTÁ ČTVRTÁ

„Již z těchto věcí jest zjevno, jaké nelásky se dopouštějí proti Bohu i proti duším lidským tyto bludné žabky pod pláštěm lásky pravíce, aby se odpouštělo tělům lidským, nejsouce si vědomi toho, že jim nesmírně více odpouštějí, časně jejich těla zabíjejíce. Neboť, cožkoli by zlého učinili, živi jsouce a muky věčné si zasluhujíce, to vše jim zastavují, když těla jejich zabíjejí, neboť jsouce živi hříšně, hříchů by přidělovali a tak i muk k mukám. A proto, aby více nebyli mučeni netoliko na duši, ale i na těle, život se jim zkracuje smrtí tělesnou. Ale že každá muka pekelná je nesmírně těžší nežli smrtelná tělesná, protož více se jim odpouští, když jsou zabíjeni, než kdyby živi zůstali. Protož kdekoli bezbožní rostou na zkázu nebo na zkrácení lidu Božího, mají býti vyhlazeni, a to smrtí tělesnou. Tyto věci mluvíme o žab-kách, které pod rouškou svatosti obluzují svou nepravostí věřící lidi a chtějí zničiti vinici Pána všech zástupů."

KAPITOLA SEDMDESÁTÁ PÁTÁ

To vše veliký pan Albert praví. Protož nyní z těchto řečí velikého pana Alberta znamenej každý rozumný, kam dospěl lid od prvního počátku apoštolského prodlením jedenácti set let a více po vylití jedu do církve Kristovy jedem krmený, za tolik časů kterak všecko oteklo a opuchlo a od zdravíprvotního tak daleko se vzdálilo, že ho již nic lid necítí! A již sám jed jest život lidem, a lék k zapuzení jedu jest jed tak smrtelný, že již ti, kteříž jsou vykrmeni jedem, pravé zdraví v nenávisti mají a věci vyrostlé z jedu životem nazývají. Neboť' mysl ta ihned z počátku jedem otravným se opila. Proto v tom jedu život chvalitebný ve víře zakládá, ale odporně proti víře, proti apoštolům i proti všem mučedníkům ten jed ze sebe vylévá. Neboť jest-li výklad Albertův správný, tedy Kristus a apoštolé i všichni mučedníci bloudili. Ale jest zjevné, že apoštolé tak byli posláni od Krista do celého světa, aby všem kázali evangelium, i potomní všickni mučedníci, a na tom aby všechny lidi postavili, aby skrze mnohé zármutky vešli do království Božího, trpíce všeliká bezpráví až do vylití krve. A jinak nižádným způsobem lidi do víry nepřijímali ani jim žádnou naději k životu věčnému neslibovali jinak, jen tak, aby, bezpráví trpíce, vládli dušemi svými v trpělivosti nasazující těla na smrt pro jméno Boží.

Proto znamenejme nyní z řečí pověděných Alberta Velikého, protivných řečem apoštolů, který se počítá za slavného mistra v učení křesťanském takže se již mnohý kněz domnívá bohat býti ve vědách, když rozšiřuje výklady Alberta Velikého na kázání mezi sedláky; již tu pochybovati nelze, než že je to učený kněz, který se obohatil knihami Albertovými a jemuž se nezdá, že by nějaká chudoba byla v jeho knihách protož vizme, jak daleko stojí od apoštolů, že, kde oni utěšení měli a naději v tom, že jejich práce nebude marná v těch, kteří pro víru nasadili těl svých na smrt, tento pak naopak nalezl nějaké lidi, kteří jen mluví o tom, že by křesťané měli trpěti bezprávíma tělech do smrti, nebráníce se a zlého za zlé nečiníce. Hled'te, co na ně nakydal! Žabkou z propasti vyšlou je nazval, která s velikou smělostí skřehoce proti Boží spravedlnosti a chce učiniti, aby Boží spravedlnost byla nespravedlnost a nepravá ukrutnost. Protož vytýká té žabce bludy nejtěžší, že žádný blud by nemohl tak škodlivě spravedlnost Boží zkaziti, jako ta žabka pod pláštěm falešné lásky chtějíc tělesně trpěti, aby pak z toho utrpení dále vyšlo

vyhlazení cti Boží. Jakmile by padla obrana církve mečem, hned by mužové velící musili od kostela ustupovati a skrývati se před nepřáteli; nemohli by tak mnoho Bohu ke cti zpívati. Proto z toho by mnoho zlého vzešlo, že by lupičstvím a drancováním násilníků bylo město Boží zpustošeno, nemajíc obrany mečem, a životu těl smrtelných, na každý den mroucích, životu bíd-nému aby byla dána přednost před životem blahoslaveným. To by již největší škoda byla: životu bíd-nému dáti přednost před životem blahoslaveným. Zdá se Albertovi, že by bylo lépe dáti přednost před blahoslavenstvím životu sytému a rozkošnickému a tukem prorostlému, širokého břicha a rudých lící a bez-starostnému, který sedí na hradě pod ochranou meče, neboje se protivenství, zavěsiv je na meči, i vede řády Boží v pokoji, šíře chválu Boží a čest jeho. Takový život zdá se Albertovi vhodnější k dobrému nežli život Silvestra, který se skrýval po jamách a po lesích před mečem cizím, až svého meče dosáhl a po něm Albert, jako moudří mužové v Kristu. Ale apoštolé - blázni pro Krista, kteří žili takový život bídny, skrývajíce se, ustupující, honěni jsouce z města do města, říkajíce: „Pro tebe jsme na smrt vydáváni denně, jsme po-kládáni za ovce určené na porážku.“¹ A jakmile by se nyní stejně dalo, tak by město Boží zpustlo, a chvála Boží a řády, které se v písních a v mnohohlasých zpěvech konají, by padly; neboť moc těch řádů a té chvály mnohohlasé stojína mnohých kopách důchodů a na sytých břiších, a když se těch věcí ne-dostane, tedy chvála přestane a zpěváci se rozletí jako motýli.

Protož jiného tu nevidím, leč že tento výklad tělesný Albertův je přímo v rozporu s vírou apoštolskou, neboť jako blud potupuje to, co víra apoštolská přikazuje, a což pohané za dobré mají, to on Boží spravedlností nazývá. Oni se bijí o život tělesný, aby v pokoji svým bohům sloužili, a tento také netrvá v službě Boží dále, jen dotud, dokud meč nad ní stojí, chráně služebníka Bo-žího; a bez toho město Boží bylo by zpustošeno a služebníci Boží by se rozběhli následující bíd-ného života, a chvála Boží a čest jeho by zhynula. Protož dosti chabě stojí ta chvála, když jen mečem dobře stojí a v něm prospěch svůj má. Ale toto jaksi neozbrojuje Alberta Velikého, že na jiné hojně smrt vybízí, ale zdaleka se jí domýšleje na sebe ji čeká, že by se snad mohla k němu přiblížiti skrze skřehot žabky, jakmile by odpadl meč, pod nímž on svůj život chrání. Proto smělost žabky k zemi šlape a volá proti ní, aby se vši bedlivostí a mocí jako ve zbroj se oblekli a ústa jejího skřehotu zavřeli, aby snad její skřehot

1 Římanům 8, 36.

meč neodvolal a Alberta na cestě útěku a skrývání nepostavil v bídém životě, jehož by se rád uchoval, dokudž meč ve zdraví jest. A nastrkuje proti žabce chválu Boží a čest Boha jako cizí líce tvrdě, že by tu padla pro její skřehotání. Jaksi čestněji se zdá jemu, než kdyby svůj bok nastavoval řka, že „toho se úrazu lekám, protože vůli trpěti nemám, nenavykl jsem bit býti, ale proti jiným soudy k bití vydávati." Protož v té při počestné jest pod chválou Boží svou hanbu zakrývati a svým bezprávím říkati, že jsou to bezpráví proti chvále Boží, ne toliko bezpráví proti Albertovi, aby se lidé tím spíše popudili proti žabce, želíce zkažení chvály Boží. A tímto hlasem velmi popouzí proti žabce, že ona prý směle skřehotá proti spravedlnosti Boží a chce dosáhnouti svým skřehotem potlačení spravedlnosti Boží, aby spravedlnost Boží byla nespravedlnost a nepravá ukrutnost. A má na mysli tu spravedlnost Boží, kterouž církev římská provádí v bojích, v pomstách a v smrtích kterýchkoli, zahánějí od sebe bezpráví, kterákoli proti ní povstávají, mocí světskou, boji, tresty i smrtmi, co nejdále může. A to zde Albert za Boží spravedlnost pokládá, neboť jest syn té církve a napil se z jejího koflíka jedovatin jejích.

KAPITOLA SEDMDESÁTÁ ŠESTÁ

Ale ta spravedlnost, kterou ta církev vede v pomstách a v prolévání krve, jest pohanská i tohoto světa. Neboť i ta církev jest svět, stojíc ve šlépějích pohanských. Neboť pohané i tento svět toliko tu spravedlnost má, krev prolévati po vše časy pro svá bezpráví. A v tom krveprolévání ta církev hojněji pohanů následuje. Proto přirovnáme-li k té spravedlnosti církve spravedlnost Kristovu dokonalou a hojnou, kterou přikázal, aby milovali nepřátele a dobře jim činili, žádnému zlého za zlé nečinili proti té spravedlnosti Albertova spravedlnost bude před Bohem položena za velikou nespravedlnost a ohavnost před očima Božíma. Proto jest bezpečnější s žabkou držeti, třebaš jen slabě skřehotá v dříví sedíc, nežli s Albertem, který velmi silně vyje. Neboť i Ježíš ukřižovaný potvrdí slabý hlas žabky a ohlásí celému světu, že Albertova spravedlnost jest před Bohem nespravedlnost, ačkoliv on, o ní jakoby žalostivě mluvě, nazývá ji spravedlností v rozporu s bratrským milováním, pošťívaje na krev lidskou bez míry, nad mistry pohanské i židovské. A nenajde se mezi křesťany tak lítý kat na krev lidskou jako ten Albert Veliký, aby tak nevázaně

otevřel cestu k vylití krve lidské tak odporným smyslem lásce bratrské, za lepší pokládaje pobíti hříšníky nežli nechati je na živu, přesto, že jim Bůh za lepší položil z milosti své cestu pokání v životě vezdejším, aby nezahynuli zatracením bez pokání, a praví: „Nechci smrt hříšného, ale aby se obrátil a živ byl.“¹ Ale Albert nic jináč, než aby všechny zmordovali.

1 Ezechiel 33, 11.

KAPITOLA SEDMDESÁTÁ SEDMÁ

Ještě tuto položím některé řeči mistra Jiljí,¹ z nichžto důležité anebo potřebné věci mohou seznány býti a nebezpečenství, v něž lid křesťan-ský dávno jest uveden a bez Boha postaven jest.

I uvádí ten mistr Jiljí mezi mnohými svými důkazy tento. „Rozum se vy-slovuje: Zákon má býti položen neb vydán lidem podle jejich dispo-sic nebo povah. Protož podle rozličných lidských způsobů rozličné zákony mají ulo-ženy býti nebo podle rozdílnosti časů mají změněny býti. A protože neníjednostejná dispo-sice anebo povaha dokonalých a nedokonalých a některé věci vhodné jsou dokonalým, kteréžto nejsou vhodné nedokonalým, protož vydavatel zákona, jenž lidem vládne, kterémuž i zákon vydává, jímž by se spravoval lid, a že většina jest nedokonalých, protož vhodné věci lidu musí-přikázovati, neboť jinak učinil by je horší, kdyby přikázání dokonalosti pře-stupovali, Protož ten, kdož zákony ustanovuje, ty věci zakazuje, jichž se slušně a lehko lid může zdržeti. Proto zákon má býti počestný, spravedlivý, vhodný zvykům země, místu i času slušný, užitečný, jasný, aby nic temného k polapenív sobě neměl, pro prospěch nikoho zvlášť, ale pro obecné dobro všech sepsaný. Nebot' kdyby zákon lidu, v němž jest většina nedokonalých, těžké věci nebo nesnadné přikazoval, nadmíru by chtěl vytáhnouti krev odporem a zničil by nebo zkalil pokoj; neboť kdyby lidu, složenému z dokonalých i nedokonalých jednotlivců, takový zákon těžký a nevhodný byl uložen, bylo by to podobné, jako kdyby bylo vlito víno nové v sudy staré a bylo by víno rozlito. Nebot' kteří jsou starému životu oddáni a v hříších se vykrmili, když by k novému životu přikázáním dokonalosti byli donucováni, v horší věci by upadli a víno přikázání dokonalosti z nevážnosti bylo by vylito. Proto cizoložství, zlodějství,

1 Viz pozn. 1 ke kapitole šedesáté osmé.

vraždy, které kalí obecné dobro a jichž se lid může snadno zdržeti, lidský a městský zákon zakazuje a trestá proto. Ale prosté smilství aneb obcovánís nevěstkami, ačkoli je to hřích smrtelný a uráží velebnost božskou, to trpízakon městský a netrestá to, neboť se tím nekálí obecné dobro. A také lid oddaný rozkoším a marnostem nemůže se toho snadno zdržeti; proto svatý Jeronym praví: „Břicho, pálic se nápojem opojným, řítí se do smilství." Protož, kdyby byl trestán tento hřích, dalo by to podnět k větším hříchům a způsobilo by to obecnému dobru veliký úraz nebo pohoršení."

A k tomu výkladu mistr Jiljí cituje staré svaté, plné Ducha svatého, Augus-tina, Tomáše, že oni praví: „Odstraníš-li nevěstky z obce, všechny lidi naplníš chlipností." Staří svatí, plní Ducha svatého, starali se o obecné dobro nevěst-kami aneb obcováním s nimi; aby se nezarmoutil obecný lid, toužící po smil-ství, nevěstky to upokojí. Takové věci potvrzuje mistr Jiljí těmi doktory.

A dále dí mistr Jiljí: „Protož tu není rozporu; neboť se nenalézá, že by zákon lidský pravil, že obcování s nevěstkami jest slušné, které zákon Božínazývá neslušné. Neboť pravda jest, že zákon Boží v svém obecném dobrém duchovním, podle něhož někdo se řídí vzhledem k Bohu aneb k bližním, ten zákon netrpí žádného smrtelného hříchu; ale zákon lidský v svém obec-ném dobrém, kterýžto v spravedlnosti a přátelství a ve ctnostech se zakládá, ten trpí hříchy smrtelné." V tak veliké spravedlnosti a ve ctnostech zakládá se zákon lidský, že může strpěti všechny hříchy smrtelné; není odloučen od hříchů smrtelných, může s nimi pokoj míti, a proto je v rozporu se záko-nem Božím.

Dále dí mistr Jiljí: „Poněvadž každý, kdo vydává zákon, má nějaký cíl, proto všechny věci, které k tomu cíli slušejí, řídití má podle záměru aneb způ-sobu toho cíle. Ale cíl Božího zákona jest věčné blahoslavenství, jemužto každý hřích smrtelný je protivný, zjevný i tajný. Proto ten zákon každý hřích smrtelný zakazuje, netoliko zjevný, ale i v duši tajný. Jakož praví Pán Kristus: Řečeno jest starým: Nesesmilníš! Ale já pravím vám: Každý, kdo hledí na ženu se žádostivostí, již s ní zcizoložil v svém srdci. ² Proto s tím v rozporu je zákon lidský, neboť cíl zákona lidského jest upokojení obecného lidu, ke kterémužto upokojení příslušejí aneb pomáhají ctnosti mravné. Proto ten zákon zakazuje ty věci, které by tomu pokoji byly protivné, ale ty věci trpí, jejichž zákaz nebo trestání by ten pokoj porušilo. Ale trestání veřejného

2 Matouš 5, 27 a 28.

smilství dalo by nedokonalým podnět k cizoložství a z toho by povstaly ne-malé poruchy aneb jiné věci těžší, tajné, jimiž by byl Bůh více uražen než obcováním s nevěstkami."

KAPITOLA SEDMDESÁTÁ OSMÁ

Nyní po tom, aby se mohlo porozuměti tomu, co jest tu od toho mistra praveno, kdož to bude čísti, stůjž zde k tomu několik poznámek. Ty věci se dály ve způsobě disputace mezi odpůrci na koncilu Basilejském, mezi mistrem Jiljím a mezi knězem Mikulášem z Písku. Jedna strana hájila v roze-při zákon Boží tvrdíc, že mezi křesťany by měly býti konány všecky věci podle zákona Božího, a což by bylo v rozporu s tím zákonem, ty věci aby byly rušeny mezi křesťany, aby nebyli jako pohané v mrzkostech. A ty věci tu uvádí, které jsou neslušné mezi křesťany a jsou zjevně v rozporu se zákonem Božím. Ale druhá strana, zdá se, že tomu moudře odpírá a že by prostředkem chtěla jíti: ani ochotně nezamítá, ani ochotně nepřisvědčuje té při první. Neboť mistru křesťanskému byla by hanba a snad i proti vlastnímu svědomí pohaněti aneb zavrhnouti tak počestnou při, zákon Boží, proto lišáckým duchem při-padl na to, aby některak připustil oprávněnost té pře zákona Božího, a ně-kerak ji zavrhl jakoby zakrytým smyslem. Rozděliv lid na dvě, položil jedny v tom za dokonalé a druhé za nedokonalé; a položil těch nedokonalých množ-ství takových, kteří se mohou o sobě dohodnouti, Proto toliko dokonalým připouští zákon Boží, připisuje tomu zákonu spravedlnost svrchovanou a že ten zákon zakazuje každý hřích smrtelný, zjevný i tajný, a že ten zákon vede přímo k cíli blahoslavenství věčného. Ale o nedokonalých jinak mluví: těm prý náleží k správě toliko zákon lidský; a ten zákon má jim ustanoviti ten, kdož nad nimi panuje, vhodný podle jejich povahy, zvyku a kraje, a skrze ten zákon nic jiného nemíní dělati v nedokonalých, jen upokojení obecného dobra; čím ta obec nedokonalá upokojena může býti, k tomu pokoji přimě-řený zákon aby jim ustanovil pán jejich. A nalézá se mezi zlými věcmi, co by takové upokojení nedokonalých pobouřilo, jako zlodějství, vražda, cizoložství; ty věci trestá zákon lidský. Ale jiné věci zlé trpí ten zákon, když se o ně může obec nebo lid pokojně srovnati, at' by to bylo modlám sloužení, rouhání, ka-círství, sodomské hříchy, pýcha, rozpustilosti, nestydatá veselí, pohoršení, la-komství, lest, půjčování na úroky i cožkoli takového jest; o to o všechno lid

nedokonalý může se pokojně srovnati, snést to i o tom všem se dohodnouti, jen když v tom k upokojení obecného lidu dohoda může učiněna býti, boháče ovšem vyjímajíc.

Proto ty všechny důkazy, ač se zdají moudré, však nic více nad pohany ne-mají, neboť všickni králové pohanští k takovým ctnostem musí lid, nad nímž panují, vésti a srovnati jej v pokojnou svornost zákony městskými, aby mezi nimi mohlo trvati obecné dobro v tom pokoji, který se může mocí meče mezi pohany řídit. Tu se nic víry netýká, ani těch, kteříž víry následují, ale těch nedokonalých a zpohanilých lidí, kteří z donucení moci musí něco dobrého činiti a těch zlých věcí nechat, pro něž by na sebe trest meče uvalili. Proto takovým bezbožným jestliže by někdo podal zákon Boží, nerozvázně a ne-moudře by učinil, protože ten zákon má v sobě dokonalost nad povahy a nad způsoby bezbožných. Protož kdo by takovou nemoudrost chtěl dělati, aby takovým podával dokonalý zákon Boží, jako by víno nové do starých sudů vléval, i bylo by víno rozlito a staré sudy by se rozpadly; neboť ti, kdož jsou starému životu oddáni a v hříších vykrmeni, když by k novému životu ctnosti příkázáními dokonalými byli nuceni neb obtíženi, v horší věci by upadli.

Tot' jest výklad církve, která Božím zákonem opovrhla, jako by byl bez užitku, a pohanů následuje v hříších tohoto světa. Proto zdá se tomu mistru, jenž jest advokátem té církve, vhodná námitka pro nedokonalost lidu bezbož-ného, aby tím zákon Boží mohl zavrhnouti jako neužitečný a podati jej doko-nalým, o nichž neví, kde by byli, an sám zákonu Božímu lid neučí ani neví, kdo by mu z té církve učil. Protož nic nevěda o té dokonalosti, kteráž existuje v lidech skrze zákon Boží, těch nedokonalých vidí všude plno: po městech, po zemích, po krajích; i vznikají námitky zdánlivě závažné pro ty nedoko-nalé; i domnívaje se, že tím nejlépe se zákona zbavil, jako do louže pod pláštěm jej hodil. A ustanovil všecken lid městský vsudy pod zákony rychtářskými, jimiž se řídí lid městský, toliko dbaje zůstatí v pokoji jednoty městské, stejnou správu jako pohané majíce. A ten lid zběhlý od Krista zákony pohanskými se spravuje i slove církev svatá.

Protož kdyby tento mistr Jiljí pohanem byl, nic by to veliký div nebyl, kdyby se někdo s ním o zákon Boží utkal, že by se ho tak posměšně a rouhavě zbavil nebo jej zjevně potupil. To by pohan mohl učiniti z nevěry a z nevědomosti, neboť by nevěřil v Boha, aniž by věřil jeho zákonu, aniž by znal nutnost zákona Božího, to jest tu nutnost, že žádný bez něho nemůže spasen býti; za

druhé, že slyše, jaké břímě klade na člověka zákon Boží, nechtěl by je pod-stoupiti, protož by jím zjevně pohrdal, to by všecko malá věc byla na pohanovi. Ale na mistru křesťanském jest to těžká věc, na tom tím spíše, který se zdá plný učenosti až do jejich vrcholků a vyznal znalost o Bohu a o jeho zákonu, velmi pravé věci, i hodil jím na ty, kterýchž nezná. A ostatní lid pod zákony rychtářskými zanechal a zákon Boží jim za osidlo k obtížení a zarmoucení oznámil, on, jenž z víry měl vyznati, že zákon Boží jest tak nutný, že bez něho nikdo spasen býti nemůže, nezaplétaje do toho vykrmené v hříších a při-vyklé starému životu ani ten lid městský, který chce zákon vhodný svobodě těla svého, ani nezaplétaje do toho jako osidlo zákon k službě tělesné vůle. Všemmu tomu se vyhnuv, jen tu pravdu povídá o zákonu Božím, že nutně musí zachováván býti od každého, kdož chce spasen býti. A jestliže by se mu někdo vzepřel, že jej nemůže zachovávat pro svou nedokonalost, at' se podívá mistr, koho spravuje ve víře a proč opouští zákon Boží, jímž víra stojí a jenž jest dán k správě věřících. Pakli by měl opuštěn býti pro nedokonalost lidskou, tedy neměl býti od Boha dříve vydán ani kázán býti od apoštolů lidem pohan-ským pro jejich náramnou nedokonalost; neboť všickni lidé připoutáni jsou k nepravosti žádostmi a libostmi od svého narození a zákon Boží všem jejich žádostem a rozkoším nešlechetným jest protivný a zakazuje je pod pokutou věčného zatracení. Protož to jest víra svatých, aby věřili Bohu a jeho zákonu sami proti sobě a proti svým žádostem, proti rozkoším, proti zvykům i proti svému životu, aby ochotně jej vydali na smrt spíše, než by co chtěli svoliti proti zákonu Božímu; neboť dokud se ho kdo drží, dotud jest v něm víra živá, a bez zákona Božího víra mrtvá jest a d'ábelská v lidech stojí. Protož neslušíta věc k víře odvrhnouti zákon Boží od lidí pro jejich nedokonalost, neboť to znamená v smrti je ostaviti a na věky oklamati o jejich duše.

A z těch věcí může snadně patrně býti, kterak tito lidé učení ve veliké tmě stojí, jsouce jako plné sudy jedovatin kurvy veliké.¹ Ledajaks s lidem stojí, otravujíce jej a držíce jej pod zákony rychtářskými ve všech přestoupeních zákona Božího. A na to je křtí a pokání falešná na jejich hříšný život ukládají jiné svátosti za peníze jim prodávají a vylévají na ně hojně jedovatiny kurvy veliké, odpustky a jiný jed jim píti dávajíce a skrze očištěc naději spasení po tomto životě jim v pekle slibujíce. Protož ten lid duchovní, velmi slepý a tě-lesný, jako cizí ve víře, tak nalezl v dřívějších lidech ten způsob života od-

1 Sr. Zjevení sv. Jana 17, 1 a 19, 2.

vržený od víry, a sám také, ani jiný lid, jež spravuje, žádnou oporu ani žádné zřízení skrze víru nemajíce, z nutnosti se již chytají moci světské, aby aspoň skrze tu trochu pokoj mohli míti, a což předloží lidu za dobré, k tomu aby mohli mocí donutiti. A když by té nyní neměli, nemohli by uplatniti bez donucení ani ty bludy, které pokládají za cestu ke spasení; neboť ten lid, vy-krmený jedovatými, již v takové lotrovství a v bezbožnost upadl až ve vše-tečnou drzost bez kázně, beze cti, že ten, což by nemusil proti své vůli, pro strach z vrchnosti, v žádných věcech jiným by poddán nebyl, ale v šibalství se shromáždě jeden proti druhému, tak by se navzájem zhubil. Neboť to jest velmi závažné, že lid tak dlouho v náramném zpustošení žije a vždy čas od času se jeho zpustošení stupňuje, a žádná náprava skrze víru nebere ani světla Božího v sebe nepřijímá, protož vždy jako zdechlina počnouc zapáchat dále a více zapáchá, až se pak červy rozleze.

KAPITOLA SEDMDESÁTÁ DEVÁTÁ

Tak i tento lid, vběhlý do největší zkázy, je čím dále horší, stojí pod zákony rychtářskými a pod těmi nejslepějšími pokrytci, kteří je stále umrtvují svým jedom. Protož ani o té vrchnostenské moci nemohou nic stálého ukázati, ačkoli do ní své dobro skládají. Jedno chtějí skrze ni dokázati, a zase jiným důvodem i to by zkazili. Nejprve tu moc písmý utvrdivše za zákon víry křesťanské v těch slovech, že darmo mečem nevládne a že služebník Boží jest vykonavatelem hněvu na těch, kdož zle činí, ¹ uložili tomu služeb-níku, aby trestal všeliký hřích smrtelný nebo každé přestoupení přikázáníBožích, neboť na to na všecko se Bůh hněvá. A pohleděvše na to opatrněji, uzřeli, že by to pro ně nebylo dobré, kdyby se rozvášnil v svém náboženském fanatismu služebník Boží s mečem a jal se Bohu sloužiti a trestati hříchy smrtelné, pro něž se Bůh hněvá na každého. Tak by jich povraždil hromadu, že by celá krajina pustá ostala, ba v celých Čechách málo by lidí na živu zůstalo, i těch pokrytců, kteří se pod mečem kryjí a proti jiným jej směle popuzují, kteří jsou sami plni hříchů smrtelných, lakomství a svatokupectvíkacířského, smilství a oklamávají lidi o duše i o statky. Kdyby podle jejich soudu tento služebník Boží, vykonavatel hněvu na jejich hrdlech, jal se Bohu sloužiti a spráskal mečem takové lotrovstvo děrami vešlé, ² zdá se mi, že by

1 Římanům 13, 4.

2 Narážka na evang. Janovo 10, 1.

málo toho kněžstva falešného v Čechách zbylo. A poněvadž podle jejich soudu jest vykonavatelem hněvu nad hříšníky, tedy oni především přivolali by na sebe ten meč k potrestání svých nejtěžších hříchů smrtelných a pře-stupků mnohých.

Proto pohleděvše na ten zákon, který v meči postavili všem hříšníkům, opět jinak ten zákon předělali v jiný smysl; polevili první spravedlnosti vi-douce, že by meč hltavý celou zemi zpustošil i na jejich hrdla že by dopadl s větším právem nežli na zloděje. Proto vybrali z toho, aby ten služebník jen nad třemi hříchy stál, slouže Bohu s mečem, aby vykonával hněv Boží nad těmi, kteříž obecné dobro ruší zlodějstvím, vraždou a cizoložstvím, ale jiné velmi hojné hříchy, jimiž Boha tupí a na něž se Bůh hněvá tak mnoho jako na ony tři nebo ještě více - ty hříchy nechává ten služebník Boží s mečem na pokoji, jako by s nimi smlouvu měl, ačkoli se Bůh na ně hněvá. Proto ne-spravedlivě slouží Bohu svým úřadem, nevykonáváje, co mu náleží, sveden jsa od mistrů, kteří ho ustanovili na službě Boží jen při těch hříších. A když by služebník církve, který se domnívá býti nástupcem apoštolským, zatoužil podle přikázání Kristova hříšníky zjevné i tajné vésti ku pokání řka, že ne-přišel Kristus pro spravedlivé, ale pro hříšné, aby je obrátil a přivedl k pokání, a táhl-li by k pokání takové hříšníky, nad nimiž má onen služebník Boží s mečem posloužiti, aby je doprovodil na onen svět: tím by ten služebník církve překazil záměr služebníka mečového, když by obrátil k pokání ty, nad nimiž by on měl Bohu posloužiti s mečem. Pakli služebník mečový sroubíhlavy těm, které měl sluha církve k pokání přivesti, zbaví ho jeho služby spasitelné. A tak ti dva služebníci Boží budou si navzájem překážeti a jeden druhému jeho službu rušiti jsouce jednoho pána služebníci; a ten zlořád odporný v jedné čeledi bude pánu k hanbě. Ale tato směšnost v skutku se přihází. Když sluhové radniční chtějí některé lidi oběsiti, tehdy služebníci církve tam běží, chtějíce to zameziti a hříšníky k pokání napravit, a chtějí, aby se stalo smilování tu, kde služebník mečový právem svého úřadu stojí hněvem nad těmi, kteří podle soudu svatého Pavla smrti hodni jsou. Protož jeden má Písmo plniti, chtěje zachrániti život těm, kteréž druhý má podle přikázání Písma usmrtiti; proto nesterpně jednomu pánu službu prokazují.

A proto z toho posmívání může býti patrné, že, když se lidé chybí s prav-dou, jako slepí ve tmách se točí a nejistě tápají, chytajíce se toho i onoho,

protože jsou jim oba kraje krátké, a tak již z nouze dělají, jak kdy mohou a jak to do rukou padne, i důkazů i písem i doktorů nechávajíce.

Ale i v tom je škody mnoho, rozmnožení hříchů a záhuby lidu, že se tak mnoho pánů nadělalo pod jednou vírou, majíce všichni jednoho Pána a Otce v nebi, takže by měli všickni býti jako jedna rodina. Tu jsou mnozí páni du-chovní i světští a všickni si osobují meč k službě Boží a chtějí jej všickni strčit do klína církve svaté, jako by každý chtěl opravovati podolky církve svaté svým mečem; i činí se každý oprávněn se svým mečem k té při, že příslušíten meč podstatně církvi svaté. Ale ta lež vždy v té sukni chodí, aby každý, doufaje ve svůj meč, nadul se pýchou a byl hotov k svárům a k bojům proti jiným o všelike bezpráví, aby žádný s druhým vlídně nenaložil, než s velikými sváry, s povyky, s obtížnými rokováními, se svádami. A tak tím způsobem nadmíru velikou hojnost svárů a hříchů urodí ten meč rozmanitých a pyš-ných pánů, v jedné víře stojících. A může pohany v nepravosti převýšiti, neboť oni skrovnější místo tím mečem zabírají, nemajíce tolik pánů těch zbytečných duchovních: křižovníků, opatů, biskupů, papežů, kteří drží panství veliká a vedou války s mečem jako jiní páni světští a všickni chtějí po meči služebníci Boží býti; kde kdo kterou jeskyni lotrovskou osadí zloději, násilí, loupeže a vraždy jednají a vždy služebník Boží jest a mečem nadarmo nevládne. A docela pravda jest, že jím nadarmo nevládne, ale ke všemu bezpráví, k ná-silí, k loupežím a k potlačení chudiny pracujících. A s tím ti páni mnozí roze-štváli lid a rozlítili jeden proti druhému a každý svůj lid žene jako stádo do boje proti jinému. Proto mnohými těmi pány již všecken lid selský ve vražed-nictví jest zaveden, chodě v šicích s brannou mocí, přípravě se se střelbami i s jinou zbraní šibalsky, jako k boji přichystaný. A takovými věcmi všecka láska bratrská vražednickou krvavostí jest prolita, aby z takových namířenísnadno boje povstávaly a jiná vraždění aby všude častá byla; neboť na to jest připraven ten lid, poněvadž s pány musí hotov býti na vojnu a na to si zbraň kupovati, aby pak stále tak chodil jako vojenský lid šibalský v šicích a v rotách, uchystaný k vraždění, a na posvíceních, na jarmarcích, na svatbách hotový jsa krev prolévati.

Proto tím vším víra naše ponížena jest a zohyžděna i před Židy. A v sobě jest lid tak pokažen a obtížen hříchy těžkými a slepotou a zápletkami těžkých osidel, že víra v něm již nemůže ani trochu místa míti; ani není pravděpodobné u lidí, že by ten lid některak vírou mohl napraven býti, jsa mnohonásobně

zkažený skrze Boha i skrze svět. Proto v tom jiného viděti nemůžem, jen jed rozlitý v církvi Boží papežem a císařem, aby z nich narostlo služebníků Božích na meči postavených, aby tak dlouho a široce rostli, až by se všecko v meč proměnilo a oteklo ranou opuchlou a zsinanou, takže by ohyzdno bylo i pohanům pohleděti na to, jak jen samotné jméno prázdné bez pravdy nazváno bylo křesťan malovaný na stěně, postaveni jsou na tom jedu otravném.

Protož nic jiného nevidím v těch ve všech věcech podle důkazů doktorů, v předešlých i v nynějších, jen zjevné odstoupení od víry. Neboť podle jejich výkladu nijak víra Kristova nemůže existovati, poněvadž on přišel pro hříšné na svět jako pravý lékař pro nemocné, aby je k pokání přivedl svou dobro-tivostí. A to v skutku ukázal, jeda a pije s nimi; a reptajícím zákoníkům odpovídaje za ně praví, že není potřebí zdravým lékaře, ale nemocným, „ne-přišel jsem pro spravedlivé, ale pro hříšné, volati je k pokání.“³ A ty, které zákon starý kázal usmrcovati pro hřích, ty vysvobodil z ruky slídých psů duchovních, řka: „Kdo z vás bez hříchu jest, ten hod' na ni kamenem.“⁴ A nenašel se nikdo, kdo by ten rozsudek vykonal; všickni zlosynové, hříšnějšíjsouce, utekli pryč s hanbou, a on sám ostal s vinnou ženou. I řekl jí Ježíš: „Ženo, kde jsou ti, kteří na tě žalovali? Žádný tě neodsoudil?“ A ta řekla: „Pane, žádný.“ I řekl jí Ježíš: „Ani já tě neodsoudím; jdi a nehřeš více.“⁵ Tot' jest zákon Ježíšův, kterýž sám nad hříšníky plnil skutkem a tak činiti přikázal a víru na tom postavil všem, kdož mu sloužiti chtějí. A kdož z té víry nejsou, hřích nevěry na nich zůstává a v pohanství vběhli, následující doktorů v jejich učení. Neboť oni, moc císařskou s mečem si osobivše, za službu Bohu mu položili zabití takových, kteréž Pán Ježíš na milost přijímal, a že, když takové usmrtí císař nebo voják, poslouží Bohu v tom a že potom není vražedníkem ani prolevatelem krve, ale služebník zákonů sobě daných od Boha, jsa služebník Boží, vykonavatel hněvu Božího, a že nemá býti pro to zabití zlých pokládán za cizího aneb zavrženého od vlasti nebeské, ale za vlastního měšťana svatých. Proto jeho služba Bohu v zabití zlých tak čestná jest ujištěna blahoslavenstvím věčným jako služba kněze u oltáře, ač pak vždy na šlépěji pohanů stojí s tou službou. Proto to jsou dvě cesty velmi daleké od sebe a docela protivné sobě: jedna Ježíšova a druhá doktorská. Protož kdo nyní je na pochybách a neví, komu uvěřil, Ježíšovi-li čili doktorům, v zá-rmutku ostane.

3 Lukáš 5, 31-32.

4 Jan 8, 7.

5 Jan 8, 10-11.

KAPITOLA OSMDESÁTÁ

Ale Ježíš nyní velmi jest chudý, nemá zástupů valných, které by za ním chodily, jen jest-li kdo zavržený a nemoudrý, který se za ním vleče jako moucha z pomýjí náramně uboze. Ale doktorové jsou náramně bohatí slavní na světě, mnoho porodili služebníků Božích s mečem, proto k nim celý svět hledí. A proto, pohledí-li moudrý tohoto světa na Ježíše, jak všechen opuštěný život má, všechen bídou oděný a nebezpečenstvím obklopený, nechá ho a půjde k doktorům, kteří podle učení valně Bohu slouží v kostelích, na vojnách, u biřice, na skřipcích, na radnicích, pod pranýři i na šibenicích. Takové služby Boží široké chytí se každý moudrý tohoto světa, ale za Ježíšem leda blázen pouhý obrátí se na posměch všemu světu.

KAPITOLA OSMDESÁTÁ PRVNÍ

A ještě více v tomto ukáže se rozpor s Ježíšem, když za základ úvahy vezmeme služebnost meče. Ta nejvíce k tomu hledí, aby sobě protivné věci zahnila od sebe bojem nebo jinými pomstami a odrážela je. Proto snahou služby mečové jest mocí se postaviti proti nepřátelům a bojovati proti nim a činiti jim zlé za zlé a povražditi je pro své bezprávi a pro pokoj, aby si jej zajistili před nimi. Ale tato nálepka vždy napřed běží: „Ne pro svou při, ale pro Boží“. Tu nálepku Bůh zná a lidé také, že, bylo-li by to pro při Boží tak skrze moc Bohu sloužiti, jisté by bylo, kdyby pro svou při trpěli bezprávi a pro Boží při se bili; tak by lidé pochopili, že ti lidé Boha milují, kdyby jich pobili mnoho pro jméno jeho; ale, že doma slova potupného bez pomsty nechat nemohou, ale proti Bohu rouhání i mnohého potupení si nevšimnou, v tom ukazují, že lžou a liknavě skrze meč Bohu slouží. Ale jakož jsem řekl, Pán Ježíš této cestě přímo protivný jest se svou rodinou a onu druhou pohanům zůstavil a pokrytcům zmalovaným vírou ¹ Istivě. Proto přikazuje svým služebníkům, aby své nepřátele milovali a dobře jim činili za jejich zlé činy; když by lační a žízniví byli, aby je krmili, napájeli a za ně se Bohu modlili řkouce: „Pane Bože, odpust' jim, neboť nevědí, co činí.“ ²

Protož ta pře nepopouzí k boji nepřátele, ale krotí v nich hněv i boj. A proto

1 T. j. majícím víru jen povrchní.

2 Lukáš 23, 34.

tu má člověk pomysli, s Ježíšem-li má ostati v takové při čili s doktory a s tímto světem. Podle těchto řečí s Ježíšem jiného nenalezneš, jen pohlavek anebo ránu kyjem, ale drže s doktory, pobiješ jiné a ještě s tím slavně Bohu posloužíš.

Ale při těch všech věcech, které se praví o při Ježíšově, kdož se chtějí ujistiti pravdou toho, nejpilněji mají zřítí na jeho příklad, kterou cestou šel v času svých bezpráví: že on počal činiti a potom teprv učiti; proto dříve sám bezpráví trpěl a potom nám to přikázal. A když ho nepřijali Samaritánové, Jan a Jakub řekli: „Pane, chceš, abychom řekli, aby oheň sestoupil s nebe a zhubil je, jako Eliáš učinil?“ A obrátiv se řekl jim: „Nevíte, jakého ducha jste; neboť Syn člověka nepřišel zahubiti lidské duše, ale spasiti.“³ Tu jest jasné, co se v té Boží při jistého má zachovati: že když jemu samému bezpráví se dalo nebo nemilo-srdenství od nemoudrých, uvedli mu jeho učedníci na paměť Eliáše, že on na zlé vyprosil oheň s nebe a spálil jich po dvakrát sto;⁴ ale Pán Ježíš proto vylál těm učedníkům řka: „Nevíte, jakého ducha jste; zdali vy se domníváte, že jsem přišel na svět lidi páliť? Nepřišel jsem duše lidské zahubiti, ale spasiti.“

Těm, kteří mu zle učinili, neposkytnuvše mu pohostinství na jeho cestě, chce dobře učiniti, duše jejich spasiti. Protož necht' přijde anděl s nebe a nalezne lepší cestu lidem k spasení, než Syn Boží nalezl! A když pak není anděl s nebe, ale člověk vyrostlý z císaře, neznaje Krista, ale císaře, ten vrací císaři, co od císaře vzal: vzav od něho panství světské, vrací mu za dík meč jeho, službu Boží utvrzuje k obraně panství jeho a k obraně života toho, kdo mu tak pěkně líčí meč k službě Bohu písmi mnohými a opatrnou učeností mnohých rozumů. Protož takovému, jenž jest štípen skrze císaře, třebaže slove plný Ducha svatého a starého rozumu, méně se má věřiti než andělu s nebe; neboť" může pochybiti, ježto se zapletl v svět a daleko se spustil prostoty Kristovy, spravuje cesty císařovy s mečem jeho a šlépěje bosé Jezukristovy nohou zasypá-vaje, aby je žádný nemohl spatřiti, an již Duch svatý na tom zasypání sedídbaje toho, aby se žádný mimo Ducha svatého neptal na šlépěje Ježíšovy, jako se Lában nemohl doptati na své modly, protože Ráchel na nich seděla.⁵ Protož on jest cesta; a kdo ji zakrývá svatostí svou a Duchem svatým zapečetěnou, ten se dopouští bezpráví na těch lidech, kteří chtějí cestou jítí, protože jim ji zastínil aneb zatemnil Ducha svatého v člověku nazvaném „svatý, Ducha svatého plný“.

Ale poněvadž Pán Ježíš má nám cestou býti, vizme tuto, kterak na příklad

3 Lukáš 9, 54-56.

4 2. (4.) Král. 1, 10-14.

5 1. Mojž. 31, 34.

nám užívá zřízení lásky sám proti sobě, když se jemu bezpráví přihodilo od nemoudrých lidí. Nedbaje svého bezpráví, obrátil lásku svou k vinným, více si ceně duší těch, kdož se na něm provinili, než svého bezpráví, a tak více drahou věc převýšil láskou nad méně drahou věc. A duše Samaritánů, kteříž pohrdali a pohostinství mu odepřeli, dražší byly aneb větší váhy nežli ta křivda tělesná kratičkého času, kterou mu učinili. Protož, pominuv svou při velikou, přistoupil k jejich duším, více si ceně prospěchu jejich duší než své velikosti, i chce jejich duše spasiti přes nelásku, které se dostalo jemu, chce zlým a nevděčným dobře učiniti, chce se dobrým za zlé odpláceti. A to slove zřízení lásky, přikloniti se dříve k té věci, která jest dražší a vážnější, a tu pominouti, kteráž jest menší ceny. Protož milenka dí: „Zřídil ve mně lásku.“⁶

I jest tuto smysl: následujeme-li Spasitele, máme pominouti škody tělesné a křivdy, které se nám dějí, a milovati nepřátele a dobře jim činiti za jejich zlé, více želíce jejich škody na duši než své na těle. A na tomto všecka pře meče stojí a odpornost všeho křesťanstva svedeného a od Krista dávno zběhlého, které nechce žádné bezpráví bez pomsty nechat a Krista Ježíše v pokoře a v trpělivosti následovati. A pro nic jiného o meč se nesváří a důvody mnohé z písem a z doktorů k dokázání oprávněnosti meče pro nic jiného nehromadí vrchnost nepovyšují, než proto, že již Krista zavrhl i s jeho přikázáním a v pohanství chtějí státi, jak si dávno navykli. Protož tuto všecka obtíž křesťanů zběhlých stojí, již se oddělují od Krista, to přikázání o milování nepřátel. Neboť kdyby věřili tomu přikázání a dali mu místo mezi sebou, ihned sám od sebe vypadl by jim meč z rukou a tak by všechny sváry a boje přestaly mezi nimi, žádný by na druhého s mečem do boje nešel, ale s láskou by dobře činil za zlé, a pakli by někdo učinil křivdu komu, trpěl by bezpráví netepa mečem a spíše by želel jeho škody duchovní než své tělesné. Proto ihned by byl mír a pokoj o to bezpráví. Ale svět nepoznal ani nepřijal Spasitele,⁷ ani také jeho přikázání svrchovaně dokonalá nepřijme, vždycky v krvavostech meče se postaví. Neboť meč vždy stíhá přestoupení a nedbání toho přikázání jako koště; což způsobilo nedbání a přestoupení toho přikázání, to všecko meč smete; co svárů a jiných nepravostí natropilo opuštění toho přikázání, to meč musí rovnati. A některé hrdla zbaví v bojích nebo jinde. Protož boje a jiné vraždění nezřízené sahání jedněch na druhé a všeliké činění zlého za zlé jinde se nepočíná, jen z nemilování nepřátel a z nevěle snášeti bezpráví. A to pochází

6 Píseň Šalomounova 2, 4.

7 Jan 1, 10.

z nezřízeného milování samého sebe a z nezřízené příchyllosti k časným věcem. To všecky sváry uvádí na svět proto, že nevěří Synu Božímu a jeho přikázání nechtějí zachovávat. I musí ihned v tom okamžiku zlé a hořké trpěti; neboť když pohynou spravedlivé věci, tedy ihned musí místo nich zlé vzrůst a meč je ihned stíhá, vyhlazuje je se světa. Protož mezi křesťany slepými a odloučenými od pravdy Ježíšovy, kteříž jsou svět, již jen ta díla stojí: přestou-pení a stíhání meče mstivého nebo jiné rány od Boha k trestání jejich pře-stoupení.

KAPITOLA OSMDESÁTÁ DRUHÁ

Jestliže však v protivě k tomu hledíme ke zřízení, kteréž z víry Kristovy přináleží pravým křesťanům pro povolání a dobrotu, kteráž na ně sluší: daleko je meč od nich se svými díly, totiž s boji a s jinými krvavostmi odpornými jejich povolání. Neboť čím výše stojí dobrotou božských věcí, tím vzdálenější mají býti od věcí protivných té dobrotě. A činí se příslušníky jedné rodiny navzájem skrze víru, v touž rovnost dobroty božské spolu vchá-zejíce, vyznávající i jednostejně: „Věřím v Boha Otce všemohoucího, stvořitele nebe i země, i v Jezukrista, Syna jeho jediného, pána našeho" atd. Tím se dohromady počítají v jedné víře a jednoho všech spolu pána Jezukrista vyzná-vají. Jeden spolu křest mají a jiné dobroty duchovní aneb dobré věci duchovní. A spolu jedinou krví Kristovou vykoupení a obmyti jsou, spolu se modlíce jeden za druhého řkouce: „Otče náš, jenž jsi na nebesích, odpust' nám naše viny, jakož i my odpouštíme svým vinníkům." ¹ A tak spolu jednoho otce vyznávající říkají: „Odpust' nám, jakož i my odpouštíme." Protož jedno jsou učiněni v Bohu a jsou sobě příbuzní v jeho dobrotě a účastni jeho dobroty. Protož když obejmou takovou účastnost bratrskou svazkem milování a pokoje, kdo jest takový ze všech mnichů dávných, proslulých v svatosti, aby mohli z víry dokázati boje a mordy mezi takovými křesťany, svazkem lásky spoje-nými? Pakli dí kněz císařský: „I nejsou takoví všickni, ale jsou odporní a ne-poslušní a jinak zlí, takže navzájem válčí a zabíjejí se spolu": to připustím o zlých, kteří od víry odstoupili, Boha neposlouchající v jeho přikázání. Ti nemohou býti vpravdě křesťané, než toliko jménem; tiť v bezbožnosti lotrov-ské následující pohanů, mohou to činiti, a následující bludu pohanů roz-

1 Matouš 6, 9 a 12; Lukáš 11, 2 a 4.

manitých, sobě odporných, následují rot šibalských mnohých pod jednou vírou, které tu víru rozsápaly mezi sebou a rozeštvaly lid proti lidu. Protož takoví, spustivše se docela snah víry Kristovy i jeho zákona, obrátí se v život lotrovský, v boje, v mordy, v loupeže, znesváříce se o bohatství a o čest tohoto světa, do-pouštějí se násilí jedni proti druhým a šlapou, chtějíce zbohatnouti loupeží, bratry své, dopouštějí se násilí jedni proti druhým nejodpornější nepravostí odpadlictvím od své dobroty, kterou z víry měli míti spolu jako příbuzní, jednou krví Kristovou koupení. Proto jejich boje a loupeže nemohou býti takové, jako jsou loupeže a boje mezi pohany. Nebot' pohané nejsou sebe účastni, nemajíce takovou povýšenost v božských dobrotách, k nimž se křesťané přiznávají, ani známost o Bohu v nich není; proto pro slepotu z pýchy a z la-komství mohou se o pozemské věci svářiti, spolu o ně bojovati, olupovati jedni druhé a sahati mocí jedni druhým na majetek. To vše v nich lehká věc jest proti křesťanům, když by mohli činiti tak podle své víry. Ale když jsou zavá-záni ve velikém svedení skrze církev, nemohou se pohnouti od šlépěje pohanů. A také nejsou ty boje křesťanů podobny bojům židovským, neboť jim byly dovoleny boje i zabítí v bojích zákonem, ale nám netoliko zabítí zapověděno jest zákonem, ale i hněv hořký.

KAPITOLA OSMDESÁTÁ TŘETÍ

Za druhé boj židovský tím se liší od bojů zběhlých křesťanů, že oni toliko proti pohanům měli bojovati, ale sami mezi sebou neměli bojo-vati z božského zákazu proti svým bratřím Židům. Nebot' když se po Šalo-mounovi deset pokolení odtrhlo od stolice Davidovy a krále Jeroboama ustano-vili nad sebou, ¹ chtěl Roboam, syn Šalomounův, bojovati s desíti pokoleními, ale prorok Boží, vyšed k nim, řekl jim: „Nebudete bojovati proti bratřím vašim; vrat'te se domů.“ ²

Protož boje mezi křesťany, kteří by si měli býti bratry skrze víru v božských věcech, daleko jsou netoliko od zákona Kristova dokonalého, ale i od židov-ského. Proto minuvše se pravdy zákona nového i starého, převyšují lotrovskou bezbožností boje pohanské, hanějíce nejpotupněji tou bezbožností Jezukrista a své povolání. Neboť když dva křesťané jednu víru mají a jednou krví

1 1. (3.) Král. 12.

2 2. Paralipomenon 11, 4

Kristovou vykoupení jsou a tak spojeni jsou tou krví ve svazek lásky, aby povinen byl umřít jeden za druhého: proto, odstoupí-li od té lásky bratrské a od účastnosti krve Kristovy, v níž jsou spolu osvíceni a umyti, kteráž stojí na každém z nich, potom potupíce tu krev na sobě, pro malou věc tělesnou se znesváříce, obrátí se v život lotrovský a chtějí spolu boj vésti, spolu se za-bíjeti. Co měli velmi cítit jeden na druhém, totiž tu věc drahou, které jim Kristus dobyl svou smrtí a položil to dobré na ně a tím je povýšil nade všecko tvorstvo, to měli ctít jeden na druhém a pro nižádné věci pozemské nesahati jeden na druhého mečem ani bojem, aby nezkazil jeden na druhém dílo Kris-tovo, poněvadž on každého z nich sobě koupil a dílo bolestí svých na nich položil a jim to odevzdal, aby toho ostříhali každý jak na sobě, tak i na bratru. Proto z nižádného důvodu nemá kaziti dílo Kristovo jeden na druhém.

V těch věcech dokonalých měla by státi víra a pravda Kristova mezi křes-t'any, kdyby nebyli svedeni od Antikrista a neopili se z vína kurvy veliké.³ Ale nyní opivše se odstoupili od víry Kristovy a obrátili se v boje jedni proti druhým po způsobu lotrovském, převyšující pohany bludem svým. Nebot' čím bližší účastností kdo se připojí k božské dobrotě, tím více tu dobrotu pohaní, čím protivnější věci té dobrotě činí. A protož méně jsou zlí ti pohané, když tak proti sobě boje vedou, nebot' nikdy nepoznali Boha, ani nemají podíl na jeho milosti. Protož mezi křesťany nic protivnějšího není smrti Kristově než to: zabít bratra z hněvu a z nenávisti, za něhož Kristus umřel z ve-liké lásky.

3 Ohlas Zjevení sv. Jana 17, 1 a 19, 2.

KAPITOLA OSMDESÁTÁ ČTVRTÁ

Ale k těmto věcem může někdo říci: „Vždyť křesťané, kteří se v bojích bijí, nejsou účastni božských věcí, které ani neznají, ani ne-mohou být účastni božských milostí s těmi odpornými vraždami!“ Ty věci já nechávám na rozhodnutí jim, aby se sami k nim znali anebo se jich odříkali. A praví-li oni: „My s těmi věcmi duchovními nemáme co činiti ani nemůžeme těm účastnostem božským rozuměti; máme mnoho se světem činiti a vojenským zaměstnáním jsme se tak zaneprázdnili, že duchovním věcem nemůžeme rozuměti ani se na ně mnoho ptáti,“ na to jest krátká odpověď:

Jest-li kdo křest'anem a účastní se hříchů a jiné věci světské na péči má, opouští Krista a pro ty věci nemůže rozuměti užitkům víry Kristovy, aniž má kdy jejich účastnosti hledati pro jiné pilné zaměstnání, tedy jest marná víra jeho, nadarmo se křtí, nadarmo v očiště věří. Nebot', nebude-li účasten Krista prostřednictvím víry a lásky, ani Kristus ho z očiště nevyprostí. A pakli se oni znají k té účastnosti bolestí Kristových a užitek krve Kristovy vztahujína sebe, chtějíce v tom dobrém podíl míti, což on věřícím lidem dobyl svou prací a smrtí k jejich spasení, tedy beze vši pochybnosti padá na ně pomsta a prokletí větší nežli na pohany, když tak vražednými hřichy v bojích křižujív sobě Krista; a všecky milosti, kteréž by vzali, o nichž vyznávají neb praví, že je mají, ty pohrdáním potupují. A protož s těmi potupnými hřichy at' zaprou docela Jezukrista anebo ať se k němu tak potupně přiměšují s tako-vými krvavostmi, jeho bolestem protivnými nikdy v něm naději nemohou míti budoucí.

KAPITOLA OSMDESÁTÁ PÁTÁ

Za druhé jsem řekl, že ty boje mezi křesťany o vezdejší věci ani o jiné na Boha vymyšlené pře nemohou býti mezi nimi podle zřízení lásky, kterou oni mají se spojití v jednotě víry a pravdy Kristovy podle naučení a pří-kladu jeho. Nebot' v takových věcech těžkých, jimiž najednou mohou z víry vyvráćeni býti křesťané, musí si nutně řeči Kristovy v tom předložiti a pří-klady jeho, aby za ním bezpečně mohli kročiti, vyhýbajíce se nejistým a ne-bezpečným věcem. A tato jedna řeč k správě nutná jest všem, aby žádnému člověku na světě křivdy žádné neučinil na těle ani na duši, na majetku, na cti ani na řeči, ani skutkem ani věcmi škodě nápomocnými, a tak aby nežádal, nebral, násilím neodňal ani Istí nikoho neošidil právě tak, jakož by sám tím ničím nechtěl ošizen býti od jiných. Druhá řeč jest Kristova a jeho apoštolů, aby škodu a bezpráví sobě učiněné strpěl nemstě se, ani zlého za zlé nečině. A nemůže-li se pokojně ve vlídnosti o škody dohodnouti a smířiti s druhým, odpouštěje bezpráví jeden druhému, a zůstává vždy ve sporu s nepřáteli o kte-rékoli věci, tu platí řeč Kristova: položíce stranou nepřátelství k bližnímu trpěti bezpráví a milovati nepřítel a dobře mu činiti, majíce slitování nad ním, neboť jeho škoda duchovní těžší jest; protož více milovati jeho duši než své tělo a jeho tělo více než svůj majetek hmotný. A tím způsobem může

ukročen býti nepřítel a polepšen. Ty věci z víry Kristovy jsou k ukročení všech svárů i bojů mezi křesťany i mezi pohany o časné věci, o jakékoli bezpráví. A na to jsou sliby Boží: cožkoli strpí škod na těle nebo na majetku újmy, za to jim jest slíbeno království nebeské. A proto těm křesťanům, kteří čekají splnění slibů Božích za svá bezpráví, bylo by hanba bojovati nebo nějaké sváry vésti o bezpráví na těle nebo na hmotném majetku, poněvadž za ztrátu těch věcí trpělivým slíbeno jest království nebeské; a ani nemá se to za ztrátu pokládati, když jest jim za to připraveno rozmnožení slávy. Neboť ti křesťané, kteříž jsou svět, také slovou církve svatá; a poněvadž ta církev svět jest, ten svět nepřijme ty věci, neboť jsou smrt tomu světu; protož svět v své nákaze bude kvasiti a z jedné ohavnosti do druhé bude pospíchat, až i splyne jako voda v zatracení.

Protož tyto věci z víry Kristovy jsou pověřeny, aby spatřil, kdož může, že bludy tohoto světa nejsvrchovanější, kteréž se dějí v bojích a v jiných krva-vostech, ustanoveny jsou službou Boží a prospěchem církve svatě starými svatými a plnými ducha něčího.

KAPITOLA OSMDESÁTÁ ŠESTÁ

Potom dokončuje řeč svatý Pavel a praví: „A protož z nutnosti poddání bud'te netoliko pro hněv, ale i pro svědomí. Neboť proto i daně platíte, protože jsou služebníci Boží, za to sloužíte. Proto dávejte všem dluhy (= povinné věci): komu daň, tomu daň; komu clo, tomu clo; komu bázeň, tomu bázeň; komu čest, tomu čest.“¹

Nyní z těchto slov svatého Pavla úplně mohou rozumní poznati, že tato správa, kterou podává svatý Pavel touto epistolou sboru Božímu, který byl v Římě shromážděn ve jménu Božím uprostřed pohanstva, nevztahuje se na domácí knížata víry, kteří by s nimi byli mezi věřícími, ale že byli stranou od víry, cizí. Protož takovou správu dává jim o nich, jak se sluší vzhledem k cizím a jakožto k těm, kteří jsou povýšeni nad lidem a jsou páni jejich, vládnouce zemí a spravující svět. Protož ti věřící, majíce svá bydla pod nimi v jejich panství - dědiny, domy a jiné užitky hmotné - byli povinni svým pánům tělesným zachovávat to, čemu je učil tuto svatý Pavel, totiž poddanost

¹ Římanům 13, 5-7.

aneb poslušnost náležitou, která se sluší na lidi povýšené podle vůle Boží, dokudž a pokudž to může býti - ne více než Bohu, ale do té míry lidé mohou poslouchati podle vůle Boží a tak dále, což povinni byli, takovým dávati: daně, platy nebo jiné služebnosti, mýta nebo cla; pak bázeň a úctu aby k nim zachovali skrovnou, jak se sluší na lidi povýšené; ne tak se jich báti jako Boha ani takové pocty jim prokazovati jako Bohu.

A těmito slovy je zavazuje, aby z nutnosti poddání byli netoliko pro hněv, ale i pro svědomí.

Předně dí: „pro hněv". Nebot', poněvadž páni jsou, moci užívající nad poddanými, jestliže by se jim poddání z jakékoliv příčiny vzepřeli, nechtějící býti poddání, ihned jejich hněv na sebe uvalí s jejich mocí, že právem svého panování násilně na ně sáhnou jako na své s pomstou meče svého, na hrdla nebo na majetek, nebo do vězení je dají, a zvláště proto, jelikož křesťané byli odděleni vírou zvláštní a obyčeji zvláštními od svých pánů i od jejich bohů i od obcování s jinými pohany, svými sousedy. A pro takové oddělení odporu-jící pohanům brzo by ty vrchnosti popudili na sebe s hněvy více než jiní lidé, protože by ti páni za to měli, že to šibalstvo křesťanské nechce nikoho za pána míti na světě, že chtějí sami páni býti. A tak už jen proto by je povraždili. Jako Pilát učinil oněm Židům, kteří nikoho na světě za pána nechtěli míti, jen samého Boha; ti odloučivše se obětovali oběti Bohu, a Pilát je povraždil a smísil krev jejich s jejich obět'mi.² Proto takové věci vystříhá svatý Pavel lidi věřící, aby takovým domněním nemoudrým nepopouzeli na sebe hněv jejich, císaře Nerona pohana nebo jiných pohanů, kteří prolévají krev věrných křesťanů.

Za druhé praví: „ale i pro svědomí aby pánům těm poddání byli,"³ tak že křesťan, vypověděl-li by jim poslušnost, netoliko jejich hněv by na sebe uvalil, ale také podle svědomí by se provinil, nezachováváje při tom spravedlnost, k níž jest Bohem zavázán. Neboť sv. Pavel to zde dluhem nazývá a velí jej platiti v tom, že jsou páni jejich, a věci své tělesné pod nimi mají, a páni ti i péči o ně mají jako o své, aby v jejich ochraně došli dobrého prospěchu. Protož již dluhem zavázáni jsou všechno to zachovati svým pánům, což jim tuto vypočítává svatý Pavel, neboť jinak, kdyby to zrušili, své svědomí by zatížili aneb poranili hříchem, a za druhé proto, že v těch věcech zřízení Boží stojí, jímž se všechno obyvatelstvo světa řídí v dobrých věcech nynějšího života,

2 Lukáš 13, 1.

3 Římanům 13, 5.

vezdejšího příbytku. Proto pokud podle toho zřízení Božího dobré věci chtějí, dobré věci přikazují poddaným svým tomu se protiviti a tím pohrdati jest i Božím přikázáním pohrdati. Neboť Bůh takové věci přikazuje, aby se všemi pokoj měli, což na nich jest, ⁴ a ke všem spravedlnost, tichost a pokoru zachovávali.

Proto ty vrchnosti pro užitek svého panování musí takové věci poddaným přikazovati, aby spravedlnost jedni k druhým zachovávali a pokoj aby mezi sebou měli, neboť jinak by nad lidem nemohli panovati s prospěchem, kdyby jedni proti druhým povstali v rotách šibalských a tak by hubili jedni druhé. A jejich panství nad pohany nemoudrými nemohlo by existovati a nad křesťany zběhlými od víry, kteří by z lásky nic dobrého neučinili, což nemusí proti své vůli, mocí donuceni jsouce jako i pohané nemoudří; protož drsné a moudré moci potřebují, aby je často rovnala. A když se nedostává mezi nimi té spravedlnosti povrchní, k níž moc donucuje, tedy proto mečem vládne, aby trestala ty zběhlé od víry pokrytce, kteří dávno se vzdálili od Jezukrista.

Protož k tomu směřuje tato řeč svatého Pavla, aby v těch spravedlivých věcech, jež vrchnosti chtějí a jež přikazují, poddání jim byli pro své svědomí, aby je neporanili odporem k spravedlnosti, kterou podle vůle Boží povinni byli činiti, neboť pro takové zrušení spravedlnosti, poranili-li by svědomí, ztratili by milost Boží a víra by jim nic neprospekla.

4 Římanům 12, 18.

KAPITOLA OSMDESÁTÁ SEDMÁ

Ale při těchto věcech toto nyní je nejdůležitější, aby té spravedlnosti bylo porozuměno, co sv. Pavel ze základu víry učí křesťany, bez níž by oni nemohli křesťany býti ani v Kristu užitek míti v obcování společném sami mezi sebou; a za druhé, tomu aby mohli rozuměti, co učil z nutných důvodů zachovati vzhledem k těm, kteří jsou vně, mimo víru. Protož poněvadž věci ty během času, které z důvodů vhodných přikazoval zachovati k pohanům, křivým výkladem byly přivlastněny již křesťanům, tu se stal veliký pád křesťanům, kdyby snad chtěli to pokládati za pád. Ale nyní, majíce pád za stálost utvrzení svého, daleci jsou toho, aby to měli za pád, že si zvláštnosti pohanské přivlastnili jako víru apoštolskou. To kdyby mohli seznati, musili

by říci, že odstoupili od víry Kristovy pro to přivlastnění zvláštností pohan-ských a postaveni jsou ve všelikých přestoupeních zákona Kristova. A napřed kněží se vším množstvím těch odpadlíků, kteří se pod vírou motají, naplnění jsouce krví skrze to přivlastnění zvláštností pohanských jako víry.

Protož tato slova svatého Pavla, kterými poučoval sbor věřících v Krista, v Římě žijících pod vrchností pohanskou, z důvodů vážných uzpůsobují je k poslušenství těch vrchností pohanských, aby před nimi bez žaloby stáli, což nejvíce mohou, zachovávajíce k nim spravedlnost, kterouž mají přikázáno jim zachovávat jako svým pánům proto ty věci, které měli pro jistou okolnost zachovávat pohanům, nebyly zákon od Boha daný mezi nimi doma tak, aby bratr vzhledem k bratru užíval těch práv, kterých vrchnost pohanská užívá vůči všemu lidu pohanů nebo jiných národů. Neboť svatý Pavel sám o sobě praví, že se neodvážil, jsa poslušen Krista, nic dělati slovem ani skutkem z těch věcí, které Kristus mu dělati nepřikázal. A z věřících v Krista nepřikázal mu takových pánů nadělati, aby bratřím svým postrachem a bře-menem byli. Neboť panování pohanské sám Pán zapověděl své rodině. Vida, že se k panování strojí, řekl jim: „Králové pohanští panují nad těmi, které mocí obsáhli; ale vy ne tak.“¹ A poněvadž rodina Kristova jinak má živa býti a dokonaleji zřízena než pohané, tedy musí míti jinakou správu než pohané, aby se v bratrské svornosti spojili milováním, nejsouce jedni druhým k po-strachu, ale k utěšení a k pomoci, a nejsouce jedni druhým břemenem, ale naopak mají jedni druhého břemena nésti, aby tak naplnili zákon Kristův.

Ale byla-li by tato slova sv. Pavla k správě rodiny Kristovy, tedy svatý Pavel nutně podle těchto slov byl by měl v každém sboru Kristovu, který přivedl k víře z pohanů a ze Židů svým kázáním, pána jednoho z nich usta-novit nad nimi s mečem, aby se ho báli bázní obtížnější, než tomu bylo v zákoně starém. A za druhé byl by je měl zavázati tomu pánu pod právo královo, podle něhož by mu daň, které nikdy není dost, dávali, což by se mu kdy na nich zachtělo; neboť tak právo královo žádá, majíc žádost bezednou.

¹ Lukáš 22, 25-26.

KAPITOLA OSMDESÁTÁ OSMÁ

Za třetí, poněvadž přikazuje mýta platiti, tedy jest to podle práva, aby tím příkazem ten pán mohl uložit mýta na přívozech, na silnicích a v branách.

A byla-li by ta správa rodině Kristově společné mezi bratry, tedy by byla těžší než v zákoně starém a nic dokonalejší by nebyla než u pohanů. Ale ty všechny věci daleko jsou od víry Kristovy i od jeho služebníků. Ačkoli víra Kristova učí ty věci nésti a trpěti od pohanů z pokory, ale neučí takové věci činiti spolukoupeným bratřím jeden druhému, ani jednoho i mnohým bratřím. Aniž zase to by mohlo býti, aby sv. Pavel, káže evangelium na panství císaře římského a obrátě na víru dva nebo tři tisíce jeho lidu, ustanovil jednoho pána z nich s mečem proti císaři a tak by válku počal o víru Kristovu. Proto to jsou věci k smíchu podobné. Avšak mistrové chtějí na nich základ nejpevnější aneb nejpravější králům ve víře Kristově založiti a tvrdí, že svatý Pavel tím, co mluví tuto o knížatech, dává správu knížatům křesťanským. A již to bude pravda, poněvadž tato knížata, zmalovaná jménem křesťanským, ¹ stojí na šlépějích knížat pohanských i mohou na nich zakládati svou oprávněnost.

¹ T. j. mající z křesťanství jen jméno.

KAPITOLA OSMDESÁTÁ DEVÁTÁ

Avšak slovo o tom, co se praví, že právo královo by chtěl svatý Pavel zavést lidu Božímu, na němž by bylo nestálo dříve skrze panování pohanské; to není pravda. Vždyť věděl, že ani u Židů dříve nebylo právo královo, ale když chtěli krále, tedy za trest jejich hříchů jim bylo dáno právo královo, o němž se domnívají naši páni křesťané, že jim to právo k jejich nesmírnému vydírání uložil za zákon, a na tom právu své panování mezi křesťany zakládají. Ale majíce v rukou panování, nemnoho se na písma ptají, která je panovati učí. Dosti mají k tomu za naučení břicho své; to jim svě-dectví vydává, že jest dobré panovati, poněvadž tím panováním lahodnými rozkošemi břicho napořád pasou na bolesti robotující chudiny. Ale aby na to mysli, že panují neprávem nad křesťany, proti smyslu víry, to jest daleko od nich.

KAPITOLA DEVADESÁTÁ

Než pak tuto jest zmínka o právu královu. A tak se přihodilo u Židů, že dříve krále s právem pohanským neměli do dnů proroka Samuele. Shromáždívše se všickni urozenější Židé do Rameta, řekli jemu: ¹ „Aj, ty jsi již zestárnul a synové tvoji nedrží se těch cest, jako jsi ty činil; ustanov nám krále, aby nás soudil, jako všickni národové mají." I nelíbila se ta řeč Samue-lovi, protože řekli: „Ustanov nám krále, aby nás soudil." I pomodlil se Samuel k Bohu. I řekl Pán Samuelovi: „Uposlechni hlasu lidí těchto ve všem, což mluví k tobě; neboť ne tebe zavrhl, ale mne, abych nekraloval nad nimi. Podle všech skutků jejich, kteréž činili od toho dne, v němžto jsem je vyvedl ze země Egyptské, až do toho dne, v němžto mne opustivše sloužili cizím bohům, rovněž tobě tak činí. A proto uposlechni nyní hlasu jejich; ale prohlas jim právo krále, jenž bude kralovati nad nimi." Pověděl tedy Samuel ta všechna slova Boží lidu, který u něho za krále prosil, i řekl: „Tot' bude právo krále, který bude nad vámi kralovati: Vezme syny vaše a zapřáhne je do svých vozů a učiní si z nich jezdce a předběhače vozů svých; a ustanoví si z nich velitele a vladaře a oráče rolí svých a žence obilí a kováře pro zbroj a vozy své. A dcery vaše učiní si vyrabitelkami mastí a topičkami, pekařkami, soukenicemi. A role vaše i vinice i nejlepší stromoví olivové pobere i dá svým služebníkům a nadto símě pole vašeho i užitky vinic vašich; s platů vašich desátky bude bráti, aby dal služebníkům svým. A vaše služebníky i děvky i lepší mládence i osly vám odejme a postaví je k dílu svému. A na vaše stáda desátky uloží a vy budete poddaní jeho. I přijde tento den, že volati budete proti vašemu králi, jehož jste si zvolili, ale neuslyší vás Pán toho dne, protože jste si krále vy-prosili." Tehdy lid nechtěl uposlechnouti hlasu Samuelova, ale řekl: „Nikoli, ale přece král nad námi bude, a my budeme jako všickni národové pohanští."

Ty věci zde Písmo obšírně vypravuje, jakým způsobem král se svým právem vstoupil mezi Židy: že když byli dobře spravováni soudci podle zákona Božího, téměř po tři sta let svobodu majíce beze všeho práva králova, neboť sám Pán Bůh kraloval nad nimi, dobře jim čině a bráně je před jejich ne-přáteli, když to nezmařili svými hříchy; a když Samuel soudil je podle zákona Božího a potom zestárnuv nemohl tu práci sám vykonávati a zjednal syny své k těm soudům a ti dary brali a soudy nespravedlivě konali: z té příčiny lid

1 1. Samuelova (1. Královská) 8, 4-20.

shromáždív se, ihned krále chtěl, jako by želel bezpráví, kteréž se jim dalo od synů Samuelových v tom, že brali dary od nich. A protož když pro ta bezpráví krále žádali, ihned Pán Bůh kázal Samuelovi, aby jim veřejně ohlásil právo krále, který bude nad nimi kralovati. A náramně převýšilo to právo svou tíží onu tíží darů, které brali od nich synové Samuelovi; neboť odírání, násilí a poroby egyptské plno jest to právo. A to ještě jim předložil, chtěje je ještě odstrašiti, zda by upustili od krále, když by slyšeli právo plné bezpráví, jímž je má tak porobiti: „Syny a dcery pobera jim, postaví je k svým službám a prospěchům; děvky a pacholky, osly pobera, postaví k svému dílu, a vy pohledíte za nimi; a desátky uloží na všechn váš majetek; některý tak, neodhaduje se s tím, pobere.“ A přesto ten lid bláznivý, vyslechnuv o tom právu bezprávném, nepohnul se; stále dále mluvil: „Nikoli, ale přece král nad námi bude.“ Proto ten lid těžce zhřešil, krále nad sebou žádaje. V tom nejvíce zhřešil, že Boha zavrhl, aby nekraloval nad nimi; spíše ten lid zvolil člověka než Boha, chtěje naději položit v králi o takovou věc, již velmi zřídka došel. Neboť v náramně veliké hříchy modloslužebné zabloudili skrze krále své, a velmi je zatěžovali tím právem nespravedlivým a málokdy pokoje užili za králů, neboť za trest jejich hříchů těžkých v hněvu svém Pán Bůh dával jim krále velmi zlé s tím právem, pod nímž velmi sténali.

Protož ty věci, tam se zběhše tím nenáležitým způsobem s hříchy těžkými, u nás tím zákon učinily, aby na nich ta moc usnula s těmi bezprávími, kteráž činí lidu křesťanskému. Ač nejsou to doslova ta bezpráví, která právo židovské vypočítává, ale jinak je odírají, drancují, ne jako by zle činili, ale jako by práva Božího následovali, jak mistrové praví. Ale jenom toliko jménem právo slove, ale následuje ukrutnosti, bezpráví a násilí, jímž chtěl Bůh odstrašiti od krále ten lid. Ale, kdyby jim to za právo dal, aby je ctnostně s zasloužením vykonávali, odírajíce tak lid, králi židovští, tedy by jim vinu nedával z těch ukrutenství, řka skrze proroka: „Slyšte, knížata domu Jakobova a vévodové domu Izraelského! Zdaliž vám nenáleží znáti soud, kteří v nenávisti máte dobré a milujete zlé, kteří násilím dřete kůže jejich s nich a maso jejich s kostíjejich? Kteříž jedli maso lidu mého a kůže jejich sedřeli s nich; a kosti zlámali a rozsekali jako do kotlů a jako maso doprostřed hrnce. A protož volati budou k Hospodinu, a neuslyší je a skryje tvář svou před nimi v tom času, tak jako oni nešlechtně činili v nálezcích svých.“² Tak se jim odplatí za to, že plnili

2 Micheáš 3, 1-4.

právo královo nad jeho lidem. A tuť konečně králové, knížata a páni okusí práva králova, podle něhož násilím odírali lid Boží a dělali s ním, což chtěli. Tuť poznají každé bezpráví, které učinili lidu Božímu. Tak přesně zváženo bude, jakož velmi v rozporu jest s láskou bratrskou a jakož velmi to bezpráví pohanělo bolesti Kristovy v tom každém sedláku, na něhož pyšné oko pro nechut' nemůže hleděti nyní; tot' vše Bůh spočítá do míry i do váhy. Nyníť jest sladké právo královo, neboť hojně břicha sádlem prorostlá v rozkoších a v nevázanostech těla postavuje, když „výrové“ nesou a vozí a stojí zardíva-jíce se, kdežto oni se zpupně sárou na ně křičíce a „chlap“³ jim v ústech zní. Protož dokudž tak „chlapů“ nadávati mohou, dotud právo královo sladké jest. Ale když na ně přijde příměst těchto řečí Božích, které jim položí za násilí bezpráví to právo, a co komu učinili bezprávného, spoléhající na to právo, to vše k pomstě přičteno bude přijde na ně za to právo náramné nezdraví: „Auvé, hoře, běda, že nás kdy matka na svět porodila!“

Proto naprosto je to daleko od svatého Pavla, aby on, přikazuje sboru Kristovu přebývajícimu v Římě, aby císaři Neronovi daně a mýta platili, aby pak takovými slovy chtěl mezi křesťany zavést a potvrdit právo Kristovo, aby podle toho práva věřící v Krista jedni druhé násilím utiskovali a loupili jim jejich majetek. Odstup to od svatého Pavla mezi pohany! A když přišlo od pohanů mezi křesťany, tak se pro ně vzdálili daleko od víry křesťanské, jako je to právo daleko od lásky bratrské. Protož chtějí-li, necht' toho práva uleví, neboť se pro ně na věky v pekle šklebí, tam, kde bude pláč očí a skřípění zubů.

Protož toto jest pravda, že sv. Pavel přikázal tu věc věřícím v Krista, žijícím pod mocí císaře římského, pohana, aby jemu daně platili, to jest proto, že nemohl s nich sejmuti ty daně, které platili císaři dříve, než se stali křesťany, a měli statky své na jeho panství. Proto ty věci nemohl jinak utvářiti, než aby poddáni byli s těmi daněmi císaři. A tím je ochránil před cizími, aby náležitě bez žaloby přebývali, aby neměli příčiny sahati na víru. A byli tím povinni i podle zřízení Božího. Protož ty věci, kterými cizím byli povinni, těmito slovy je učil: „Dávejte aneb plat'te každému, čím jste mu povinni: komu daň, tomu daň; komu clo, tomu clo; komu bázeň, tomu bázeň; komu čest, tomu čest.“⁴

3 Nadávka sedlákům.

4 Římanům 13, 7.

KAPITOLA DEVADESÁTÁ PRVNÍ

Ale toto pak příbuzným bratrům svým, služebníkům Kristovým, ihned po oněch praví: „Nikomu ničím nebudete povinni, kromě toho, abyste se navzájem milovali; neboť kdož miluje bližního, naplnil zákon.“¹ To svým. Odtud vyvrženo jest právo královo se všemi platy, s robotami, s desátky ze všech statků svých, s porobením bratra svého, aby ho sehnal s jeho díla a hnal ho na své. Neboť láska k bližnímu nic takového zlého neučiní bližnímu. Také bázeň není v lásce bratrské; vyhání ven bázeň láska bratrská. Ani mýta ne-vyžaduje na bratra; neboť spíše by ho na ramenou přenesla přes vodu, než by od něho mýto brala.

Protož z těchto věcí mohli by býti zřejmé skutky víry a skutky panovánípohanského, že ono nemůže býti toto a toto ono. Proto pohanství s křesťanstvím nemohlo dříve existovati spolu. Jelikož se křesťanství obrátilo v pohanství, tedy již spolu volně hodují na jednom řádu, spolu si nalévajíce z vinice Sodomských, točíce hrozen jejich hořký; žluč dračí jest víno jejich a nejhroz-nější jest opití jejich, aby spolu z jednoho kalicha pili krev Kristovu a z jednoho boku cedili krev bratrovu. Kdyby aspoň opodál v sousedství kvasili! Jeden by měl veselí, pil-li by krev Kristovu, a druhý by se kochal v krvi lidské jako pes z masných krámů. Ale nyní společně všechno dělají a nyní společně všudy Bohu slouží, krev Kristovu pijíce i z bratří krev točíce.

1 Římanům 13, 8.

KAPITOLA DEVADESÁTÁ DRUHÁ

Těž ještě tuto v tom obzvlášť oprávněnost moci světské s panováním pohanským ve víře zakládají, že přikazuje svatý Pavel, aby se modlili za všechny lidi, za krále i za všechny, kteří zaujímají vynikající místo, abychom mohli vésti klidný a tichý život v samé zbožnosti a čistotě, neboť to dobré a vítané jest před Spasitelem Bohem naším.“¹ I zdá se tu základ pravý tomu všemu, oč se tu přeme, jako by sv. Pavel, již nakřtív si králů a knížat, podpo-roval je svou modlitbou a jiné k témuž jako by napomínal, aby snažně za svých časů králové křesťanští bránili mečem matku svou, církev svatou, z níž

1 1. Timoteovi 2, 1-3.

jsou zrozeni, aby ona na římské stolici seděla, pokojný a tichý život vedla, aby sedíc na hradě spala a nebylo by nikoho, kdo by ji probudil; na tot' se rovně vztahují slova sv. Pavla, aby, sebe mocí ohradě jako zdí, kázal pokojně evangelium v bezpečí za hradebními příkopy.

Ale ten smysl mistři nedokáží o apoštolech tím, že tak sami žijí, že by oni sobě moc tak k ochraně osobili, aby říkali po kázání: „Poprostež Boha za patrona, za jeho paní i za jeho dítky i za jeho věrné služebníky." Tak říká církev nynější modlitby své za ty, kteří zaujímají vynikající místo. A to slouží ke zdraví jejím bokům a břicho jí prorůstá sádlem po takových pros-bách u stolů panských. Protož, kdyby byl svatý Pavel mířil do toho pytlíku, nebyl by trpěl od vrchností světských, ani ostatní apoštolé, ani po nich by se nebyla krev mučedníků prolévala po celém světě více než po tři sta let od vrchností pohanských, kdež nižádné vrchnosti ani panování pohanského křesťaně mezi sebou neměli, stále cizím vrchnostem byli poddáni a trpěli od nich, když tomu vůle Boží chtěla. Protož jiný smysl má ta modlitba, kterouž přikazuje svatý Pavel, aby se dala od věřících křesťanů za krále a za jiné, kteříž vynikající místo zaujímají. A z toho je patrné, že jiný úmysl měl svatý Pavel při té modlitbě, než církev nynější má, poněvadž vrchnost jejich nebyla téže víry ani oni nehledali od vrchnosti obrany mečem. Tedy za ty vrchnosti, které mimo církev byly, krev křesťanskou prolévající, mod-litba jejich v tu dobu se konala, neboť jiný užitek v protivných vrchnostech hledali nežli ten, aby se skrze jejich moc bránili proti jiným vrchnostem, ale lepší užitek svou modlitbou hledali v nich nežli ochranu svého těla skrze boj meče jejich. A modlitba věřících lidí může vládnouti i protivnou vrchností ukrotiti jejich zlobu více nežli meč. Protož modlitba věřících lidí před Bohem mnoho zmůže, a on vládne vrchnostmi nejhoršími a má je jako sekeru v ruce. Proto sekera dříve neudeří žádného, až když on chce; pakli on chce, může sekerou brániti, koho chce. Protož jakkoli velikou nepřízeň měla víra mezi pohany, avšak jen podle míry Bohem vyměřené mohli jí pohané škoditi a věřící trápiti; neboť tento štít měli, modlitbu k Bohu, aby on. jim uložil zkoušku v pravé míře, aby prospěch z ní měli, když by ji mohli snést. Jako se praví o věřících v Jerusalemě, na něž se pohané srotili. Tu praví Písmo, ² že mnozí z věřících pozdvihli hlasu svého k Bohu a řekli: „Pane, ty jsi stvořil nebe i zemi, moře i všecky věci, které v nich jsou; ty jsi s Duchem svatým

2 Skutky apoštolské 4, 24-31.

ústý otce našeho Davida, služebníka svého, řekl: Proč se vztekali pohané a národové obmýšleli marné plány? Sjeli se králové země a knížata, sjeli se v jednotu proti Pánu a proti jeho Kristu.³ Nebot' opravdu se srotili v tomto městě proti tvému svatému dítěti Ježíšovi, jehož jsi pomazal, Herodes a Pont-ský Pilát s pohany a s lidem izraelským, aby provedli to, což tvá ruka a vůle tvá předem určila. Vzhlédni tedy, Pane, na jejich hrozby a dej svým služebníkům, aby směle mluvili tvé slovo, abys ruku svou vztáhl k uzdravování k divům a k zázrakům, aby se dály jménem svatého Syna tvého, Ježíše." A když se pomodlili, zatřáslo se místo, kde byli shromážděni, i naplnění jsou všickni Duchem svatým a mluvili slovo Boží směle.

Tyto věci jsou k víře náležité a prostě ji dokazují. Poněvadž má užitek pokoje modlitbou přijíti, tedy nikde lépe nemůže poznán býti, než ukrotí-li se zlá knížata a bezpráví modlitbou víry. Lepší a spasitelný užitek jest modlitbou víry ukrotiti bezpráví zlých, nežli ten: odpírati mečem, chtějíce odraziti bezpráví zlá. A to zde příklad víry ukazuje, k němuž povinností víry při-vázáni jsme, že, když se srotili králi s knížaty proti Kristu Ježíšovi, aby jeho služebníky rozehnali anebo povraždili, Bůh jejich modlitbou proměnil radu nešlechtných. Proto hledati pokoj skrze moc světskou jest věc světská; ale odvrátiti bezpráví zlých knížat modlitbou víry jest věc duchovní a sluší víře; neboto tuto prostě Bůh k pomoci se hledá, aby on, ráčí-li, vysvobodil, pakli se mu však líbí, aby služebníci jeho trpěli a zkoušeni byli skrze bezpráví zlých, aby se mu v tom podvolili. Protož to uvažovati mají služebníci Boží, aby se tak modlili a tak pomoc od Boha hledali v svých zkouškách, aby s nimi podle své vůle učinil, že on je může vysvoboditi, vidí-li jejich dobro v tom. A jest takových příkladů dosti v Písmu, že věřící lidé modlitbou mohli si nakloniti nevěřící a ukrutná knížata k užitku a zlobu jejich proti sobě ukrotiti.

Tak Ester s jiným lidem židovským v svém pokušení učinila, a toto mluvila k Bohu v své modlitbě řkouc: „Pane Bože Abrahamův, Bože silný nade všecky! Uslyš hlas těch, kteříž žádné jiné nemají naděje kromě tebe! Vy-svobod' nás z rukou nepřátel nešlechtných, at' se neposmívají našemu pádu, ale obrať jejich radu proti nim a toho, jenž se počal na nás zlobiti, zatrat. Vzpomeň na nás, Pane, a ukaž se v smutném našem času. Králi židovský všemocný! Dej mi řeč spořádanou v má ústa před obličejem lva a proměň jeho srdce k nenávidění nepřítele našeho, aby i on zahynul." ⁴ Mnoho náleži-

3 Žalm 2, 1–2.

4 Ester 14, 3 a 11-13.

tého dovedla k Bohu mluvit tato žena Ester, a to dobře věděla, že rada zlých na vůli Boží stojí a v jeho moci; že, když radu vymyslí proti spravedlivým, dopadne na ně, a sami v ní zahynou. Proto se směle modlila k Bohu řkouc: „Obrat' jejich radu proti nim, ať to sami nesou, což nenávistně na nás uvaliti chtěli." Také to dobře a moudře věděla, že ukrutné srdce královo v rukou Božích jest, a kamžkoli se mu zachce, nakloní je. A proto mluví k Bohu řkouc: „Proměň srdce Iva k nenávidění nepřítele našeho," Amana, kterýž byl první po králi a i největší přízni jeho se těšil, aby se na toho nenávist králova obrátila pro její modlitbu. A kdo by takovou věc mohl aneb odvažoval se pomyslit, že by se ta nenávist v králi zrodila k tomu, o němž se zdálo, že všechno dobro královo v něm trvá? Avšak ona toho řeči dosáhla od Boha, že král, spěšně vstav od stolu a od hodování veselého, kázal vésti ho a oběsiti na šibenici podesát loket vysoké; a všickni byli vysvobozeni, jimž Aman smrt uchystal.⁵

Protož z těch věcí moudrým mohlo by patrně býti, že nepřítel zlých lidí více jest v moci Boží nežli ve vůli jejich aneb v moci jejich, a jest-li těžká nepřítel zlých lidí spravedlivým, že k Bohu o to mají hleděti, u Boha přítele pohledati, a on, jenž vládne nepříteli zlých lidí, uvalí je do moře aneb těm, kteří jámu kopali spravedlivým, způsobí, aby sami do ní upadli. Proto i zlá knížata mohou býti spravedlivým k dobrému, když to od Boha umějí hledati.

Toto pak věznění Židé, jsoucí v moci krále babylonského, vzkázali Židům do Jerusalema, aby za ně oběti Bohu obětovali a modlili se za ně a také aby se modlili za život Nabochodonozora, krále babylonského, a za život Baltazara, syna jeho, aby byli dnové jejich jakožto dnové nebesť na zemi, „aby dal Hospodin ctnost a osvítil oči naše, abychom živi byli ve stínu Nabochodonozora, krále babylonského, a ve stínu Baltazara, syna jeho, abychom sloužili jim mnoho dní a našli milost před jejich obličejem."⁶ Toho žádali ti vězňové, aby i ti králové pohanští šťastně žili po mnoho dní pro jejich dobro, aby oni v jejich pokoji mohli pokoje užítí - a měli sedmdesát let v jejich vězení býti - a v jejich moci jako ve stínu aby odpočinuli a milost u nich by našli jako u nepřátel, aby, nějakou nelibost křivou složíce proti nim, ne-usmrtili je, jakož jejich bratři mnoho usmrtili v zemi židovské. Proto, aby některak s pokojem jako vězňové pod nimi mohli potrvati, to od Boha mod-

5 Ester 7.

6 Baruch 1, 10-12.

litbou zde hledají, aby jim zjednal milost u těch pohanů ukrutných sám Bůh, který vládne králi pohanskými i jejich srdcem a učiní je vhod komuž chce, aby oni milost měli k tomu, ke komu on poroučí, a nenávisť k tomu, koho on nenávidí.

KAPITOLA DEVADESÁTÁ TŘETÍ

Protož z těchto věcí, kteréž se praví, poznáme úmysl svatého Pavla, proč napomínal k tomu, aby se modlili za lidi zaujímající vynikající místa, totiž proto, že měl veliké množství lidí věřících v Syna Božího po světě pod vrchnostmi pohanskými s tou vírou nenáviděnou od pohanů. Protož, vida ustavičně rychlé pokušení tomu lidu věřícímu mezi pohany žijícímu, k tomu je napomíná, aby se modlili za krále i za všechny, kdož zaujímají vynikající místa, aby jim Bůh dal milost nalézt před nimi, aby se nepopudili krvelačnou nenávisť na ně jako sobě protivné, a také aby milý Bůh uchoval, aby d'ábel ty vrchnosti nezdvihl k válkám jedny proti druhým, takže by se lid proti lidu zdvihl v sváry, ve vraždy, takže by se krví všickni naplnili, bouřemi, neklidem. A to by těm křesťanům uprostřed těch roztržek veliká osidla povstala. Neboť d'áblova nenávisť hledí nejvíce k těm předním lidem, ke králům a k jiným; neboť snadno může množství poddaných uloviti skrze ně, když jimi zatočí v pýchu, aby z pýchy povstali jedni proti druhým v boje anebo v jiná osidla d'ábelská aby upadli na škodu poddaných. Proto na Saule všechna síla boje nejtěžší se obořila, aby lid snáze poražen byl jeho pádem. Stejně i nyní na přední lidi nejvíce d'áblové dotírají na škody jejich poddaných, neboť jimi může mnoho dobrého v poddaných trvati, ale když se po-pudí jednáním d'ábovým proti pravé dobrotě a skrze zradu služebníků a sli-dičů Antikristových, právě tak mohou mnohým věcem dobrým silně překážeti anebo je rozptylovati i na lidi dobré násilně sahati, jako to nyní skutečně vidíme.

A protož těm dobrým křesťanům, kteří tak pod vrchnostmi pohanskými přebývali, velmi potřebí bylo, aby se modlili k Bohu za ty lidi zaujímající vysoká místa, aby je uchoval Bůh od skutků satana, který by chtěl skrze ně překážeti té dobrotě, v níž věřící lidé žádali se Bohu líbiti, jakož zde dí: „Aby-chom pokojný a tichý život vedli v samé zbožnosti a v čistotě.“¹ Protož mohli tak i těmi vrchnostmi nějak vládnouti, když Boží milost k tomu obdrželi, aby

1 1. Timoteovi 2, 2.

k jejich pravému užitku obrátil ty vrchnosti po některé časy, aby věřící lidé pod nimi v své dobrotě mohli trvati a prospěti do vůle Boží. Téže věci i nám jest potřebí, pod kterýmižkoli vrchnostmi jsme, aby se za ně každý moudrý modlil k Bohu, aby oni šťastně pobyli a dobře živi byli a uchováni byli od d'ábelských osidel, od svárů, od bojů i od jiných hříchů, aby to i na nás nepřišlo, abychom pod nimi nějakého poklidu užítí mohli, i za všechny lidi zaujímající vysoká místa, neboť všudy věřící lidé pod nimi přebývají a žádají klidu pod nimi užívati, aby je d'ábel k bojům neponoukal nebo je proti spravedlnosti skrze zrádce spravedlnosti nepopouzel.

KAPITOLA DEVADESÁTÁ ČTVRTÁ

Jsou ještě jiné věci v této otázce, o nichž řeč máme: vrchnost svět-skou si ve víře založíce důkazy křivými, chtějí tělesně vítěziti skrze vrchnost každý proti svým nepřátelům a vésti vrchnost proti vrchnosti do bojů. A mod-lí-li se ona strana za své pány, i tato se modlí za své, aby zvítězila, a ona proti těmto, aby je přemohli. A obojí křesťané jsou, každá svým přejíc. Obojíkřesťané nespravedlivě bojují prosíce, aby ony pobili, a oni naopak též; které má Bůh vyslyšeti? Proto, jsouce obojí křesťané, nespravedlivě bojují proti sobě a modlitba jejich není z víry; nevyslyší je Bůh. Protož zedrána jest víra těch křesťanů a modlitba jejich chromá jest, když žádají prolítí krve svých bratří. Pakli nejsou bratří, tedy jsou nepřátelé, a Bůh velí za ně se modliti a dobře jim činiti; ale tuto bude se díti naopak modlitba na obě strany, když žádají, aby jejich nepřátelé pobiti byli. A proto tento názor jest daleko od slov sv. Pavla, aby se za krále modlili, aby pod nimi tichý život vedli; osobující si moc světskou jedni proti druhým, aby skrze ni války vedli, tím způsobem se modlí za krále, aby skrze něho nebo skrze jiné vrchnosti vedli život lotrov-ský, svárlivý a vražednický. A tak tím způsobem mnohé stavy pod jednou vírou osobují si moc k prospěchu víry a k obraně spravedlnosti. I půjde jedna strana, bráníc církev starou svatou. A druhá půjde, bráníc pravdu zákona Božího. A jiná půjde, bráníc rady Boží, kterouž chtějí zničiti kacíři ti odtržení, po své hlavě vždy dělající a staré svaté tupíce. A jiná strana půjde, bráníc obecné dobré, aby chudina nebyla tak hanebně hubena. Půjdou pak králové a knížata, bráníce svou zemi, aby jim panství nezhytnulo; ti proti všem války vedou, neboť milují panování a zvelebení ve světě.

A ta všechna sebranka těch stran rozdělených slovou křesťané, spolu říkajíce Bohu: „Otče náš, jenž jsi na nebesích.“¹ Všickni jsou přáteli Boha skrze zhu-bení jiných, domnívajíce se, že když jedni druhé povraždí, že tím Bohu poslouží. A to stále spolu říkají: „Odpust' nám, jakož i my odpouštíme.“² A na to každá strana vojsko hledá a hromadí je, nehodlajíce odpustiti nikomu, nad nímž má převahu. A tak jejich modlitby jsou veliké rouhání Bohu. Protož taková osobení moci proti moci náramně jsou protivná slovům svatého Pavla v tom, že velí modliti se za všechny, kteříž zaujímají vynikající postavení, aby tak pro ně pokojný život vedli. Neboť takové strany jakož dříve pověděno jest - opačně myslí: každá s mocí proti jiným připravuje se k válkám; tať již naprosto nezamýšlí pokojný život vésti, ale lotrovský a válečný, ani ne-pomýšlí svou modlitbou na pokoj všech, kteříž vysoké postavení zaujímají, ale každého modlitba míří k vlastním vojskům, aby oni zvítězili nad jinými. Protož jejich modlitby nehodí se k naučení sv. Pavla, neboť on si neosobil pražádnou moc k tomu, aby skrze ni vítězil nad svými nepřáteli, aby, až je tak pobije, vedl potom život pokojný; ale naopak proti tomu, nehledě k ni-žádné moci o to, aby se o něho bila a pokoj zjednávala svým mečem, ale aby všechny vrchnosti všudy spolu pokoj měly a aby je d'ábel proti pravdě nepo-pouzel, a tak aby ji hubiti bránili za to byla jeho modlitba s ostatními věřícími, a to aby Bůh ráčil dělati pro užitek svých služebníků, aby ukrotil ty vrchnosti, aby mohli svobodně slovo Boží mluvíti mezi těmi lítými pohany, pod jejich vrchnostmi jdouce po celém světě, aby všickni všudy po krajích mohli zdar míti v počatém dobrém, majíce jakýž takýž pokoj mezi takovým pohanstvem.

Protož žádné kněžstvo císařské nemůže přivést k témuž cíli své modlitby, každá strana z nich moc hledajíc, aby skrze moc provedla to, k čemu směřuje úmyslně - jak by chtěla Bohu sloužiti, to mocí aby bránila a k tomu donucovala. Ani také nemůže slušně lid zběhlý od víry své modlitby provést k Bohu za pokoj, poněvadž nemíní pokoje náležitě užívat k tomu užitku, o němž tuto svatý Pavel mluví o pokojném životě, důvod udávaje, proč chce takový pokoj - praví: „Abychom pokojný a tichý život vedli v samé zbožnosti a v čistotě,“³ aby v takovém životě pokoje užili, kterýž jest Bohu milý. Ale tato bezbožnost naopak proti tomu pokoje žádá, aby se rozšířila ve všeliké nepravosti a v nečistotě, aby, majíc pokoj, chodila v tlupách po jarmarcích,

1 Matouš 6, 9.

2 Matouš 6, 12; Lukáš 11, 4.

3 1 Timoteovi 2, 2.

kupující a prodávající, na posvíceních žerouce, pijíce a bijíce se, záletům a tancům holdující; a což nejhoršího mohou, to dělají v čas pokoje. Protož daleko jest řeč svatého Pavla od toho lidu, který náramně zabloudil od víry. Proto kněží císařovi nedokážou tím oprávněnost moci ve víře, že on velímodliti se za lidi zaujímající vysoká místa. Než tím snáze mohou oni dokazo-vati, poněvadž ji už ve víře mají a již se ujala silně, již dávno hájí pokrytce odporující Kristu. Proto, majíce moc k obraně, čímkoli chtí, tím oprávněnost moci ve víře dokáží. Všechno jim přísluší: at' už pohany, ať Židy, at' pochodní, ať skřipcem, ⁴ at' mečem dokazují, vždy jsou jejich důvody pravé -ale toliko u nich. Ale když by takové důvody uvedli, nemajíce na pomoc pro ně moc, kdokoli by jim ty důvody pohaněl řka, že jsou bludné, nemohli by je bez moci hájiti a snad by se zastyděli za některé důvody; neboť o té věci jinak pravé důvody nikde nenaleznou, jen když by je tím potvrdili, že ty věci správně ve víře Kristově mají základ, které oni k tomu skrze moc dělají. Než, jak jest řečeno, když moc mají k obraně, nemnoho na důvody myslí, ale, kte-rékoli bludy sklektají v radách a na sněmech, ty dokážou skrze moc a vystaví je na světlo za víru lidu od nich svedenému. Proto si hledí té moci, aby jí si víru zmalovali a říkali o ní sobě rovným, že by církev svatá nemohla zůstati v své spravedlnosti, kdyby ji moc světská nebránila, a víra by zhubena byla od násil-níků. Ale může býti, že ta církev římská by nemohla zůstati v té spravedlnosti, kterouž ona vede, majíc panství veliké; nezůstalo by jí v rukou, kdyby nad níkrálové pozemští nestáli s mečem k ochraně. Protož nutností je jí ta moc.

4 T. j. na mučení.

KAPITOLA DEVADESÁTÁ PÁTÁ

Ale podle těchto věcí může někdo říci, že já vrchnostenskou moc odsuzuji. Nijak to neříkej, leda chce-li; neboť já ji neodsuzuji, ale ctím ji, jak jí přísluší. A tvrdím, že jest dobrá tak, jakož jí Bůh dobře užívá a jakož skrze ni provede, cožkoli on za dobré má. Ale což v tom lidé zlí skrze ni zlého dělají to chtějí provést, to lidem nechválím. Protož mám moc za to, jakž jest křtěna; tak jí říkám. Moc světská svět spravuje a řídí jej ve věcech časných a pozemských, a tak jest světu nutná jako silná ohrada, aby nepadl, neboť ten svět nemohl by bez ní v své pevnosti a v prospěchu existovati. To pravím z pří-činy abych tak řekl lidské.

Ale vzhledem k tomu, že Bůh jest pán světa a mohl by jej bez té moci spravovati i udržovati, jak by chtěl, ale nicméně připustíme za základ úvahy to, že on chce skrze vrchnostenské moci zachovati ten svět, aby oni jako lidé řídili ten svět jakožto úředníci jeho panství: tedy, majíce moc nad tím světem, mohou jej krotiti a dávat rozkazy snadno, když to, což vidí dobrého světu, řídí.

Ale bylo-li by mluvíti o křesťanech - jsou-li nějak šlechetnější a skrze víru nějak ukázněnější, mírnější než svět? Nikoli! Neboť skutečnost svědčí, že opustili Pána Boha a učinění jsou svět, zběhlý od Boha, a svět je v sebe pojal a oni již zajedno jsou se světem. Neboť cožkoli svět nalezne opravdu darem-ného k potěšení, k rozkošim, k obohacení, ke zvelebení, k zabloudění, k rouhání Bohu, to všechno křesťané jedním duchem s tímto světem drží zjevně bez hanby i bez výčitek svědomí. Protož úplně odstoupili od Boha a učinění jsou svět bezbožný a zlotřilý, nic na Boha nechtějící nechat ani se v čem o Boha opřít ani jeho v čem uctít. A to neříkám jeden z nich, ale jeden z tisíce nesnadno se najde, aby se nepřipodobnil k světu a netáhl s ním za provaz v nepravostech jeho. Protož právě tak neztenčeně ta moc světská potřebná jest těm zběhlým zmatencům, jako jest potřebná mezi pohany; neboť neučinípro víru nic lépe než pohané. Protož když svět jsou, protivný Bohu, musímečem vrchnosti světské kázněni býti tak, jak přísluší na jejich tvrdý vzdor.

Ale kdyby někde byli praví křesťané, kteří Boha milují a své bližní jako sebe sami, tu z lásky k Bohu zle nečiní; ty není potřebí donucovati mocí dobrému, neboť sami se lépe domyslí spravedlivých skutků, než kdyby jim je vrchnost přikazovala nebo je k nim donucovala, neboť mají známost Boha v sobě, znají přikázání jeho a mají lásku k Bohu v sobě i činí vůli jeho z lásky a zachovávají spravedlivost k lidem podle přikázání Božích tak, aby moc, která řídí svět, nenalezla na nich snadno nepravosti. Ale když zhyne víra a láska v lidech, jež může právě skrze lásku dělati dobré věci v nich a způsobi v nich počestnost takovou, aby se líbili Bohu i lidem, po ztrátě takových darů budou postaveni ti lidé v takové zlotřilosti, že jim stěží moc ukrutná stačí, aby v jakés takés slušnosti zůstali, aby nemohli tolik zlí býti, jak by na světě před lidmi chtěli býti.

Protož víra od Boha dána jest k činění dobrých skutků a Bohu milých a užitečných celému světu. A když odstoupí lidé od víry, ihned je popadne nepravost tohoto světa a ihned meč musí řídit cesty jejich. Neboť po ztrátě víry neostává na lidech nic jiného než hřích, a nebude-li hřích napraven po-

káním, tedy ihned do té odpornosti zasahuje meč. Jestliže jiný meč nebude násilně zasahovati každá přestoupení, tedy pošle pán lotra náhle s mečem zvláště odněkud, odkud ho nečekali, aby odíral, loupil, jímál, věznil, vraždil, takže naprosto Bůh nenechá žádná přestoupení bez meče trestajícího nebo bez jiných pokut. Ale poněvadž ta moc světská jest ve víře a přičtena k víře falešným výkladem Písem, již se s ní zasnoubil Antikrist jako s chotí a všechna moc jeho míří proti Kristovi`a proti vyvoleným jeho skrze tu moc světskou. A již Antikrist zkazil víru skrze tu moc a nadělal z ní ohlodanin d'áblových, aby již jen mrtvá znamení víry na lidech stála a jména falešná, a všechno pohan-ství zjevně ve zlých skutcích stojí na nich.

